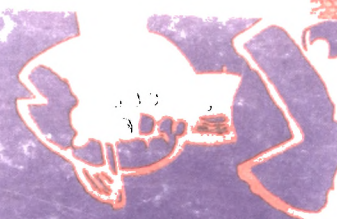

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΡΟ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

Περίοδος Β'
Τεύχος 471
Παρασκευή
26 Ιουλίου 1991
Δρχ. 250

ΠΑΤΟΣ
ΚΟΥΡΑΣ

ΚΑΙΡΙΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

ΒΙΒΛΙΟ ΑΘΗΝΑΣ

ΕΝΗΜΕΡΩΘΕΙΤΕ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ*

Στο ραδιόφωνό σας θα βρείτε μέρα-νύχτα τους λόγους που έφεραν τον SKY 100,4 στην πρώτη θέση ακροαματικότητας.

* Σύμφωνα με τα τελευταία αποτελέσματα των εταιριών NIELSEN, FOCUS.

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 18ος
• Τεύχος 471
Παρασκευή 26 Ιουλίου 1991
Δρχ. 250

**ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

• Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα

• Διαφημίσεις:
Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ

• Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

• Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δημοχάρους 60
Τηλ. 72.49.300

• Εκτύπωση:
Νέος Παρνασσός Α.Ε.
Παλλήνη Αττικής 15 344
160 Χιλ. Λεωφ. Μαραθώνος
Τηλ. 66.65.081

• Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
• Χειρόγραφα δεν
επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξ. 2.700 δρχ.
Ετήσια 5.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 20.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 4.800

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξ. 27 δολ.
ετήσια: 54 δολ.
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξ. 30 δολ.
ετήσια: 60 δολ.

• Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λαοσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΟΣΚΩΤΑΣ: ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΚΑΙ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ 11

Στον αφρο, για μια ακόμη φορά, το νοσηρό κλίμα μιας περιόδου φαυλότητας. Πολλοί σήμερα υποστηρίζουν ότι ο Κοσκωτάς είναι αναξιόπιστος επειδή είναι μεγαλοαπατεώνας —κι όμως πριν δυόμισυ χρόνια έτειναν την παλάμη τους για φιλοδώρημα...

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ 14

11οιες συσσωρευμένες εκρηκτικές ύλες προκαλούν σήμερα τον διαμελισμό του γιουγκοσλαβικού κράτους και πώς θα μπορούσαν να προβλεφθούν έγκαιρα, πριν προκαλέσουν το μεγάλο «μπαμ» —που πολλοί διαβλέπουν ότι είναι κιόλας αναπόφευκτο. Γράφει ο Γιώργος Ριτζούλης.

Γράφουν ακόμη:

Ο Μ. Δούντας για το Κυπριακό (Τετέλεσται; —σελ. 13), ο Κ. Βασιλείου για τα αποτελέσματα της επίσκεψης Μπους (σελ. 18-20), ο Κ. Τσαλόγλου για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας (σελ. 24-25), ο Σπ. Κοκκολιάδης για τον Ελαιώνα (σελ. 32-35), και ο Φώτης Κουβέλης μιλάει για τον ΣΥΝ και τις προοπτικές του (σελ. 27).

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ 5
Στάθης
ΠΟΛΙΤΙΚΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ 16
«Ομόδοξον έθνος»,
τετραμερής και άλλα
τινά...
ΑΝΤΗΝΩΡ
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ 8
ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕ-
ΡΩΣΗ 10
ΔΙΑΛΟΓΟΣ 45
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ 49

Την οδηγία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για «Τηλεόραση χωρίς Σύνορα» και την αισιοδοξία για δημιουργία ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς διαδέχεται ο σκεπτικισμός για τα εθνικά πολιτιστικά χαρακτηριστικά που κινδυνεύουν. Γράφει ο Κώστας Σφικτός. Ακόμη, ένα οδοιπορικό στη σύγχρονη θεατρική πραγματικότητα της Ρουμανίας. Κι ένας Ρώσος ροκ-σταρ μιλάει στο ΑΝΤΙ...

ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΤΖΗ

Πέρασαν κιόλας δέκα χρόνια από το θάνατο του Δημήτρη Χατζή. Το ΑΝΤΙ τον θυμάται και ετοιμάζει ένα μεγάλο αφιέρωμα μνήμης που θα δημοσιευτεί στο επόμενο τεύχος. Με χείμενα διαπρεπών κριτικών της λογοτεχνίας και μια ανέχδοτη επιστολή του συγγραφέα στον Στέφανο Ροζάνη, όπου, μεταξύ άλλων, γράφει: «Πρέπει να αρχίσουμε πάλι και να ξαναρχίσουμε πάλι από το μηδέν, από των Ψάρων την ολόμαυρη ράχη...».

Σε κρίσιμο σταυροδρόμι

ΣΤΑΘΕΡΑ και με μαθηματική ακρίβεια η εμφύλια σύρραξη στην Γιουγκοσλαβία επιδεινώνεται. Το αδιέξοδο είναι πλήρες κι αν δεν βρεθεί κάποιος από μηχανής θεός η γειτονική χώρα θα πνιγεί σ' ένα λουτρό αίματος. Απεύχεται βέβαια κανείς μια τέτοια εξέλιξη. Αλλά δεν πρέπει να κλείσει τα μάτια μπροστά στην πραγματικότητα. Είναι οδυνηρό μπροστά σ' αυτήν την τραγωδία της γειτονικής χώρας να πρέπει κανείς να κάνει τους υπολογισμούς του σταθμίζοντας το εθνικό συμφέρον. Πράγμα που κάνουν άλλωστε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη που ενδίδουν σε διαφορετικό βαθμό στον πειρασμό να επωφεληθούν από την κατάσταση που διαμορφώνεται.

ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ αυτές αποτελούν και ένα από τα ερμηνευτικά πλαίσια των πρόσφατων ελληνικών διπλωματικών κινήσεων σχετικά με την απόσυρση των επιθετικών οπλικών συστημάτων από την Δυτική Θράκη και τις όμορες περιοχές της Βουλγαρίας και της Τουρκίας. Πρόταση που ενέχει κινδύνους έστω και υπολογισμένους και που αντικρούεται από την αξιωματική αντιπολίτευση με καθόλου ανίσχυρα επιχειρήματα. Ωστόσο, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η πρόταση αυτή δημιούργησε και κέρδισε εντυπώσεις και δεν υπαγορεύθηκε απλώς από την επικείμενη επίσκεψη Μπους αλλά από πιο σταθερές ελληνικές ανησυχίες.

ΓΙ ΑΥΤΟ η ταυτόσημη προσέγγιση Ελλάδας και Σ. Ένωσης στα προβλήματα του βαλκανικού χώρου οπλίζει την ελληνική πλευρά και με επιχειρήματα και με ερείσματα στη σημερινή συγκυρία. Εξ ου και η χρησιμότητα της επίσκεψης του κ. Μητσοτάκη στην Μόσχα. Είναι όμως η στήριξη αυτή ικανή να αντισταθμίσει την πίεση της αμερικανικής πλευράς που επείγεται μετά τον πόλεμο του Περσικού γι' έναν «διπλωματικό θρίαμβο» συμφιλίωσης Ελλάδας - Τουρκίας με επίλυση των «διαφορών» τους και φυσικά του Κυπριακού.

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ερώτημα που προκύπτει είναι αν η ελληνική κυβέρνηση έχει αποδεχθεί ήδη ένα πλαίσιο λύσεων - πακέτο στο Κυπριακό και τις ελληνοτουρκικές «διαφορές» με την επιδιαιτησία των ΗΠΑ ή αν, μη μπορώντας να αποκρούσει ευθέως εκκλήσεις για συμβιβασμούς και διευθετήσεις προσπαθεί να κερδίσει χρόνο και πόντους. Όπως και να έχουν τα πράγματα, ακόμη δηλαδή αν έχουν αναληφθεί δεσμεύσεις η Ελλάδα βρίσκεται σε κρίσιμο σταυροδρόμι αποφάσεων που θα καθορίσουν το μέλλον της και τις δυνατότητες επιβίωσης του ελληνισμού.

ΑΥΤΕΣ ΟΙ ΚΡΙΣΙΜΕΣ αποφάσεις δεν μπορούν να ληφθούν από την κυβέρνηση και μόνο. Διότι αφορούν ολόκληρο τον ελληνικό λαό, ολόκληρο τον ελληνισμό. Και είναι όχι μόνο λυπηρό αλλά σύμπτωμα της βαθύτερης κρίσης της χώρας το γεγονός ότι ούτε η κυβέρνηση δέχεται να μοιραστεί εμπιστευτικά της μύχιες σκέψεις και τους στόχους της με τα κόμματα της αντιπολίτευσης, ούτε η αντιπολίτευση, κυρίως το ΠΑΣΟΚ, δέχεται να αναλάβει ευθύνες. Κινδυνεύουν έτσι οι οποιεσδήποτε αποφάσεις και συμφωνίες να χαρακτηριστούν μειοδοτικές και προδοτικές από το άλλο ήμισυ του ελληνικού λαού.

ΟΔΗΓΟΥΜΑΣΤΕ έτσι σε μια νέα πολιτική κρίση και σ' έναν βαθύτερο ακόμη εθνικό διχασμό με ανυπολόγιστες καταστροφικές συνέπειες. Η Ελλάδα δεν διεκδικεί τίποτα ενώ της ζητούνται προφανώς παραχωρήσεις. Θα είναι ευτύχημα αν σ' αυτή τη διεθνή συγκυρία καταφέρει να διατηρήσει τα κεκτημένα, το *status quo*. Αλλά η έλλειψη εσωτερικής συνοχής, η ανίσχυρη οικονομική της θέση, η ιστορική εγγενής αδυναμία των πολιτικών της δυνάμεων να συμφωνήσουν σε επιδιωκτέους εθνικούς στόχους, το αδύναμο κοινωνικό μέτωπο την καθιστούν ευάλωτη. Η αποτροπή του νέου διχασμού είναι ευθύνη όλων των πολιτικών δυνάμεων. Ο ελληνισμός δεν αντέχει άλλες ήττες και ταπεινώσεις.

ΗΤΑΝ ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΟ
Κ. ΠΡΟΕΔΡΕ... ΤΕΛΕΙΩΝΟΝΤΑΣ
ΤΗΝ ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΜΟΥ, ΗΞΕΡΑ ΟΤΙ
ΠΡΙΝ ΑΛΕΚΤΟΡ ΦΩΝΗΣΑΙ ΤΡΙΣ, ΟΛΟΙ
ΘΑ Μ' ΑΡΝΗΘΟΥΝ...

ΚΙΚΙ-
ΡΙΚΟΥ

ΚΙΚΙΡΙΚΟΥ

ΚΙΚΙ-
ΡΙΚΟΥ

ΚΙΚΙΡΙΚΟΥ

ΚΙΚΙΡΙΚΟΥΟΥ

ΚΙΚΙΡΙΚΟΥ
ΚΙΚΙΡΙΚΟΥ

ΦΡΑΤΣ-ΦΡΑΤΣ

ΚΙΚΙΡΙΚΟΥ

ΣΤΑΘΗΣ VIII '91

«Ομόδοξον ἔθνος» τετραμερής και άλλα τινά...

ΩΡΑΙΟ, χωρίς προβλήματα και τον Γχορμπατσώφ να συμφωνεί μαζί μας ότι ο Μ. Αλέξανδρος δεν έλκει την καταγωγή του από τα... Σκόπια, κύλησε το πρωθυπουργικό ταξίδι στην Μόσχα. Υπογράψαμε συμφωνίες (ανάμεσα σ' αυτές κι ένα σημαντικό «σύμφωνο φιλίας και συνεργασίας») διαπιστώσαμε ότι οι απόψεις μας σε μια σειρά θέματα —Ευρώπη, αποπλισμός, Κυπριακό, Γιουγκοσλαβικό, κ.α.— συγκλίνουν, διαδηλώσαμε την αλληλεγγύη μας στους «οραματιστές» της περεστρόικα και φύγαμε διαβεβαιώνοντας τους Σοβιετικούς συνομιλητές μας ότι η φιλία μας είναι βαθύρριζη. Το άλλοτε «ξανθόν, ομόδοξον ἔθνος» είναι ένα κομμάτι από την ιστορία μας. Έτσι τους είπαμε...

ΩΣΤΟΣΟ, το ταξίδι στην Μόσχα άφησε, πίσω του, ορισμένες ασάφειες... Την ώρα που σύρονται οι γραμμές αυτές, δεν ξέρουμε λ.χ. τι είδους συμβόλαια έκλεισαν οι 60 τόσοι Έλληνες επιχειρηματίες —Μαμιδάκης, Κόκκαλης, Βασιλόπουλος, Κυριαζής, Αρφάνης, κ.ά.— που συνόδευσαν τον πρωθυπουργό. (Πόσα «ΑΛΦΑ-ΒΗΤΑ» θ' ανοίξουν, άραγε, στην Κόκκινη Πλατεία; Και η INTRAKOM του κ. Σωκράτη Κόκκαλη θα επεκτείνει, μήπως, τη δραστηριότητά της άχρι Τουρκμενιστάν;...). Άλλο τόσο, όμως, δεν ξέρουμε πώς ακριβώς —και με ποια σύνθεση;— εννοούν οι Σοβιετικοί φίλοι μας τη σύγκληση «διεθνούς διάσκεψης για το Κυπριακό». (Ο όρος επαναλαμβανόταν, με μια καταθλιπτική μονομέρεια, σ' ολόκληρη την εικοσαετία του Λεονίντ Μπρέζνιεφ... Και η Αριστερά —κυπριακή και ελληνική— είχε αγκιστρωθεί από τον όρο αυτό, για ν' απορρίπτει κάθε άλλη «ιδέα» ή «σχέδιο» λύσεως του Κυπριακού. Για το ΑΚΕΛ και το ΚΚΕ το «πρόβλημα των προβλημάτων» ήταν μήπως η Κύπρος μετατραπεί σε «αβύθιστο αεροπλανοφόρο του ΝΑΤΟ», κατά την προσφιλή διατύπωση του Σοβιετικού Γενικού Επιτελείου...). Όσο για τη «σύγκληση απόψεων» στο «Γιουγκοσλαβικό», γεγονός παραμένει ότι και ο Μιχαήλ Γχορμπατσώφ —όπως και ο Τζωρτζ Μπους— αναγνώρισε τον «θετικό ρόλο» που μπορεί να διαδραματίσει η Ελλάδα στον βαλκανικό χώρο... Μόνο που η «κοινή

θέση» (Ελλάδα - ΕΣΣΔ) για «τη διατήρηση της ενότητας της Γιουγκοσλαβίας» δεν φαίνεται να ευδοκίμει. Έτσι, την ίδια στιγμή που Μητσοτάκης - Γχορμπατσώφ πραγματοποιούσαν τη δεύτερη συνάντησή τους στο Κρεμλίνο (το μεσημέρι της περασμένης Τρίτης) και τόνιζαν την ανάγκη «σταθεροποίησης» στην Γιουγκοσλαβία, Σέρβοι και Κροάτες άνοιγαν και πάλι την «πόρτα του φρενοκομείου». Ο εμφυλιοπολεμικός «απολογισμός» —σε μια μόνη μέρα— ξεπερνούσε τους 100 νεκρούς.

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ Μητσοτάκη στη Μόσχα «επέπρωτο» ν' ακολουθήσει την επίσκεψη Μπους στην Αθήνα. Και παρά την προσπάθεια του φιλοκυβερνητικού Τύπου να προσδώσει στο πρωθυπουργικό ταξίδι μια υπέρ το δέον μεγεθυντική διάσταση («φιλία - Συμμαχία: Στο πλευρό μας και ο Γκόρμπυ» —κυκλοφόρησε η «Απογευματινή»...), η στουφή γεύση που άφησε η περιόδεια Μπους στην Αθήνα και την Άγκυρα παρέμεινε. Φυσικά κανείς δεν περίμενε ότι, με την έλευσή του εδώ, ο Μπους θα είχε στις αποσκευές του «έτοιμες λύσεις», είτε για το Κυπριακό, είτε για την επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών, είτε για άλλα θέματα, όπως είναι π.χ. ο ρόλος μας στις βαλκανικές εξελίξεις, η ισορροπία δυνάμεων στο Αιγαίο, κ.λπ. Αλλά κανείς επίσης δεν περίμενε ότι, μετά την κατάρρευση του «υπαρκτού» και το τέλος της διπολικής διαί-

ρεσης του κόσμου, ο Μπους θα εμφανιζόταν εδώ ως ένας σεμνός —ταπεινός— ηγέτης μιας υπερδύναμης, που δεν είχε —και δεν έχει— στόχους, συμφέροντα, φιλοδοξίες ηγεμονικές... (Άλλο αν συμφωνεί κανείς ή όχι με χαρακτηρισμούς τύπου «πλανητάρχης», κ.λπ.). Ωστόσο, η αίσθηση που άφησε, φεύγοντας, ήταν ότι ήθελε να «βοηθήσει». Κυρίως στο Κυπριακό. Αυτά, πρώτου φθάσει στην Άγκυρα...

ΚΑΙ ΜΕΤΑ την Άγκυρα; Η αίσθηση άλλαξε. Βεβαίως κάπου —και κατά την παραμονή του στην Τουρκία— είπε ότι η σημερινή «τάξη πραγμάτων στην Κύπρο» δεν τραβάει άλλο... Και κάπου ήγειρε κύπελλο για να επικρατήσει η ειρήνη σε ολόκληρο το νησί. Αλλά σε καμία ομιλία του δεν είπε: «τι γυρεύει ο Αττίλας στην Κύπρο;» Σε καμία ομιλία του δεν διαχώρισε τους επιδρομείς από τα θύματα. Και όχι μόνο δεν είπε τίποτα απ' όλα αυτά, αλλά έσπευσε να υιοθετήσει και την τουρκική θέση για «τετραμερή».

★ ★ ★

ΓΥΡΩ ΑΠΟ την πρόταση αυτή, επικεντρώνονται, αυτή τη στιγμή, τα πυρά του προέδρου του ΠΑΣΟΚ, ο οποίος έσπευσε να προεξοφλήσει την αποδοχή της από την κυβέρνηση. «Ο κ. Μητσοτάκης —είπε— έχει κάνει αποδεκτή την τετραμερή. Επ' αυτού ο Μπους συμφώνησε με τον Οζάλ, στην Άγκυρα... Ωστόσο, κάποτε τα πράγματα

Ο κ. ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΜΕΝΟΣ ΑΠ' ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΧΗΖΗ ΤΩΝ
ΑΙΘΝΩΝ

πρέπει να λέγονται με το όνομά τους. Έτσι: αν υποτεθεί ότι ο κ. Μητσοτάκης «έχει κάνει αποδεκτή την τετραμερή», τότε είναι λογικό να υποθέσει κανείς ότι την τετραμερή αποδέχεται και ο πρόεδρος Γ. Βασιλείου. (Διαφορετικά, θα ήταν τρελλό ο πρωθυπουργός να πει «ναι», διαφωνώντας του προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας...). Δεύτερο, τετραμερής δεν νοείται, με τον πρόεδρο Βασιλείου μετέχοντα ως «εκπρόσωπο της ελληνοκυπριακής μειονότητας». Αυτό δεν το δέχεται ούτε ο ίδιος — ύστερα από την αρνητική εμπειρία του λεγόμενου «διακοινοτικού διαλόγου» — ούτε η ελληνική κυβέρνηση, η οποία δεν έχει λόγους να απεμπολήσει — κατά την διατύπωση του υπουργού Εξωτερικών κ. Α. Σαμαρά — «το ανεξάρτητο της Κύπρου, της μιας Κύπρου». Τρίτο, Λευκωσία και Κύπρος θα μπορούσαν, ενδεχομένως, να δεχθούν την τετραμερή υπό την έννοια ότι ο πρόεδρος Βασιλείου μετέχει ως πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας και ο Ντενκτάς ως εκπρόσωπος της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Την εκδοχή αυτή, όμως, απορρίπτει η Άγκυρα, η οποία υποστηρίζει ότι Βασιλείου και Ντενκτάς είναι «ισότιμοι» και — συνεπώς — θα πρέπει να μετέχουν είτε ως «εκπρόσωποι των δύο κοινοτήτων», είτε ως «αρχηγοί κρατών»! Συμπέρασμα; Το πιθανότερο είναι ότι θ' αναζητηθεί μια άλλη διαδικασία, πέραν της τετραμερούς.

★ ★ ★

ΑΛΛΑ η πολεμική Παπανδρέου κατά Μητσοτάκη δεν περιορίζεται στην τετραμερή. Κατά τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ, η σημερινή κυβέρνηση είναι έτοιμη να πουλήσει και τις πέτρες της Ελλάδας στους Τούρκους και τους Αμερικανούς! «Η κυβέρνηση — έπαινε — δίνει την εντύπωση πως είναι έτοιμη να τα βγάλει όλα στο παζάρι... Γι' αυτό — πρόσθεσε — είναι «εθνική ανάγκη» να φύγει το ταχύτερο, γιατί, διαφορετικά, τα έργα και οι ημέρες της θα οδηγήσουν στη «συρρίκνωση του ελληνισμού»... Για να σωθεί, λοιπόν, ο τόπος, ο κ. Παπανδρέου πιστεύει ότι θα πρέπει πρώτον, το ΠΑΣΟΚ ν' αρνηθεί κάθε διάλογο με την κυβερνητική παράταξη πάνω στα εθνικά θέματα... Δεύτερον: να απευθύνει «έκκληση» στα κόμματα της αντιπολίτευσης, Συνασπισμό και ΚΚΕ (και κυρίως στο ΚΚΕ — το αίμα νερό δεν γίνεται...) όχι για να μετάσχουν σ' ένα «Εθνικό Συμβούλιο Εξωτερικής Πολιτικής», όπως προτείνει ο ΣΥΝ, αλλά για «να διαμορφώσουν, (από κοινού με το ΠΑΣΟΚ) 4-5 ορόσημα που θα καθορίζουν τη

στάση του αντιπολιτευτικού χώρου».

ΑΥΤΑ και άλλα πολλά είπε ο κ. Παπανδρέου στη συνεδρίαση της ΚΕ του ΠΑΣΟΚ, την περασμένη Τρίτη, στην Αλεξανδρούπολη... Μόνο που δεν μπόρεσε να πείσει πολλούς, αφού ακόμα και μέλη της ΚΕ αναρωτήθηκαν αν συνιστά «εθνική πολιτική» ή άρνηση οποιουδήποτε διαλόγου με το 45% του ελληνικού λαού και αν το «εδώ και τώρα εκλογές» βρίσκει απήχηση σ' ένα κουρασμένο εκλογικό σώμα που δεν φαίνεται να έχει «νοσταλγήσει» την ωραία εποχή όπου το πάνω χέρι είχαν άνδρες επιφανείς (ή γραφικοί) όπως ο Τόμπρας, ο Λούβαρης, ο Ματζουράνης ή ο Κατσιφάρας...

★ ★ ★

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, το δεκαπενθήμερο κύλησε με την κατάθεση Κοσκωτά, με την συνεχιζόμενη ακρίβεια και λιτότητα (που είχαν ως συνέπεια την πτώση των εμπορικών και λιανικών πωλήσεων), με τους Γερμανούς να εκνευρίζονται για τις πρωτοβουλίες του Μπους (στο θέμα των σχέσεων ΕΟΚ-Τουρκίας) και με τους σκληροπυρηνικούς του ΚΚΣΕ να ξιφουλκούν κατά Γχορμπάτσφ για το νέο σχέδιο προγράμματος του κόμματος. Πού ακούσθηκε ένα κομμουνιστικό κόμμα να εγκαταλείπει την παλιά ταξική ιδεολογία ν' αποκηρύσσει τις όποιες θρησκευτικές διακρίσεις και να μετατρέπεται απλώς σ' έναν σχηματισμό πολιτικό - κοινοβουλευτικό; Στο πρόγραμμα παραμένει, βέβαια, αμετάβλητη η θετική εκτίμηση για την Οκτωβριανή Επανάσταση, η καταδίκη του σταλινισμού και όλων των μετέπειτα συναφών απολιθωμάτων. Το «κακό» δεν βρίσκεται εκεί. Βρίσκεται στο ότι αλλάζουν — ύψιστε θεέ! — οι εκτιμήσεις σε ό,τι αφορά τη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία. Βρίσκεται — αν είναι ποτέ δυνατόν! — στο ότι αλλάζει ο ορισμός του κομμουνισμού — Το νέο καταστατικό του ΚΚΣΕ, λοιπόν, αποφαίνεται ότι κομμουνισμός δεν τίποτε άλλο πέραξ «ένα κοινωνικό ιδεώδες που βασιζεται — άκουσον! άκουσον! — στις ανθρωπίνες αξίες, στην αρμονική συνένωση της προόδου με τη δικαιοσύνη, στην ελεύθερη αυτοπραγμάτωση του ατόμου». Και όλα τα άλλα — η επίθεση κατά των χειμερινών ανακτόρων, η δικτατορία (και) του προλεταριάτου, η νομοτέλεια περί «καταρρέοντος καπιταλισμού», κ.λπ. — τι να έγιναν άραγε; Και αν αυτά δεν υπάρχουν, τότε πώς θα δικαιωθούν οι λογής «Μαϊλνδες» που αποχώρησαν από τον Συνασπισμό επειδή δεν μπορούν να συνυπάρχουν οι «γναφείς» (διάβαζε η αστική τάξη) με τους «αν-

θρακείς», δηλαδή με τους «μουτζούρηδες», δηλαδή με την εργατική τάξη;

ΑΛΛΑ ποιος ο λόγος ν' ασχολούμεθα με θέματα ιδεολογικά, όταν ο αυριανισμός έχει τόσα άλλα ενδιαφέροντα θέματα; Σταχυολογώ επί τροχάδην: «την έπνιξε γιατί δεν υπέκυψε στις "ορέξεις" του». — Κυβέρνηση και αστυνομία κάλυπταν τον Κοσκωτά». (Ποια «κυβέρνηση», αλήθεια ήταν τότε, στα πράγματα;). Και ακόμα: «Σωσίβιο από το ΠΑΣΟΚ αναζητά ο ΣΥΝ»... Το μόνο που δεν μας λείπει η «Αυριανή» είναι ποιος ΣΥΝ αναζητεί αυτό το «σωσίβιο»... Και είναι, άραγε, ακόμα ΣΥΝ ο κ. Νίκος Γαλανός;

ANTHNOY

Εκδόσεις ΑΠΟΣΠΕΡΙΤΗΣ

Ερεσσού 9
τηλ. 3629.675

Ιούλιος Βέρν

Ο προφήτης της διαστημικής εποχής μας. Ο συγγραφέας που οραματίστηκε, πριν τόσα χρόνια, τις επιστημονικές κατακτήσεις της ανθρωπότητας, που πλούτισε τη φαντασία των παιδιών.

Δεκαπεντάχρονος πλοίαρχος
Μιχαήλ Στρογκώφ
Ροβήρος ο κατακτητής
Ο κυρίαρχος του κόσμου
Ο φάρος στην άκρη του κόσμου
20.000 λεύγες κάτω από τη θάλασσα
Τα 500 εκατομμύρια της Μπεγκκούμ
Το αστέρι του νότου
Από τη Γη στη Σελήνη
Γύρω από τη Σελήνη
Ο Πύργος των Καρπαθίων
Ταξίδι στο κέντρο της Γης
Πέντε βδομάδες με αερόστατο
Τα παιδιά του πλοίαρχου Γκραντ
Το μυστηριώδες νησί
Ο γύρος του κόσμου σε 80 μέρες
Σχολή Ροβινσώων
Το Αιγαίο στις φλόγες
Πλωτή πολιτεία
Μαύρες Ινδίες
Δράμα στη Λιβονία
Ο υπέροχος Ορενόκος
Το μυστικό του Βίλχεμ Στόριτζ
Περιπέτειες Κινέζου στην Κίνα
Το εναέριο χωριό
Χωρίς πάνω και κάτω
Ο πιλότος του Δούναβη
Βορράς εναντίον Νότου
Η εισβολή της θάλασσας
Ο Τσάνσελορ
Κλαύδιος Μπομπάρνακ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΔΑΝΑΟΣ
Μαυρομιχάλη 64 τηλ. 3604161

Μετανοούσα Μαγδαληνή

Ο βουλευτής του ΣΥΝ και αναπληρωτής κατήγορος στο Ειδικό Δικαστήριο κ. Ν. Γαλανός φαίνεται να έχει μπερδέψει τους ρόλους του. Ζήτησε αναπομπή του θέματος στη Βουλή και πολιτική απόφαση, δηλαδή παύση της δίωξης, διότι, όπως υποστήριξε, «δεν στοιχειοθετείται και δεν τεκμηριώνεται το κατηγορητήριο», προσχώρησε δηλαδή τελείως στην άποψη του ΠΑΣΟΚ ότι πρόκειται περί πολιτικής δίωξης κι έτσι αισθάνεται άνετα να εναλλάσσεται στο ρόλο του κατήγορου και του υπερασπιστή. Και ζητά από την Αριστερά στην ουσία ό,τι και το ΠΑΣΟΚ δηλαδή δήλωση μετάνοιας προς χάριν των «συγκλίσεων» και της συνεργασίας. Δικαιώμά του ν' αλλάζει γνώμη. Αλλά γιατί δεν τα σκέφθηκε όλα αυτά όταν ψήφισε υπέρ της παραπομπής στη βάση των «αποχρεώσεων ενδείξεων», όπως απαιτούσε ο σχετικός νόμος; Γιατί ευτελίζει έτσι το πελώριο θέμα της κάθαρσης; Δεν είχε τότε εμπιστοσύνη στην Ελληνική Δικαιοσύνη; Ή την είχε και τώρα την έχασε; Και γιατί; Όλα στο βωμό της πολιτικής σκοπιμότητας. Δεν έμεινε καθόλου ηθικό ανάστημα στους Αριστερούς;

Μ.Π.

Την επόμενη μέρα

Μολονότι ο κυβερνητικός εκπρόσωπος το διέψευσε, η «Χουριέτ» έγραφε ότι ο κ. Μπους ήταν κομιστής επιστολής του κ. Μητσοτάκη με την οποία δέχεται την τετραμερή για το Κυπριακό και υποστήριξε ότι με το «πράσινο αυτό φως» ο Αμερικανός πρόεδρος έδωσε δημόσια την υποστήριξη του προς την τουρκική πρόταση. Παρά τις δηλώσεις του κ. Σαμαρά και του κ. Μητσοτάκη το πρόβλημα παραμένει. Δεν είναι διαδικαστικό. Είναι ουσίας. Χωρίς σαφείς τουρκικές δεσμεύσεις και απαιτήσεις στα ουσιαστικά καμιά διάσκεψη δεν μπορεί να συγκληθεί. Θα αποτελέσει παγίδα για την ελληνική πλευρά. Διότι και απ' αυτήν ζητούνται υποχωρήσεις, όπως σαφώς γράφουν και οι Τάιμς του Λονδίνου σε κύριο άρθρο τους (22/7). Για τους Τάιμς η λύση του Κυπριακού μέσω διαπραγματεύσεων με την εγγύηση του ΟΗΕ και της Δύσης θα αποτελέσει θρίαμβο της αμερικανικής διπλωματίας που επειγόντως τον χρειάζεται μετά τον πόλεμο στον Περσικό. Ας προσέξουμε αυτός ο θρίαμβος να μην αποτελέσει για μας Βατερλώ.

Σ.Τ.

Οζαλική δημοκρατία

Ο κ. Μπους κατά την επίσκεψή του στην Τουρκία δεν βρήκε ούτε μία λέξη να πει για τις ωμές και μαζικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που στοιχειοθετούνται από ανεξάρτητους διεθνείς οργανισμούς, όπως η Διεθνής Αμνηστία, με αδιάσειστα στοιχεία. Η χώρα που θέλει να γίνει «δημοκρατική και ευρωπαϊκή» απαγόρευσε πρόσφατα με απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου την λειτουργία του Ενιαίου Κομμουνιστικού Κόμματος της

Τουρκίας, 13 μήνες μετά την ίδρυσή του. Το κόμμα είχαν ιδρύσει οι γνωστοί κομμουνιστές ηγέτες Κουτλού και Σαργκίν που επέστρεψαν από την Δυτική Γερμανία, όπου ήταν αυτοεξόριστοι, στην Τουρκία το 1987 συνελήφθησαν και βασανίστηκαν από το καθεστώς του Οζάλ και αφέθηκαν ελεύθεροι μετά από τρία χρόνια κάτω από την κατακραυγή των ευρωπαϊκών κρατών. Αυτή είναι η σημερινή Τουρκία που πουλάει στη Δύση προφίλ χώρας φιλελεύθερης και δημοκρατικής.

Μέτρα και πάλι αστυνόμευσης

Μέτρα αστυνόμευσης και κυρίως εισπρακτικά ανακοίνωσαν και πάλι τα υπουργεία Δημόσιας Τάξης και ΠΕΧΩΔΕ ύστερα από εισήγηση του Δήμου Αθηναίων για την βελτίωση του κυκλοφοριακού στο κέντρο της Αθήνας.

Ανάμεσα στα όσα προβλέπονται είναι η απαγόρευση της στάθμευσης σε 460 σημεία, η απομάκρυνση των παράνομα σταθμευμένων, η καθιέρωση «δαγκάνων» που θα παγιδεύουν τα παρανόμως σταθμευμένα αυτοκίνητα και θα αποπαγιδεύονται όταν πληρωθούν οι κλήσεις, η καθιέρωση θέσεων ταξί κτλ.

Θα μπορούσαν παρόμοια μέτρα να έχουν κάποια απόδοση αν υπήρχαν χώροι στάθμευσης στην Αθήνα, αν η λειτουργία του κέντρου άλλαζε, αν υπήρχε τρόπος εφοδιασμού των καταστημάτων που να μην προκαλεί προβλήματα, αν εφαρμόζοταν ύστερα όμως από σειρά μέτρων που θα βελτίωνε τους χώρους υποδοχής και στάθμευσης αυτοκινήτων στον κέντρο, αν...

Φαίνεται όμως ότι και πάλι ορισμένοι επιλέγουν την αστυνόμευση ως το «όχημα» που θα λύσει το κυκλοφοριακό χωρίς να λαμβάνουν υπόψη ότι το κέντρο της Αθήνας συγκεντρώνει πλήθος λειτουργιών χωρίς την απαραίτητη υποδομή, στην έλλειψη της οποίας οφείλεται το κυκλοφοριακό κομφούζιο, και κυρίως την πολιτική όλων ανεξαρτήτως των κυβερνήσεων που ενίσχυσαν το Ι.Χ. ως μέσο μεταφοράς.

Έτσι και τώρα όπως και άλλοτε στο παρελθόν ανακοινώνονται η απαγόρευση του πάρκινγκ, με νέα ιδέα αυτή της «δαγκάνας» —εισαγόμενη από το Λονδίνο— για να λυθεί το κυκλοφοριακό, χωρίς άλλα μέτρα υποδομής. Πολύ φοβόμαστε ότι μετά από ένα χρόνο οι ίδιοι υπουργοί ή οι διάδοχοί τους θα τα ξανααναγγείλουν...

Μ.Β.

Τι καλύπτουν;

Και εκείνοι εσιώπησαν... Φαίνεται ότι η πολιτική ηγεσία του υπουργείου Εθνικής Άμυνας θεωρεί ότι η σιωπή είναι

χρυσός, αλλιώς δεν εξηγείται η σιγή ιχθύος που ακολούθησε τα δύο αποκαλυπτικά δημοσιεύματα του ANTI για την απάτη της αγοράς υπερτιμολογημένων και άχρηστων ασυρμάτων για τον

Ελληνικό Στρατό. Ο υπουργός κ. Ι. Βαρβιτσιώτης και ο αναπληρωτής του κ. Α. Παπαδόγγονας όταν ρωτήθηκαν σχετικά, έδειξαν ότι εκτός από τα φαρντούφεκα, είναι εξίσου καλοί και στο πινγκ-πονγκ. Εμείς αναμένουμε (ακόμα...) κάποια απάντηση. Ούτως ή άλλως, η υπόθεση παίρνει το δρόμο για την Δικαιοσύνη.

Τ.Κ.

Διαφορές επισκέψεων

Ενώ ο Μπους ανεχώρησε από την Ελλάδα το περασμένο Σάββατο το πρωί χωρίς πολλές επισιμότητες και χωρίς επίσημες δηλώσεις από τις δύο μεριές, δεν συνέβη το ίδιο και στην Τουρκία, όπου στο αεροδρόμιο Ατατούρκ της Κωνσταντινούπολης εκφωνήθηκαν δηλώσεις πριν την αναχώρηση. Αλύπητος έναντι της κούρασης του κ. Μπους ο Τούρκος πρόεδρος θέλησε προφανώς να αποστραγγίσει κάθε στάλα υποστήριξης. Και μνημόνευσε στις δηλώσεις του την υποστήριξη των ΗΠΑ προς το πρόγραμμα παραγωγής των F16, ενώ από τη μεριά του ο κ. Μπους αναφέρθηκε και πάλι στο Κυπριακό. Αποχωρίστηκαν και οι δύο ευχαριστημένοι.

Β.Ο.

Δημοκρατία

εκ «Περισσού»

Δημοκρατία σε ΚΚ σημαίνει να μαζεύεις 13 μέλη της ΚΕ της ΚΝΕ και να βγάζεις γραμματέα, θέτοντας σε διαθεσιμότητα τα υπόλοιπα 34 μέλη, επειδή υπέπεσαν στο αμάρτημα να συμμετέχουν στο εχθρικό κόμμα του ΣΥΝ. Και σημαίνει ακόμη να «εχμεταλλεύεσαι» τα αστικά μέσα μαζικής ενημέρωσης προστρέχοντας παντού για δηλώσεις και συνεντεύξεις, «προνόμιο» που στερείς από τους κομματικούς σου αντιπάλους θεωρώντας κάτι τέτοιο έγκλημα καθοσιώσεως. Ξεκαθαρίζονται οι γραμμές και δυναμώνει το κόμμα.

Ν.Τ.

Αποκτήσαμε υπηρέτες

Πού θα καταλήξει λοιπόν αυτή η κατάσταση;

Μιλάμε για την απασχόληση, κάτω από άθλιες πραγματικά συνθήκες, χιλιάδων αλλοδαπών και Βορειοηπειρωτών, σε ολόκληρη την Ελλάδα.

Συνθήκες που ξεπέρασαν κάθε όριο ανοχής τώρα το καλοκαίρι, που οι αλλοδαποί (Πολωνοί, Αλβανοί, Ρουμάνοι αλλά και Αιγύπτιοι και πάσης φύσεως σημίτες) παρέχουν τις υπηρεσίες τους ως πολίτες τρίτης κατηγορίας.

Οι καταγγελίες δεν είναι λίγες. Σε «μπαρ» και «ντισκο» της Χαλκιδικής, Βορειοηπειρώτες και Ρουμάνοι δουλεύουν επί 12ώρου βάσεως με αποδοχές μέχρι 60.000 δρχ. το μήνα.

Στην Ρόδο και την Κρήτη οι «τριτοκοσμικοί» πλένουν πιάτα και σερβίρουν για 40.000 δρχ., ενώ στα Κύθηρα οι Βορειοηπειρώτες «κλείνουν συμφωνίες» σε ταβέρνες τύπου «ένα φαί, μία γωνιά για ύπνο και 25.000(!) δρχ. το μήνα».

Στην οικοδομή το μεροκάματο για τους αλλοδαπούς φθάνει τις 2.500 δρχ. όταν οι πολίτες «πρώτης κατηγορίας» δουλεύουν για 5.000-15.000 δρχ.

Οι καταγγελίες δεν είναι λίγες, γεγονός που κάθε άλλο παρά τιμά την κυβέρνηση, που κάνει «τα στραβά μάτια» αλλά και τους Έλληνες εργοδότες και σε τελευταία ανάλυση όλους εμάς που ζούμε στο «λίκνο της Δημοκρατίας».

Τ.Σ.

Δύο κόμματα και κομμάτια

Το ιστορικό ΚΚΣΕ βρίσκεται προ των θυρών μιας αναπόφευκτης διάσπασης. Είναι ζήτημα χρόνου. Θα φανεί στο συνέδριό του στις αρχές του Αυγούστου. Ο πρώην υπουργός Εξωτερικών Σερβαντνάντζε μαζί με τον αντιπρόεδρο της ρωσικής ομοσπονδίας Ρουτσκόι έχει δημιουργήσει το κίνημα των «κομμουνιστών για την δημοκρατία». Είναι αμφίβολο αν το κίνημα αυτό που θα μετατραπεί σε «Δημοκρατικό Κόμμα Κομμουνιστών της Ρωσίας» θα μπορέσει να συνυπάρξει με την συντηρητική πτέρυγα του παραδοσιακού ΚΚΣΕ. Πρόκειται μάλλον για προοίμιο διάσπασης καθώς μάλιστα ο Γχορμπατσώφ έχει πλέον σταθερά προσανατολιστεί σε λύσεις δυτικού σοσιαλδημοκρατικού χαρακτήρα για το οικονομικό και πολιτικό πρόβλημα της χώρας. Έτσι, τρίζει το μονοπώλιο εξουσίας του κόμματος παρά τα καυτά δάκρυα που χύνουν στη Δύση τα παραδοσιακά ΚΚ.

Ο Γχορμπατσώφ, που φαίνεται να κερδίζει τη μάχη της πολιτικής επιβίωσης και να προωθεί την περεστρόικα παρά τις αντιξοότητες, σίγουρα εννοεί αυτό που λέει: ότι θα είναι αυτός που θα δημιουργήσει τις δημοκρατικές συνθήκες ώστε κάποτε να εκλεγεί μη κομμουνιστής πρόεδρος της χώρας.

Κ.Β.

ΑΘΗΝΑ ΠΑΝΑΓΟΥΛΗ

● Μια καυτή μέρα του Ιουλίου πέθανε και η Αθηνά Παναγούλη, ύστερα από πολύχρονη ασθένεια —μία γυναίκα που έζησε το χαμότριων προσφιλέστατων ανθρώπων της στον αγώνα για τη δημοκρατία. Του συζύγου της και των δύο γιων της, κι ωστόσο αυτό δεν την

κατέβαλε αλλά ενίσχυσε το φρόνημά της και τη διάθεσή της να υποστηρίζει τα δημοκρατικά δικαιώματα, οποιονδήποτε και αν βάλλονται.

—Ο φίλος Μιχάλης Σίμογλου, από τη μακρινή Μελβούρνη, εκφράζει τη λύπη του (με φαξ που μας έστειλε) για την απώλεια της «μεγάλης μάνας» —όπως τη χαρακτηρίζει.

Θερινή... παραοικονομία

Τις θερινές της διακοπές περνά η κυβέρνηση. Αν εξαιρέσει κανείς την απασχόλησή της με την επίσκεψη Μπους και όλα τα συμπαρομαρτούντα (παράτες, συνομιλίες, αμοιβαίες φιλοφρονήσεις κ.λπ.), η κυβέρνηση δεν έχει να κάνει και πολλά, ιδίως για την οικονομία... η οποία δουλεύει από μόνη της όπως άλλωστε και η παραοικονομία (προπάντων αυτή).

Πράγματι, οι θερινές διακοπές, διευκολύνουν πολύ περισσότερο από άλλες εποχές την αυτόνομη πλέον λειτουργία της παραοικονομίας που καλείται να δώσει κάποιες πρόσκαιρες διεξόδους.

Η αυτόνομη αυτή λειτουργία της παραοικονομίας απλώνει τα δίκτυα της στον «κρυπτοτουρισμό», στο μικρεμπόριο, στην οικοδομή και όπου αλλού μπορεί κανείς να φαντασθεί.

Στα πλαίσια αυτά, βίλες, βιλίτσες, σπιτία και σπιτάκια, παρέχουν χρήμα, σε οικοδόμους, υδραυλικούς ηλεκτρολόγους και λοιπούς (ακόμη και δημόσιους λειτουργούς...).

Στα «κάμπινγκ», δηλωμένα και μη, βρίσκουν απασχόληση χιλιάδες άτομα ενώ χιλιάδες απασχολούνται με ενοικιάσεις δωματίων, ανεξέλεγκτων από ΕΟΤ, Τουριστική Αστυνομία κ.λπ.

Μέσα σε όλο αυτό το κύκλωμα «δεσπόζουσα θέση» κατέχουν φυσικά τα κέντρα διασκέδασης, οι ταβέρνες, τα εστιατόρια, τα μπαρ, οι ντισκοτέκ (ξεχάσαμε τίποτα;) όπου και εδώ απασχολούνται χιλιάδες, πολλοί χωρίς ασφάλεια και χωρίς μέλλον στην όποια δουλειά.

Φυσικά, για τιμολόγια, παραστατικά, αποδείξεις ούτε λόγος.

Αλλά της παραοικονομίας «ουκ έστι τέλος». Οι επισκέπτες στα θερινά κέντρα διακοπών, πολλοί από αυτούς επιστρέφοντας στα «πάτρια εδάφη» ενισχύουν κάθε είδους μαγαζιά και καταστήματα ακόμα και μικροπωλητές, παραγωγούς, φαραδες κ.λπ.

Και έτσι, η ζωή συνεχίζεται.

Σ.Π.

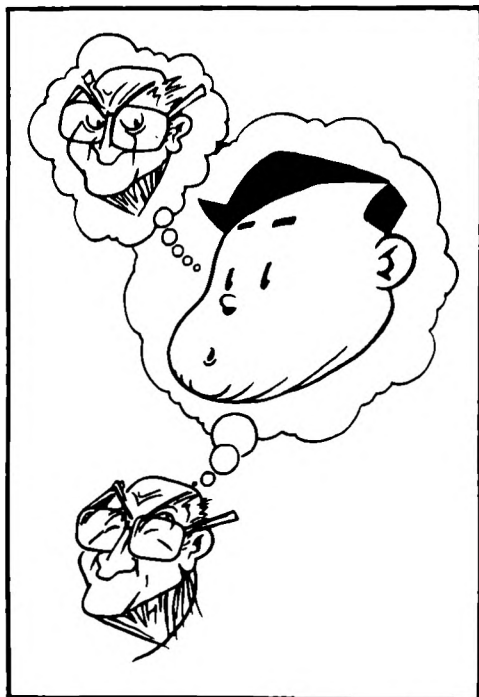
● Κουίζ: Πώς ήταν η μαρτυρική κατάθεση του εκδότη της «Ελευθεροτυπίας» στο Ειδικό Δικαστήριο; «Το κιτς του Κίτσου».

● Βουβό κινηματογράφο θύμιζε η ελληνική τηλεόραση τις ημέρες αυτές. Σκηνή πρώτη: Στο Κρεμλίνο ο Μιχαήλ, ο Κώστας και ο διερμηνέας η μια ομάδα. Δίπλα η Ραΐσα, η Μαρίκα και ο διερμηνέας. Ο κ. Κωνσταντάρης στο στούντιο της ΕΤ σχολιάζει την εικόνα αλλά αποφεύγει το ουσιαστικό: κάτι πάει να πει ο Κώστας στον Μιχαήλ, αλλά παρεμβαίνει η Μαρίκα που την ώρα εκείνη μιλούσε με την Ραΐσα, σχολιάζει, γυρίζει ο Μιχαήλ και της απαντά, σε λίγο επανέρχεται πιο ζωντά και με κινήσεις των χεριών αυτή ανταπαντά - ε, και ο Κώστας μένει τελικά με ξεκρέμαστο το χαρακτηριστικό εκείνο χαμόγελο... Κάπως έτσι έγιναν. Είχες την εντύπωση ότι τελικά επρόκειτο για συνάντηση Μιχαήλ - Μαρίκας.

● Βουβός κινηματογράφος, εικόνα δεύτερη. Στο αεροδρόμιο το πρωί του Σαββάτου πριν ο κύριος Μπους μας αφήσει για να πάει στο «δεύτερο σπίτι του», την Τουρκία δηλαδή. Το αεροπλάνο είχε αναχωρήσει και ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας ομιλεί και κινεί ζωντά τα χέρια του - αρκετά εκνευρισμένος - προς τον πρωθυπουργό. Εδώ γνωρίζουμε να σας πούμε γιατί ο θυμός: την προηγούμενη, στην δεξίωση στο σπίτι του κ. Σωτήρη, ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, πήρε παράμερα τον πρωθυπουργό, τον υπουργό Εξωτερικών, την Ντόρα και τους εκμυστηρεύθηκε τι ακριβώς θα έλεγε την επομένη απευθύνοντας χαιρετισμό στους Τούρκους: «Θα προτείνω τετραμερή». Μούτρα κατεβασμένα -λες και δεν είχαν καταλάβει τι είπε στη Βουλή- αλλά δεν διαμήνυσαν τίποτε στον πρόεδρό μας μπας και θυμώσει και δεν πάει την επομένη στο αεροδρόμιο. Εκεί και αφού πέταξε στο αεροπλάνο ο πρωθυπουργός πληροφόρησε τον πρόεδρο τι θα άκουγε σε λίγο από την Άγκυρα. Έτσι άρχισε κι αυτός να κινεί νευρικά τα χέρια του.

● Ενδιαφέρον έχει η στάση του Τύπου με την δίκη στο Ειδικό Δικαστήριο.

Ενδιαφέρον καταρχήν για το

πώς το τραστ των δικαστικών συντακτών παρουσιάζει την εξέλιξη της δίκης. Αλλά υπάρχει και η άποψη της κάθε εφημερίδας. Η «Καθημερινή» λ.χ. θύμωσε πολύ -και έχει πρόβλημα φαίνεται με κάποια τυπικά προβλήματα στην μεταβίβαση των τίτλων- και τα έχει βάσει με τον Κοσκωτά. Αντίστοιχα και ο SKY. Και να σκεφτεί κανείς ότι οι συντάκτες των επιθετικών αυτών κειμένων τρία καλοκαίρια πριν έγραφαν τους ύμνους για τον σφριγηλό επιχειρηματία. Πρέπει να προσέχει κανείς και να προνοεί.

● Το «Ποντίκι» συνέχισε τις αθλιότητές του. Και ως ανακριτής - χαφιές θέτει και ερωτήματα: τι έκανες τότε, πού πήγες τότε κ.λπ. Το θράσος σε φυσιολογικούς ανθρώπους έχει όρια. Αλλά μόνο στους φυσιολογικούς. Είπαμε: άλλα είναι τα προβλήματα του κ. Παπαϊωάννου και δεν έχουν σχέση με την πολιτική.

● Η δίωξη και μιας επαρχιακής εφημερίδας - του «Ημερήσιου Κήρυκα» της Λάρισας και του διευθυντή της, δημοσιογράφου Ανδρέα Γιουρμετάκη - επειδή δημοσίευσε προκήρυξη της «17N», καθορίζεται από τις επιταγές του γνωστού τρομονόμου. Η επιφύλαξη, ωστόσο, του δικαστηρίου που εκδίκασε την υπόθεση να εκδώσει καταδικαστική απόφαση μαζί με την κλήση συνταγματολόγων στο ακροατήριο, για να γνωματεύσουν περί της συνταγματικότητας ή μη του νόμου, ανοίγει ένα φωτεινό παράθυρο, απ' όπου διαφαίνεται πιθανή πλέον η κατάργηση στην πράξη ενός νόμου που έντονα έχει επικριθεί ως αντισυντα-

ματικός και ως αντιβαίνων σε στοιχειώδη δικαιώματα της ελευθερίας.

Η σολωμώντεια στάση του πλημμελειοδικείου της Λάρισας είναι το πρώτο βήμα για την αχρήστευση ενός νόμου ιδιότυπα σκληρού και «δρακόντειου» που κάθε άλλο παρά στην ύφεση της τρομοκρατίας συνέβαλε. Ενώ οδήγησε σε τραγελαφικά αποτελέσματα - με προσαγωγές διευθυντών εφημερίδων στα δικαστήρια και αθρόες μηνύσεις κατά του συνόλου σχεδόν του τύπου.

Ευτυχώς που υπάρχουν αρκετές δικλείδες χάρη στις οποίες η ελληνική δικαιοσύνη μπορεί να διαφυλάξει το κύρος της.

● Η πληροφόρηση έχει κέφια.

ΑΛΕΚΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΥΛΟΣ

● Είχε μάθει να δίνει με πείσμα τις μάχες του ο Αλέκος Φιλίππου με αποκορύφωμα τη μάχη ενάντια στην πολιτική διαφθορά, στην περίοδο που μαινόταν το σκάνδαλο Κοσκωτά. Όμως ετούτη η τελευταία μάχη με τον θάνατο κράτησε λίγο.

Ο Αλέκος Φιλίππου πέθανε την Πέμπτη 11 Ιουλίου μετά από βαρύ εγκεφαλικό, που έπαθε ενώ εργαζόταν στον ANTENNA.

Πετυχημένος συντάκτης σε πολλές εφημερίδες, υπήρξε διευθυντής σε εννέα απ' αυτές: «Εμπρός», «Ανεξάρτητος Τύπος», «Ωρα», «Εθνικός Κήρυξ», «Μεσημβρινή» (πριν τη δικτατορία), «Απογευματινή», «Ελευθεροτυπία», «Έθνος» και «Δημοσιογράφος» -και είχε πάντα τον τρόπο να τις κάνει επιτυχημένες. Τον τελευταίο καιρό εξέδιδε και ένα οικονομικό περιοδικό, το «Κεφάλαιο».

Δείγμα στην «Αυγή» της 24/7.

Ο Ανταναναρίβο συνέλεξε τον Ζανοριβέλο!

ΑΝΤΑΝΑΝΑΡΙΒΟ. - Ο πρόεδρος Μαδαγασκάρης Ντίντιε Ρατσιρά κήρυξε την πρωτεύουσα Ανταναναρίβο και τα περίχωρά της σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, για να προλάβει την κλιμάκωση των αντικιβερνητικών διαδηλώσεων.

Ακόμη, ο δικαστής Ζανοριβέλο που ορίστηκε χθες από την αντιπολίτευση για να συμμετάσχει στη μεταβατική κυβέρνηση ως υπουργός Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομικών Υπηρεσιών, συνελήφθη το πρωί στο σπίτι του, στην πρωτεύουσα της Μαδαγασκάρης. Η σύλληψη επιβεβαιώθηκε από διπλωματικές πηγές.

Τρέχα γύρευε ποιος είναι ο Ανταναναρίβο και ποιος ο Ζανοριβέλο στην μακρινή Μαδαγασκάρη. Κάπως έτσι θα γράφουν και οι Τάιμς της Μαδαγασκάρης για την μακρινή Ελλάδα: «Σαλιρέλης πωλεί Ντέταρι και Κόκκαλης χτυπά ανεπιτυχώς Καραπλιάλη. Βαρδινογιάννης σώζει όλους». Τρέχα γύρευε φτωχέ Μαδαγασκαρά να καταλάβεις τί γίνεται στην «περιβαλλόμενη από το μεγαλείο των αιώνων χώρα»...

● Δύο εκδοτικοί οίκοι ερίζουν για το ποιος θα πάρει τα αποκλειστικά δικαιώματα των σημειωμάτων που ο συνήγορος του Ανδρέα (στην αίθουσα με τις οθόνες της τηλεόρασης), κ. Αντώνιος Βγόντζας δημοσιεύει στα «Νέα». Το σύνολο των σημειωμάτων θα μετρά και τις ημέρες της ακροαματικής διαδικασίας. Ούτε διακοπές δεν τον αφήνει να πάει ο Ανδρέας: τον εκδικείται για όσα έγραφε παλιότερα γι' αυτόν ο κ. Βγόντζας. Πάντως στο εν λόγω θιβλίο - οφέποτε εκδοθεί, προσφέρουμε να συντάξουμε το βιογραφικό του ανδρός.

● Μεγάλε Σταύρε. Επιτέλους: έκαμες το μεγάλο βήμα και έφτασες στο χώρο σου: 24 Ιουλίου, επέτειος που -αχ!- χάσαμε την Χούντα, στο «Κανάλι 29» δύο αστέρια: ο ο ευρωβουλευτής Γ. Σταμούλης και ο διευθυντής του «Βήματος» Σταύρος Ψυχάρης. Μοιραλέικα δηλαδή...

● Και μην πει κανείς ότι ήταν πονεμένος ο κ. Ψυχάρης που έχασε -τότε- τη θεία Χούντα... Γιατί παρηγορήθηκε έκτοτε...

Η τελεία και η παύλα ή πώς φρεσκάρεται η μνήμη

Το δεκαπενθήμερο που πέρασε σημάδεύτηκε από την δεύτερη φάση της κατάθεσης Κοσκωτά. Η πρώτη ως γνωστόν διακόπηκε με την απεργία των δικηγόρων μόλις είχε προλάβει να ζεστάνει το ενδιαφέρον.

Η τάση να αναζητούνται εύκολες και άμεσες απαντήσεις εκδηλώθηκε και με την κατάθεση Κοσκωτά: κάποιοι περίμεναν να αθωωθεί ο Ανδρέας και κάποιοι άλλοι πίστευαν ότι θα αποσαφηνίζονταν και οι μικρότερες περί της ενοχής του αμφισβητήσεις. Συνέβη όμως το άλλο: ήρθε και πάλι στον αφρό όλο εκείνο το νοσηρό κλίμα μιας περιόδου φαυλότητας: κάτι που όλοι θέλουν να ξεχάσουν αφού σε κάποιαν άκρη βρίσκονται κάπως μπερδεμένοι.

Παίχτηκε ένα περίεργο παιχνίδι περί την κατάθεση Κοσκωτά. Η πλευρά των κατηγορουμένων -πλην εκείνης του Γ. Πέτσου- στήριξε όλη την επιχειρηματολογία της στο ότι «απεδείχθη ότι ο Κοσκωτάς είναι μεγαλοαπατεώνας». Εύρημα! Και όμως αυτός ο κόσμος πριν δυόμισι μόλις χρόνια υποκλίνονταν μπροστά του και έτεινε την στριφτή παλάμη του πίσω από την πλάτη μπας και πέσει κάποιο φιλοδώρημα.

Ο κ. Γιώργος Λιάνης λ.χ., βουλευτής του Κινήματος, δημοσιογράφος και πρωθυπουργικός εξάδελφος, χαρακτήριζε τον Κοσκωτά «κακοήθη όγκο», οργισμένος που ο «δρ.» τον παρέλαβε και αυτόν. Δύσκολο να φανταστούμε τον κ. Λιάνη να χρησιμοποιεί τέτοιες εκφράσεις το 1988 -που βέβαια είχε θουίξει ο τόπος για τον τότε προϊστάμενό του. Αγνωμοσύνη; Μωρά παρθένο ο κ. Λιάνης που μόλις πρότινος κατανόησε ότι ο «όφιος τον εξηπάτησε»;

Και ο κ. Θωδωρής Ρουμπάτης που επίσης εξοργισμένος απέστειλε επιστολή στο Ειδικό Δικαστήριο και επίσης κατακεραυνώνει τον άθλιο συκοφάντη, που ήταν τις ημέρες εκείνες; Μήπως πρέπει να του θυμίσουμε ότι απέλυσε από το ΕΝΑ τον εξαίρετο και σεμνότατο συνάδελφο Τάκη Ψαράκη με μόνο λόγο ότι ο τελευταίος είχε οργανώσει συνέντευξη Τύπου για το ΑΝΤΙ- το οποίο ως γνωστόν έβαλλε κατά του προϊσταμένου του Κοσκωτά και των παρατρεχάμενών του.

Αγνωμοσύνη, αφέλεια, κυνισμός; Διαλέξτε.

Αλλά και το γραφείο Τύπου του Κινήματος έβγαλε μιά ενδιαφέρουσα ανακοίνωση που τέλειωνε με την αξιομνημόνευ-

τη φράση: «Τελεία και παύλα». Πόσο απλά θα ήταν όλα σήμερα αν έλεγαν την ίδια φράση το 1988, το 1987, το 1986 κ.ο.κ.

Και άλλοι πολλοί από τον πολιτικό κόσμο, από τον κόσμο του Τύπου, παράγοντες επώνυμοι της κοινωνικής ζωής θα μπορούσαν να παρελάσουν... Όμως ο Γ. Πέτσος το σκέφτηκε αλλιώς το πράγμα:

«Ο Κοσκωτάς τον αθώωσε» ο Κοσκωτάς είναι δυνατόν να είναι αξιόπιστος στα περισσότερα που λέει. Η περίπτωση Πέτσου ήταν η μοναδική εκ των παρόντων κατηγορουμένων που είχε άμεση συνάφεια με τον «δρα» την «παλιά, καλή εποχή». Θα μπορούσε να αξιοποιηθεί περισσότερο η ταυτόχρονη παρουσία τους για αντιπαράθεση και αναζήτηση της αλήθειας. Η αίτηση να γίνει κατ' αντιπαράσταση εξέταση του «δρα» με σειρά από άλλους κατηγορουμένους θα περιορίσει τις δυνατότητες του Κοσκωτά να λέει ό,τι θέλει και σε άλλους να «λησμονούν» λεπτομέρειες που δεν κατέθεσαν...

Ο κ. Δήμος-Τσιώλης λ.χ. όπως ο «δρ» έτσι και αυτός δεν πιστεύει -αντίθετα με όσα ισχυριζόταν στο παρελθόν- ότι ο Γεώργιος Πέτσος έλαβε ποτέ χρήματα. Το διάστημα που μεσολάβησε από την πρώτη ως την δεύτερη φάση της κατάθεσης Κοσκωτά φαίνεται ότι ήταν χρήσιμο για δεύτερες σκέψεις.

Οι αλληλεξαρτήσεις και οι στενές σχέσεις πολλών παραγόντων της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής και το δέσιμό τους με αυτό που συνιστά το σκάνδαλο Κοσκωτά, φανερώνονται καθημερινά στη δίκη αυτή. Την ώρα που ο Κοσκωτάς κατέθετε την μάλλον πιστή περιγραφή της περιπετειώδους φυγάδευ-

σής του, ο οικουμενικός Σαλιαρέλης συμμετείχε ως... σύνεδρος σε συνάντηση στις πλαγιές του Πηλίου και συμβούλευε περί των μέτρων που πρέπει να ληφθούν για την σωτηρία του ελληνικού ποδοσφαίρου! Ο κύριος αυτός είχε μόλις διασωθεί χάρις στην οικονομική συνδρομή του Βαρδινογιάννη που δεν επέτρεπε στην επίσημη απατεώνα Κόκκαλη -εκείνον που συνόδευε μαζί με άλλα άνθη του επιχειρηματικού κόσμου τον κ. Μητσοτάκη στην Μόσχα- να «αλώσει» το ποδόσφαιρο...

Η κατάθεση του «δρα» χαρακτηρίστηκε από τις περιγραφές του για εμπόριο όπλων κ.λπ. Τις ίδιες ώρες, σε άλλη αίθουσα δικαζόταν ο Λούβαρης και αξιωματικοί που συνέπραξαν για τις μίζες στην αγορά των MATZIK. Τί είπαν; Ο κ. Μαρινάκης λ.χ. δεν είχε ιδέα για τον ρόλο του Λούβαρη, ζήτησε όμως από τον Σεχιώτη -αυτόν που επιβραβεύθηκε αργότερα με διορισμό στο υπουργείο Δημόσιας Τάξης όταν φυγαδεύτηκε ο Κοσκωτάς- να αναλάβει τις ευθύνες του. Ποιες ευθύνες; Αυτές όμως παραγράφηκαν και έτσι εκ του ασφαλούς, όλοι τους εκεί, στην άλλη αίθουσα, μιλούσαν για τις ευθύνες του ταλαίπωρου Σεχιώτη.

Όμως για αυτή την μη παραγραφή σχηματίστηκε το καλοκαίρι του 1989 η κυβέρνηση Τζαννετάκη και αποφάσισε την παραπομπή. Αυτήν την παραπομπή για την οποία τώρα πολύ αμφιβάλλει ο κ. Γαλανός. Αλλά είτε εκλεγεί ο κ. Γαλανός βουλευτής του ΠΑΣΟΚ, είτε αναγορευθεί σε λαϊκό ήρωα του Καναλιού 29 ο κ. Τσοβόλας, η δίκη αυτή πρέπει να προχωρήσει καταλογίζοντας ευθύνες σε όλους. Και στον Κοσκωτά -που είναι περίεργο ότι μόλις τώρα μερικοί ανακάλυψαν περί τίνος πρόκειται- αλλά και σε όλους τους άλλους. Είτε πρόκειται για πολιτικούς, είτε για καθηγητές πανεπιστημίου, είτε για ανθρώπους του Τύπου.

Αυτά ως την Τρίτη που πέρασε, γιατί τώρα πια μια άλλη φάση της δίκης εγκαινιάζεται και άλλων η μνήμη θα εξασθενήσει ή θα ενδυναμωθεί.

Την Τετάρτη, ημέρα που έκλεινε το περιοδικό, άρχισε η κατάθεση του κ. Κίτσου Τεγόπουλου «ο οποίος προετάχθη γιατί θα πήγαινε στο εξωτερικό».

Αναστροφές στη μνήμη του κ. Τεγόπουλου. Έ, καλά τώρα, πέρασε τόσος καιρός...

Αλλά επειδή νέα φάση εγκαινιάζεται θα έχουμε να πούμε πολλά σε 15 μέρες.

Χ.Ν.

Γκορμπατσώφ: Λύση του Κυπριακού μέσω της διεθνοποίησης

του Νίκου Χίου

Χωρίς τα θεαματικά αποτελέσματα άλλων εποχών, αλλά από μια έντονη παρουσία σε πλάτος και βάθος μπορεί να χαρακτηριστεί η πενταμελής επίσκεψη του Έλληνα πρωθυπουργού κ. Κ. Μητσοτάκη και της πολυμελούς ελληνικής αποστολής στην Σοβιετική Ένωση.

Σε μια εποχή κατά την οποία η ΕΣΣΔ περνά από την οξεία εμφάνιση των εθνικών

αντιθέσεων στην αναζήτηση μοντέλου οικονομικών δραστηριοτήτων, η μικρή Ελλάδα με την πληθωρική της αποστολή επέλεξε το παράδειγμα των «μεγάλων πρεσβειών» του Μεγάλου Πέτρου προκειμένου να διευρύνει τα τόσο αναγκαία για την χώρα μας διεθνή ερείσματα σ' αυτή την τόσο μεταβατική αλλά και κρίσιμη για την Σοβιετική Ένωση περίοδο.

Η ελληνική αντιπροσωπεία επιστρέφοντας στην Αθήνα φέρνει στις αποσκευές της την επίσημη υπογραφή του συμφώνου φιλίας και συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών καθώς και τρεις επιμέρους διακρατικές συμφωνίες (τελωνειακή, αποφυγή επικίνδυνων στρατιωτικών δραστηριοτήτων, ναρκαωτικών).

Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί η ανίχνευση των δυνατοτήτων και για επενδύσεις στην Ρωσία και την Ουκρανία εκ μέρους των Ελλήνων επιχειρηματιών που μετείχαν στην αποστολή, όπως επίσης και η διακριτική υποστήριξη του ελληνικού στοιχείου που ζει σε πόλεις της Μαύρης Θάλασσας και η υπογράμμιση και σύσφιξη των δεσμών ανάμεσα στις δύο ορθόδοξες εκκλησίες, την ρωσική και την ελληνική.

Τόσο η κατ' ιδίαν συνομιλίες Μητσοτάκη - Γκορμπατσώφ, Σαμαρά - Μπεσεμέρνιχ όσο και η συνάντηση των δύο αντιπροσωπειών θα πρέπει να ευχαρίστησαν την ελληνική κυβέρνηση και να οδήγησε απ' αυτό το χώρο τον πρωθυπουργό να δηλώσει ότι «η ελληνική και κυπριακή πλευρά αναζητεί στηρίγματα και χαιρέται όπου τα βρει». Ίσως συμβολική αυτή φράση να επικεντρώνεται και το ουσιαστικό αποτέλεσμα της επίσκεψης εφόσον όλα τα αμιγώς ελληνικού αλλά και ελληνοσοβιετικού ενδιαφέροντος θέματα που τέθηκαν και αναπτύχθηκαν κατά την διάρκεια των πολύωρων συνομιλιών έτυχαν τέτοιων σχολιασμών και τοποθετήσεων εκ μέρους του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, που διευρύνουν την διαπραγματευτική γκάμα των υπό εξέλιξη ζητημάτων. Τα θέματα

αυτά αφορούν την γιουγκοσλαβική κρίση και τις επιπτώσεις της στην Βαλκανική, τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Κυπριακό.

Το σημαντικότερο πολιτικό γεγονός για την ελληνική πλευρά είναι η υπογράμμιση εκ μέρους του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ της αρχής του απαραβίαστου των συνόρων εφόσον θεωρείται δεδομένο ότι η πιθανή αναδιάταξή τους θα προκαλέσει αλυσιδωτές αντιδράσεις με καταλυτικές επιπτώσεις στην περιοχή μας. Βέβαια παρόμοια αποσχιστικά προβλήματα αντιμετωπίζει και η ΕΣΣΔ, γεγονός το οποίο εξαναγκάζει τον σοβιετικό ηγέτη να επιμένει στην τοποθέτηση αυτή. Ωστόσο, παρά την αποδυνάμωση του ειδικού βάρους της Σοβιετικής Ένωσης στον διεθνή στίβο η συνέχιση των αρχών αυτών —που συνιστούν και φόβους— λειτουργεί εν είδει αντίβαρου στις αποσχιστικές τάσεις στην Γιουγκοσλαβία και βεβαίως στις πιθανές επιπτώσεις τους. Αλλά και στους «σχεδιασμούς» των όποιων ενδιαφερομένων.

Ενισχυτικά των ανωτέρω είναι η εμμονή στις «συμπεφωνημένες αντιδιαδικασίες» και στην «αποφυγή μονομερών ενεργειών» σε συνάρτηση με την θέση ότι οποιαδήποτε αποσχιστική κίνηση θα πρέπει να κινείται στα πλαίσια της Χάρτας της ΔΑΣΕ του Παρισιού και του συντάγματος της συγκεκριμένης χώρας.

Η ελληνική πλευρά εξασφάλισε καταρχήν και την επανάληψη της γνωστής θέσης περί διεθνοποίησης του Κυπριακού η οποία στην σημερινή συγκυρία αποκτά ιδιαίτερη και επίκαιρη βαρύτητα καθώς «συμπλέει» με την πρόσφατη απόφαση του Εθνικού Συμβουλίου της Κύπρου για εννεαμερή διάσκεψη και «υπονομεύει» —στο μέτρο του δυνατού— την τουρκική πρόταση και την αμερικανική υποστήριξη για τετραμερή διάσκεψη.

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ - ΚΡΙΤΙΚΗ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Ζητήματα της μαρξιστικής θεωρίας

Της Σύνταξης: «Χάος»: Η γέννησης μιας νέας πολιτικής

Ηλίας Ιωακείμογλου και Γιάννης Μηλιός: Η έννοια της κρίσης υπερσυσσώρευσης στο «Κεφάλαιο» του Καρλ Μαρξ

Παρασκευάς Παρασκευαΐδης: Οι συνθήκες πραγματοποίησης της παραγωγής στην απλή αναπαραγωγή του κοινωνικού κεφαλαίου

Τόλης Μαλάκος: Σχετικά με τον «αναλυτικό μαρξισμό»

Γιάννης Μηλιός και Ηλίας Ιωακείμογλου: Το ελληνικό εφοπλιστικό κεφάλαιο (Η θέση και ο ρόλος του στην ελληνική και τη διεθνή οικονομία). Μέρος Β΄.

Ανέστης Ταρπάκος: Αντικαπιταλιστική Αριστερά και εργατικό κίνημα. Μέρος Β΄

Νικήτας Πατινώτης: Η γεωγραφική διάσταση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Βιβλιοκρισίες

ΙΟΥΛΙΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ '91

36

Τετέλεσται...;

του Μ. Δούντα

Την επαύριον της πανηγυρικής επίσκεψης του Προέδρου Μπους στην Αθήνα η εικόνα του Κυπριακού διαγράφεται περίπου ως εξής: κλίμα αισιοδοξίας ως προς τη δυνατότητα λύσης φέτος, όπως χαρακτηριστικά δήλωσε ο Πρόεδρος, ίσως μάλιστα και έως το φθινόπωρο, όπως είχε προβλέψει, δύο μέρες πριν, ο κ. Μητσοτάκης σε συνέντευξή του προς την εφημερίδα «New York Times».

Ως προς την ουσία της «λύσης», που εδώ και πολλούς μήνες απεργάζεται σύντομα ο απεσταλμένος του Αμερικανού Προέδρου κ. Λέτски, από διάφορες έγκυρες πηγές προκύπτουν τα ακόλουθα:

- Οκτώ είναι τα κεφάλαια στα οποία κατατάσσει την περί το Κυπριακό αντιδικία ο κ. Ντε Κουεγιάρ. Στα έξι από αυτά, τα αντίπαλα μέρη βρίσκονται σε «απόσταση» συμφωνίας. Στα απλά ελληνικά αυτό σημαίνει ότι έχει επιτευχθεί σύμπτωση απόψεων ως προς την αρχή. Συνακόλουθα, δηλαδή, τουρκικός στρατός θα παραμείνει στην Κύπρο ως όργανο της διατηρούμενης τουρκικής εγγύησης· θα παραμείνουν επίσης οι έποικοι· η ισοτιμία των δύο κοινοτήτων θα διασφαλιστεί σε πλαίσιο που κατ' όνομα ίσως θα είναι ομοσπονδία. Γι' αυτό άλλωστε ο ντε Κουεγιάρ υιοθέτησε τον τουρκικής προέλευσης όρο «ομοσπονδιακή ένωση»· η δικοινοτική ισοτιμία θα αντανakλάται σε όλη την πολιτειακή δομή, που θα αποθεί, μεταξύ άλλων, άκρως δυσλειτουργική, ενέχουσα το μόνιμο κίνδυνο δικοινοτικών κρίσεων· οι λεγόμενες ελευθερίες εγκατάστασης και ιδιοκτησίας, παραπέμπονται ως προς την εφαρμογή τους στις ελληνικές καλένδες. Πρόκειται για λύση που θα νομιμοποιούσε και περαιτέρω θα βελτίωνε υπέρ των Τούρκων τη σημερινή πραγματικότητα. Ουσιαστικώς θα μετέβαλε την Κύπρο σε οινει τουρκικό προτεκτοράτο.

Εναντι αποδοχής όλων αυτών η ελληνοκυπριακή πλευρά –ενθουσιωδώς ομοφωνούσης και της Ελληνικής Κυβέρνησης– έχει εστιάσει πλέον τις αξιώσεις της στο αποδοθησόμενο έδαφος και στον αριθμό των προσφύγων στους οποίους θα επιτρεπόταν να παλινοστήσουν υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση. Ευμενή έκβαση στα θέματα αυτά εκλιπαρούν οι Κυβερνήσεις Λευκωσίας-Αθηνών, ώστε λίγο έδαφος και μερικές χιλιάδες πρόσφυγες υπό τουρκική διοίκηση να χρησιμεύσουν ως διαβατήριο για να «περάσει» ως λαθρεμπόριο το αμάρτημα της «λύσης».

Σ' αυτά λοιπόν τα δύο θέματα, έδαφος - πρόσφυγες, επικεντρώνεται η διαφορά

περί το Κυπριακό! Οι Τουρκοκύπριοι πό-τε λένουν ότι θα δεχθούν να περιορίσουν την επικράτειά τους στο 32% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας, πό-τε «πέφτουν» στο 29% ενώ άλλοτε δηλώνουν ότι θα κρατήσουν όλα όσα κατέχουν. Μέχρι τώρα αυτός ο αδιάλλακτος τουρκικός μαζικισμός μας έχει σώσει από τον δικό μας ενδοτισμό. Ός πό-τε όμως μπορούμε να υπολογίζουμε σ' αυτόν αφού συνεχίζουμε τις υποχωρήσεις. Η τελευταία, που πιθανότατα μετέφερε ο κ. Μπους στην Άγκυρα, συνίσταται στα εξής σύμφωνα με πληροφορίες και εκτιμήσεις:

- Η Αθήνα, κατ' εξουσιοδότηση του Προέδρου Βασιλείου, προτείνει να κρατήσουν οι Τούρκοι το 27% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στο αποδοθησόμενο τμήμα θα 'ταν δυνατόν να παλινοστήσουν περί τους 80.000 πρόσφυγες προφανώς σύμφωνα με υπολογισμούς που είχαν κάνει, προ ετών, ο αντιπρόσωπος του Γ. Γραμματέα των Ηνωμένων Πολιτειών στην Κύπρο και η εκεί αμερικανική πρεσβεία. Οι Τούρκοι όμως θεαίως, δεν πρόκειται να δεχθούν τέτοια ρύθμιση. Αλήθεια, ως πό-τε όμως θα μας σώζει από τον εαυτό μας ο αδιάλλακτος τουρκικός μαζικισμός;

Κατά συνέπεια εύλογα διερωτάται κανείς πού στηρίζεται η αισιοδοξία των κ.κ. Μπους και Μητσοτάκη;

Σύμφωνα με πληροφορίες και ενδείξεις οι Αμερικανοί ελπίζουν να ασκήσουν κάποια πίεση για μια συμφωνία περί το 30%. Άλλωστε όταν τα ποσοστά πλησιάζουν τόσο αρκεί ίσως ένα ακόμα σπρώξιμο και προς τα δύο μέρη για να σφίξουν χαρμόσυνα τα χέρια!

Και ως προς τους πρόσφυγες υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση, θέμα για το οποίο οι Τούρκοι είναι ανυποχώρητοι υπεραμνόμενοι της «φυλετικής» καθαρότητας της ζώνης τους, οι ελπίδες στηρίζονται στην υπόθεση ότι οι πλείστοι Έλληνες πρόσφυγες θα προτιμήσουν να αποζημιωθούν παρά να υποστούν τον εξευτελισμό –και τους κινδύνους– Τουρκικής Διοίκησης.

Στο μεταξύ ο Πρόεδρος Μπους μιλώντας στην ελληνική Βουλή τάχθηκε εμμέσως αλλά ουσιαστικά υπέρ της «τετραμερούς», θέση που εν συνεχεία έκανε απολύτως σαφή με δηλώσεις στην Τουρκία. Είναι και αυτό μία ακόμη παραχώρηση προς τους Τούρκους –και πίεση προς εμάς–, διότι ενέχει θεαματική υποβάθμιση της κυπριακής κυβέρνησης και παράλληλα προβολή της ισοτιμίας των δύο κοινοτήτων, υιοθέτηση δηλαδή προδιαπραγματευτικής της κυριότερης τουρκι-

κής αξίωσης.

Εδώ μας έχουν οδηγήσει οι με τόση ελαφρότητα συνεχείς παραχωρήσεις. Τόσο επιδέξια μας παγίδευσαν, δικοί μας και ξένοι, ώστε πλέον ήρθε η ώρα να πληρώσουμε ακριβά.

Αυτή δυστυχώς είναι αδιακόσμητη η πραγματικότητα. Ο Ελληνισμός, στην Κύπρο και στην Ελλάδα, βρίσκεται ωμά μπροστά στο δίλημμα: είτε να δεχθεί λύση που συνεπάγεται επιδείνωση σε βάρος του της σημερινής πραγματικότητας με το νεφελώδες ουτοπικό όραμα βαθμιαίας ανατροπής της διά της οικονομικής υπεροχής του· είτε να αρνηθεί τέτοιου είδους «λύσεις» και να επιδοθεί σε πράγματι ρεαλιστική πολιτική συντήρησης, μη επιδείνωσης, χρησιμοποιώντας τη σημερινή πραγματικότητα ως βάση ανασύνταξης και ως εφελτήριο για το μέλλον...

Αναπόφευκτο κατά συνέπεια προβάλλει το ερώτημα σε ποιον ανήκει η ευθύνη της απόφασης για το μέλλον του ελληνικού λαού της Κύπρου; Μία και μόνη είναι η απάντηση: Στον ίδιο το λαό, ο οποίος πλέον δεν δικαιούται να ισχυριστεί ότι δεν γνωρίζει. Γιατί η κατάσταση **πια έχει ξεκαθαρίσει ακόμη και για όσους δεν ήθελαν να βλέπουν.**

Είναι ο λαός που, κουρασμένος και άνευρος, όπως τον κατηγορούν, θα ψελλίσει «τετέλεσται». Και είναι ο ίδιος ο λαός που ρωμαλέος και περήφανος μπορεί να σαλπίζει αντίσταση. Αν όμως πρόκειται να αντισταθεί πρέπει έγκαιρα, τώρα, σήμερα να εξεγερθεί ώστε να συνέλθουν οι Κυβερνήσεις! Να ανακόψουν τον καλπασμό προς τον κρημό. Και βρίσκεται πολύ κοντά ο κρημός. Ίσως «έως το φθινόπωρο...»

Πελώρια είναι και η ευθύνη των δυνάμεων της αντιπολίτευσης. Ας δείξουν επιτέλους ότι υπάρχουν. Θα 'ναι ίσως η σημαντικότερη υπηρεσία που θα μπορούσαν να προσφέρουν.

Συνασπισμός αντιπολιτεύσεων Ελλάδος και Κύπρου, θα μπορούσε πιθανότατα να συμβάλει στην δημιουργία κλίματος και φρονήματος ανάσχεσης του ενδοτισμού.

Πάντως, ψευδαισθήσεις δεν επιτρέπονται. Είναι όσο ποτέ άλλοτε η ώρα του λαού. Καλείται να το πει το φοβερό ναι, ή το μεγάλο όχι. Και να το πει τώρα.

Το άρθρο αυτό δημοσιεύτηκε στην «Σημερινή» της Λευκωσίας (21/7/91). Στην νέα του μορφή έχουν γίνει μερικές αποκαταστάσεις «ημαρτημένων» και κυρίως έχει εμπλουτισθεί με τις τελευταίες, έγκυρες πληροφορίες των προτάσεων για το Κυπριακό.

Στην Γιουγκοσλαβία δοκιμάζεται

Ποιες συσσωρευμένες εκρηκτικές
ύλες προκαλούν σήμερα τον
διαμελισμό του γιουγκοσλαβικού
κράτους και πώς θα μπορούσαν να
προβλεφθούν έγκαιρα πριν
προκαλέσουν το μεγάλο «μπουμ»;
Ερωτήματα αλληλένδετα,
ερωτήματα κρίσιμα για την
επόμενη δεκαετία ανασύνταξης
του όλου ευρωπαϊκού χώρου, ο
οποίος έχει καεί αρκετές φορές
από σπίθες που άναψαν στα
εύφλεκτα Βαλκάνια

Είναι αλήθεια ότι το Βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων, η μετέπειτα Γιουγκοσλαβία, ήταν ένα είδος αναγκαστικής Εταιρείας που γεννήθηκε με το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, χάρις στον οριστικό διαμελισμό των δύο μεγάλων πολυεθνικών αυτοκρατοριών, της Οθωμανικής και της Αυστροουγγρικής. Ωστόσο η Γιουγκοσλαβία δεν ήταν ακριβώς τεχνητό κατασκεύασμα, επειδή η σύγκλιση των μικρών απελευθερωμένων Σλαβικών εθνών του Νότου είχε ήδη προετοιμασθεί στο πεδίο των ιδεών πριν επικυρωθεί στο τραπέζι της διπλωματίας.

Ακόμα και η Σλοβενία, η τόσο συνδεδεμένη με τους γερμανόφωνους και λατινόφωνους γείτονές της, είχε απορρίψει το 1918 την προσφορά του Κάιζερ για νέα χαλαρή συνομοσπονδιακή σύνδεση, με την εύλωτη απάντηση του πολιτικού της ηγέτη Κόροσεκ: «Πολύ αργά Μεγαλειότατε. Πολύ αργά». Και είχε προτιμήσει τότε μία πολύ στενότερη πρόσδεση στο κοινό κράτος με τους Σέρβους, Κροάτες και Μαυροβούνιους.

Γρήγορα όμως αποδείχθηκε ότι οι ενδοσλαβικοί δεσμοί δεν μπορούσαν να αντέξουν επί πολύ μέσα στη σκληρή καθημερινότητα. Πώς άραγε θα μπορούσαν να συμβιώσουν αρμονικά «οι Κεντροευρωπαίοι μαζί με τους Βαλκάνιους»; Ο Τσεχοσλοβάκος Πρόεδρος Βάτσλαβ Χάβελ, ο οποίος γνωρίζει πολύ καλά την ευρωπαϊκή ιστορία, σκιαγραφεί με αυτά τα λόγια

το μοναδικό και πρωτοφανές γιουγκοσλαβικό πείραμα, όπου οι πρώην υπήκοοι του Σουλτάνου και οι πρώην υπήκοοι του Κάιζερ ενώθηκαν με εύθραυστους δεσμούς έρωτα και με περιστασιακούς δεσμούς συμφέροντος, κάτω από τις ευλογίες της νικήτριας αντιγερμανικής συμμαχίας. Και όποιος διασχίζει την Γιουγκοσλαβική Ομοσπονδία από τα Σκόπια και την Πρίστινα μέχρι το Ζάγκρεμπ και την Λιουμπλιάνα, με ενδιάμεσο σταθμό το Βελιγράδι, εύκολα μπορεί να καταλάβει ότι η περιγραφική φόρμουλα του Χάβελ είναι αρκετά σύμφωνη με την πραγματικότητα.

Ο υπαρκτός σοσιαλισμός ήταν παρένθεση που έκλεισε

Επάνω στο επισφαλές αυτό ιστορικό υπόβαθρο διεξάγεται σήμερα μια νέα σύγκρουση, η οποία δεν αφορά μόνον τους λαούς της Γιουγκοσλαβίας, αλλά και ολόκληρο το γεωπολιτικό χώρο της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, τον σοβιετικό «Μεγάλο Ασθενή» στα τέλη του 20ού αιώνα καθώς και τις προοπτικές της ευρωπαϊκής ενότητας: έκλεισε η εποχή του λεγόμενου υπαρκτού σοσιαλισμού, μια παρένθεση 70 χρόνων στην ευρωπαϊκή ιστορία και άρχισαν οι ανταγωνισμοί για την κατάληψη του κενού που άφησαν πίσω τους τα ολοκληρωτικά καθεστώτα.

Μερικές φορές οι εξελίξεις φαίνονται να συνδέονται πάλι με το νήμα που είχαν κόψει το 1914 οι πυροβολισμοί στο Σαράγιεβο.

Άλλες φορές, η κατάργηση του ανατολικού μπλοκ και της διχοτομίας στον Ευρωπαϊκό χώρο φέρνει πάλι στο φως εθνικές και πολιτισμικές αντιθέσεις που είχαν απλώς παγώσει κάτω από τις ολοκληρωτικές μορφές διακυβέρνησης, διατηρήθηκαν όμως φρέσκες μέσα στην κατάψυξη και ζωντανεύουν σήμερα μετά το λιώσιμο του πάγου. Ανάλογες αντιθέσεις στον δυτικοευρωπαϊκό κόσμο αμβλύθηκαν από την τριβή μέσα σε έστω και υπολειπόμενες κοινωνίες των πολιτών και ενσωματώθηκαν στο θεσμικό παιχνίδι, ή υπέκυψαν στα ηρεμιστικά της καταναλωτικής κοινωνίας.

Ωστόσο δεν θα πρέπει να ξεχνούμε τους Ιρλανδούς, τους Κορσικανούς, τους Βάσκους ή και το Βέλγιο των Βαλλόνων και Φλαμανδών: αυτοί οι Δυτικοευρωπαίοι μάλλον καταλαβαίνουν καλύτερα από τους Βαλκάνιους Έλληνες τι συμβαίνει σήμερα στην Σλοβενία ή στην Λιθουανία. Οπωσδήποτε όμως η ιδιαίτερη έξαρση του εθνικισμού στις χώρες που δοκίμασαν τα κομμουνιστικά καθεστώτα, είναι μια ακόμα απόδειξη της χρεωκοπίας των καθεστώτων αυτών, ιδιαίτερα όταν τροφοδοτείται και από τους επιγόνους τους προκειμένου να επιβιώσουν.

η τύχη της Ευρώπης

του Γιώργου Ριτζούλη

Ο Ομοσπονδιακός
στρατός
στα σύνορα
Σερβίας - Κροατίας,
έτοιμος να επέμβει.

διακού Στρατού θα ετίθετο θέμα αναγνώρισης της Σλοβενίας, είναι κίνηση που ανταποκρίνεται στις εξελίξεις, συμβαδίζει σε κάποιο βαθμό με τις αρχές της λαϊκής κυριαρχίας και αυτοδιάθεσης. Συμφωνεί επίσης με την κοινή λογική, η οποία διαπιστώνει ότι η Σλοβενία δεν μπορεί να στερείται το δικαίωμα της ανεξαρτησίας όταν το έχουν η Ανδόρρα ή το Λουξεμβούργο.

Χωρίς να παραβλέπουμε τα ιδιοτελή κίνητρα της γερμανικής ή ιταλικής πολιτικής υποστήριξης προς την Σλοβενία, η νέα στάση της ΕΟΚ είναι εν τέλει δείγμα πολιτικού ορθολογισμού και στοιχειώδους ισονομίας στο πεδίο των διεθνών σχέσεων. Αλλά και η δήλωση του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών, ο οποίος συμφωνεί με **οποιαδήποτε** λύση επιλέξουν οι Γιουγκοσλάβοι με ειρηνικές μεθόδους, είναι και αυτή μια κίνηση προς την πλευρά της λογικής, μόνον που οφείλεται στην πίεση των πραγμάτων και όχι σε ελεύθερη επιλογή. Αντίθετα, ο βαλκάνιος ανορθολογισμός και δογματισμός εκδηλώνεται με όλο του το μεγαλείο στις «εθνικές» κραυγές από δεξιά και αριστερά, κυρίως όμως από το λεγόμενο «εθνικολαϊκό» ρεύμα το οποίο βλέπει μόνον τις ξένες επιρροές στην Γιουγκοσλαβική Ομοσπονδία, περιφρονεί όμως την εκφρασμένη βούληση των λαών της και υποσυνείδητα νοσταλγεί τον διπολισμό και τα καταπιεστικά καθεστώτα. Αυτοί οι περίεργοι «αντιιμπεριαλιστές» είναι έτοιμοι ως νέοι Μέττερνιχ, να υποστηρίξουν τεχνητές κρατικές ενότητες - φυλακές των λαών - θα έπρεπε όμως να σκεφθούν ότι μια τέτοια πολιτική μαζεύει περισσότερη πυρίτιδα στην πυριτιδαποθήκη που κρέμεται επάνω από το κεφάλι μας.

Ευρωπαϊκοί δεσμοί αντί για αλληλομισούμενα εθνικά κράτη

Η θέση που υποστηρίζει αυτό το κείμενο είναι ότι η Γιουγκοσλαβική Ομοσπονδία με την προηγούμενη μορφή του ενιαίου κράτους είναι αδύνατο να υπάρξει στο μέλλον, ενώ μια διχοτόμησή της σε έναν σλοβено-κροατικό Βορρά και σε μία Μεγάλη Σερβία του Νότου θα φέρει γενικευμένη και μακροχρόνια πολεμική σύγκρουση, θα επεκτείνει το αδιέξοδο πολύ πέρα από τα σύνορα της Γιουγκοσλαβίας και ίσως αποσταθεροποιήσει την ευρωπαϊκή κατάσταση ή την ισορροπία μέσα στην ΕΟΚ.

Ανάμεσα σε ένα ανέφικτο σενάριο επιστροφής στο status quo που κατέρρευσε και σε ένα αποτρόπαιο και εντελώς ανεπιθύμητο σενάριο τύπου 1914, απομένουν

Η σύγκρουση στην Γιουγκοσλαβία είναι λοιπόν πολιτισμική διαμάχη Βαλκανίων και Κεντρικής Ευρώπης, πολιτική σύγκρουση γύρω από τα ερείπια του υπαρκτού σοσιαλισμού, ταυτόχρονα όμως διεθνοπολιτική σύγκρουση για την ανακατανομή ζωνών επιρροής και για την μετακίνηση του κέντρου βάρους του ευρωπαϊκού χώρου: η Μεσευρώπη με την γερμανική οικονομική δύναμη και τις νεαρές κοινοβουλευτικές δημοκρατίες της Τσεχοσλοβακίας, Ουγγαρίας και Πολωνίας διεκδικεί θαρύνοντα ρόλο στη νέα γεωμετρία από τον Ατλαντικό ως τα Ουράλια.

«Κρατήστε τους ενωμένους με το ζόρι»;

Μαζί με το ερώτημα για το μέλλον των λαών της Γιουγκοσλαβίας, τίθεται και ένα δεύτερο ερώτημα ευρύτερης σημασίας: είναι αποδεκτή σήμερα μία αντίληψη της διεθνούς πολιτικής η οποία μας μεταφέρει πίσω στην εποχή της Ιεράς Συμμαχίας; Αν η εθνικιστική έξαρση στην Γιουγκοσλαβία θυμίζει σκηνές του 1900 την ώρα που πλησιάζει το 2000, μπορεί η λοιπή Ευρώπη να την αντιμετωπίζει με στρατηγικές των αρχών του δεκάτου ενάτου αιώνα;

Η ιστορία λέει ότι δεν κάνει λάθος ο Γερμανός Γκένσερ που μας θύμισε ότι δεν

μπορείς να κρατήσεις ενωμένο ένα κράτος με τη βία των όπλων· σίγουρα είχε δίκιο ο Ναπολέων όταν έλεγε ότι μπορείς να κάνεις πολλά πράγματα με τις λόγχες, όχι όμως να τις χρησιμοποιήσεις για κάθισμα, σίγουρα έκανε λάθος ο Πρόεδρος Μάο όταν ισχυριζόταν ότι η εξουσία βγαίνει από την κάννη του τουφεκιού. Η διατήρηση της προηγούμενης ομοσπονδιακής δομής, ή και αντίστροφα ο διαμελισμός της Γιουγκοσλαβίας με τρόπο που υπαγορεύεται ωμά από την βούληση και τα συμφέροντα των Γερμανών, των Γάλλων, των Αμερικανών, των Ελλήνων, των Τούρκων ή οποιασδήποτε άλλης μεγάλης ή μικρής δύναμης, είναι σήμερα αδύνατο να επιβληθεί χωρίς τη θέληση των κοινωνιών της Γιουγκοσλαβίας (γιατί πρόκειται όντως για πολλές συστεγαζόμενες κοινωνίες).

Η εποχή της Ιεράς Συμμαχίας έχει περάσει ανεπιστρεπτί και θα ήταν τραγική φάρσα αν η ελληνική εξωτερική πολιτική επέμενε στο ρόλο του μικρόψυχου και κομπλεξικού γείτονα που έχει πάθει αλλά δεν έχει μάθει. Οι κραυγές «**κρατήστε τους ενωμένους με το ζόρι**» ή «**χωρίστε τους σε πρόβατα και ερίφια**» δεν τιμούν καθόλου τους κραυγάζοντες.

Ανεξάρτητα από τα κίνητρα, η στροφή της ΕΟΚ (και κυρίως της Γερμανίας και Ιταλίας) και η προειδοποίηση, ότι αν συνεχίζονταν οι επεμβάσεις του Ομοσπον-

Η Κροατία επί ποδός πολέμου. Στη φωτογραφία, εθνοφρουρός μαζί με τ' αδέρφια του. Σε εγρήγορση ακόμα κι ο σκύλος...

οι λύσεις που αρχίζουν από μια χαλαρή συνομοσπονδία κυρίαρχων κρατών και φθάνουν (υπό ορισμένες προϋποθέσεις) μέχρι και πλήρες συναινετικό διαζύγιο που θα απέδιδε νέα, αυτοτελή κράτη, συνδεδεμένα όμως εξ αρχής μεταξύ τους με τους σταθερούς ευρωπαϊκούς δεσμούς συνεργασίας. Και ενώ η πλήρης αποδέσμευση της Σλοβενίας θα μπορούσε να γίνει αποδεκτή από τους υπόλοιπους ο ολοκληρωτικός διαχωρισμός Σερβίας και Κροατίας, όπως και ο κατακερματισμός της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης που προϋποθέτει η λύση της «Μεγάλης Σερβίας» είναι ανέφικτοι χωρίς αιματηρή σύγκρουση. Γι' αυτό όμως θα μιλήσουμε στο τέλος.

Πώς θα φθάσουν όμως σε μια νέα συναινέση και τι θα γίνει μετά; Μια χαλαρή συνομοσπονδία δεν θα είναι πάντοτε συνομοσπονδία λύκων που αλληλοσπαράζονται; Τα αποδεσμευμένα κράτη δεν θα συνεχίσουν τις συγκρούσεις τους, δεν θα είναι περισσότερες πυριτιδαποθήκες αντί για μία επάνω από το κεφάλι μας; Αυτό είναι το πελώριο πρόβλημα που δεν μπορούν να λύσουν σήμερα μόνες τους οι χώρες της Γιουγκοσλαβίας, η κεκτημένη ταχύτητα το απαγορεύει. Και εδώ βρίσκονται τα όρια όπου προσκρούει η αρχή του αυτοπροσδιορισμού, για λόγους ιστορικούς, γεωπολιτικούς και πολύπλοκης εθνολογικής σύστασης.

Οι φαινομενικά αλληλοαποκλειόμενες ιδέ-

ες της αυτοδιάθεσης, του απαραβίαστου των συνόρων (Ελσίνκι) και της υπέρβασης των εθνικών κρατών στο σύνολο του ευρωπαϊκού χώρου καλούνται για πρώτη φορά να συμβιβαστούν, να δώσουν μια συνισταμένη, να λύσουν από κοινού προβλήματα που δεν μπορεί να λύσει μόνη της καμιά από τις τρεις. Και ας μη ενοχληθούμε σε θανάσιμο βαθμό, αν το πείραμα αυτό πάρει στα νηπιακά του θήματα τη μορφή μιας ήπιας Realpolitik: αν ματαιώσει μια αλληλοσφαγή στο κέντρο της Ευρώπης, θα είναι μία από τις σπάνιες νίκες του λόγου και του πολιτισμού εις βάρος του παραλογισμού και της θαρραρότητας.

Ας πυκνώσουν λοιπόν οι προσεκτικές και συνεχείς παρεμβάσεις της ΔΑΣΕ, της τρόικας των Βρυξελλών, των γειτόνων και φίλων που μόνον να χάσουν έχουν αν τυχόν γενικευθεί η σύγκρουση. Και ας επέμβουν τα ταμεία της ΕΟΚ ως αρωγοί και πυροσβέστες: οικονομική υποστήριξη συν αποτροπή των θερμοκέφαλων και ασυμβίβαστων. Αν οι χώρες της Γιουγκοσλαβίας καταλήξουν σε μια νέα χαλαρή συνομοσπονδία, η γρήγορη ένταξη αυτού του σχήματος στην ΕΟΚ θα περιόριζε πολύ τον κίνδυνο νέων καταστροφικών τριβών στο εσωτερικό του.

Αν πάλι επιλεγεί κάποια μορφή πλήρους συναινετικού διαζυγίου (πάντοτε με διεθνοποιημένες διαδικασίες προς αποφυγήν αλληλοσπαραγμού), τότε μια εξίσου εσπευσμένη ένταξη των νέων κρατών στην ΕΟΚ, ίσως με περισσότερα χρονικά στάδια που θα προχωρούν από Βορρά προς Νότο, μπορεί να επουλώσει τα ρήγματα, να αδρανοποιήσει τα νέα σύνορα και προπαντός να αφοπλίσει τη νάρκη που απειλεί τα θεμέλια του Κοινού Ευρωπαϊκού σπιτιού. Όσο για το οικονομικό κόστος αυτής της ένταξης που θα βαρύνει την ΕΟΚ, δεν φαίνεται να είναι σημαντικά μεγαλύτερο από το κόστος της ένταξης των ανατολικογερμανικών εδαφών στη ζώνη της κοινοτικής οικονομίας.

Και ένα τελευταίο επιχείρημα: Όταν η τρόικα των Βρυξελλών πηγαινοέρχεται στις Γιουγκοσλαβικές πόλεις και χρησιμοποιεί όλη την πολιτική και οικονομική της επιρροή για να εμποδίσει τη σύγκρουση, τότε οι Γιουγκοσλαβικές χώρες έχουν ήδη εισέλθει στην «πολιτική οικογένεια» της ΕΟΚ, έστω και ως φτωχοί συγγενείς που αναγκάστηκαν να προσφύγουν στον πατερναλισμό της για να αποφύγουν το χειρότερο. Τέλος, η Σλοβενία και η Κροατία έχουν ήδη μέσο κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό προϊόν αρκετά μεγαλύτερο από πολλές ΕΟΚικές χώρες.²

Νέα τείχη μεταξύ Ευρώπης και Βαλκανίων;

Όσο η επιμονή στο καταρρεύσαν σύστημα της σφιχτής ομοσπονδίας αποδεικνύεται εκτός τόπου και χρόνου, τόσο περισσότερο δυναμώνουν στη χώρα μας οι φωνές που συνηγορούν υπέρ μιας «Μεγάλης Σερβίας».³ Η λύση αυτή θα μας γλυτώσει από τα Σκόπια, τονίζουν όσοι

την υποστηρίζουν. Αν όμως η κατεύθυνση αυτή οδηγεί την Γιουγκοσλαβία (και ίσως ευρύτερες περιοχές της Βαλκανικής) σε εκτεταμένη αιματοχυσία; Αν διακινδυνεύεται αποσταθεροποίηση του ευρωπαϊκού χώρου; Αν έχει δίκιο ο Μαυροβούνιος Μίλοθαν Τζίλας, άλλοτε δεξί χέρι του Τίτο και στη συνέχεια αντικαταστάτικος, ο οποίος εξορκίζει όσους ωθούν σ' αυτή την ρήξη να το ξανασκεφθούν;

Μεγάλη Σερβία σημαίνει αλλαγή των συνόρων Σερβίας και Κροατίας, ενσωμάτωση κροατικών εδαφών που κατοικούνται από συμπαγείς σερβικές μειονότητες (Κράϊνα και Σλαβονία) στο Σερβικό κράτος, αυτό ίσως σημαίνει αλληλοσφαγή Σέρβων και Κροατών για δεύτερη φορά μέσα σε μισό αιώνα.

Σημαίνει όμως και διαμελισμό της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης μεταξύ Σέρβων και Κροατών, οι οποίοι θα αφήσουν για τους σχετικά πλειοψηφούντες μουσουλμάνους Βοσνιακούς μια μικρή περιοχή γύρω από το Σαράγιεβο για παρηγοριά. Και τότε οι μουσουλμάνοι θα εξεγερθούν, ενώ οι Σέρβοι και οι Κροάτες θα πολεμούν ήδη μεταξύ τους για το Μόσταρ, το Τράβνικ και τις υπόλοιπες περιοχές της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης.

Σημαίνει ότι το Μαυροβούνιο θα προσδεθεί στενά στη Σερβία, ακόμα και αν η «Μεγάλη Σερβία» έχει ομοσπονδιακή δομή, αφού τα αντίθετα της Κροατίας και Σλοβενίας θα βρίσκονται ήδη εκτός της νέας ομοσπονδίας. Και όσο οι Μαυροβούνιοι είναι παραδοσιακοί σύμμαχοι των Σέρβων, άλλο τόσο έχουν τη δική τους πολιτισμική παράδοση και ιστορία ανεξάρτητης κρατικής υπόστασης, ήδη διεκδικούν το Ντουμπρόβνικ και αναδιώκουν τους «Παρτιζάνους».

Και ποιος εγγυάται ότι δεν θα ξεσηκωθεί η ουγγρική μειονότητα στη Βοϊβοδίνα; Ποιος θα σταματήσει τότε την εξέγερση των Αλβανών στο Κοσσυφοπέδιο και στο δυτικό τμήμα της Γιουγκοσλαβικής Μακεδονίας (Ντέμπαρ και Τέτοβο); Πώς θα κρατηθούν «ήσυχτοι» οι μουσουλμάνοι στο Σαντζάκ (Νοτιοδυτική Σερβία); Τι θα κάνει τότε η Αλβανία για την αλβανική μειονότητα, η Ουγγαρία για την ουγγρική; Πώς θα αντιδράσει η Βουλγαρία σε ενδεχόμενη σύγκρουση του σλαβομακεδονικού στοιχείου με τους Σέρβους;

Είναι φανερό ότι η διχοτομική λύση «Ευρωπαϊκός Βορράς εναντίον Μεγαλοσερβικού Νότου» θα μπορούσε να οδηγήσει σε καταστροφική χιονοστιβάδα βίας και σε αδιέξοδα χωρίς οδό διαφυγής για την ευαίσθητη ευρωπαϊκή ενότητα. Εκτός από αυτό όμως θα χάραζε νέα σκληρά σύνορα, πολιτισμικά και πολιτικά: θα σταματούσε την Ευρώπη βόρεια και δυτικά του Βελιγραδίου (προσφέροντάς της ίσως και ένα μέρος της τουριστικής λωρίδας στην Δαλματία), ενώ νοτιότερα η Σερβία, το Μαυροβούνιο, η μουσουλμανική Βοσνία, τα Σκόπια, οι αλβανόφωνες ζώνες θα καταδικάζονταν να

μείνουν Ευρώπη κατά παραχώρησιν στην πραγματικότητα όμως Βαλκάνια, αθεράπευτα Βαλκάνια.

Όσοι προτείνουν αυτή τη διαχωριστική γραμμή νομίζοντας ότι γλυτώνουν από τους Σλαβομακεδόνες των Σκοπίων, θα έπρεπε να σκεφθούν τους πελώριους κινδύνους αλλά και τα στηρίγματα που προσφέρουν στις αντιευρωπαϊκές και ανορθολογικές ιδεολογίες. Και δεν φοβόμαστε μόνον την έξαρση του εθνικισμού που βασανίζει την Σερβία και όλο τον Γιουγκοσλαβικό χώρο, αλλά και τους εγχώριους «ελληνοκεντριστές»: οι τελευταίοι θα έβλεπαν με ευχαρίστηση μια απομόνωση της χώρας μας από τον ευρωπαϊκό χώρο και μια προστατευτική ζώνη «ορθόδοξων» και εθνοκεντρικών ιδεολογιών γύρω από τη Νοτιο-Βαλκανική μας ανάδελφη αυτοϊκανοποίηση· ίσως και να απολάμβαναν έναν αλληλοσπαραγμό μέσα στην ΕΟΚ.⁴

Μια τέτοια διαχωριστική γραμμή θα αποτελούσε μια ακόμη ιστορική αδικία και για την χώρα μας, αλλά και για την Σερβία, η οποία παρόλο τον σημερινό εθνικιστικό παραλογισμό ανήκει στον ευρωπαϊκό πολιτισμό και αποτελεί πολύτιμο δομικό λίθο για την νέα αρχιτεκτονική της ηπείρου μας. Αντί όμως να αντιμετωπίσουμε τις ιστορικές σκιές του λε-

γόμενου μακεδονικού ζητήματος (η ουσία του ανήκει σήμερα στην δικαιοδοσία της ιστορικής επιστήμης) μέσα σε μια πανευρωπαϊκή προοπτική, όπως π.χ. αντιμετωπίζουν σήμερα οι Γερμανοί και οι Γάλλοι το ιστορικό θέμα της Αλσατίας και της Λωρραίνης ή όπως αντιμετωπίζουν οι Δανοί και οι Γερμανοί το εξίσου ιστορικό θέμα του Σλέσβιχ-Χολστάιν, κινδυνεύουμε να δώσουμε και εμείς οι ίδιοι πάλι ζωή στις σκιές αυτές: να τις φέρουμε στο προσκήνιο ως νέους παράγοντες σύγκρουσης στον βαλκανικό και ευρωπαϊκό χώρο, αντιμετωπίζοντας ως Βαλκάνιοι τις βαλκανικές κινήσεις των Σκοπίων.

Για μία ακόμη φορά η σκιά του άσπονδου φίλου της Ευρώπης πέρα από τον Ατλαντικό φαίνεται να χαμογελά με ευχαρίστηση, θλέποντας πόσο δύσκολο είναι να υπάρξει η Ευρωπαϊκή συνείδηση.

1. Βλ. το άρθρο του *Drago Jancar, Erinnerungen an Jugoslawien*, δημοσιευμένο στη γερμανόφωνη έκδοση του «*Lettre Internationale*», Τεύχος 12, Μάρτιος 1991.

2. Σύμφωνα με τα στοιχεία του «*Time*» (δημοσιευμένα και στην *Ελευθεροτυπία* της 10.7.1991), η Σλοβενία με Ακαθάριστο κατά κεφαλή Εθνικό Προϊόν 12.520 δολάρια βρίσκεται (από αυτή την άποψη) στην ίδια οικονομική στάθμη με τις ισχυρότερες χώρες της ΕΟΚ, ενώ η Κροατία με κατά κεφαλήν ΑΕΠ

7.110 δολάρια προηγείται σημαντικά της Ισπανίας, Ιρλανδίας, Πορτογαλίας και φυσικά της Ελλάδας. Ακολουθεί η Βοϊβοντίνα με 6.790 δολάρια, ενώ η Σερβία με 4.950 δολάρια βρίσκεται μέσα στη ζώνη των ασθενέστερων ΕΟΚικών οικονομιών.

Περνώντας όμως από τις «μικρομεσαίες» οικονομικές δυναμικότητες του Μαυροβουνίου (3.970 δολάρια), της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης (3.590 δολάρια) και της Γιουγκοσλαβικής Μακεδονίας (3.330 δολάρια), φθάνουμε τελικά στα τριτοκοσμικά σχεδόν μεγέθη του Κοσσυφοπεδίου (1.520 δολάρια ΑΕΠ κατά κεφαλήν), πράγμα που δείχνει τις απίστευτες οικονομικές και περιφερειακές ανισότητες μέσα στη Γιουγκοσλαβία: το ΑΕΠ του Κοσσυφοπεδίου είναι μόλις το 1/8 του ΑΕΠ της Σλοβενίας.

3. Η άποψη αυτή φαίνεται να κυριαρχεί στον χώρο του ΠΑΣΟΚ, ακούγεται όμως και από ακολουθούντες την ΝΔ, ενώ τελευταία υιοθετείται και από αριστερούς αναλυτές, όπως ο *Χρύσανθος Λαζαρίδης* («*Αυγή*» 7 Ιουλίου 1991, «*Λύση*» *Συνομοσπονδίας ή διαμελισμός της Γιουγκοσλαβίας*). Δυστυχώς ο ευρωπαϊσμός έχει ριζές στην ελληνική αριστερά, ακόμη και σε ορισμένες από τις εκσυγχρονιστικές μερίδες της.

4. Βλ. και το αξιολογικό άρθρο του *Δαμιανού Παπαδημητρώπουλου*, *Γιουγκοσλαβία, πολιτισμικός διαιρέτης της Ευρώπης*; («*Εποχή*» 7.7.1991) στο οποίο όμως υποτιμάται κατά τη γνώμη μου το υπαρκτό χάσμα Κεντρικής Ευρώπης και Βαλκανίων, πράγμα που ενδεχομένως έχει συνέπειες για την επιλογή στρατηγικής που θα υπερβαίνει αυτό το χάσμα.

Gaston Deschamps στοιχόδρομος της Μικρασίας

(ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ 1890 - ΧΙΟΣ -
ΣΜΥΡΝΗ - ΑΪΔΙΝΙ -
ΕΦΕΣΟΣ - ΚΑΡΙΑ - ΠΙΣΙΔΙΑ)

- Μια συναρπαστική περιήγηση σε χώρους μαγικούς, φορτισμένους με ιστορία χιλιετηρίδων, όταν ακόμη έσφυζαν από τη δημιουργικότητα του ελληνισμού.
- Ο ελληνιστής και αρχαιολόγος Deschamps δεν «περιηγείται» αλλά η ελληνο-

μάθειά του και η πολυετής παραμονή του στην Ελλάδα και στη Μικρασία του επιτρέπουν την ακριβή περιγραφή, τη διεισδυτική ανάλυση και τέλος την εξαγωγή συμπερασμάτων για την Οθωμανική Τουρκία, το ρόλο του ελληνισμού, τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες των Ελλήνων και των Αρμενίων. Έτσι λοιπόν, οι γοητευτικές περιγραφές τόπων, τοπίων και ανθρώπων συμπληρώνονται από σκέψεις και παρατηρήσεις εξαιρετικής σημασίας. Σελ. 344, 79 έγχρωμες & ασπρόμαυρες φωτογραφίες και εκτός κειμένου δυο πανοράματα πολύπτυχα της Σμύρνης, ένα της Αττάλειας, ένας τοπογραφικός χάρτης της Σμύρνης και πέντε έγχρωμες κάρτες, 3.500 δρχ.

BIBΛΙΟΠΩΛΕΙΟ τροχαλία ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Γριβαίων 5 (Πάρδος Σκουφά 64) 106 80 Αθήνα, Τηλ. 36.46.426

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Στο φως της δημοσιότητας άγνωστα μέχρι σήμερα χειρόγραφα πολιτικά κείμενα και επιστολές του Νίκου Ζαχαριάδη από τα χρόνια της εξορίας στην Σοβιετική Ένωση μέχρι το θάνατό του.

Νικηταρά 2, Αθήνα. Τηλ.: 36.22.496 και
36.09.150

Η κρυφή όψη της επίσκεψ

του Κ. Βασιλείου

Οερμότερη ήταν η επίσημη υποδοχή και φιλοξενία που επεφυλάχθη στον Αμερικανό πρόεδρο. Το φιλικό κλίμα επισφράγισε την ομαλοποίηση των ελληνο-αμερικανικών σχέσεων και την άμεση επαφή με τα ανώτατα κλιμάκια της πολιτικής ηγεσίας των ΗΠΑ. Κι αυτό έχει τη σημασία του, αν πάρει κανείς υπόψη την ψυχρότητα που επικρατούσε τα περασμένα χρόνια.

Η απουσία όμως του υπουργού Εξωτερικών κ. Μπέρκερ δεν έδωσε την ευκαιρία για σε βάθος συζήτηση των θεμάτων και δεν αποκλείεται να τον δούμε σύντομα σε Αθήνα και Άγκυρα αν πράγματι ο κ. Bush, πέρα από την μεταφορά γενικών απόψεων, προχώρησε και σε κάποια συγκεκριμενοποίηση του πλαισίου εντός του οποίου «επιθυμεί» να δει τόσο την επίλυση του Κυπριακού όσο και την επίλυση των ελληνοτουρκικών «διαφορών». Μ' αυτά τα δεδομένα, η επίσκεψη Bush μπορεί να κριθεί από δύο σκοπιές: από την σκοπιά των διμερών σχέσεων και από την σκοπιά του τριγώνου και των εθνικών θεμάτων που απασχολούν την Ελλάδα.

Ως προς τις διμερείς σχέσεις, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η αναθέρμανση μπορεί να βοηθήσει υπό ορισμένους όρους την ελληνική οικονομία. Η αναμενόμενη άρση της ταξιδιωτικής οδηγίας θα ωφελήσει συν τω χρόνω τον τουρισμό με την συνακόλουθη εισροή συναλλάγματος, ενώ οι υποσχέσεις περί επενδύσεων σχετίζονται άμεσα με την φιλελευθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας, τη μείωση του κρατικού τομέα και των δημοσίων ελλειμμάτων.

Εν πάση περιπτώσει, ακόμα κι όταν υποθετικά θα αρχίσουν να εισρέουν οι επενδύσεις θα αργήσουν να υλοποιηθούν και να συμβάλουν στην ανάκαμψη και αναπτυξιακή διέξοδο της ελληνικής οικονομίας. Είναι μ' άλλα λόγια η πραγματοποίηση αυτή επενδύσεων εξ Αμερικής συνάρτηση της απόδοσης της ελληνικής οικονομίας.

Η επιδοκιμασία της οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης από τον κ. Bush δημιουργεί μεν θετικό κλίμα πόρρω όμως

Η επίσκεψη του Αμερικανού Προέδρου Μπους στην Ελλάδα ήταν αυτή καθ' εαυτή ένα σημαντικότατο γεγονός, απλώς και μόνο διότι επισκέψεις ηγετών υπερδυνάμεων σ' αυτή τη γωνιά της γης είναι σπάνιο φαινόμενο. Και δεν μπορούσε η επίσκεψη αυτή παρά να συνδυαστεί με την επίσκεψη στην Τουρκία, λόγω ακριβώς της στρατηγικής σχέσης Ουάσιγκτον-Αθηνών-Άγκυρας. Στο τυπικό τουλάχιστον μέρος, οποιαδήποτε υποβάθμιση της μίας ή της άλλης χώρας από την αμερικανική πλευρά, θα συνιστούσε σαφή ένδειξη των αμερικανικών προτιμήσεων, πράγμα που θα υπέσκαπτε την πολιτική των «ίσων αποστάσεων» που θέλουν να προβάλουν οι Αμερικανοί. Άλλο βέβαια τι γίνεται στην πράξη. Αυτά για τις εντυπώσεις. Γιατί σε σύντομο χρονικό διάστημα, παρά τις διακοπές του Αυγούστου, θα είμαστε σε θέση να σταθμίσουμε με ψυχραιμία τα αποτελέσματα της επίσκεψης

απέχει από την υλοποίηση που είναι συνάρτηση άλλων προϋποθέσεων.

Ο κ. Bush δεν έχασε ευκαιρία για να εξυμνήσει την «γενέτειρα της Δημοκρατίας», να τονίσει τις κοινές αξίες και να υπογραμμίσει ότι «τα ιδανικά είναι σημαντικά μόνον όταν υπαγορεύουν

ενέργειες και πράξεις» μολονότι η διάλεξη αυτή του κ. Bush περί ιδανικών, δεν μεταφράζεται σε απτές πράξεις και συγκεκριμένες ενέργειες, οι αναφορές σε «βαθύτερους δεσμούς» έχουν κάποια αξία. Δεν πρέπει να λαμβάνονται τοις μετρητοίς αλλά ούτε και να υποτιμώνται, επειδή μπορεί κανείς να επικαλείται και να υπενθυμίζει τις δηλώσεις αυτές την κατάλληλη στιγμή. Τίποτε περισσότερο και τίποτε λιγότερο. Και να σημειωθεί βέβαια ότι τέτοιες δηλώσεις περί «αξιών» δεν μπορεί να κάνει στην Τουρκία, γιατί εκτός από την «Ουάσιγκτον Ποστ» που του ζήτησε να θέσει emphaticά το θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Άγκυρα, διότι είναι θέμα που ενδιαφέρει τους Αμερικανούς, θα ξεσηκωθούν και οι πέτρες.

Σχετικά με το διεθνή ρόλο που μας επεφύλαξε ο κ. Bush είναι φανερό ότι η προσοχή του είναι στραμμένη στα Βαλκάνια. Και μολονότι μνημόνευσε τον ρόλο της χώρας στον Περσικό εν τούτοις είναι φανερό ότι σκοπίμως υποβάθμισε τη στρατηγική θέση της χώρας σε σχέση με την Μέση Ανατολή.

Στην Κρήτη, μπορεί μεν να αναφέρθηκε στο γεγονός ότι η αμερικανική βάση στην Σούδα δούλεψε «24 ώρες το 24ωρο» για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του πολέμου στον Περσικό, αλλά η αναφορά του δεν έγινε σε σχέση με την Ελλάδα αλλά με την αμερικανική βάση.

Πιο κατάλληλη για τον ρόλο του χωροφύλακα στη Μέση Ανατολή είναι η Τουρκία που δέχεται και ξένα στρατεύματα στο έδαφός της.

Παρά την επιθυμία της Αμερικής για προσέγγιση των δύο «συμμάχων» χωρών, Ελλάδας και Τουρκίας, στο πλαίσιο ενός διαλόγου, είναι δύσκολο να δει κανείς το πώς θα μπορούσε να λυθεί το Κυπριακό όταν η τουρκική πλευρά εμμένει στην αδιαλλαξία της. Η πρόταση της Τουρκίας για τετραμερή διάσκεψη, που αποδέχτηκε ο Bush, αποτελεί καλοστημένη παγίδα διότι όχι μόνο προϋποθέτει την πολιτική ισοτιμία των «δύο κοινοτήτων» στην Κύπρο αλλά και διότι τυχόν αποτυ-

Μπου

χία της θα έφτανε τα πράγματα στο απροχώρητο. Η ελληνική πρόταση που διαμορφώθηκε στο Εθνικό Συμβούλιο στην Κύπρο κατά την πρόσφατη επίσκεψη του κ. Μητσοτάκη διευρύνει τα περιθώρια για την ελληνική διαπραγματευτική θέση, δεν δέχεται ότι το Κυπριακό αποτελεί «διμερή διαφορά» και προσδίδει διεθνές κύρος σε κάθε ενδεχόμενη συμφωνία. Δεν αποκλείεται να βρεθεί κάποια ενδιάμεση διαδικαστική φόρμουλα. Αλλά η ουσία παραμένει. Χωρίς την τήρηση ορισμένων αρχών και τη σαφή τοποθέτηση της τουρκικής πλευράς επί των θεμάτων ουσίας (εδαφικό, προσφυγικό, συνταγματικό) κάθε διαπραγμάτευση δεν μπορεί παρά να οδηγήσει σε ελληνικές υποχωρήσεις που θα υπονομεύουν το μέλλον των Ελλήνων της Κύπρου και τον ελληνισμό. Έτσι η αποδοχή της τετραμερούς από τον κ. Bush, αν δεν ήταν γνωστή κι αν δεν έγινε αντιληπτή από τα όσα εμμέσως υπαινίχθη στην ομιλία του στην Βουλή ο Αμερικανός πρόεδρος, θα πρέπει να αποτελέσει αληθινή ψυχρολουσία για την ελληνική διπλωματία.

Η ελληνική πρόταση, στις παραμονές της επίσκεψης Bush, για απόσυρση των επιθετικών οπλικών συστημάτων από τις παραμεθόριες περιοχές Ελλάδας, Βουλγαρίας και Τουρκίας και η αρνητική στάση της τελευταίας, κέρδισε μεν τις εντυπώσεις, αλλά εφόσον δεν τύχει της αμερικανικής στήριξης δεν μπορεί να «περπατήσει». Εκθέτει απλώς την Τουρκία και τις βλέψεις της στα Βαλκάνια και στην Ελλάδα ειδικότερα. Δεν έχει πρακτικό αποτέλεσμα θελτώσης της ελληνικής διαπραγματευτικής θέσης.

Κατά τα άλλα ο κ. Bush εκόμισε περισσότερα δώρα στην Τουρκία, συνεπώς προς την μόνιμη επιδίωξη της αμερικανικής κυβέρνησης να ενισχύσει και να εκσυγχρονίσει το εργοστάσιο της Τουρκίας, αδιαφορώντας για την ισορροπία δυνάμεων στο Αιγαίο που έχει ήδη ανατραπεί και θα επιδεινωθεί ακόμη περισσότερο στα προσεχή χρόνια. Υποχρεώνει έτσι την Ελλάδα σε μια κούρσα εξοπλισμών, από την οποία ωφελημένη θα βγει

η αμερικανική πολεμική βιομηχανία. Ακόμη και η διατήρηση της αναλογίας του 7 προς 10 στην παροχή της αμερικανικής στρατιωτικής βοήθειας προς Ελλάδα και Τουρκία, παρά την πολιτική της σημασία, δεν πρόκειται να αποτρέψει την επιδείνωση στην ισορροπία δυνάμεων στο Αιγαίο.

Στα ουσιαστικά λοιπόν θέματα η επίσκεψη Bush δεν προσέφερε τίποτε πέρα από την επιδίωξη να κλείσει η πληγή στην πτέρυγα αυτή της Συμμαχίας. Και θα ήταν αφελές να πιστεύεται ότι η επίσκεψη θα ανέτρεπε τις στρατηγικές προτεραιότητες των Αμερικανών στην περιοχή που σαφώς ευνοούν την Τουρκική πλευρά.

Αλλά μέσα σε συνθήκες ειρηνικής δι-

ευθέτησης των διαφορών και διεθνούς διαλόγου η Ελληνική διπλωματία αντιμετωπίζει ένα άλλο δίλημμα. Μπορεί να αξιοποιήσει το διεθνές κλίμα, την αμερικανική ενθάρρυνση και τις «καλές υπηρεσίες» των υπερατλαντικών συμμάχων και να συγκατανεύσει σ' έναν ουσιαστικό διάλογο με την Τουρκία «εφ' όλης της ύλης», γνωρίζοντας δηλαδή ότι στα επόμενα χρόνια η θέση της θα είναι χειρότερη. Γνωρίζει επίσης ότι κάθε διάλογος με την Τουρκία συνεπάγεται υποχωρήσεις γιατί, πέραν της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, άλλες «διαφορές» μεταξύ των δύο χωρών δεν υπάρχουν. Υπάρχουν μόνο τουρκικές διεκδικήσεις. Αλλά ακόμη και στο ενδεχόμενο ελληνικών υποχωρή-

σεων με κατάληξη τη σύναψη μιας συμφωνίας που θα εξασφάλιζε την ειρηνική συμβίωση των δύο γειτόνων, «φίλων και συμμάχων», ποιος μπορεί να εγγυηθεί ότι δεν θα ανοίξει η όρεξη της Τουρκίας κι ότι δεν θα επανέλθει με νέες αξιώσεις και με βάση πλέον τα νέα δεδομένα των πραγματικών καταστάσεων;

Και ποια κυβέρνηση στην Ελλάδα μπορεί να «ωφελήσει» χωρίς βαρύτατους τραυματισμούς στο εθνικό σώμα και χωρίς ευρύτερη συναίνεση των πολιτικών δυνάμεων μια τέτοια συμφωνία υποχωρήσεων; Γιατί, όταν η ελληνική πλευρά δεν αξιώνει τίποτα από την Τουρκία, γιατί δεν είχε τίποτα να αξιώσει παρά τη διατήρηση του status quo, πώς μπορεί να πείσει τον ελληνικό λαό για τις υποχωρήσεις; Με ποια ανταλλάγματα; με ποιες εγγυήσεις;

Ο κ. Bush πολύ θα ευχαριστηθεί αν δει τις δύο χώρες στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Αλλά ό,τι συμφέρει τον κ. Bush δεν συμφέρει αναγκαστικά και την Ελλάδα. Και χωρίς να απορριφθεί η διαδικασία του διαλόγου με την Τουρκία, άλλωστε πολλές φορές δοκιμάστηκε στο παρελθόν, δεν υπάρχει άλλη οδός από την εμμονή της Ελλάδας στις θέσεις της, την επιδίωξη της συνεργασίας με την Τουρκία σε άλλους τομείς και την οικοδόμηση σταδιακά μέτρων εμπιστοσύνης. Και κυρίως την ενίσχυση της οικονομικής και αμυντικής ισχύος της χώρας ούτως ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά κάθε εκδήλωση της τουρκικής απειλής και επιθετικότητας. Αυτή η οδός επιβάλλεται στην Ελλάδα εκ των πραγμάτων. Δεν έχει άλλη επιλογή. Συνεπάγεται θέβαια θυσίες. Αλλά δεν είναι δυνατόν να τα θέλουμε όλα μαζί και χωρίς θυσίες να πετύχουμε τα πάντα επικαλούμενοι κάποιες αρχές «δικαίου». Η επιβίωσή μας ως έθνος και η κρατική υπόσταση εξαρτάται από μας.

Η επίσκεψη Bush δεν άλλαξε τα δεδομένα των ελληνοτουρκικών σχέσεων ούτε φυσικά του Κυπριακού. Και εφόσον δεν υπάρχει συναίνεση των πολιτικών δυνάμεων της χώρας επί των συγκεκριμένων εθνικών επιδιώξεων της εξωτερικής πολιτικής, κάθε συμφωνία είτε επί του Κυπριακού είτε επί των ελληνοτουρκικών «διαφορών», μείζονος ή ελάσσονος σημασίας, θα προκαλέσει ισχυρότατους εθνικούς κλυδωνισμούς σε μια κοινωνία που ήδη είναι διαιρεμένη, χωρίς έρμα και σαφείς προσανατολισμούς. □

Ο Μπους στο «δεύτερο σπίτι του»

του Κ. Βασιλείου

Πράγματι η έμφαση δόθηκε στον ρόλο της Τουρκίας σε σχέση με την Μέση Ανατολή. Ο Αμερικανός πρόεδρος έπλεξε το εγκώμιο του Οζάλ για τη στάση του στον πόλεμο του Περσικού και εκτός από τα 3 δισ. δολάρια που ήδη έχουν εισρεύσει στην Τουρκία σαν αποζημίωση για τις απώλειες ύψους 7,5 δισ. δολ., όπως ισχυρίζεται ο Οζάλ, υποσχέθηκε και γενναία στρατιωτική βοήθεια ύψους 625 εκ. δολ. Σύμφωνα με δημοσιεύματα αμερικανικών εφημερίδων οι Αμερικανοί αξιωματούχοι προετοιμάζουν βοήθεια 700 εκ. δολ. Αν το ποσό αυτό συγκριθεί με τα όσα είπε ο κ. Μπους στην Αθήνα περί 350 εκ. δολ., τότε υπογραμμίστηκε κατά τον πλέον επίσημο τρόπο η θέση της αμερικανικής κυβέρνησης περί μη αποδοχής της αναλογίας 7 προς 10 ως προς την παροχή στρατιωτικών πιστώσεων και βοήθειας προς τις δύο χώρες, μολονότι η αναλογία έχει στην πράξη ανατραπεί προ πολλού. Είναι φανερό ότι κι αν το αμερικανικό Κονγκρέσο αποκαταστήσει την αναλογία αυτή οι Αμερικανοί θα θρουν άλλους τρόπους για να την ανατρέψουν. Χαρακτηριστική ήταν εξάλλου και η υποστήριξη που προσέφερε ο κ. Μπους στην παραγωγή από την Τουρκία άλλων 160 αεροσκαφών τύπου F-16. Ακόμη κι αν η Ελλάδα, καθώς φαίνεται, χρησιμοποιήσει την option για παραγγελία άλλων 20 F-16, σε λίγα χρόνια η τουρκική υπεροχή στον αέρα (320 F-16 έναντι 60 της Ελλάδος και 40 Mirage) θα είναι συντριπτική. Προφανώς στόχος, με τον εκσυγχρονισμό των Ενόπλων Δυνάμεων της Τουρκίας, είναι να καταστεί η γειτονική χώρα «περιφερειακή υπερδύναμη», πάνω στην οποία μπορεί να στηρίζεται η Αμερική, αδιαφορώντας φυσικά για τις επικίνδυνες προς δυσμάς προεκτάσεις ενός πάνοπλου τουρκικού εθνικισμού.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της επίσκεψης του κ. Μπους στην Τουρκία ήταν οι συναντήσεις του με τους ηγέτες της αντιπολίτευσης που είχε σε ξενοδοχείο της Κωνσταντινούπολης: με τον ηγέτη της αξιωματικής αντιπολίτευσης Ινονού (Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα) και του κ. Ντεμιρέλ (του Κόμματος του Ορθού Δρόμου). Με τον πρώτο συναντήθηκε 30' και με τον δεύτερο 45'. Και οι δύο εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για τη συνάντηση και τόνισαν όσον αφορά το Κυπριακό και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις τις επίσημες θέσεις της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής, δηλώνοντας συνάμα ότι δεν πρέπει «να ασκηθούν πιέσεις». Δήλωσαν επίσης ότι η συνάντηση έγινε μετά από αίτημα του κ. Μπους. Καλύτερα να μην συγκρίνουμε την «ομοψυχία» (sic) των δικών μας πολιτικών κομμάτων. Αλλά πρέπει να αναρωτηθούμε γιατί ο κ. Μπους δεν ζήτησε να δει και τους ηγέτες της ελληνικής αντιπολίτευσης. Μήπως επειδή ο κ. Παπανδρέου δικάζεται στο Ειδικό Δικαστήριο, η κ. Παπαρήγα εκπροσωπεί Κομμουνιστικό Κόμμα και η κ. Δαμανάκη είναι κομμουνιστογενής;

Μπορεί για τον Αμερικανό Πρόεδρο η Ελλάδα να είναι η «κοιτίδα της Δημοκρατίας» και η έμπνευση του «αμερικανικού ονείρου», αλλά η Τουρκία είναι το «δεύτερο σπίτι του». Όπως αναμενόταν, η επίσκεψη Μπους στην Άγκυρα επιβεβαίωσε τους στρατηγικούς προσανατολισμούς της Αμερικής και υπογράμμισε την βαρύνουσα σημασία που έχει η Τουρκία για τους αμερικανικούς στρατηγικούς σχεδιασμούς στην περιοχή της Μέσης Ανατολής

Κατά τα άλλα ο τουρκικός Τύπος υποδέχτηκε τον κ. Μπους με ανάλογο τρόπο όπως και ο ελληνικός: είτε με θριαμβολογίες, είτε με δυσπιστία, ανάλογα με την πολιτική τοποθέτηση των εντύπων. Η σκανδαλοθηρική «Μπουγκιούν» (300.000 φύλλα) ανέφερε σε πρωτοσέλιδο τίτλο της ότι «ο Μπους μας στοίχισε 5 δισ. δολ.», η σοβαρή «Χουριέτ» (570.000 φύλλα) μας πληροφόρησε εκτός των άλλων ότι στην πρώτη λιμουζίνα της πομπής υπήρχε σωσίας του, η μετριοπαθής «Γκιουνένι» αναφώνουσε «Επιτέλους ο Μπους στο δεύτερο σπίτι του» ενώ η ισλαμική

«Τούρκιε» ανησυχούσε μήπως και ο Μπους κλίνει προς την Ελλάδα στο θέμα της Κύπρου. Ακόμα και η αντι-οζαλική «Σαμπάχ» τόνισε το «δεύτερο σπίτι». Και φυσικά όλη η σχετική ειδησεογραφία στράφηκε γύρω από το Κυπριακό και τις ελληνο-τουρκικές σχέσεις, μαζί με σχετικές αναφορές περί «συμφωνημένων πλαισίων» για το Κυπριακό. Η «Σαμπάχ» μάλιστα θεωρεί σίγουρη τη συνάντηση των «4» (Μητσοτάκη - Οζάλ - Βασιλείου - Ντενκτάς) στη Νέα Υόρκη το φθινόπωρο, μετά την υποβολή της σχετικής έκθεσης του Ντε Κουεγιάρ προς τα τέλη του Αυγούστου. Η ίδια εφημερίδα αναγνωρίζει ότι «η πυξίδα της αμερικανικής στάσης κλείνει ελαφρώς προς την Τουρκία» και ότι ο «μηχανισμός της λύσης και οι αρχές της θα είναι στραμμένες περισσότερο προς τις επιθυμίες της Τουρκίας» (21/7).

Ο κ. Μπους επέστρεψε οίκαδε: πέρα από τις αρχικές εκτιμήσεις και σε Ελλάδα και Τουρκία θα υπάρξουν φυσικά κι άλλες τοποθετήσεις (ήδη ο κ. Σαμαράς τοποθετήθηκε επί της ουσίας στις 21/7) κι άλλες εκτιμήσεις, ίσως πιο ψύχραιμες και στα παρασκήνια και δημόσια, μέσω του Τύπου. Η διπλωματία θα κινηθεί για να διαπιστώσει αν πέρα από τις επίσημες δηλώσεις υπάρχει και κάποια ουσιαστική μετακίνηση θέσεων μεταξύ των δύο πλευρών ή βούληση για περαιτέρω ουσιαστική συζήτηση και διαπραγμάτευση.

Και σ' αυτή την επόμενη φάση θα φανεί αν ο κ. Μπους επέτυχε τελικά να λειτουργήσει «σαν καταλύτης» και στο Κυπριακό και στις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Περί των λοιπών και διαδηλώσεις είχαμε στην Τουρκία και τα τουρκικά ΜΑΤ δούλεψαν καλά και η κυκλοφορία διεκόπη. Αυτά να μην παραπονόμαστε στην ημεδαπή.

Χάος και αβεβαιότητα στην Αλβανία

Ο θόρειος γείτονάς μας, η Αλβανία, τό'χει στη μοίρα της, φαίνεται, λίγο να την προσέχουν οι άλλοι και προπαντός οι μεγάλοι: ας θυμηθούμε ότι τις ημέρες που ο εκδημοκρατισμός κάλπαζε αλλά και σήμερα που οι δυσκολίες έφτασαν στο απροχώρητο, συνέβησαν γεγονότα τέτοια όπως η σύρραξη στον κόλπο και οι εθνικές εξεγέρσεις στην Γιουγκοσλαβία. Τώρα περνάει τις πιο δύσκολες μέρες με το χάος και την αβεβαιότητα που έχουν κυριέψει τα πάντα.

Είναι πρωτάκουστα όσα συμβαίνουν, «ακατάσχετη η κατάρρευση της οικονομίας που έφτασε στα όρια της γενικής παράλυσης· η ακυβερνησία έχει ουσιαστικά απονεκρώσει το κράτος και έχει μεταβάλει σε νόμο την παρανομία», «η πελώρια ηθική κρίση που συνοδεύεται με την πιο βαθιά έλλειψη εμπιστοσύνης σ' όλο το κοινωνικό σώμα», «η μαζική φυγή προς τις χώρες της Δύσης, με αποτέλεσμα να αποτελεί, παρά τις μεγάλες ομοιότητες με τα άλλα ανατολικά κράτη, μία πρωτότυπη πραγματικότητα, ή αλλιώς το «αλβανικό φαινόμενο».

Αυτές οι συνθήκες μας υποχρεώνουν να αναλογιστούμε ότι εδώ είναι η χώρα που ο Εμβέρ Χότζα, ο μεγάλος μαρξιστής - λενινιστής με τον ορθόδοξο κομμουνισμό που εφάρμοζε - ο οποίος τώρα έχει γίνει πια φάντασμα και για τους πιο ένθερμους οπαδούς του - και εδώ έγινε το πείραμα, το πιο αποτυχημένο μοντέλο του υπαρκτού σοσιαλισμού, με τεράστιο κόστος για τον αλβανικό λαό.

Κυριάρχησε η απογοήτευση για την ανάκαμψη της οικονομίας και για την εγκαθίδρυση ομαλής λειτουργίας του κράτους δικαίου, οι ελπίδες για την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου διαψεύστηκαν. Η χώρα περιήλθε σχεδόν σε κατάσταση λιμού με την παντελή έλλειψη των ειδών πρώτης ανάγκης, και το ξεπέραςμα των αδιεξόδων οι άνθρωποι αποβλέπουν αποκλειστικά σε κάποια φιλανθρωπική εξωτε-

ρική βοήθεια. Και γιατί όχι και μοιρολατρικά πιστεύουν σε κάποιον άλλο Χότζα, ο μύθος του οποίου «για τη νύφη των αετών», τη «χώρα του φωτός και της αφθονίας», κατέρρευσε παταγωδώς. Ούτε ακόμη στο κόμμα που αυτός ίδρυσε, άσχετα και αν μετονομάστηκε σε σοσιαλιστικό από τους ανανεωτικούς και τον Αλία, ο οποίος εμφανίζεται με γερά κλονισμένες τις θέσεις του τελευταία και περιμένει την καθαίρεσή του, ίσως σαν το μικρότερο κακό, όταν ο «θρυλικός» προκάτοχός του πιθανόν να παραπεμφθεί σε δίκη μετά θάνατον σαν υπεύθυνος για την τραγική κατάντια της χώρας.

Αυτές τις στιγμές διάλεξαν οι Αλβανοί για να κάνουν στη μεγάλη πλατεία των Τιράνων την πιο αποφασιστική εκδήλωσή τους εκφράζοντας τον φιλοδυτικό προσανατολισμό τους - όταν η χώρα έχει γίνει το 35 μέλος της ΔΑΣΕ και ζητάει επίμονα να ενταχθεί στη Διεθνή Τράπεζα και το ΔΝΤ - επιφυλάσσοντας στον αμερικανό υπουργό Εξωτερικών πρωτάκουστη υποδοχή. Τα συνθήματα που κυριαρχούσαν έλεγαν «Μπους είσαι ο πατέρας μας», «Θέλουμε την Αλβανία σαν την Αμερική». Τα 8 εκατομμύρια δολάρια βοήθειας του Μπέγκερ όμως ήταν τόσο ασήμαντη βοήθεια για αυτούς που μέσα στην απογοήτευσή τους, όπως έκαναν γνωστό ανεπίσημες πηγές, ύστερα από την αναχώρηση του αμερικανού αξιωματούχου έκαιγαν με αγανάκτηση τις αμερικανικές σημαίες. Από διάψευση σε διάψευση. Τα αναποτελεσματικά μέτρα και η αβεβαιότητα, τα μεγάλα αδιέξοδα της χώρας, έχουν κάνει πολύ δύσπιστους τους Αλβανούς, με αποτέλεσμα να βλέπουν με απάθεια την πολιτική ζωή και χωρίς να τους κεντρίζουν πια το ενδιαφέρον ούτε τα αποκαλυπτικά στοιχεία της ίδιας της «Ζέρι ι Πόπουλιτ» για τη χλιδή της πορωμένης γραφειοκρατικής κάστας του Χότζα που τίποτε δεν είχε να ζηλέψει εκείνης του Τσαουσέσκου.

Οι εξελίξεις που δρομολογούνται στην Αλβανία στα πλαίσια των κοσμογονικών αλλαγών στην Ανατολή και την ευρωπαϊκή ενοποίηση, προσκρούουν στις αντιξοότητες της διεθνούς συγκυρίας και προπαντός στην βαλκανική πραγματικότητα. Εκείνο που την επιβαρύνει περισσότερο είναι η εθνική κρίση της Γιουγκοσλαβίας, με αποτέλεσμα τα Τίρανα να προειδοποιούν για αναμέτρηση των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου με τους Σέρβους, όταν οι τελευταίοι έχουν ήδη εξοπλιστεί. Εκείνο που θέλουν είναι η ηρεμία και η σταθερότητα στην Γιουγκοσλαβία, «η οποία μπορεί όμως να γίνει εις βάρος των Αλβανών», είπε ο Αλία...

Οι σχέσεις με την Ελλάδα φαίνονται ομαλές και οι υπουργοί Εξωτερικών, ύστερα από την επίσκεψη Μητσοτάκη «τα βρίσκουν», χωρίς όμως να σημειώνονται μεγάλα βήματα, πράγμα που οφείλεται τόσο στην παραδοσιακή αλβανική πολιτική προς την Ελλάδα, όσο και στην περίεργη αδράνεια της ελληνικής κυβέρνησης, που δεν κατόρθωσε μια αισθητή μέχρι τώρα παρουσία παρά τις ευνοϊκές συνθήκες που διαμορφώθηκαν και το ενδιαφέρον της ελληνικής μειονότητας. Πολύ μεγαλύτερη ευαισθησία και ενδιαφέρον δείχνουν τα Τίρανα προς την Άγκυρα, βλέποντας σ' αυτή τον παραδοσιακό σύμμαχο που μπορεί να λειτουργήσει ως αντίβαρο για τους «αντιπάλους» της στο χώρο των Βαλκανίων. Οι Αλβανοί εκείνο που φοβούνται τώρα δεν είναι ο μακρύς χρόνος που θα απαιτηθεί για να ορθοποδίσει η χώρα, όσο μια καταστροφή με τη γενική παράλυση και τον κίνδυνο του εμφυλίου σπαραγμού που πυροδοτεί η όλο και οξυνόμενη διαμάχη των πολιτικών δυνάμεων. Για ένα πράγμα είναι βέβαιοι: την προδικασμένη οικτρή αποτυχία των ολοκληρωτικών καθεστώτων και την καταστροφή που αυτά επιφέρουν.

Χ.Κ.

Η Τριεθνής και η δοκιμασία τ

Με εχεμύθεια σπάνια για τα ελληνικά δεδομένα προετοιμάστηκε και γνωστοποιήθηκε με διακοινώσεις στις πρεσβείες της Βουλγαρίας και Τουρκίας κατ' αρχήν –αλλά και στις λοιπές συμμαχικές και άλλες δυνάμεις– και σε συνέχεια προς τον Τύπο, η «πρόταση Μητσοτάκη»* για την αποστρατικοποίηση της Θράκης, την Παρασκευή 12/7.

Από το σύνολο του Τύπου μόνον η κ. Καρίνα Λάμψα «οσμίσθηκε» κάτι και το προέβαλε πρωτοσέλιδο το «Έθνος». Ως εδώ όλα καλά και οι πάντες ανεγνώρισαν για πρώτη φορά επαγγελματική επάρκεια στα κυβερνητικά στελέχη. Κάτι είναι κι αυτό.

«Βυθίσατε το ΧΟΡΑ»

Η μυστικότητα των ενεργειών αιφνιδίασε και στο εσωτερικό τα πολιτικά κόμματα αμέσως μετά την γνωστοποίηση της ελληνικής πρότασης. Εμφανίστηκαν στον Τύπο αναλύσεις καθώς και οι απόψεις και αντιδράσεις των κομμάτων. Αξίζει τον κόπο να αναφερθούμε κατ' αρχήν σε αυτό το σημείο γιατί μας ενδιαφέρει αν θέλουμε να ασκήσουμε κάποτε εθνική εξωτερική πολιτική.

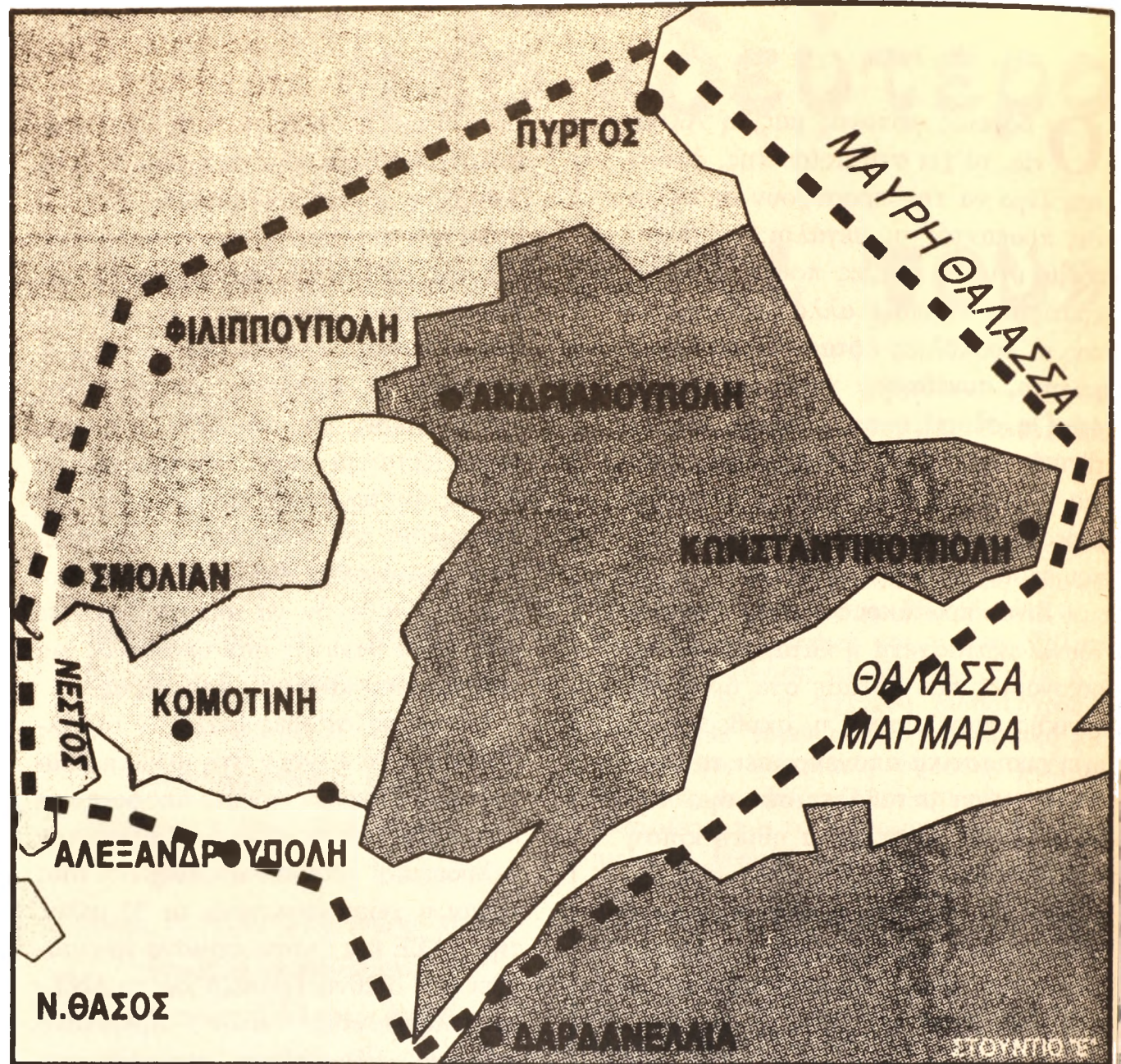
Ο Τύπος υιοθέτησε μάλλον πιστά την γραμμή των κομμάτων που υπηρετεί**. Από κει και πέρα, η στάση των κομμάτων κλιμακώθηκε από την πλήρη σχεδόν υιοθέτηση ως την πλήρη απόρριψη. Η αντιμετώπιση αυτή δεν φαίνεται να υπαγορεύθηκε από τους όρους της τεκμηριωμένης ανάλυσης.

- Η Ν.Δ. επιδοκίμασε και θριαμβολόγησε με τις εφημερίδες της αν και κάποια δυσαρέσκεια φαίνεται ότι διατύπωσαν κυβερνητικά στελέχη αλλά για τον μόνο λόγο ότι δεν ρωτήθηκαν κατά την διαμόρφωση της πρότασης.

- Η άμεση και πρώτη αντίδραση ήταν

* Μάλλον «πρόταση Σαμαρά» έπρεπε να αποκληθεί γιατί φαίνεται ότι τελικά ιδέα και επεξεργασία του επιτελείου του ΥΠΕΞ ήταν η πρόταση.

** Ξεχώρισε η πολύ ενδιαφέρουσα η ανάλυση του κ. Κ. Ιορδανίδη στην «Καθημερινή» της περασμένης Κυριακής 21/7.

Η περιοχή που σημειώνεται με διακεκομμένες γραμμές προτείνεται για αφοπλισμό. Αναδημοσίευση από την Ελευθεροτυπία.

της κ. Αλέκας Παπαρήγα που ήταν θετική – υπαγορευόμενη όπως φάνηκε από την παραδοσιακά και αριστερή φιλειρηνική στάση του ΚΚΕ. Το κείμενο της ανακοίνωσης δεν αφήνει αμφιβολίες.

- Η αντίδραση του ΣΥΝ ήταν επίσης θετική κατ' ουσίαν και με την διατύπωση επιφυλάξεων αλλά επρόδιδε αμηχανία και την έλλειψη επεξεργασίας σε βασικά θέματα εξωτερικής πολιτικής.

- Η στάση του ΠΑΣΟΚ χαρακτηρίστηκε από την καθαρή και άνευ όρων αντιπολιτευτική συμπεριφορά του: απόρριψη εξ αρχής και «χωρίς πολλά λόγια». Αυτή θα ήταν μια πρόχειρη ερμηνεία της θέσης του ΠΑΣΟΚ. Κάποιοι όμως από το στενό πρωθυπουργικό περιβάλλον, μας πληροφόρησαν ότι επρόκειτο για επανάλυση του περίφημου εκείνου «Βυθίσατε το Χόρα». Όσο και αν ακούγεται περίεργα, η αιτιολόγηση αυτής της στάσης παρουσι-

άζει πολλαπλό ενδιαφέρον: είτε ως «μέθοδος ανάλυσης» του σημερινού Ανδρέα Παπανδρέου (με τους συμβιβασμούς που εξυπονεί), είτε της καχυποψίας που τον περιβάλλει.

Σύμφωνα λοιπόν με την πηγή μας, ο Ανδρέας δέχτηκε να παίξει έναν ρόλο όμοιο με εκείνον που τον είχε επιφορτίσει ο Κ. Καραμανλής όταν αναφωνούσε «Βυθίσατε το Χόρα». Η απόρριψη δηλαδή από τον Ανδρέα της «πρότασης Μητσοτάκη» θα ενέβαλε σε σκέψεις την τουρκική ηγεσία και θα ενδυνάμωνε την εντύπωση ότι ο ελληνικός πολιτικός κόσμος είναι βαθειά διχασμένος στα εθνικά θέματα. Θα παρέσυρε σε παγίδα την τουρκική πολιτική ηγεσία «η οποία πιστεύει στην δύναμη ανάλυσεως και την πληρότητα πληροφόρησης του Ανδρέα» και θα αποδεχόταν τελικά την ελληνική πρόταση, εφ' όσον ο «κεκηρυγμένος εθνικιστής» την θεωρεί επιζήμια για την

πολιτικής

χώρα του. Το πολύπλοκον της αναλύσεως αυτής δεν ακυρώνει και την ακρίβεια της πληροφορίας. Φαίνεται ότι την εποχή αυτή στο ΠΑΣΟΚ οι ευελικτότερες απόψεις περί τα εξωτερικά δεν έχουν πέραση. Ο Ανδρέας στην περίπτωση αυτή συμβουλευτήκε τον «βαλκανιολόγο» κ. Κάρολο Παπούλια.

Όμως η στάση των κομμάτων θα ήταν άδικο να χαρακτηριστεί με τρόπο αρνητικό. Η κυβέρνηση με την αλαζονεία και την «αποστολική» της αντίληψη επιμένει να αγνοεί τον πολιτικό κόσμο και να τον κρατά σε απόσταση ακόμη και για εθνικά θέματα. Η έλλειψη των δεδομένων σε συνδυασμό με την δικαιολογημένη καχυποψία που περιβάλλει τις πρωτοβουλίες Μητσοτάκη, ερμηνεύουν τη συμπεριφορά των πολιτικών κομμάτων.

Αλλά αυτά ενδιαφέρει να αναφέρονται υπό τον όρο ότι στο μέλλον κάποια ουσιαστική μεταβολή θα υπάρξει σε ό,τι αφορά τις σχέσεις κομμάτων-κυβέρνησης.

Η πρόκληση και η αποκάλυψη

Στο ελληνικό ΥΠΕΞ η αποδοχή της πρότασης από την βουλγαρική πλευρά ήταν αναμενόμενη αλλά οπωσδήποτε αποτέλεσε και ένα καλό προηγούμενο: ακόμη και αν η τουρκική πλευρά ήταν απορριπτική η ελληνική διπλωματία θα είχε επιτύχει αφού για άλλη μία φορά θα αποκαλύπτονταν ο επιθετικός χαρακτήρας της Τουρκίας. Μερικοί μάλιστα έφτασαν στο σημείο να ισχυριστούν ότι η όλη επιχείρηση ήταν μία «μπλόφα» του κ. Σαμαρά σε συνεννόηση με την βουλγαρική πλευρά. Εξ ου και η θεωρία ότι ο κ. Παπανδρέου ήταν θαλτός να επαναλάβει το «Βυθίσατε το Χόρα». Παρακινδυνευμένος ο ισχυρισμός γιατί τα ρίσκα είναι μεγάλα.

Οι ουσιαστικοί λόγοι απόρριψης της ελληνικής πρότασης από την Τουρκία είναι πολλοί και αναλύθηκαν ήδη εκτενώς: αποξένωση από το μόνο ευρωπαϊκό της τμήμα, έλλειψη πλεονεκτημάτων στην Μαύρη Θάλασσα, ανατροπή της στρατιωτικής υπεροχής στην περιοχή, κ.ο.κ. Υπάρχουν θέβαια και άλλοι λόγοι όπως λ.χ. το ότι αν προχωρούσε η πρότα-

ση αφοπλισμού της Θράκης θα έμενε η εικόνα ότι η Ελλάδα έχει τις ειρηνευτικές πρωτοβουλίες στην περιοχή. Αλλά υπήρξαν και άλλοι λόγοι και σχετίζονται με τις ισορροπίες ανάμεσα στους στρατιωτικούς και την πολιτική εξουσία στην Τουρκία. Όλα τα άλλα προβληθέντα από την Άγκυρα ως αντιρρητικοί λόγοι είναι προσχήματα.

Αξίζει όμως να εκτεθούν μερικά ακόμη στοιχεία που φωτίζουν την τουρκική πολιτική. Η Τουρκία, ενθαρρυνόμενη από τις ΗΠΑ μετά τον πόλεμο στον Κόλπο, έχει αναπτύξει μια επιθετική εξωτερική πολιτική, μεγαλεπήβολη και με στόχους ευρείς. Τα πάρε-δώσε με τις ηγεσίες των Δημοκρατιών της Γιουγκοσλαβίας –και ιδίως εκείνων με μουσουλμανικό πληθυσμό– έχουν πυκνώσει ενώ την ίδια στιγμή στρέφεται το ενδιαφέρον προς τις μουσουλμανικές δημοκρατίες της Σοβιετικής Ένωσης. Στα Βαλκάνια, με ερείσματα το μουσουλμανικό στοιχείο προσπαθεί να δημιουργήσει ένα τόξο στήριξης της πολιτικής της με όριο προς δυσμάς την Αλβανία.

Προσεκτικά μελετημένη η πολιτική αυτή έχει την ειδική εφαρμογή της στην περιοχή της Θράκης. Για τα δικά μας είναι γνωστά. Αλλά οι προκλήσεις και προς την Βουλγαρία δεν υπολείπονται εκείνων προς την Ελλάδα. Οι παραβιάσεις προς την πλευρά της Ελλάδας γίνονται στον εναέριο χώρο πάνω από το Αιγαίο, ενώ στη προς την πλευρά της Βουλγαρίας, στην Μαύρη θάλασσα, έχει επιλεγεί να γίνεται παραβίαση των χωρικών υδάτων με πλεούμενα που προσεγγίζουν τις ακτές και ειδικά σε περιοχές με μουσουλμανικό στοιχείο. Για τις συνεχείς αυτές παραβιάσεις –γύρω στις 70 τον τελευταίο μήνα– υπάρχουν καταγγελίες στον βουλγαρικό Τύπο.

Οι τουρκικές πιέσεις συγχρονίζονται με την πολιτική επιρροή. Ο αντιπρόεδρος Λούντσεφ έχει αναφερθεί ότι διατηρεί καλές σχέσεις –«έως και συμφέροντα έχει» όπως ανεγράφη– με την τουρκική πλευρά και επηρεάζει «κατευναστικά» προς τον πρόεδρο Ζέλεφ ώστε να μην υπάρξουν αντιδράσεις για τις συνεχείς παραβιάσεις. Αυτές είναι αντίρροπες δυνάμεις για την δημιουργία του άξονα Αθήνα-Σόφια.

Ελληνικές προοπτικές

Η Λεγόμενη «πρόταση Μητσοτάκη» έχει τα ασθενή σημεία της όσον αφορά

τις προεκτάσεις της (άμυνα νησιών Αιγαίου) αλλά κυρίως στην μεθόδευσή της με τον αποκλεισμό των άλλων κομμάτων στην διαμόρφωση των γενικών κατευθύνσεων της εξωτερικής μας πολιτικής. Την ίδια στιγμή θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει μερικά ενθαρρυντικά στοιχεία για την δουλειά που επιτελείται στο ΥΠΕΞ.

Πρώτον, η ίδια η πρόταση της «τριοθνούς» συμφωνίας αφοπλισμού φάνηκε τελικά από τα αποτελέσματά της ότι ήταν μια θετική για τα εθνικά συμφέροντα πρωτοβουλία. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε αφ' ενός την αμηχανία και έλλειψη επιχειρημάτων από την τουρκική πλευρά και αφ' ετέρου την απουσία αμερικανικής θέσης όπως φάνηκε από την συνέντευξη Μπους στην Αθήνα. Αντίθετα ο Γκορμπατσώφ επικρότησε την πρόταση.

Δεύτερον, η κριτική των κειμένων της ελληνικής πρότασης, της απάντησης της Τουρκίας αλλά και της ανταπάντησης του ΥΠΕΞ δείχνει ένα προχώρημα στις ελληνικές θέσεις ενώ παρατηρείται μία ακαμψία και ένας δογματισμός στις τουρκικές θέσεις. Αξίζει να σταθούμε σε μία φράση από το κείμενο της ελληνικής ανταπάντησης της 17/7: «Η αναφορά της Τουρκίας στους παραδοσιακούς νατοϊκούς αμυντικούς σκοπούς των δύο χωρών παραγνωρίζει τελείως την νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα, αλλά και τις ιστορικές πολιτικές αλλαγές που έχουν συμβεί στην περιοχή μας». Δεν μπορούμε να ξέρουμε πόσο καλά κατανοείται από όλους αυτή η διατύπωση αλλά οπωσδήποτε έχει ιδιαίτερη σημασία να διατυπώνεται από μία συντηρητική κυβέρνηση.

Οι απόψεις αυτές της ελληνικής κυβέρνησης έπρεπε να απηχούν μία περισσότερη επεξεργασμένη και μακροπρόθεσμη πολιτική. Ας ελπίσουμε ότι έτσι συμβαίνει. Είναι όμως απογοητευτικό να παρατηρείται μία δυσκαμψία και προσκόλληση σε δόγματα από την άλλη πλευρά. Η σιγουριά της δύναμης και της στήριξης από τις ΗΠΑ ίσως να αποτελούν και την αιτία αυτής της επιλογής της Τουρκίας. Αποτελούν όμως αυτά αισιόδοξα στοιχεία για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις; Και κάτι άλλο: μπορεί η Τουρκία να προχωρήσει στις «νέες ευρωπαϊκές πραγματικότητες» κουβαλώντας το φορτίο αυτών των προκαταλήψεων – αν υποθέσουμε καλόπιστα ότι είναι μόνο προκαταλήψεις;

Μ. Θρακιώτης

Τα εθνικά προβλήματα και η πολ

Ο πρωθυπουργός κ. Κ.

Μητσοτάκης δείχνει ικανοποιημένος από τα αποτελέσματα της εξωτερικής πολιτικής της κυβέρνησής του. Την ικανοποίηση αυτή είναι δύσκολο να την συμμαρτυρεί η κοινή γνώμη. Όχι γιατί συντάσσεται, η κοινή γνώμη, με την άποψη του κ. Α. Παπανδρέου περί «εθνικών κινδύνων» που εγκυμονεί η ασκούμενη πολιτική. Αλλά γιατί δεν είναι ορατές «δια γυμνού οφθαλμού» –χωρίς δηλαδή την πειστική επιχειρηματολογία των όποιων θετικών στοιχείων τους– οι ευεργετικές συνέπειες των διπλωματικών χειρισμών του κυβερνώντος κόμματος στην επιδίωξη της πολύπλευρης εθνικής ανάπτυξης.

Η αποκατάσταση των κλονισμένων φιλικών σχέσεων, σε κυβερνητικό επίπεδο, Ελλάδος-Η.Π.Α., καθώς και η προσφορά των καλύτερων δυνατών υπηρεσιών στις πρώην «Ανατολικές» χώρες να ξεπεράσουν τα προβλήματα της μετακομμουνιστικής εποχής τους, συνιστούν πρωτοβουλίες αναμφισβήτητα ευθυγραμμισμένες με τις αρχές της Ειρήνης και της Δημοκρατίας στις οποίες είναι πιστός ο ελληνικός λαός. Αν, επιπλέον, οι πρωτοβουλίες αυτές πετυχαίνουν και την αποκατάσταση της κλονισμένης, εξαιτίας του αθεράπευτου πολιτικο-ιδεολογικού δαλτωνισμού του ΠΑ.ΣΟ.Κ., αξιοπιστίας της χώρας μας στο εξωτερικό, ακόμη καλύτερα.

Το κρίσιμο, εντούτοις, –και ίσως το μοναδικό– θέμα της τρέχουσας εθνικής μας ζωής στο πεδίο των εξωτερικών σχέσεων, είναι η τουρκική επιθετικότητα· η επιμονή του συνόλου των πολιτικών παρατάξεων της χώρας, περιλαμβανομένων και των «αντιμπεριαλιστών» αριστερών της Τουρκίας, να διεκδικούν εδάφη και ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα.

Η αιμορραγία των εξοπλισμών

Η ασκούμενη εξωτερική πολιτική της Ελλάδας αναγκάζει, μήπως, την Άγκυρα σε παραίτησή της από τις επεκτατικές της βλέψεις, ώστε να λυθεί το σοβαρό τούτο πρόβλημα; Δυστυχώς, όχι. Αλλά αν εδώ δεν σημειώνονται θετικές εξελίξεις δε μπορούν να υπάρξουν ευεργετικές επιπτώσεις, από την ασκούμενη εξωτερική πολιτική, και, στην προβαδίζουσα επιδίωξη, αυτήν της ανάπτυξης. Που είναι και το, τελικά, ζητούμενο!

Μπορούμε να θεωρούμε ως βέβαιο ότι κάθε απόπειρα της Άγκυρας να επιτεθεί για να ικανοποιήσει τις επεκτατικές

της βλέψεις εις βάρος μας, θα συναντήσει την διεθνή αντίδραση. Καμιά σκοτεινή σκοπιμότητα οποιουδήποτε «μεγάλου» δεν θα βρεί επιχειρήματα για να πείσει τη διεθνή κοινότητα ότι κινδυνεύουν τα συμφέροντά της αν δεν ακρωτηριαστεί η Ελλάδα υπέρ της Τουρκίας! Αυτό το ξέρει και η Άγκυρα. Περιορίζεται, λοιπόν, να «γαυγίζει», να απειλεί, να μηχανοραφεί, αλλά χωρίς να τολμά να «δαγκώσει».

Τη ζημιά, όμως, στην Ελλάδα, την κάνει. Και την κάνει, γιατί υποχρεώνει την ελληνική οικονομία να δαπανά εξαιρετικά μεγάλα ποσά, σε σχέση με το εθνικό της εισόδημα, σε έργα αμυντικής ετοιμότητας, όταν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες, ακόμα και εκείνες με πυρηνικά οπλοστάσια, βαρύνονται με το μισό από όσο εμείς ποσοστό στρατιωτικών εξόδων.

Έχει και η Τουρκία, βέβαια, υψηλό, αναλογικά, ποσοστό στρατιωτικών δαπανών. Δεν είναι ίδιες, σε σύγκριση με τις δικές μας, οι συνέπειες της αντιπαραγωγικής αυτής σπατάλης, στην τουρκική οικονομία. Δεν επηρεάζουν την διεύρυνση και τον εκσυγχρονισμό της πλουτοπαραγωγικής της δραστηριότητας. Μπορεί, επομένως, να μεταδίδει προς τον έξω κόσμο την εικόνα αναπτυσσόμενης χώρας, που προσφέρεται για επωφελείς οικονομικές, διπλωματικές, πολιτικο-στρατηγικές «επενδύσεις».

Το πλεονέκτημα τούτο, η τουρκική εξουσία το αντλεί από την ευχέρεια του καθεστώτος να μετακυλίζει στις πλάτες των απασχολούμενων του δημοσίου με τα ευτελή εισοδήματα και την υποτυπώδη κοινωνική προστασία του συνόλου των εργαζομένων, την υποχρέωση κάλυψης των ελλειμμάτων από τις αντιπαραγωγικές στρατιωτικές δαπάνες. Το χαμηλό, δηλαδή, επίπεδο διαβίωσης του τουρκικού λαού είναι αυτό που «επιδoteί» τον ογκώδη στρατιωτικό προϋπολογισμό του επεκτατισμού της Άγκυρας.

Για μας, τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά.

Η ελληνική οικονομία, χάρη στην «σοσιαλιστική» πολιτική του κ. Α. Παπανδρέου, έχει υποχρεωθεί να παρέχει ιδιωτικά εισοδήματα δυσανάλογα μεγάλα σε σχέση με τα εισοδήματα από τους υγιείς πόρους της. Στο ίδιο δυσανάλογο ύψος είναι διαμορφωμένες και οι κάθε μορφής κοινωνικές παροχές. Είναι υποχρεωμένη, επίσης, η ελληνική οικονομία, να αφαιρεί μέγα ποσοστό του διαθέσιμου από το κράτος, κάθε χρόνο, κεφαλαίου, για την εξυπηρέτηση του εσωτερικού και εξωτερικού χρέους της χώρας.

Με αυτά τα δεδομένα, οι αμυντικές δα-

πάνες, στην περίπτωσή μας, επιδοτούνται από το αναγκαίο για τις παραγωγικές επενδύσεις –δημόσιες και ιδιωτικές– χρήμα, το οποίο διαμορφώνεται, κάθε φορά, σύμφωνα με αυτές τις άλλες «προτεραιότητες» της οικονομίας, και όχι για την ανάπτυξή της! Η εικόνα που εμείς μεταδίδουμε προς τον έξω κόσμο, είναι, έτσι, η εικόνα μιας ανίκανης να προοδεύσει οικονομίας, ασύμφορης, άρα, για οικονομικές, διπλωματικές και πολιτικο-στρατηγικής σημασίας «επενδύσεις»!

Ο συμμαχικός εμπαιγμός

Είναι ρεαλιστικό άραγε να προσδοκούμε την εξαφάνιση της ολοφάνερα ζημιόγόνου για μας επίπτωσης από την τουρκική πολιτική των απειλών, από τους διπλωματικούς χειρισμούς της κυβέρνησής μας; Κρίνοντας από τα όσα μέχρι στιγμής «πετύχαμε», η απάντηση είναι: όχι!

Οι μεγάλοι μας σύμμαχοι, με επικεφαλής τις Η.Π.Α., διαβεβαιώνουν τον ελληνικό λαό πως θα κάνουν ό,τι περνάει από το χέρι τους για να λυθούν ειρηνικά οι διαφορές της Ελλάδας με την Τουρκία. Αν και γνωρίζουν, ωστόσο, ότι χωρίς πρώτο βήμα προς την διευθέτηση των ελληνοτουρκικών διαφορών τον δραστικό περιορισμό των στρατιωτικών δαπανών από τη μία και την άλλη πλευρά το μόνο που θα κατορθώσει η «ειρηνική διευθέτηση» θα είναι η διακανόνιση της τεταμένης κατάστασης του πασοκικού «μη πολέμου», υπόσχονται στην Ελλάδα, για να επιβεβαιώσουν τα δήθεν φιλικά τους αισθήματα προς αυτή φρεγάτες και άλλα πολυδάπανα οπλικά συστήματα. Υπόσχονται, δηλαδή, να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για.... πρόσθετη επιβάρυνση των αντιπαραγωγικών εξόδων της ελληνικής οικονομίας, ώστε να διαιωνίζονται τα εμπόδια στην ανάπτυξή της!

Με τη διαβεβαίωσή του προσφοράς στον ελληνικό στρατό πολεμικών πλοίων, αεροπλάνων, αρμάτων μάχης και άλλου πολεμικού υλικού, ο Αμερικανός πρόεδρος άφησε σαφώς να εννοηθεί πως δεν πιστεύει και πολύ στα αποτελέσματα της «ειρηνικής διευθέτησης των ελληνοτουρκικών διαφορών». Γι' αυτό και πρέπει να διατηρηθεί σε ισχύ το «δόγμα» της ισορροπίας των πολεμικών δυνάμεων Ελλάδας και Τουρκίας στο Αιγαίο αν πρόκειται να υπάρχει ειρήνη στην περιοχή! Αυτό σίγουρα δεν μπορεί να καταχωρηθεί στο ενεργητικό της εξωτερικής μας πολιτικής.

Αν δεν είναι, όμως, η εξωτερική πολιτική εκείνη που θα βοηθήσει στην αφαίρεση των εμποδίων για την οικονομική

και κοινωνική πρόοδό μας, ώστε να γίνουμε πραγματικά «εταίροι» της ΕΟΚ, τότε δεν μένει παρά η εναπόθεση αυτού του καθήκοντος στις εσωτερικές δυνάμεις. Εκτός αν αποδεχτούμε, με μοιρολατρική εγκαρτέρηση, ότι για το Έθνος μας δεν επιτρέπονται, πια, αισιόδοξες προοπτικές!

Πώς θα επιστραφούν τα δάνεια ;

Οι προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες η ελληνική κοινωνία καλείται να αναλάβει την εκπλήρωση του ιστορικού αυτού χρέους, είναι ιδιαίτερα αρνητικές τούτη την εποχή. Η δυσφορία από την συνεχιζόμενη απώλεια καταναλωτικής δύναμης των εργαζομένων είναι, σχεδόν καθολική. Δυστυχώς, κανένας από τους πολιτικούς μας ηγέτες δεν αισθάνεται την ανάγκη να πληροφορήσει τους Έλληνες εργαζόμενους ότι τα δανεικά, και μάλιστα σε συνάλλαγμα, που δεν χρησιμοποιούνται για την ίδρυση παραγωγικών επιχειρήσεων ικανών να εξοφλήσουν από τα κέρδη τους το δάνειο που πήραν, αυτά τα δανεικά, θα κληθούν να τα εξοφλήσουν εκείνοι που τα «μοιράστηκαν» ως ιδιωτικό εισόδημα. Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να πληροφορήσει τον ελληνικό λαό η Τράπεζα της Ελλάδος – η οποία έχει, με τα στοιχεία που διατηρεί, τη σχετική ικανότητα υπολογισμού – τι ποσοστό από τα δάνεια της τελευταίας δεκαετίας αυτοεξυπηρετείται χάρη στις επενδύσεις που μ' αυτά τα δάνεια έγιναν.

Αν συνειδητοποιούσαν οι πολίτες την δυσάρεστη αλήθεια, σχετικά με την πλήρη αδυναμία της εθνικής παραγωγικής επίδοσης να πληρώνει τους τόκους και τα χρεωλύσια των δανείων, θα καταλάβαιναν, ασφαλώς, ότι ο μόνος τρόπος προστασίας του εισοδήματός τους από την υποχρέωση να πληρώνει αυτό τα δανεικά είναι η αύξηση, με κάθε μέσο και όσο γίνεται γρηγορότερα, της παραγωγής, των εξαγωγών. Της αξιοποίησης δηλαδή πλουτοπαραγωγικά και της τελευταίας δραχμής που πρέπει να εξοικονομείται.

Πώς να συνειδητοποιήσουν, ωστόσο, τις αληθινές αιτίες της τρέχουσας καταναλωτικής τους αδυναμίας οι πολίτες όταν βομβαρδίζονται καθημερινά από αντιφατικές εξηγήσεις της κακοδαιμονίας τους; Όταν κομματικές ή συνδικαλιστικές πηγές «διαφώτισής» τους επιμένουν πως δίκαια απέκτησαν το εισόδημα που τώρα τους περικόπεται; Όταν έχουν χάσει την εμπιστοσύνη τους προς όλες τις πολιτικές παρατάξεις, σαν δυνάμεις ικανές να διαχειριστούν αφιλοκερδώς και με αποτελεσματικότητα τα δύσκολα οικονομικά προβλήματα; Όταν έχουν μείνει

–και αυτό είναι το χειρότερο– χωρίς ορατή εναλλακτική λύση για τη διακυβέρνηση του τόπου;

Τα κόμματα απογοητεύουν

Αρχίζει να γίνεται αντιληπτό και από τους πιο αδιάφορους κατοίκους τούτης της χώρας ότι οι αντιδικίες ανάμεσα στα κοινοβουλευτικά μας κόμματα περί τα εθνικά ή τα εσωτερικά οικονομικά προ-

Δυστυχώς, κανένας από τους πολιτικούς μας ηγέτες δεν αισθάνεται την ανάγκη να πληροφορήσει τους Έλληνες εργαζόμενους ότι τα δανεικά, και μάλιστα σε συνάλλαγμα, που δεν χρησιμοποιούνται για την ίδρυση παραγωγικών επιχειρήσεων ικανών να εξοφλήσουν από τα κέρδη τους το δάνειο που πήραν, αυτά τα δανεικά, θα κληθούν να τα εξοφλήσουν εκείνοι που τα «μοιράστηκαν» ως ιδιωτικό εισόδημα.

βλήματα δεν εμπνέονται ούτε κατά ελάχιστο ποσοστό από το ενδιαφέρον τους γι' αυτά τα προβλήματα, για τις συνέπειες, από τη μη επίλυσή τους, στο μέλλον του τόπου. Και δεν αντιλαμβάνονται λαθεμένα.

Η κυβερνώσα Νέα Δημοκρατία αποδείχτηκε απροετοίμαστη για την αντιμετώπιση των διογκωμένων, εξαιτίας της ένταξής μας στην ΕΟΚ, προβλημάτων που κληροδότησε στο Έθνος η πασοκική οκταετία. Συγκεντρώνει, συνεπώς, όλο και περισσότερες προτιμήσεις ως συνεχιστής της διακυβέρνησης του τόπου. Αυτό την κάνει να χειρίζεται τα πιο δυσάρεστα θέματα με ανεπίτρεπτη υποχωρητικότητα για να μην δυσανεπιστηθούν οι ψηφοφόροι.

Το ΠΑΣΟΚ με τη σημερινή ηγετική του διάρθρωση, έχει καταστεί εντελώς αναξιόπιστο, στο σύνολο του ελληνικού λαού. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός ότι παρά τη θορυβώδη εκστρατεία του «κινήματος» εναντίον της πρόσκλησης του Γ. Κοσκωτά να καταθέσει ως μάρτυς στο ειδικό δικαστήριο, με το επιχείρημα ότι πρόκειται για έναν εντελώς αναξιόπιστο απατεώνα, όλοι οι Έλληνες, περιλαμβανομένων και των ψηφοφόρων

του ΠΑΣΟΚ, παρακολουθούν ανελλιπώς και σχολιάζουν την κατάθεση του Κοσκωτά. Συμπεριφορά που αποκαλύπτει ότι θέλουν να μάθουν, και δεν θεωρούν τους εαυτούς τους αφελείς, που απλώς εξαπαντώνται!

Η ποικιλώνυμη αριστερά δεν λογαριάζεται, πια, ως «εν δυνάμει» διεκδικητής της εξουσίας. Τα κατάφερε μόνη της και τέθηκε εκτός πολιτικής σκηνής. Το ένα τμήμα της, το ΚΚΕ, «αποσύρθηκε» από την ενεργό πολιτική παρουσία και δράση, επιμένοντας σε ιδεολογικούς δογματισμούς που έχουν ήδη καταρρακωθεί στη συνείδηση κάθε σκεπτόμενου ανθρώπου. Το άλλο τμήμα της αριστεράς, ο «Συνασπισμός» αδυνατεί να καταλάβει έναν οποιονδήποτε χώρο στην πολιτική μας σκηνή, αν και απαγκιστρώθηκε από το «δόγμα», γιατί στέκεται «μεταξύ βροχής και ομπρέλας». Μην αποφασίζοντας, δηλαδή, αν πολιτική του θα είναι να λείει συνεχώς «όχι» σε ό,τι πράττει η «δεξιά» ή να υιοθετεί κάθε πρόταση, από όπου και αν προέρχεται, η οποία θα αίρει τα αντικίνητρα της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής μας προόδου. Το ενδιαφέρον για την αριστερά κατέληξε, έτσι, να εξαντλείται σε ένα είδος «κολοκυθιάς», για το πόσοι από τους πρώην ψηφοφόρους του «ΣΥΝ» θα βοηθήσουν να κερδίσει, στις επόμενες εκλογές, το ΠΑΣΟΚ ή η Ν.Δ.

Ελέγχοντας την πολιτική τους συμπεριφορά κάτω από το φως αυτής της πολύ άσχημης εθνικής συγκυρίας, οι πολιτικές ηγεσίες, δεν θα τους είναι καθόλου δύσκολο να διαπιστώσουν ότι έχουν ξεστρατίσει επικίνδυνα. Το να ψάχνουν με τις συνεχείς δημοσκοπήσεις να μάθουν αν διατηρούν ή όχι την κομματική τους επιρροή, δεν σημαίνει τίποτε απολύτως. Και δεν σημαίνει, γιατί η διατήρηση του ίδιου, ή ελαφρά αλλαγμένου ποσοστού επιρροής, δεν προέρχεται από τη συνέχιση ή όχι της εκτίμησης και της εμπιστοσύνης προς την αποτελεσματικότητα των εν ενεργεία κομμάτων. Αυτή η εκτίμηση και εμπιστοσύνη εξανεμίστηκε, πια. Η κατανομή των κομματικών ποσοστών είναι κάτι σαν πολιτικό «φοκλόρ» γεννημένο από την αντίθεση μεταξύ βασιλοφρόνων και αντιβασιλικών, που επιβιώνει αλλάζοντας παραταξιακούς τίτλους, και με κοινή εχθρότητα προς τον κομμουνισμό. Το ελληνικό εκλογικό σώμα έχει ενοποιηθεί πολιτικά στην ανησυχία του, για το ποιες πολιτικές δυνάμεις θα αναλάβουν με σοβαρότητα να θγάουν τη χώρα από το σημερινό δραματικό αδιέξοδο.

□

Ο Συνασπισμός προς ενιαίο κόμμα

Ο δρόμος για την (ανα)συγκρότηση του Συνασπισμού βρίσκεται στην αρχή του, αφού μόλις στην Πανελλαδική του σύσκεψη άρχισε να ανιχνεύει τους όρους λειτουργίας και παρέμβασής του ως αυτόνομης πολιτικής δύναμης.

Η προκήρυξη έκτακτου συνεδρίου από την πλευρά της πλειοψηφίας της ΚΕ του ΚΚΕ για το φθινόπωρο δείχνει ότι οι σχέσεις μεταξύ των δύο διακόπτονται οριστικά και συνεπώς κάθε πολιτικός χώρος που προήλθε από την τελευταία κρίση θαδίζει διαμορφώνοντας τις δικές του προϋποθέσεις καταγραφής και στάσης στην πολιτική σκηνή.

Μένοντας οι δύο χώροι σε μία «ενδο-παραταξιακή» διαμάχη και επιλέγοντας μία τακτική επικράτησης το μόνο που μπορεί να πετύχουν είναι η επανάληψη διαμαχών για το μοίρασμα του 10% του εκλογικού σώματος που «διαχειρίζονται» συνολικά οι δυνάμεις της Αριστεράς μετά την μεταπολίτευση.

Το ποιος ωστόσο θα «επικρατήσει» στις επόμενες εκλογές αποτελεί αφετηρία και πρόκριμα για την μετέπειτα πορεία τους.

Σε αυτή τη περίοδο και οι δύο χώροι θα προσκληθούν να διαμορφώσουν την νέα φυσιογνωμία τους και να πείσουν το μεν ΚΚΕ ότι παραμένει ο αναμφισβήτητος ισχυρός πόλος στο χώρο της Αριστεράς και ότι τρίτος δεν χωρά ανάμεσα στο ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ· ο δε Συνασπισμός ότι αποτελεί μία νέα πολιτική δύναμη και να μην καταγράφεται στον πολιτικό χάρτη ως ενδιάμεση δύναμη, αλλά διαθέτει τις δυνατότητες ανατροπής της παραδοσιακής πολιτικής γεωγραφίας και συνεπώς πάει πέραν του ΚΚΕ και του ΠΑΣΟΚ.

Μπορεί δηλαδή να εκφράσει μια νέα κοινωνική δυναμική και έναν πολιτικό δυναμισμό που δεν υπάρχει ούτε στο ΠΑΣΟΚ, ούτε στο ΚΚΕ.

Στα πρώτα έτσι βήματα του δρόμου ανασυγκρότησής του ο Συνασπισμός φαίνεται να επιλέγει την τακτική ενίσχυσης της φυσιογνωμίας και της πολιτικής του παρέμβασης με στόχο να πείσει –εν όψει μάλιστα και των επικείμενων εκλογών– ότι αποτελεί μια διαφορετική, αλλά και ελκτική πολιτική δύναμη.

Η τακτική αυτή που εξυπηρετεί κατ' αρχήν τις σχέσεις «αντιπαλότητας» με το ΚΚΕ, αλλά και επιτρέπει στις δυνάμεις του Συνασπισμού να προχωρήσουν σε νέας μορφής συγκρότηση, φαίνεται να βρίσκει σύμφωνες, γι' αυτή την περίοδο τουλάχιστον, όλες τις συνιστώσες του Συνασπισμού.

Η άποψη όμως που κερδίζει έδαφος, αν και από καμία πλευρά δεν έχει τεθεί, είναι η εξέλιξη του Συνασπισμού σε κόμμα. Ουσιαστικά πολυκομματικός χαρακτήρας του Συνασπισμού με τη μορφή που υπήρχε μέχρι και την πανελλαδική συνδιάσκεψη σήμερα δεν υφίσταται. Διαφορές προγραμματικές ακόμη και ιδεολογικές υπάρχουν. Όμως αυτές δεν είναι αποτέλεσμα διαφορετικών προσεγγίσεων που υπάρχουν στα κόμματα και τις κινήσεις που συγκροτούν τον Συνασπισμό.

Είναι οι περισσότερες οριζόντιες. Μία άποψη που π.χ. υποστηρίζεται από τους ανανεωτικούς του ΚΚΕ ή μία μερίδα τους, υποστηρίζεται και από ένα τμήμα

της ΕΑΡ ή και το αντίστροφο.

Είναι συνεπώς υποχρεωμένος, σύμφωνα με την άποψη που υποστηρίζει την εξέλιξη του Συνασπισμού από πολυκομματικό φορέα σε ενιαίο κόμμα, ο Συνασπισμός να αναζητήσει νέους δρόμους συνοχής οι οποίοι όμως δεν ανταποκρίνονται στη σημερινή του λειτουργία.

Δεν είναι έτσι εκτός πραγματικότητας η εκτίμηση σύμφωνα με την ίδια άποψη ότι το πρώτο συνέδριο του Συνασπισμού, όποτε και αν γίνει, θα αποτελεί στην ουσία ιδρυτικό συνέδριο κόμματος.

Βέβαια σ' αυτή τη φάση αυτή η άποψη δεν συζητείται καν και το πλαίσιο στο οποίο κινείται ο Συνασπισμός είναι οι

αποφάσεις της Πανελλαδικής του Συνέλευσης.

Η μεταβατική αυτή κατάσταση φαίνεται να υπάρχει σε όλες τις συνιστώσες του Συνασπισμού. Ήδη οι ανανεωτικοί του ΚΚΕ που εξήγγειλαν για το φθινόπωρο, πριν το έκτακτο συνέδριο του ΚΚΕ, πανελλαδική σύσκεψη, προσανατολίζονται στην συγκρότηση ανανεωτικής κομμουνιστικής κίνησης που κάθε άλλο παρά θα έχει τα χαρακτηριστικά κόμματος. Περισσότερο συζητείται αν θα πρέπει να καταγράφεται η κομμουνιστική προέλευση ή θα πρέπει να δηλώνεται εξ αρχής η υπέρβαση του κομμουνιστικού, με δηλωμένη θέβαια την ιστορική προέλευση της κίνησης παρά η συγκρότηση μιας μορφής κόμματος.

Βέβαια πολλά θα εξαρτηθούν και από την μορφή των αντιπαραθέσεων που θα υπάρξουν μεταξύ ΚΚΕ και ανανεωτικών του στελεχών.

Από αυτή την άποψη και η συγκρότηση κίνησης, ανεξάρτητα από την μορφή που θα πάρει, έχει και αυτή μεταβατικό χαρακτήρα.

Σε αυτή τη φάση πάντως η συγκέντρωση δυνάμεων αλλά και ο τρόπος με τον οποίον θα συγκεντρωθούν αποτελούν όπως φαίνεται τον κυριότερο στόχο και εκεί εντοπίζονται ορισμένες διαφορές που υπάρχουν μεταξύ στελεχών όπως π.χ. ο Γρ. Φαράκος και ο Μ. Ανδρουλάκης.

Πάντως, αυτό που φαίνεται από τα μέχρι τώρα στοιχεία, είναι ότι οι ανανεωτικοί του ΚΚΕ συγκεντρώνουν τις δυνάμεις της νεολαίας καθώς και των νέων γενιών (αντιδικτατορική, μεταπολίτευσης) ενώ το ΚΚΕ συγκεντρώνει τις μεγαλύτερες γενιές (η γενιά του «114» χάθηκε το 1968 για το ΚΚΕ) και στελέχη που παραμένουν πιστά στις παραδοσιακές «ταξικές» αναλύσεις του Χ. Φλωράκη.

Είναι χαρακτηριστικό ότι από την ΚΝΕ που έχει 5.000 περίπου μέλη υπολογίζεται ότι θα ακολουθήσουν το ΚΚΕ μόνο τα 500 ενώ οι υπόλοιποι 4.500 έχουν στραφεί προς τον Συνασπισμό.

Ακριβώς αυτή η διαμάχη θα έχει και συνέχεια μέχρι το φθινόπωρο για το θεωρούμενο στελεχιακό δυναμικό αλλά δεν θα σταματήσει εκεί αφού θα χρειασθεί να κληθεί πλέον και ο κόσμος της Αριστεράς και ένα μέρος του απλώς παρακολουθεί τις εξελίξεις.

Όμως, όποιες και αν είναι οι εξελίξεις, ο Συνασπισμός φαίνεται ότι θα προχωρήσει με σύμφωνη μάλιστα γνώμη των συνιστωσών του στην εξέλιξή του σε κόμμα. Το ποια θα είναι η πολιτική του ιδιαίτερα την μεταβατική περίοδο ίσως αποδειχθεί καθοριστικό για το μέλλον του...

Η δίκη έχει συγκεκριμένες διαστάσεις

**Ο βουλευτής του ΣΥΝ Φ. Κουβέλης μιλά για
το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της κάθαρσης...**

Η κατάθεση του Γ. Κοσκωτά στο Ειδικό Δικαστήριο ολοκληρώθηκε. Με αφορμή τις εξελίξεις στη δίκη με το σκάνδαλο Κοσκωτά, αλλά και την εκ νέου διατυπωθείσα θέση του βουλευτή-κατήγορου Ν. Γαλανού για «πολιτική λύση», το «ΑΝΤΙ» ζήτησε τις απόψεις του Φ. Κουβέλη, γραμματέα της ΕΑΡ και της Πολιτικής Γραμματείας του Συνασπισμού.

Στην σύντομη συνέντευξη που ακολουθεί ο Φ. Κουβέλης αναφέρεται στις θέσεις του ΣΥΝ για την κάθαρση, τις απόψεις του Ν. Γαλανού αλλά και την στάση του Συνασπισμού το καλοκαίρι του '89.

ΕΡ: Ο βουλευτής του ΣΥΝ και αναπληρωτής κατήγορος στο Ειδικό Δικαστήριο Ν. Γαλανός ζήτησε και πάλι «πολιτική λύση» στη υπόθεση του σκανδάλου Κοσκωτά, εκτιμώντας ότι το κατηγορητήριο για τον Α. Παπανδρέου «δεν μπορεί να στηριχθεί».

Παρόμοιες απόψεις εκφράστηκαν και από στελέχη του ΣΥΝ όπως π.χ. τον Μίμη Ανδρουλάκη στο παρελθόν. Ποια είναι η δική σας άποψη;

ΑΠ: Έχουμε επανειλημμένα επισημάνει ότι οι διαδικασίες που έχουν δρομολογηθεί ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου πρέπει να ολοκληρωθούν, σύμφωνα με το σύνταγμα και τις κείμενες διατάξεις. Η οποιαδήποτε διακοπή των διαδικασιών αυτών προσβάλλει τη λειτουργία των θεσμών και είναι εύκολο να διαμορφώσει κοινωνική συνείδηση που θα αμφισβητεί την έννοια της συνενταγμένης πολιτείας. Οι εντάσεις, οι πολώσεις και οι αντιπαραθέσεις που επιδιώκουν να αξιοποιήσουν πολιτικά την εξελισσόμενη δίκη θα πολλαπλασιαστούν από το ενδεχόμενο μιας «πολιτικής λύσης».

Η πρόταση του αναπληρωτή κατήγορου στο Ειδικό Δικαστήριο Νίκου Γαλανού αποτελεί επανάληψη προηγούμενης άποψής του, που δεσμεύει όμως μόνον αυτόν και κινείται μακριά από τις συλλογικές αποφάσεις των οργάνων του ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ. Είναι γεγονός όμως ότι η διατύπωση της πρότασης αυτής από την διακριτή θέση

του αναπληρωτή κατήγορου δημιουργεί συγχύσεις, δίνει δυνατότητες παρερμηνειών για τη στάση του ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ και εξυπηρετεί όλους εκείνους που θέλουν να αποδίδουν στον ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟ ταλαντεύσεις. Βέβαια τον ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟ τον δεσμεύουν μόνον οι θέσεις και οι αποφάσεις των οργάνων του και αυτές δεν έχουν καμία σχέση με τα όσα ο αναπληρωτής κατήγορος σ.Ν. Γαλανός δηλώνει. Ο ΣΥΝ επιμένει ότι οι κατήγοροι-βουλευτές του πρέπει να ασκούν τα καθήκοντά τους σύμφωνα με την συνείδηση τους και με μόνη διεκδίκηση την διακρίβωση της αλήθειας.

Εξάλλου η επιλογή του αναπληρωτή κατήγορου να διατυπώνει απόψεις και να αξιολογεί στοιχεία πριν από την ολοκλήρωση της ακροαματικής διαδικασίας του Ειδικού Δικαστηρίου έρχεται σε αντίθεση με την οφειλόμενη δεοντολογία.

ΕΡ: Στα «Νέα» του περασμένου Σαββάτου δημοσιεύθηκε ένα ρεπορτάζ για το παρασκήνιο της παραπομπής του Α. Παπανδρέου το καλοκαίρι του 1989.

Ανάμεσα στα άλλα και πολύ ενδιαφέροντα του ρεπορτάζ του κ. Π. Καψή εγράφη ότι ο ΣΥΝ είχε θέσει 4 όρους στο ΠΑΣΟΚ και ότι οι διαπραγματεύσεις για την παραπομπή γίνονταν μέχρι και την τελική τοποθέτηση του Α. Παπανδρέου στη Βουλή.

Γι' αυτό το ρεπορτάζ δεν υπήρξε έως τώρα ουδεμία επίσημη ή ανεπίσημη αντίδραση του ΣΥΝ.

Έγιναν έτσι;

ΑΠ: Δεν γνωρίζω την ύπαρξη διαπραγματεύσεων –και μάλιστα με όρους– του ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ με το ΠΑΣΟΚ το καλοκαίρι του 1989 αναφορικά με την παραπομπή.

Όποιος γνωρίζει κάτι τέτοιο οφείλει με στοιχεία να το αποδείξει. Ο ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ, με τις συλλογικές του αποφάσεις, οριοθέτησε τις επιλογές του διεκδικώντας να υπηρετήσει την κάθαρση, που δεν την αντιμετώπισε μονοσήμαντα αλλά την προώθησε και στο θεσμικό επίπεδο.

ΕΡ: Θεωρείτε ότι υπάρχει κάποια ανακολούθια (γιατί λέγεται) ή όχι, σε ό,τι αφορά την διαδικασία της κάθαρσης;

ΑΠ: Θεωρώ ότι ο ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ δεν είναι ανακόλουθος σε ό,τι αφορά την διαδικασία της κάθαρσης. Δεν υποτιμώ βέβαια το γεγονός ότι υπήρξαν απόψεις που έδιναν την εντύπωση πως ο ΣΥΝ ταλαντεύεται ή και είναι ανακόλουθος προς όλα εκείνα που επέλεγε στην μεταβατική πολιτική φάση από τον Ιούλιο του '89 έως τον Απρίλιο του '90. Αυτές όμως οι απόψεις δεν αφορούν την συλλογική λειτουργία του ΣΥΝ και δεσμεύουν μόνον εκείνους που τις διατύπωσαν. Για τον ΣΥΝ η διεκδίκηση άλλωστε για διαφάνεια και έλεγχο στη διαχείριση του δημοσίου χρήματος είναι συνεχής.

Εμείς επιμένουμε ότι η δίκη έχει συγκεκριμένες διαστάσεις και είναι λάθος να μεγεθύνονται. Είναι ακόμη λάθος να αξιοποιείται η δίκη για την προβολή πολιτικών απόψεων και μάλιστα με έναν τρόπο καθόλου πειστικό. Οι πολιτικές απόψεις για τα ζητήματα της πολιτικής των συμμαχιών πρέπει να προβάλλονται ευθέως. Έτσι θα γίνεται η πολιτική συζήτηση με σαφήνεια.

Η σύγκλιση των δυνάμεων του προοδευτικού εκσυγχρονισμού και η μετακίνηση του κέντρου πολιτικής εξουσίας από το συντηρητικό σημείο που σήμερα βρίσκεται προς μία προοδευτική κατεύθυνση, είναι ζήτημα που δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ευκαιριακά, αποσπασματικά και με λογικές τεχνικής συγκολλήσεων. Για όλα αυτά ο ΣΥΝ έχει μιλήσει με σαφήνεια στην ψηφισμένη από την Πανελλαδική Συνέλευση των μελών Εναλλακτική Πρόταση. Αυτή μας δεσμεύει και αυτήν θέλουμε να προωθούμε.

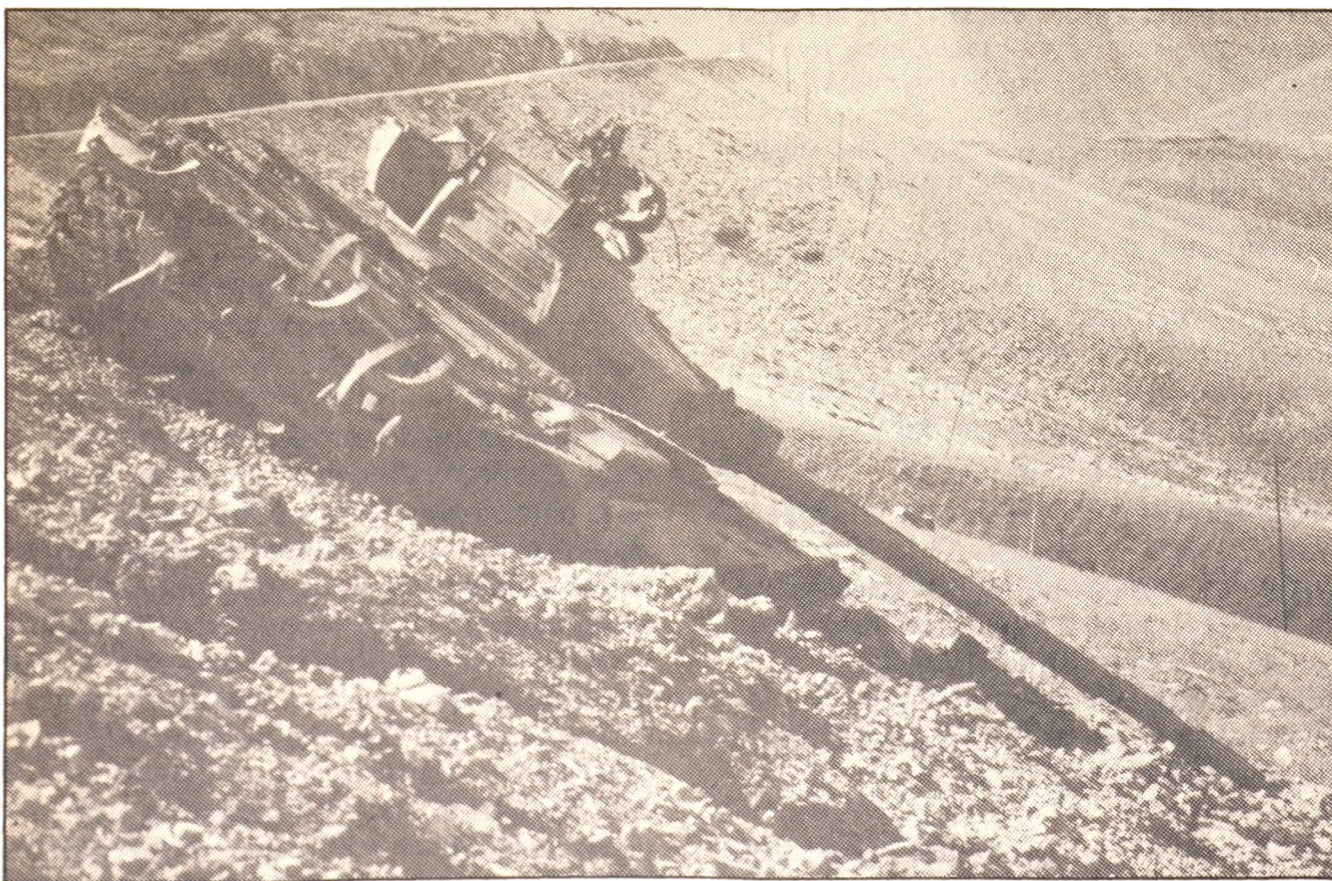
ΙΡΑΚ: Προετοιμασίες για νέα

Η πρώτη επέτειος της εισβολής στο Κουβέιτ, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις θα σημαδευτεί με την έξαρση αναταραχών στο Ιράκ. Η διευθέτηση της κρίσης στον Κόλπο αποδείχθηκε μάλλον εύκολη υπόθεση για τον στρατηγό Σβάρτσκοφ αλλά όχι το ίδιο εύκολη και για την πολιτική ηγεσία των ΗΠΑ: τα προβλήματα της Μέσης Ανατολής, αρκετά από μόνα τους, δυσκολεύουν ακόμα περισσότερο όταν παρεμβάλλονται και τα στρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ.

Αναπτύσσεται κινητικότητα στο μέτωπο του Σαντάμ με τις αντιπολιτευόμενες δυνάμεις στο Ιράκ και παράλληλη κινητικότητα στον εξωτερικό περίγυρο: ταξίδια Μπέηκερ και Μπους, συμφέροντα της Τουρκίας και εκκρεμότητες στο Παλαιστινιακό.

Οι πρωτοβουλίες των ΗΠΑ για λύση στο Μεσανατολικό φαίνεται ότι συντονίζονται με την ανάπτυξη της σύγκρουσης στο εσωτερικό μέτωπο του Ιράκ. Οι ΗΠΑ είχαν αμέσως μετά την λήξη του πολέμου στον Κόλπο λησμονήσει την περίφημη Διεθνή Διάσκεψη για το Μεσανατολικό. Και όμως σε όλη την

διάρκεια του Πολέμου στον Κόλπο γινόταν συνεχής αναφορά σ' αυτήν. Λόγος για την διάσκεψη γινόταν και στην χώρα μας τόσο μάλιστα που όπως όλοι θα θυμούνται η αποστολή του «Λήμνος» ελέγγοτο ότι εξασφάλιζε το εισιτήριο για την αίθουσα των συσκέψεων στην ατζέντα

Κατεστραμμένο ταנק της προεδρικής φρουράς στο δρόμο της Σουλεϊμανίγια προς Ασμάρ.

της οποίας το Κυπριακό θα είχε περίοπτη θέση...

Μια ξεχασμένη Διάσκεψη

Εν τούτοις η Διάσκεψη ναυάγησε πριν ακόμη ξεκινήσει. Το Ισραήλ την πολέμησε με πάθος αφού με μια τέτοια Διάσκεψη οι ΗΠΑ όφειλαν να επιστρέψουν ολίγα από τα οφειλόμενα στον αραβικό κόσμο. Το Παλαιστινιακό θα ήταν ασφαλώς το κυρίαρχο –αν όχι το αποκλειστικό θέμα της διάσκεψης. Ο Τζαίμς Μπέηκερ περιοδεύει αυτόν τον καιρό στην Μέση Ανατολή προκειμένου να ρυθμίσει τους όρους αυτής ακριβώς της Διάσκεψης.

Παραδοσιακές συμμαχίες ανατρέπονται. Η Συρία συμφώνησε για την Διάσκεψη αλλά όχι και ο ισραηλινός πρωθυπουργός Γιτζάκ Σαμίρ. Και μήπως η σύμπτωση με την Συρία δημιουργεί πρόβλημα σχέσεων Τουρκίας και ΗΠΑ μιας και οι δύο πρώτες χώρες έχουν ιστορικές αντιθέσεις; Αλλά και οι σχέσεις ΗΠΑ - Ισραήλ περνούν οπωσδήποτε δοκιμασία και δεν φταίει γι' αυτό η καλή σχέση ΗΠΑ - Συρίας. Η πολιτική των ΗΠΑ με τις αραβικές χώρες έχει εμπλουτιστεί με νέες συμμαχίες –το Ισραήλ είναι υποχρεωμένο να παίζει το άτακτο παιδί. Συνοπτικά, αυτά είναι μερικά από τα αρκετά περίπλοκα του Μεσανατολικού που μια ενδεχόμενη Διάσκεψη καλείται να λύσει. Η ημερήσια διάταξη αυτής της Διάσκεψης είναι η στενή πύλη που πολλοί συνωθούνται για να την διαβούν.

Αν το Κουρδικό –κορυφαίο από τα ζητήματα του Ιράκ– θα περιληφθεί στην ημερήσια διάταξη, μόνον ένας θεός το ξέρει. Και ποιος Θεός; Το Ισραήλ, για παράδειγμα, ενδιαφέρεται σύμφωνα τουλάχιστο με το αμερικανοϊσραηλινό λόμπυ, να συμπεριληφθεί στα θέματα της διάσκεψης. Ένα θέμα τόσο περιπεπλεγμένο όσο το Κουρδικό αποτελεί την καλύτερη σφήνα του Ισραήλ στο μέτωπο των αράβων και του ισλαμικού κόσμου. Η παρεμβολή του δυσεπίλυτου προβλήματος δίνει ανάσα για την μη λύση του Παλαιστινιακού. Από την πλευρά τους,

ναμέτρηση

οι Κούρδοι αναζητούν απελπισμένα συμμάχους. «Με το Ισραήλ όλοι συνομιλούν. ΗΠΑ, Αίγυπτος, Συρία, κρυφά ακόμα και η PLO και άλλοι Άραβες. Γιατί όχι και μεις;» μας δήλωσε κουρδική πηγή από την Δυτική Ευρώπη.

Αλλά το Παλαιστινιακό δεν μπορεί να αποτελέσει το αποκλειστικό θέμα μιας ενδεχόμενης διάσκεψης. Ο Λίβανος λ.χ. είναι ένα άλλο ζήτημα. Αλλά το χρονίζον Μεσανατολικό έγινε επείγον πρόβλημα όχι λόγω του Παλαιστινιακού ή του ζητήματος του Λιβάνου αλλά κυρίως εξαιτίας του πολέμου στον Κόλπο. Αλλά πόλεμος στον Κόλπο σημαίνει Σαντάμ Χουσεϊν...

Ο Σαντάμ ποτέ δεν ξεχνιέται

Τις ημέρες αυτές έχει και πάλι έρθει στο προσκήνιο ο χασάπης της Βαγδάτης -εμείς προτιμούμε να μην βάζουμε εισαγωγικά όσο και αν χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον ο όρος από ό,τι και τόσο αξιόπιστα χείλη. Αλήθεια τι έχει απογίνει μ' αυτόν; Όλοι θυμόμαστε το πάθος των λόγων του κυρίου Μπους για τον δυνάστη του ιρακινού λαού. Και όμως το πάθος εκείνο, πάει ξεφούσκωσε... Το ανάλογο της συμπεριφοράς του Μπους πρέπει να αναζητηθεί στην στάση του προκατόχου του Ρόναλντ Ρήγκαν απέναντι στον Μουάμντ Καντάφι. Ένας φονικός βομβαρδισμός της Λιβύης με την επιχείρηση στον Κόλπο της Σύρτης δεν ήταν η τιμωρία του «μανιακού της Τρίπολης»; Και τι έγινε μετά; Για την Αμερική ήρκεσε ότι ο Καντάφι μετά από τον βομβαρδισμό «κάθισε φρόνιμος». Από ό,τι φάνηκε, κάτι ανάλογο έπραξε και ο Τζώρτζ Μπους στην περίπτωση του Σαντάμ: ανελέητοι βομβαρδισμοί του πληθυσμού και ταπείνωση του ηγέτη.

Όμως, όταν κάτι άρχισε να κινείται στην πολύπαθη χώρα, η Αμερική τραθήχτηκε διακριτικά και μάλιστα την κρίσιμη στιγμή και αφέθηκε ελεύθερο το πεδίο για δράση στην προεδρική φρουρά. Πρώτα στον Νότο και μετά στον Βορρά, στο Κουρδιστάν εκδηλώθηκε η μανία του Σαντάμ.

Πεσμεργκά στο όρος Ασμάρ που εποπτεύει την Σουλεϊμανίγια.

Το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης εστράφη τότε κυρίως στο Κουρδιστάν. Όμως η τραγωδία στον Νότο δεν είναι μικρότερη. Ίσως μάλιστα αυτόν τον καιρό η κατάσταση του πληθυσμού στο Νότο να είναι πιο τραγική από ό,τι στο Κουρδιστάν: το πολύ θερμό καλοκαίρι συνδυασμένο με την έλλειψη πόσιμου νερού και φαρμάκων είναι η αιτία που θερίζουν οι επιδημίες. Εδώ όμως ζουν οι φανατικοί σιίτες, προσκείμενοι γενικά προς το Ιράν: πολύ κακή σύσταση για να ενδιαφερθεί η Δύση. Εξάλλου, αμέσως μετά την λήξη του πολέμου, οι πληθυσμοί του Νότου έμειναν απροστάτευτοι από τη μανία της προεδρικής φρουράς. Όσο για την συμπαράσταση της διεθνούς κοινής γνώμης είναι μηδαμινή μπροστά στις τεράστιες ανάγκες. Ο σιιτικός Νότος έχει εγκαταλειφθεί στην μοίρα του.

Τις ημέρες αυτές έγιναν κάποιες παραστάσεις προς την κυβέρνηση της Βαγδάτης να επιτρέψει την παροχή βοήθειας προς τους Άραβες που πεθαίνουν στα έλη της Μεσοποταμίας. Ήταν ένα από τα στοιχεία της αντιπαράθεσης της Δύσης προς το καθεστώς του Σαντάμ.

Αν παρατηρήσει κανείς συστηματικά τα μέσα ενημέρωσης και την συχνότητα αναφοράς του Στέιτ Ντηπάρτμεντ στο ζήτημα του Ιράκ είναι αναμενόμενη μια δραματική εξέλιξη. Ο Σαντάμ από την άλλη μοιάζει να μην έχει καταλάβει τι συμβαίνει γύρω του. Μετά τις συνεχείς επισκέψεις και εκθέσεις των εμπειρογνομόνων για την ιχνηλάτηση των εργαστηρίων και εργοστασίων πυρηνικού εξοπλι-

σμού στο Ιράκ, ανασύρθηκε το άλλο ξεχασμένο θέμα: το υπερόπλο του Ιράκ, το «σούπερ κανόνι» που μπορεί να πλήξει στόχους μέχρι και το Ισραήλ. Αυτήν την εβδομάδα, ο βρετανός πρωθυπουργός, σε λόγο στη Βουλή των Κοινοτήτων, έκαμε ανοιχτή επίθεση στον Σαντάμ και τον ειδοποιούσε να συμμορφωθεί στις υποδείξεις του ΟΗΕ, διαφορετικά θα υποστεί κυρώσεις, δηλαδή τα συμμαχικά αεροπλάνα θα κάμουν τις γνωστές και από το παρελθόν χειρουργικές επεμβάσεις. Το ότι δεν μπορεί να υπάρξει ειρήνη στην περιοχή αν δεν ανατραπεί ο Σαντάμ Χουσεϊν ακούγεται κάθε τόσο από επίσημα χείλη. Ο θόρυβος κόπασε λίγο μετά την γνωστοποίηση των πρόσφατων εκκαθαρίσεων στις τάξεις του στρατού του Ιράκ. Μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι ο πρόεδρος Μπους θα μιμηθεί απλώς τον Ρόναλντ Ρήγκαν στην περίπτωση του Καντάφι; Όπως πάνε τα πράγματα φαίνεται ότι δεν υπάρχουν οι μεγάλοι στρατηγικοί σχεδιασμοί και τα προβλήματα αντιμετωπίζονται όπως έλθουν. Μάλλον διευθετούνται οι κρίσεις παρά σχεδιάζονται. Έτσι, αν δεν βρεθεί ο άλλος στρατηγός, οι ΗΠΑ θα συνεχίζουν να παίζουν με τον «χασάπη» χωρίς να έχουν και πολλούς ενδοιασμούς. Αλλά εδώ, αυτή τη χρονική στιγμή, η Ευρώπη, συνειδητοποιώντας τον ρόλο της, ετοιμάζεται να επέμβει. Και ο πρόεδρος Μιτεράν και ο πρωθυπουργός της Βρετανίας έχουν σχηματισμένη άποψη και δεν θα αφήσουν στην Αμερική έδαφος για μονομερή δράση.

Αχ, αυτοί οι αδιόρθωτοι...

Το λιγότερο ίσως ελεγχόμενο και περισσότερο απρόβλεπτο στοιχείο του ιρακινού δράματος είναι το κουρδικό ζήτημα. Τα ξένα πρακτορεία μετέδωσαν τα νεώτερα: εκατοντάδες τα θύματα στις νέες συγκρούσεις που μόλις άρχισαν. Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΗΕ, στα νοσοκομεία της Σουλεϊμανίγια θεραπεύονται γύρω στους 700 τραυματίες. Αλλά αυτό «σύμφωνα με τις διεθνείς εμπειρίες» σημαίνει τουλάχιστον 100 νεκρούς.

Τι ακριβώς συνέβη; Τα τελευταία γεγονότα είναι χαρακτηριστικά των αδιεξόδων όπου έχει οδηγηθεί το Κουρδικό. Από μια άλλη άποψη είναι επίσης διαφωτιστικά γιατί δίνουν την εικόνα των αλληλεξαρτήσεων των κατεστημένων ομάδων και της διαπλοκής συμφερόντων. Οι συμμαχίες εναλλάσσονται η μία την άλλη και χθεσινοί φίλοι σήμερα υπονομεύονται. Το αποτέλεσμα είναι, σύμφωνα με καλά πληροφορημένους κύκλους, ότι κάτι νέο διαμορφώνεται στο Κουρδιστάν και οι μεγάλες μάζες άρχισαν να αποστασιοποιούνται από τις παραδοσιακές ηγεσίες. Αλλά ας πάρουμε τα γεγονότα με την σειρά:

Στις 17 Ιουλίου, ξέσπασαν αυθόρμητες διαδηλώσεις στην Σουλεϊμανίγια – το μεγαλύτερο, αμιγώς κουρδικό, αστικό κέντρο του Ιράκ. Μικρότερες αλλά εξίσου μαχητικές εξεγέρσεις έγιναν και στην Αρμπίλ. Είναι τυχαία η ημερομηνία 17 Ιουλίου; Ασφαλώς όχι. Είναι η μέρα που το Μπάαθ κατέκτησε την εξουσία το 1968. Η παρουσία και οι πανηγυρισμοί της φρουράς της πόλης ήταν ικανή πρόκληση για τον πληθυσμό που έτσι κι αλλιώς νιώθει ότι έχει και την υποστήριξη των πεσμεργκά που βρίσκονται στην περίμετρο όλων των πόλεων. Ο κόσμος κατέλυσε τις αρχές και απώθησε την στρατιωτική φρουρά. Αυτός ήταν ένας άμεσος, έμπρακτος τρόπος να δείξει ο κουρδικός λαός την δυσαρέσκειά του για την μπάαθική διακυβέρνηση της χώρας από το 1968 ως σήμερα. Την επομένη, 18 του μηνός, οι πεσμεργκά κατέβηκαν από τα υψώματα του Ασμάρ, αλλά τα στρατεύματα του Χουσεϊν απάντησαν με σφοδρούς βομβαρδισμούς. Και άρχισαν πάλι να μετράνε θύματα οι Κούρδοι...

Τι έκαναν όμως οι πεσμεργκά και η πολιτική ηγεσία; Η μη ελεγχόμενη, αυθόρμητη λαϊκή εξέγερση έγινε προσπάθεια να τιθασευτεί και ελεγχθεί. Το Πα-

τριωτικό Μέτωπο Κουρδιστάν –που όπως είναι γνωστό περιλαμβάνει όλες τις πολιτικές τάσεις– προσπάθησε να επέμβει, να μεσολαβήσει και να αποτρέψει τις εξεγέρσεις. Το αποτέλεσμα ήταν να σκοτωθεί μια δεκάδα στελεχών του που πυροβολήθηκαν από τον σανταμικό στρατό. Οι πεσμεργκά δεν φαίνεται να έδρασαν αμέσως αλλά την επομένη και πάντως για να υπερασπίσουν τον μαχόμενο λαό της Σουλεϊμανίγια. Για τους πεσμεργκά, η κατάληψη της Σουλεϊμανίγια ήταν ένας απλός περίπατος. Όταν βρεθήκαμε στα μέσα Απριλίου στο στρατηγείο των πεσμεργκά του ανατολικού μετώπου, μας πληροφόρησαν –με εμπάργκο που έχει ήδη λήξει– ότι οι στρατιωτικοί διοικητές των θέσεων απέναντι από το βουνό Ασμάρ που ελέγχει την Σουλεϊμανίγια τους έχουν ειδοποιήσει –«μας έχουν παρακαλέσει για την ακρίβεια» σύμφωνα με την διατύπωση του στρατιωτικού υπεύθυνου των πεσμεργκά Τζαμπάρ Φερμάν– ότι «την ώρα που σκοπεύουμε να καταλάβουμε την πόλη να τους το πούμε ώστε να παραδοθούν χωρίς να υπάρξουν μάταιες αιματοχυσίες...»

Το περιστατικό σημαίνει πολλά θεβαίως και για το ηθικό του στρατού του Σαντάμ αλλά και για τις δυνατότητες του κουρδικού κινήματος. Εν πάση περιπτώσει φαίνεται ότι οι πεσμεργκά έδρασαν εκ των υστέρων και για να προστατεύσουν τους άοπλους αμάχους. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η στάση της πολιτικής ηγεσίας. Αμέσως μετά την εξέγερση, ο Μασούντ Μπαρζανί, ηγέτης του Δημοκρατικού Κόμματος Κουρδιστάν (KDP), έκαμε δηλώσεις με τις οποίες έμμεσα αποκήρυξε την εξέγερση και έκανε λόγο για «ξένο δάκτυλο» υπονοώντας την Τεχεράνη. Η δήλωση αυτή κινήθηκε στο ίδιο μήκος με εκείνην του Σαντάμ Χουσεϊν. Μόνον που ο τελευταίος κατονόμαζε ανοικτά το Ιράν. Γιατί όμως η δήλωση εκ μέρους του Μπαρζανί; Ο λόγος είναι πως με το αυθόρμητο κίνημα, «έκοβε η σούπα» των συζητήσεων του Μετώπου με την Βαγδάτη. Στη λογική αυτών των συζητήσεων φαίνεται ότι είχε πλήρως ενδώσει ο Μπαρζανί, που αρχικά ήταν λιγότερο πρόθυμος από άλλους να τις υπηρετήσει. Από την πλευρά του ο άλλος παραδοσιακός ηγέτης, ο Τζελάλ Ταλαμπανί, ηγέτης της Πατριωτικής Ένωσης Κουρδιστάν (PUK), που πρώτος –και με αναπάντεχα προκλητικό τρόπο– άρχισε τις συζητήσεις με τον Σαντάμ αναφέρθηκε

στον «λαό που ξεσηκώθηκε αυθόρμητα και δίκαια».

Παρατηρητές των κουρδικών ζητημάτων ισχυρίζονται ότι κάτι αλλάζει στην κοινή συνείδηση των Κούρδων. Γίνονται όλο και περισσότερο σκεπτικιστές απέναντι στις πολιτικές τους ηγεσίες και εμφανίζονται αυτονομημένοι. Αλλά αν αυτό είναι ακριβές –αποτέλεσμα μιας έντονης αμφισβήτησης– ένα άλλο στοιχείο πρέπει να λαμβάνεται υπόψη εις το εξής: ενώ μέχρι τώρα το κουρδικό κίνημα χαρακτηριζόταν από ένα είδος εσωστρέφειας προς το «κράτος-δυνάστη», (Τουρκία, Ιράκ κ.λπ.), τώρα πια –και ίσως εξαιτίας της ιρακινής εμπειρίας– κατακτά έδαφος ένα είδος «πανκουρδισμού». Ίσως οι διάφοροι παντουρκισμοί, παναραβισμοί κ.λπ. να έπαιξαν το ρόλο τους δημιουργώντας ένα αντίστοιχο αντι-κίνημα στο Κουρδιστάν. Το βέβαιο πάντως είναι ότι σήμερα, περισσότερο από ποτέ, υπάρχει ένα αίσθημα «κοινής μοίρας και κοινότητας» για τους Κούρδους έστω και αν –και αυτό είναι σημαντικό– κάθε κίνημα στα επιμέρους κράτη διαμορφώνει διαφορετικούς στόχους: άλλοτε ανεξαρτησία και άλλοτε αυτονομία.

Υπό το πρίσμα αυτό ηχεί περίεργα το ενδιαφέρον του προέδρου Μπους για την «δύναμη ταχείας αναπτύξεως» που θα στρατοπεδεύει μεν στην Τουρκία αλλά θα δρα εναντίον των αράβων για την προστασία των Κούρδων του Ιράκ! Η παράνοια μιας τέτοιας σύλληψης αίρεται μόνον αν σκεφτεί κανείς με κάθε καχυποψία: μήπως πάει να δημιουργηθεί ένα νέο είδος «Λεγεώνας των Ξένων» για την τιθάσευση και την υπονόμευση του κουρδικού κινήματος εν γένει; «Εν γένει» βέβαια σημαίνει **κουρδικό κίνημα στην Τουρκία και το Ιράκ αποκλειστικά**. Το ερώτημα θα απαντηθεί έτσι κι αλλιώς σύντομα και από μόνο του. Οι εξελίξεις τρέχουν και η δυναμική των πραγμάτων πιέζει.

Όμως ο πειρασμός είναι μεγάλος, κλείνοντας το σημείωμα αυτό, να ερωτήσει κανείς την ελληνική κυβέρνηση, μήπως και ως νατοϊκό μέλος έχει σκεφτεί σοβαρά την σκοπιμότητα αυτού του νατοϊκού σώματος; Έχει διαμορφώσει μια άποψη και την έχει διαβιβάσει όπου δη; Μήπως αποδειχθεί για άλλη μια φορά ότι το ΝΑΤΟ έχει άποψη για «ρυθμίσεις» στο εσωτερικό άλλων χωρών όπως έγινε και με τον Αττίλα στην Κύπρο;

Χ.Γ.Π.

ΑΠΟ ΣΗΜΕΡΑ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Mary Renault

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΚΡΑΣΙ

Τα βράδια, όταν ερχόταν ντυμένος για το δείπνο, τον κοιτάζα κι αναρωτιόμουν πώς νοιώθει κανείς όταν είναι όμορφος. Ήταν πάνω από ένα κι ογδόντα ψηλός κι είχε γκριζα μάτια, ηλιοκαμένο δέρμα και χρυσαφένια μαλλιά. Έμοιαζε με τους μεγαλόσωμους Απόλλωνες που φτιάχνει το εργαστήρι του Φειδία. Όσο για μένα, αναπτυσσόμουν αργά και ήμουν μικρόσωμος για την ηλικία μου. Έδειχνα κιόλας πως θα έπαιρνα από το σόι της μητέρας μου, που οι άντρες του είναι μελαχρινοί και γαλανομάτες και γίνονται δρομείς και άλτες μάλλον, παρά παλαιστές και παγκρατιαστές.

Χαιρόμουν όμως να βλέπω τον πατέρα μου με τον καλό του μπλε μανδύα, που άφηνε γυμνό το μελαχρινό του στήθος και τον αριστερό του ώμο, λουσμένο και χτενισμένο κι αλειμμένο με γλυκομύριστα λάδια, με το κεφάλι στεφανωμένο και το γένι του χτενισμένο και μυτερό. Αυτό σήμαινε πως θα γινόταν συμπόσιο.

Κάποτε έδωσε ένα τέτοιο συμπόσιο στο οποίο ήρθε κι ο θεός Ερμής. Έτσι τουλάχιστον πίστεψα στην αρχή. Όχι μόνο γιατί ο νέος εκείνος ήταν τόσο ψηλός και όμορφος που δεν μπορούσε παρά θεός να είναι, αλλά και γιατί ήταν ολόιδιος ακριβώς με την ερμαϊκή στήλη, που βρισκόταν έξω από ένα αρχοντικό. Κι όπως έμαθα αργότερα, το κεφάλι της στήλης είχε φτιαχτεί μ' εκείνον μοντέλο. Τέλος πάντων, συνήλθα από την κατάπληξή μου μόνον όταν τον είδα να βγαίνει στην αυλή, πράγμα που με έπεισε σχεδόν πως ήταν άνθρωπος. Τότε κάποιος φώναξε από μέσα: «Αλκιβιάδη! Πού είσαι;»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΝΤΗΣ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 5 • 1ος ΟΡ. • 106 79 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 3623553

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

• **ΝΕΦΕΛΗ**, ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 9, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3604793 • **ΠΑΤΑΡΙ**, Χ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ 31, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3602542
• **ΠΡΟΟΔΟΣ**, ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ 5, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3621001 • **ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ - ΚΑΝΑΚΗΣ**, Ζ. ΠΗΓΗΣ 2, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3623113 • **ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ**, ΣΟΛΩΝΟΣ 81, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3607876 • **Α. ΠΟΥΛΟΥΚΤΣΗ & ΣΙΑ**, ΛΑΣΣΑΝΗ 9, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΤΗΛ.: 285857.

Μαντεύετε τι έλεγε ο κ. Μάνος για τα δενδρύλλια το 1989;

Τίθεται ως βάση της συζητήσεως η πηγή της ζωής και συνεπώς οποιαδήποτε άποψη που δεν αποβλέπει σ' αυτό το σκοπό, με την πραγματική έννοια του όρου, δικαίως δεν θα πρέπει να έχει θέση σ' αυτή τη διαλεκτική της υποθέσεως.

Το τι είναι ο «Ελαιώνας των Αθηνών», πώς δημιουργήθηκε και πώς έφθασε στις μέρες μας να κακοποιείται με κάθε τρόπο, είναι μια γνωστή υπόθεση, που φαντάζομαι ότι πολλοί θα επιχειρήσουν να αναφέρουν. Θα περιορισθώ μόνο να πω πως ο Ελαιώνας είναι αυτός που ο χορός στις Τρωάδες ψάλλει «... όπου η Αθηνά το πρώτο έκανε κλαδί της πράσινης ελιάς να βλαστάνει...» και στον Οιδίποδα επί Κολωνώ τραγουδούσε «... τη σταχτόχλωμη ελιά την παιδοτρόφα, ποτέ κανείς δεν θα μπορέσει ν' αφανίσει από την πανέμορφη γη της Αττικής όπου βλαστάνει».

Ιδού λοιπόν ο Ελαιώνας, πηγή ζωής, από τα αρχαία ακόμη χρόνια.

Κάποτε που οι Επιδαύριοι, γράφει ο Ηρόδοτος, πήραν χρησμό από το Μαντείο, να στήσουν αγάλματα ρώτησαν «από χαλκό ή από πέτρα»; και η Πυθία αποκρίθηκε, ούτε από το ένα ούτε από το άλλο, αλλά από ξύλο ήμερης ελιάς. Οι Επιδαύριοι θερμοπαρακάλεσαν τους Αθηναίους, για χάρη, να τους αφήσουν να κόψουν μια ελιά, γιατί θεωρούσαν πως οι ελιές αυτές είναι ιερές. Λένε επίσης ότι πουθενά αλλού στη γη δεν βρισκόταν τότε ελιά, εκτός από την Αθήνα. Οι Αθηναίοι είπαν ότι θα τους το επιτρέψουν αν κάθε χρόνο έφερναν προσφορές στην Πολιάδα Αθηνά! Μπορείτε να φανταστείτε τι θα συνέβαινε αν οι Αθηναίοι μάθαιναν ότι κάποιος χωρίς να τους ρωτήσει, έκοψε όχι μία αλλά εξήντα ιερές ελιές, όπως π.χ. έκανε ο κ. Κουλουμπής, θα του είχαν δώσει κώνιο, θα τον είχαν πετάξει στο θάραθρο έξω από τις Δήμιες Πύλες, ή θα τον είχαν εξοστρακίσει;

Αλλά στις μέρες μας υπάρχουν ορισμένοι Έλληνες που έχουν ασυλία. Ο νόμος

ΕΛΑΙΩΝΑΣ: ΠΗΓΗ ΖΩΗΣ

Πεισίστρατος εδενδροφύτευσεν, Τρίτσης, Μάνος, Κουλουμπής δενδροτομούν

Στη διημερίδα για τον Ελαιώνα, που οργανώθηκε από το ΤΕΕ και το Ινστιτούτο Γκαίτε (18-19

Ιουνίου) ο τ. γενικός γραμματέας του ΥΠΕΧΩΔΕ κ. Σπύρος

Κοκκολιάδης πήρε μέρος με ένα κείμενο εισήγησης, ανασκόπηση του προβλήματος. Από την

εισήγηση αυτή —που παρουσιάζει

σήμερα το ΑΝΤΙ— προκύπτει η αναγκαιότητα πραγμάτωσης του

κεντρικού αιτήματος: «Ο Ελαιώνας να γίνει πηγή ζωής»

του Σπύρου Κοκκολιάδη

θέβαια προβλέπει φυλάκιση για τους καταστροφείς του περιβάλλοντος. Όταν όμως αυτοί που το καταστρέφουν τυχαίνει να είναι οι ίδιοι που ορίστηκαν ως εντεταλμένοι φύλακες, παραμένουν ατιμώρητοι και εξακολουθούν να παίρνουν μέρος σε διεθνείς συναντήσεις και με παχιά λόγια κόπτονται για την δήθεν σωτηρία του περιβάλλοντος. Όταν υπάρχουν τέτοιοι προστάτες δεν χρειάζονται ολετήρες.

Η Ιστορία του Ελαιώνα

Αλλά ας δούμε λίγη από την πιο πρόσφατη ιστορία του Ελαιώνα.

• Στις 31.1.1977 ο τότε Υπουργός Δημοσίων Έργων (σκέτο Δημοσίων Έργων) αείμνηστος ελληνολάτρης Χριστόφορος Στράτος, που ήξερε να σέβεται το περιβάλλον, στα πλαίσια του Ρυθμιστικού Σχεδίου, εξέδωσε Προεδρικό Διάταγμα με το οποίο καθορίζονται τα όρια του

Ρωτήστε καλύτερα τον κ. Κουλουμπή για τις απόψεις του κ. Τρίτση...

Ελαιώνα και προέβλεπε «... την υποχρεωτική ίδρυση και συντήρηση υπό των ιδιοκτητών δενδροφυτειών εξ ελαιοδένδρων κατά τους κανονισμούς και υποδείξεις της αρμόδιας Γεωργικής υπηρεσίας, σε ακάλυπτους χώρους των γηπέδων, εφ' όν ανεγείρονται ή ανηγέρθησαν καθ' οιονδήποτε τρόπον κτίρια, των εντός ζώνης περίξ των τελευταίων ορίων των εγκεκριμένων ρυμοτομικών σχεδίων των Δήμων Αθηναίων, Ταύρου, Μοσχάτου, Αγ. Ιωάν. Ρέντη, Νικαίας, Κορυδαλλού, Αιγάλεω και Περιστερίου ένθα ο ποτέ ελαιών των Αθηνών...»

• Το 1978 εμφανίζεται ως μελετητής ο κ. Τρίτσης ελέω κ. Μάνου όπου σε μία εργασία επάνω στο Ρυθμιστικό Αθηνών, πρότεινε τον Ελαιώνα για Βιομηχανικό Πάρκο, προς μεγάλη ικανοποίηση του αναθέσαντος, που ασμένως απεδέχθη την πρόταση. Ήταν το πρώτο επίσημο πλήγμα κατά του Ελαιώνα και ο πρώτος συνδεδειγμένος κρίκος μεταξύ των δύο ανδρών.

• Το 1981 ο Υπουργός Χωροταξίας και Περιβάλλοντος κ. Γ. Πλυτάς κάνει ανακοίνωση στον Τύπο και συγχρόνως διατάσσει τους Νομάρχες για την ενεργοποίηση του Διατάγματος που προβλέπει την δενδροφύτευση και καλεί τους ιδιοκτήτες να καθαρίσουν τους ακάλυπτους χώρους από άχρηστες ύλες και να κάνουν τα σκαψίματα, ενώ συγχρόνως το Υπουργείο Γεωργίας να χορηγήσει τα φυτώρια.

• Επακολουθεί η αλλαγή της Κυβερνήσεως και καμία προς την κατεύθυνση αυτή ενέργεια δεν εκδηλώνεται. Εν τω μεταξύ ο κ. Τρίτσης νομιμοποιεί με το ρυθμιστικό του τα Βιομηχανικά και Βιοτεχνικά πάρκα στον Ελαιώνα.

• Το 1987 ο κ. Κουλουμπής επιχειρεί την κατασκευή του κόμβου στην Πέτρου Ράλλη και Θηβών και καταστρέφει εξήντα ελιές.

Γίνονται από παντού διαμαρτυρίες και ιδιαίτερα από το Σύλλογο Αθηναίων. Ο κ. Κουλουμπής είναι δέσμιος της δημοπρασίας του έργου όπου μελέτη και κατασκευή γίνεται από τον εργολάβο και αδι-

αφορεί για ο,τιδήποτε λέγεται.

Γίνεται ερώτηση στη Βουλή από δύο Βουλευτές της Ν.Δ. τον κ. **Σωτ. Παπαπολίτη** και τον κ. **Νικ. Γκελεστάθη** και είναι τόσο σημαντική ώστε να θεωρώ ότι πρέπει να γίνει μνεία της γιατί με τον πιο εύγλωττο τρόπο μας περιγράφει την ιερότητα του Ελαιώνα, την πνευματική του σημασία, αφού είναι συνδεδεμένος με τα αθάνατα εκείνα έργα του Σοφοκλή και του Ευρυπίδη και την Ακαδημία του Πλάτωνος και την θάναυση συμπεριφορά των αρμοδίων για τη φύλαξή του και γιατί ακόμη διατηρεί και σήμερα την επικαιρότητά της.

• Και ερχόμαστε το 1990. Ο κ. **Μάνος** ανακαλύπτει ότι ο Ελαιώνας είναι μία «χαβούζα» και αποφασίζει αντί να λύσει το πρόβλημα με έργα να καταλύσει το πρόβλημα με εξαφάνιση του Ελαιώνα. Δεν κάνει τίποτα για να ενεργοποιήσει το Δ/γμα του 1977 ώστε να ξεκαθαρίσει αυτή η χαβούζα σαν πρώτο δραστικό μέτρο και βρίσκει την ευκαιρία να κάνει πολεοδομικές ρυθμίσεις με πέντε-έξι υπαλλήλους με τους οποίους όπως είπε στη συνέντευξή του, μπορεί να επικοινωνεί αφού οι χιλιάδες υπάλληλοι του υπουργείου δεν τον παρακολουθούν.

Το νομοσχέδιο Μάνου

Έτσι γεννιέται το από 11.2.1991 Π. Δ/γμα με περιεχόμενο την έγκριση Πολεοδομικής Μελέτης που στην περίληψη και εντός παρενθέσεως γράφει (περιοχή Ελαιώνα) ενώ στα επί μέρους άρθρα εξαφανίζεται εντέχνως ο όρος **Ελαιώνας**. Έχει συντελεσθεί νομικά η εξαφάνιση του ελαιώνα από τον κ. Μάνο.

Το Δ/γμα περιέχει ρυθμίσεις για την οικοδόμηση μεγαθηρίων και άλλων κτιρίων και μόνο για φύτευση ελαιοδένδρων δεν γίνεται λόγος. Παρά ταύτα μιλάμε για ελαιώνα.

Η πολεοδομική ρύθμιση του κ. Μάνου στηρίχθηκε στον αντισυνταγματικό νόμο του κ. Τρίτση 1337/83 που προβλέπει εισφορά σε γή μέχρι και περισσότερο του 50%. Βέβαια για να αμβλυνθεί η εντύπωση και παραπλανητικά διαβεβαίωσε τον κόσμο ότι θα το μειώσει στο 15%. Έτσι οι ιδιοκτήτες κάποια μέρα θα μάθουν την αλήθεια και θα μείνουν με ανοιχτό το στόμα, γιατί καμία τέτοια διάταξη δεν περιέχει η ρύθμιση.

Το Πρωτοδικείο Βέρροιας με την υπ' αριθ. 10/1990 απόφασή του έκρινε ως αντισυνταγματικές τις διατάξεις του Ν. 1337/83. Σε σχόλιο του δικηγόρου κ. **Δ. Χριστοφιλόπουλου** στο «Νομικό Βήμα» σ. 1374 διαβάζουμε: «...Η πιο πάνω απόφαση που έκρινε ως αντισυνταγματικές τις διατάξεις του Ν. 1337/83 "Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων κ.λπ." παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον από την άποψη ότι αν αυτή γίνει ευρύτερα αποδεκτή "τινάζει στον αέρα" την όλη διαδικασία των πράξεων εφαρμογής και κατά συνέπεια ολόκληρο το σύστημα του πολεοδομικού σχεδιασμού.»

Και γεννάται το ερώτημα, δεν το εγνώ-

Έλα και συ στον Ελαιώνα

Φέτος την Πρωτομαγιά έγινε μια δενδροφύτευση στον Ελαιώνα με πρωτοβουλία της Θεραπευτικής Κοινότητας «Παρέμβαση». Είχαμε ξεκινήσει αρκετοί φίλοι τότε από το προαύλιο της Γεωπονικής και στον περίβολο του Αγίου Σάββα, επί της Ιεράς Οδού, φυτεύθηκαν μερικά λιόδεντρα τα οποία παρ' ολίγο να καταστρέφουν οι... «φίλοι του πάρκινγκ Αγίου Σάββα». Τα δενδρύλλια σώθηκαν και χωρίς πολλή φασαρία η δενδροφύτευση συνεχίστηκε.

Είχαν προηγηθεί δενδροφυτεύσεις από τον Δήμο της Αθήνας το 1989 στην αλάνια της οδού Αγίας Άννης και το 1990 από τον Δήμο Ταύρου και την «Παρέμβαση».

Φέτος καθιερώσαμε κάθε Κυριακή πρωί στις 11 συνάντηση στον Άγιο Σάββα και μετά εκκίνηση για δενδροφύτευση. Δεν έχουμε κάμει και μεγάλα πράματα. Είναι καλοκαιρι και οι πιο πολλοί έχουν φύγει για διακοπές. Γι' αυτό σας καλούμε να έρθετε μεθαύριο το πρωί στον περίβολο του Αγίου Σάββα επί της Ιεράς Οδού και να ξεκινήσουμε για μια νέα δενδροφύτευση. Ο Δήμος της Αθήνας μας έχει προμηθεύσει με τα σχετικά φυτώρια. Τώρα βοηθά και ο Δήμος Αιγάλεω. Θα είναι εκεί μαζί μας με συνεργείο του.

Ποιος ο σκοπός γι αυτές τις δενδροφυτεύσεις; μα σιγά - σιγά θα μας γίνει συνήθεια. Μια συνήθεια ωφέλιμη. Και με τον τρόπο αυτόν, απλό και πρακτικό, θα υψώσουμε την δική μας πράσινη ασπίδα στον κ. Στ. Μάνο που βάλθηκε να τσιμεντοποιήσει τον Ελαιώνα.

Ο Ελαιώνας κρύβει ανάμεσα στα άθλια νεκροταφεία αυτοκινήτων και ωραίες γωνιές όπως αυτή.

Και ένα ευχάριστο νέο

Ο Ευρωβουλευτής του Συνασπισμού Κώστας Αλαβάνος έφερε το θέμα της ανάπλασης του Ελαιώνα στο Ευρωκοινοβούλιο με την Η-681/91 ερώτησή του. Η απάντηση είναι ότι η ΕΟΚ θα φροντίσει και θα βρει πόρους γι' αυτήν την ανάπλαση. Να λοιπόν: μία πρόταση που είχε γίνει από την συνεργάτιδά μας κ. Λήδα Μόσχου στην συνάντηση για τον Ελαιώνα το 1989, μπορεί να πάρει σάρκα και οστά.

Αλλά οι ιδέες και οι προτάσεις μας είναι πολλές και δημιουργικές. Θα προχωρήσουμε και θα επιτύχουμε αυτό που είπαμε από την πρώτη μέρα: «Ο Ελαιώνας να γίνει πηγή ζωής». Αλλά χρειαζόμαστε την βοήθεια όλων σας. Ελάτε και σεις μαζί μας. Αρχίστε αυτήν την Κυριακή. Ραντεβού την Κυριακή 28 Ιουλίου στον περίβολο του Αγίου Σάββα.

ριζε αυτό ο κ. Μάνος όταν υπέγραφε το Δ/γμα; Αν εν τω μεταξύ οικοδομηθούν κτήρια με σοβαρές επενδύσεις ποιος θα αναλάβει να αποζημιώσει τους επενδυτές; Και εάν το εγνώριζε γιατί διακινδυνεύει την ταλαιπωρία των πολιτών; Ενημέ-

ρωσε επί τούτου τον Πρωθυπουργό όταν ενεφάνισε την μελέτη για να πάρει το λεγόμενο «πράσινο φώς»;

Στην συνέχεια, λίαν οψίμως, εμφανίζεται τώρα ο κ. Τρίτσης ως προστάτης του Ελαιώνα αφού διαπιστώνει την πλήρη

εξαφάνισή του από τον κ. Μάνο και προσβάλλει το Δ/γμα στο Συμβούλιο της Επικρατείας. Το κάνει από τύψεις ή για να δημιουργήσει κάποιο θόρυβο; Αυτό το ξέρει ο ίδιος και αν θέλει ας μας το πεί, γιατί όταν κόβονταν οι ελιές από τον κ. Κουλουμπή αδιαφόρησε εγκληματικά...

Σημασία τώρα έχει ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας θα ακυρώσει το Δ/γμα γιατί ευθέως είναι αντίθετο με το άρθρο 24 του Συντάγματος, αφού έρχεται σε αντίθεση με την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος που εξέχουσα θέση έχει ο αρχαίος Ελαιώνας των Αθηνών εφ' όσον με το Δ/γμα δεν προβλέπεται η διαφύλαξη της ιστορικής σημασίας ούτε η διάσωση ή αναβίωση, τουναντίον γίνονται τα πάντα για να μεταβληθεί σε ένα συνηθισμένο γιγαντιαίο πολεοδομικό συγκρότημα, που αντί τουλάχιστον να ανακουφίζει την πόλη των Αθηνών θα την επιβαρύνει.

Είναι βέβαιο ότι η οικοδόμηση του Ελαιώνα με τέτοια πυκνότητα σε κτίρια 15 μ. ύψους και πολύ υψηλότερα όταν θα είναι ειδικά κτίρια που όπως φαίνεται από τις χρήσεις αυτά θα αποτελούν την πλειονότητα, θα δημιουργήσει εμπόδια στην κίνηση των επιφανειακών ανέμων που έρχονται από την θάλασσα και που είναι ο σπουδαιότερος μοχλός για την αναστροφή του νέφους, αφού οι τριβές θα μειώνουν την ταχύτητα της αύρας.

Δεν γνωρίζω αν στους λόγους ακυρότητας που επικαλείται ο κ. Τρίτσης περιλαμβάνει και την αντισυνταγματικότητα του Ν. 1337/83. Πάντως είτε την επικαλείται είτε όχι το Σ.τ.Ε. αυτεπαγγέλτως θα εξετάσει τον λόγο αυτό ακυρότητας.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνος Καραμανλής πρίν από καιρό είχε πει πως στον τόπο αυτό οι λέξεις έχουν χάσει τη σημασία τους. Στην περίπτωση τώρα του Δ/γματος για τον Ελαιώνα όχι μόνον οι λέξεις αλλά και τα πράγματα έχουν χάσει την σημασία τους.

Είναι ενδεχόμενο ο κ. Μάνος σε περίπτωση ακυρώσεως του Δ/γματος να μην εφαρμόσει την απόφαση του Σ.τ.Ε. όπως συνηθίζει.

Δεν απομένει πλέον παρά να γράψουμε την ιστορία του Ελαιώνα σε μία μαρμαρίνη πλάκα κάπου εκεί περίπου ως εξής:

Ελαιώνας των Αθηνών

*Πεισιστράτου προστάξαντος δενδροφύτευσιν
κ. Τρίτση προστάξαντος βιομηχανικά πάρκα
κ. Κουλουμπή προστάξαντος δενδροτόμησιν
κ. Μάνου προστάξαντος εξαφάνισιν.*

Μιά σωστική πρόταση

• Άμεση ενεργοποίηση του Π.Δ/γματος της 31.1.1977 διά την απομάκρυνση όλων των βλαπτικών υλικών από τους ελεύθερους χώρους των οικοπέδων οικοδομημένων ή μή, για τα οποία πρέπει να κοινοποιηθούν πρωτόκολλα επικίνδυνων από απόψεως υγιεινής με συνεργασία των δύο Υπουργείων ΠΕΧΩΔΕ και Υγείας. Εάν απαιτηθούν πρόσθετες διαδικαστικές

διατάξεις να γίνουν συμπληρώσεις στο σχετικό διάταγμα «Περί επικινδύνων κ.λπ.» Αφού μετά την αποκάθαρση των χώρων παύσει ο Ελαιώνας να είναι «χαβούζα» τότε συγχρόνως:

- Να κηρυχθεί ολόκληρος ο Ελαιώνας ως Εθνικό Άλσος και να ανακληθεί το Π.Δ/γμα πολεοδομήσεώς του.

- Να εξακολουθήσουν χρήσεις όσες στα πρώτα στάδια κριθούν ότι μπορούν να λειτουργούν χωρίς όχληση.

- Να ανταλλαγούν με δελεαστικό πρίμ τα γήπεδα που ανήκουν σε βιομηχανικές και βιοτεχνικές μονάδες με άλλα ισάξια σ' ολόκληρη τη χώρα που ανήκουν στο Δημόσιο ή αυτών που τη διαχείριση έχει το Υπουργείο Γεωργίας.

- Να απαλλοτριωθούν συγχρόνως στη Θράκη 20.000 στρέμματα για να γίνουν εκεί τα οργανωμένα βιομηχανικά και βιοτεχνικά πάρκα του κ. Τρίτση και να μεταφερθούν όσες από τις βιομηχανίες και βιοτεχνίες το επιθυμούν. Αν σας φανεί παράδοξο σκεφθείτε ότι η Χαρτοποιία Θράκης βρίσκεται στον Ελαιώνα, γιατί οι βιομηχανίες του Ελαιώνα να μη βρίσκονται στη Θράκη;

Έτσι θα προκύψει πολλαπλό όφελος:

Αποσυμφόρηση της Αθήνας από ανεπιθύμητες δραστηριότητες.

Οικονομική τόνωση της περιφέρειας.

Οικονομική και πληθυσμιακή ανάπτυξη της Θράκης με την εισροή 28.000 κατοίκων ενεργού πληθυσμού, πράγμα που θα εξυπηρετήσει κατ' εξοχήν εθνικούς σκοπούς και ανάγκες.

Δημιουργία τεράστιου πνεύμονα στην Πρωτεύουσα.

Να αποδοθεί ο χώρος του Ελαιώνα στο Υπουργείο Γεωργίας και το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, που σε συνεργασία με τους ομόρους Δήμους θα έχουν την οικονομική, επιστημονική και πολιτιστική διαχείριση.

Βέβαια όλα αυτά θα γίνουν διαχρονικά, αλλά κάποτε θα συντελεστεί ένα θαύμα και οι μέλλουσες γενιές θα μας αναγνωρίσουν ότι δεν υστερήσαμε σε αρετή ούτε δειλιάσαμε να κάνουμε το σωστό.

Όταν λοιπόν θα λέμε *Ελαιώνα*, θα εννοούμε *ε λ α ι ώ ν α* και όταν λέμε *πηγή ζωής*, θα εννοούμε ότι η *ζωή* έχει ένα κόστος που αξίζει να το υποστούμε με κάθε θυσία, αφού θα έχουμε εξασφαλίσει σ' αυτή την πόλη, που λέγεται Αθήνα, πνεύμονα για να ζήσει. Όλα τα άλλα είναι απλώς σαπουνόφουσκες για να πείθονται οι αφελείς.

Σήμερα η Κυβέρνηση, όπως έχει ανακοινώσει ο κ. Αχ. Καραμανλής προωθεί τέσσερα μεγάλα έργα. Τυχαίνει αυτά να είναι προτάσεις και ιδέες του ομιλούντος. Τη Ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου από το 1965, τη ζεύξη στενού Σαλαμίνας από το 1961 και 1977, τις σήραγγες του Υμηττού από το 1977 και τη γραμμή Μετρό μέχρι το Γέρακα από το 1978. Αν ο κ. Μάνος έχει κότσια για μεγάλα και ωφέλιμα έργα, ας ανακαλέσει το Δ/γμα κι' ας επιχειρήσει να φτιάξει τον «Ελαιώνα» ελαιώνα. Αν αισθάνεται αδυναμία ας παραιτηθεί.

Λάβετε θέσεις εργασίας

Στην επαγγελματική σταδιοδρομία αυτό που μετράει είναι η ποιότητα της δουλειάς.

Τώρα τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν λύση για την επαγγελματική τους αποκατάσταση.

Προγράμματα κατάρτισης σε ειδικότητες προσαρμοσμένες στις δυνατότητές τους, σύγχρονες και με μεγάλη ζήτηση στην αγορά.

Με πλήρη αμοιβή και ασφάλιση κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης.

Κι ακόμα:

Προγράμματα εκπαίδευσης και χρηματοδότησης για την αυτοαπασχόληση των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Κίνητρα σε εργοδότες για την πρόσληψή τους.

Και βέβαια ο ΟΑΕΔ είναι πάντα κοντά τους για εξεύρεση δουλειάς.

Ελάτε τώρα στα κατά τόπους γραφεία μας για περισσότερες πληροφορίες.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**Το ανθρώπινο κεφάλαιο
πριν απ' όλα.**

ΑΞΙΑ ΕΧΟΥΝ ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ

Η ρύπανση, τα συμφέροντα (και οι

Γιατί η Ελλάδα έρχεται τελευταία σε τεχνογνωσία, παραγωγή και ανάπτυξη των υδατοκαλλιεργειών ανάμεσα στις χώρες της ΕΟΚ; Γιατί ο τρόπος με τον οποίον αναπτύσσονται οι υδατοκαλλιεργείες ευνοεί την αυξημένη ρύπανση και την καταστροφή του περιβάλλοντος; Τί ρόλο παίζουν το υπουργείο Γεωργίας, η γραμματεία Αλιείας και οι γραφειοκράτες τους στην υποβάθμιση ενός τομέα δραστηριοτήτων που θα μπορούσε να αποτελέσει πηγή πλούτου για τη χώρα μας; Ερωτήματα που θέτει, ερωτήματα που απαντά το κείμενο ειδικού συνεργάτη μας που ακολουθεί:

Κατά καιρούς έχουν γραφεί πολλά γύρω από το θέμα, χωρίς όμως να αντιμετωπίζουν ουσιαστικά το θέμα. Απλώς εκφράζουν φόβους και υποψίες που δικαιολογημένα προκαλούνται από τους χειρισμούς του Υπουργείου Γεωργίας που έχει και τη μεγαλύτερη, αν όχι την αποκλειστική ευθύνη, του τρόπου με τον οποίον ιδρύθηκαν και ιδρύονται οι μονάδες ιχθυοκαλλιεργείας και του τρόπου που «δόθηκαν» και «δίδονται» οι επιδοτήσεις στους επενδυτές.

Για να μπορέσουμε να αναλύσουμε ένα τόσο περίπλοκο και ειδικό θέμα, που από τη μια περιέχει διοικητικές πράξεις και από την άλλη η κατανόησή του απαιτεί επιστημονικές γνώσεις, θα αναφερθούμε κατ' αρχήν στη γραφειοκρατία και στη χρήση των νόμων όπως εξυπηρετεί τον εκάστοτε υψηλά ιστάμενο και κατά δεύτερο θα μιλήσουμε για τα σοβαρά προβλήματα ρύπανσης που δημιουργεί η υδατοκαλλιεργεία στο περιβάλλον.

1. ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ – ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑ

Εκείνο που πιθανόν να γνωρίζουν λίγοι είναι οι αρμοδιότητες που έχει ο εκάστοτε Ειδικός Γραμματέας Αλιείας του Υπουργείου Γεωργίας.

Εν ολίγοις είναι το πρόσωπο που «ελέγχει» πλήρως τους υπαλλήλους είτε δίνοντάς τους συνήθως τηλεφωνικές εντολές για το πώς θα πράξουν σε κάθε περίπτωση είτε με την κατάλληλα μεθοδευμένη τοποθέτηση των υπαλλήλων (τοποθετήσεις Προϊσταμένων, Διευθυντών κ.α., προαγωγές, αποσπάσεις, παράταση συμβάσεων, μετακινήσεις κ.α.). Στους ιχθυολόγους, όλα και όλοι (υπάλληλοι, επιδοτήσεις, άδειες σκαφών, έργα κ.α.) ελέγχονται από τον μοναδικό Ειδικό

Γραμματέα Αλιείας, ο οποίος και εισηγείται κάθε θέμα στον εκάστοτε Υπουργό.

Στο παρελθόν τη θέση αυτή κατείχε μία υπάλληλος (νεοπροσληφθείσα στο Υπουργείο Γεωργίας ως έκτακτη με επιλογή, που δεν κατείχε όταν προσλήφθηκε ούτε καν πτυχίο ΑΕΙ αναγνωρισμένο από το ΔΙΚΑΤΣΑ όπως προβλέπει ο νόμος, η οποία γνώριζε πολύ λίγο τα θέματα Αλιείας και ακόμα λιγότερο τα θέματα Δημόσιας Διοίκησης).

Αξιοσημείωτο είναι ότι αμέσως μόλις προσελήφθη, έφυγε μαζί με μερικούς άλλους νεοπροσληφθέντες «ικανούς» υπαλλήλους σε εξάμηνο «εκπαιδευτικό» ταξίδι στην όμορφη Ιταλία, με την υποχρέωση να υπηρετήσει κατόπιν στην επαρχία για ορισμένο χρόνο (όρος που ποτέ δεν τηρήθηκε). Η υπάλληλος αυτή πριν την πτώση του ΠΑΣΟΚ και ενώ ήταν Ειδική Γραμματέας του Υπ. Γεωργίας, προβλέποντας τις πολιτικές ανακατατάξεις στο άμεσο μέλλον «κατάφερε» να προσληφθεί ταυτόχρονα στην ΑΤΕ σε θέση που κατέχει από τότε.

Η θέση του Ειδικού Γραμματέα με την πτώση του ΠΑΣΟΚ, δόθηκε στον τότε Διευθυντή των υδατοκαλλιεργειών παλιό υπάλληλο του Υπουργείου, ο οποίος τώρα κατέχει επίσης:

- α) τη θέση του προέδρου του ΓΕΩΤΕΕ.
- β) τη θέση Γενικού Διευθυντή του Υπ. Γεωργίας.
- γ) τη θέση του Διευθυντή Υδατοκαλλιεργειών του Υπ. Γεωργίας και
- δ) τη θέση του προέδρου Ανώνυμης Εταιρείας «ΙΧΘΥΚΑ Α.Ε.».

Τόσες θέσεις κλειδιά στα χέρια ενός. Να μια ΝΕΑ ΙΔΕΑ.

Ως ειδικός Γραμματέας και Γενικός Διευ-

θυντής ελέγχει απόλυτα όλους τους ιχθυολόγους που εργάζονται στο Υπουργείο, αποφασίζει και προτείνει τα έργα ΜΟΠ που γίνονται στον τομέα Αλιείας-Υδατοκαλλιεργείας. Ακόμα εισηγείται, αν όχι ελέγχει πλήρως, τις επιδοτήσεις και έμμεσα λην σαφώς «ελέγχει» τους ιδιώτες (εργολάβους, επενδυτές) αφού η άποψή του για τις επιδοτήσεις και τα έργα είναι βαρύνουσας σημασίας για τον κάθε υπάλληλο (όσοι δεν συμμορφώνονται με τις οδηγίες είναι ανεπιθύμητοι) και σημαντική για τον υπουργό που βάζει την τελική υπογραφή όταν αυτό απαιτείται.

Τέλος, για να κλείσει ο κύκλος, ως πρόεδρος του ΓΕΩΤΕΕ, το ίδιο αυτό πρόσωπο ελέγχει τους ιδιώτες ιχθυολόγους και τις δραστηριότητες του ΓΕΩΤΕΕ που θα μπορούσε και θα όφειλε σαν Επιμελητήριο να παρεμβαίνει ή να κριτικάρει τον τρόπο που το Υπουργείο χειρίζεται τα θέματα αυτά.

Αναλυτικότερα, ένα και το αυτό πρόσωπο:

1. ελέγχει ως πρόεδρος του ΓΕΩΤΕΕ άμεσα τους ιδιώτες-μελετητές, διότι αυτός αποφασίζει θάσει μιας σαθρής πράγματι νομοθεσίας ποιος θα έχει το δικαίωμα να είναι Μελετητής Ιχθυολόγος και ποιος όχι. Το ΓΕΩΤΕΕ κρίνει και ονομάζει κάποιον μελετητή, κατά την κρίση του νυν προέδρου του.

2. ελέγχει άμεσα ή έμμεσα τους επενδυτές, διότι για να εκμισθωθεί μια θαλάσσια έκταση 10 και πλέον στρεμμάτων σε κάποιον για την ίδρυση μονάδας ιχθυοκαλλιεργείας, ο νόμος προβλέπει: α) είτε την παραχώρηση της έκτασης μετά από διετούς διάρκειας επιτυχημένη δοκιμαστική καλλιέργεια, β) είτε την εκμίσθωση της έκτασης με πλειοδοτική δημοπρασία (πρακτική που, ουσιαστικά ουδέποτε χρησιμοποιείται για την ίδρυση μονάδων ιχθυοκαλλιεργείας από το Υπ. Γεωργίας)!

Στην πράξη όμως, δεν γίνεται από τους επενδυτές (αλλά και δεν ζητείται από τους αρμόδιους του Υπουργείου), η διετής αυτή δοκιμαστική καλλιέργεια και η εκμίσθωση της δημόσιας έκτασης εναπόκειται στην απόλυτη κρίση των υπηρεσιών που ποδηγετούνται από τον Ειδικό Γραμματέα. Έτσι, ενώ οι αιτήσεις είναι πολλές, πολύ λίγες καταλήγουν σε εκμίσθωση του ζητούμενου χώρου και σε επιδότηση της επένδυσης, και αυτές που εγκρίνονται δεν είναι οι αντικειμενικά καλύτερες, ενώ οι άλλες για χρόνια μένουν στα συρτάρια. Τα μισθώματα των εκτάσεων είναι συμβολικά (3-10 χιλιάδες το χρόνο ανά στρέμμα) στις δε χερσαίες παραχωρούμενες εκτάσεις κτίζονται συχνότατα αυθαίρετα κτίσματα (αποθήκες,

αφειοκράτες)

κτιριακές εγκαταστάσεις) το κόστος των οποίων επιδοτείται από την ΕΟΚ.

3. Ελέγχει επίσης τον προγραμματισμό, τη μελέτη, τον τρόπο εκτέλεσης (με δημοπρασία ή ανάθεση) των έργων ΜΟΠ. Άλλωστε πολλές απορίες δημιουργούνται από τον τρόπο προώθησης και εκτέλεσης των έργων του τομέα Αλιείας - Υδατοκαλλιέργειας. Όπως, ποια είναι η σκοπιμότητα της δημιουργίας Κρατικών Ιχθυογενετικών σταθμών (το κόστος των οποίων είναι εντυπωσιακά υψηλό, συγκρινόμενο με αυτό των αντίστοιχων ιδιωτικών) σε απόμακρες περιοχές όπου είναι αδύνατη ακόμα και η κάλυψη των αναγκών τους σε επιστημονικό και άλλο προσωπικό. Την ίδια στιγμή μάλιστα που σχεδιάζεται η αποκρατικοποίηση των μέσων μαζικής μεταφοράς, και Εταιρειών του Δημοσίου εθνικής σημασίας είναι πολύ περίεργο να προωθούνται κρατικές επιχειρήσεις σε τομείς όπου η ιδιωτική πρωτοβουλία (επιδοτούμενη πάντα) υπερκαλύπτει τις ανάγκες της αγοράς.

Όλα αυτά που αναφέρθηκαν είναι κουραστικά για τον αναγνώστη, αλλά τον επηρεάζουν άμεσα να σκεφθεί ότι οι επιδοτήσεις που δίνονται από τα Ευρωπαϊκά ταμεία (της ΕΟΚ όπως μας αρέσει να λέμε), δεν είναι χρήματα της ΕΟΚ παρά σε ένα μόνο μέρος που κυμαίνεται ανάλογα με την επένδυση. Τα άλλα μέρη είναι λεφτά της χώρας μας, των φορολογούμενων δηλαδή και του επενδυτή. Αν τώρα ο επενδυτής δεν είναι έντιμος και φερέγγυος μετά τον έλεγχο από την ΕΟΚ, για τον τρόπο που επενδύθηκαν τα χρήματα η Ελλάδα και όχι ο επενδυτής οφείλει να αποζημιώσει την ΕΟΚ γιατί το κράτος έχει θεβαιώσει για την αναγκαιότητα και την επιτυχία της επένδυσης, και η διαδικασία της επιδότησης έχει προωθηθεί μέσω του Υπουργείου με ευθύνη του κράτους.

Η όλη λειτουργία του Υπουργείου δεν αφήνει βέβαια περιθώριο για αναφορές στην Βιοτεχνολογία και την εφαρμογή της στην υδατοκαλλιέργεια, την στιγμή που ο τρόπος που προωθούνται οι μελέτες και τα έργα στερείται παντελώς επιστημονικής βάσης και στοιχειώδους οργάνωσης και λογικής. Με αποτέλεσμα η Ελλάδα να χάνει μια καλή ευκαιρία, ίσως και την τελευταία της στο χώρο της αγροτικής πολιτικής.

Κλείνοντας τα σχετικά με την γραφειοκρατία, ελπίζουμε να έγιναν ήδη κατανοητοί κάποιοι από τους λόγους που κάνουν την υδατοκαλλιέργεια σημείο σύγκρισης μεταξύ επενδυτών και κοινοτήτων ή επενδυτών και οικολόγων. Ακόμα το λόγο που η Ελλάδα, μια χώρα με σημαντικό θαλάσσιο πλούτο, έρχεται προ-

τελευταία, αν όχι τελευταία, σε τεχνολογία, παραγωγή και ανάπτυξη στις υδατοκαλλιέργειες έχοντας κάνει παρ' όλα αυτά επενδύσεις σημαντικές στον τομέα αυτόν. Για άλλη μια φορά γίνεται φανερό ότι σημασία δεν έχει το ποσόν που σπαταλιέται σε έναν τομέα αλλά το πώς αξιοποιούνται τα χρήματα που διατίθενται.

2. ΡΥΠΑΝΣΗ - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ

Σχετικά με τη ρύπανση που προκαλείται από τις υδατοκαλλιέργειες, η στάση του υπουργείου είναι απαράδεκτη. Όταν οι κοινότητες (στα όρια των οποίων, κάποιος θέλει να εκμεταλλευτεί θαλάσσια έκταση ή χερσαία ή και τα δύο μαζί για να κάνει ιχθυοκαλλιέργεια), διαμαρτύρονται ή αρνούνται, το υπουργείο τότε ισχυρίζεται ότι ουδεμία ρύπανση προκαλείται. Η αλήθεια βέβαια απέχει πολύ από αυτά που είτε σκόπιμα είτε από έλλειψη γνώσεων το υπουργείο επιμένει να υποστηρίζει.

Ας παραθέσουμε εδώ κάποια στοιχεία που έχουμε από χώρες όπου η Δημόσια Διοίκηση λειτουργεί διαφορετικά από την ελληνική.

• Στην Δανία όπου οι υδατοκαλλιέργειες είναι αναπτυγμένες και γίνονται επισταμένες έρευνες για το περιβαλλοντικό πρόβλημα που δημιουργούν, οι Wargen-Hansen, αναφέρουν μεταξύ άλλων τις παρακάτω τιμές ρύπων που περιέχονται σε διάφορα απόβλητα:

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΡΥΠΩΝ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ

	BOD ολικό	N ολικό	P
Οικιακά λύματα	65	44	15
Απόβλητα υδατοκαλλιέργειας	264	53	7
Απόβλητα από καλλιέργειες γεωργικές	0	231	3

Βλέπουμε λοιπόν ότι το BOD (Βιοχημικά Απαιτούμενο Οξυγόνο) που είναι ένας σημαντικότερος δείκτης ρύπανσης, (όσο υψηλότερη τιμή έχει τόσο πιο επικίνδυνο είναι το ρυπαντικό φορτίο για τον υδάτινο αποδέκτη), είναι πολύ υψηλός σε μονάδες ιχθυοκαλλιέργειας. Σε σύγκριση πάλι με άλλες ιδιαίτερα ρυπογόνες βιομηχανικές μονάδες όπως των λιπασμάτων ή των τροφίμων ή των πετροχημικών, θρήθηκε ότι από τις ιχθυοκαλλιέργειες παράγονται απόβλητα με υψηλότερες τιμές σε BOD, στερεά και φωσφόρο (P).

• Οι Carr και Goulder, ερευνητές του Πανεπιστημίου Hull της Αγγλίας αναφέρουν ότι τα ανόργανα θρεπτικά ευρίσκονται σε σημαντικές ποσότητες στα απόβλητα των εντατικών μονάδων υδατοκαλλιέργειας. Υπολογίσθηκε άλλωστε από στοιχεία που ελήφθησαν από μονάδες της Ευρώπης (εκτός της Ελλάδας όπου δεν υπάρχουν ανάλογα στοιχεία), και στις οποίες εκτρέφονται ποικίλα είδη ψαριών με ποικίλη διατροφή, ότι στις μονάδες αυτές κάθε τόννος ψαριού επιβαρύνει το περιβάλλον ανά έτος με την καθόλου ευκαταφρόνητη ποσότητα των 51 κιλών ολικού φωσφόρου, των 110 κιλών αμμωνίας (NH₃-N) και των 256 κιλών NO₃ Calabaster, 1982).

Τα αποτελέσματα της επιβάρυνσης του θαλάσσιου ή άλλου υδάτινου αποδέκτη (λίμνης ή ποταμιού) ποικίλει ανάλογα με το μέγεθος της εκτροφής, τον τρόπο της εκτροφής και τα μέτρα που λαμβάνονται για την αντιρύπανση. Συχνότερα πάντως παρατηρούνται επιπτώσεις στην υδρόβια βλάστηση, στη βιομάζα του φυτοπλαγκτόν και στα είδη και στον αριθμό των βακτηρίων που βρίσκονται στο νερό. Αν δεν λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα, με την πάροδο του χρόνου, τα πρώτα αυτά φαινόμενα επιδεινώνονται και παρατηρείται το γνωστό φαινόμενο του ευτροφισμού των φυτοπλαγκτονικών εκρήξεων (BLOOM) κ.α.

Σημαντικό ρόλο στο βαθμό της προκαλούμενης ρύπανσης παίζει το μάναντζμεντ της μονάδας (πώς γίνεται δηλαδή η εκτροφή), η καταλληλότητα του χώρου, το είδος της χορηγούμενης τροφής (αν είναι βιομηχανοποιημένη ή όχι κ.α.).

Και στη χώρα μας δυστυχώς όπου κανείς δεν ελέγχεται και η αυθαιρεσία είναι δεδομένη, το περιβάλλον είναι απροστάτευτο μπροστά στα συμφέροντα.

Από συνολική επισκόπηση των διάφορων ερευνών που έχουν γίνει σε ευρεία κλίμακα σε πολλές χώρες, φάνηκε ότι οι υδατοκαλλιέργειες προκαλούν στο περιβάλλον εκτός των άνω αναφερθέντων και τα εξής:

1. Αλλαγή στον βακτηριακό πληθυσμό των νερών, η οποία οδηγεί στην αύξηση της ετεροτροφικής δραστηριότητας, με αποτέλεσμα το φαινόμενο της ανοξίας που συνοδεύεται από το θάνατο των ψαριών και τη δυσοσμία.

2. Ανάπτυξη παθογόνων βακτηρίων στον υδάτινο χώρο της καλλιέργειας, κυρίως σε λιμνοθάλασσες ή σε νερά ζεστά όπως είναι τα ελληνικά.

Πρέπει, τέλος, να επισημανθεί η απουσία τακτικών ελέγχων των νερών εκτροφής από ειδικούς ως και η αναγκαιότητα επανεξέτασης του καθεστώτος που διέπει τις εν λειτουργία μονάδες, διότι με ευκολία και τυπικές και ανούσιες και ατεκμηρίωτες μελέτες όπως οι «περιβαλλοντικές» που λανσαρίστηκαν τελευταία, απλά και μόνο η συγκάλυψη του θέματος επιχειρείται και όχι η αξιοποίηση και προστασία του φυσικού μας πλούτου. □

Ποιος υπονομεύει τις επενδύσεις

Η α μπορούσατε να φαντασθείτε ότι η έλλειψη ...οικοπέδου, η απουσία... φορέα («φορέας», η μεγαλύτερη ελληνική μεταπολεμική ανακάλυψη), θα ήταν δυνατόν να μπλοκάρει ένα επενδυτικό πρόγραμμα 45.000.000 δολαρίων, που θα έδινε δουλειά σε διακόσια άτομα και το κυριότερο, θα έκανε μεσοπρόθεσμα τη χώρα μας αυτάρκτη σε έναν από τους πιο σημαντικούς τομείς της αμυντικής βιομηχανίας, στα προωθητικά καύσιμα πυραύλων και ρουκετών;

Απίστευτο, αλλά ελληνικό και συνεπώς αληθινό. Η υπόθεση αφορά το πρόγραμμα δημιουργίας μονάδας για την κατασκευή συνθετικών προωθητικών στερεών καυσίμων (*composite propellants*), για το οποίο πρόγραμμα, δύο καθ' ύλην αρμόδιοι υπουργοί, δύο διαφορετικών κυβερνήσεων, οι κ.κ. Στ. Γιώτας και Α. Παπαδόγγονας, έχουν αναφερθεί σχετικά στη Βουλή. Φυσικά οι αναφορές τους έγιναν στις περιπτώσεις που ήθελαν να δείξουν το «επενδυτικό ενδιαφέρον των ξένων για τη χώρα μας». Λόγια.

Το πρόγραμμα, το οποίο ουσιαστικά ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 1986, μετά από καρχινοβασίες σχεδόν πέντε ετών, ακυρώθηκε. «Ξένος δάκτυλος», ελληνική κακομοιριά, πίστη στα ελληνικά «ιδεώδη» της αναβλητικότητας και της ανευθυνούπευθυνότητας, ποιος φταίει για την ματαίωση του προγράμματος;

Ιδού πώς έχουν τα γεγονότα και οι αναγνώστες ας βγάλουν μόνοι τα συμπεράσματά τους.

Τον Δεκέμβριο του 1986, με την εισήγηση ΥΠΟ 131 των αρμοδίων υπηρεσιών του ΥΕΘΑ, κινήθηκε θέμα αξιοποίησης της Συμφωνίας Βιομηχανικής Συνεργασίας (DICA) ΗΠΑ - Ελλάδας που είχε υπογραφεί τον προηγούμενο μήνα, με αντικείμενο τον χώρο της παραγωγής συνθετικών προωθητικών.

Μετά από εισήγηση της ΥΠΟΒΙ (Υπηρεσία Πολεμικής Βιομηχανίας του ΥΕΘΑ) το πρόγραμμα έγινε δεκτό και από την αμερικανική πλευρά, ως η πρώτη πιθανή υλοποίηση της συμφωνίας. Η ΥΠΟΒΙ ανέθεσε στην ΠΥΡΚΑΛ τη διεξαγωγή διαγωνισμού μεταξύ των ενδιαφερομένων εταιρειών.

Ένα χρόνο αργότερα, δύο αμερικανικές εταιρείες, η *Atlantic Research Corporation* και η *ASESCO*, υπέβαλαν τις προσφορές τους για το πρόγραμμα. Και οι δύο συμφω-

Σε κυριακάτικο φύλλο, πριν τρεις εβδομάδες, δημοσιεύθηκε η γνώμη ενός Αμερικανού οικονομολόγου ο οποίος απαντούσε στο ερώτημα

«γιατί δεν γίνονται ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα». Η απάντησή του: «Εσείς στην Ελλάδα, δεν θέλετε να γίνονται επενδύσεις. Είναι απλό».

Υπερβολές και μάλιστα αμερικανικές; Αν διαβάσετε το παρακάτω «χρονικό μιας προαναγγελθείσης επενδύσεως» θα βεβαιωθείτε για του αμερικανικού λόγου το αληθές.

νούσαν στην προσφορά τους ότι η πρώτη εφαρμογή θα ήταν το προωθητικό καύσιμο της ρουκέτας των 2,75 ιντσών (στάνταρντ νατοϊκό διαμέτρημα για ρουκέτες) που εκτοξεύεται από καλάθους αναρτημένους σε αεροσκάφη και ελικόπτερα. Είναι φτηνό, αποτελεσματικό όπλο και χρησιμοποιείται συνεχώς από την Πολεμική Αεροπορία και την Αεροπορία Στρατού. Μάλιστα, μία ελληνική εταιρεία, οι «Εφαρμογές Προηγμένης Τεχνολογίας», στην ίδια ρουκέτα, που σημειωτέον κατασκευάζεται και από την ΠΥΡΚΑΛ, έχει στηρίξει πρόγραμμα κατασκευής ρουκετοβόλων, με ακτίνα δράσης ρουκετών 17 χλμ. και εξαιρετική σχέση κόστους / απόδοσης.

Δηλαδή η δημιουργία εργοστασίου παραγωγής συνθετικών προωθητικών, θα δημιουργούσε εκτός των άλλων και τις προϋποθέσεις για ανάπτυξη συστημάτων στα οποία έχουν εφαρμογή τα συνθετικά προωθητικά.

Η αξιολόγηση των προσφορών από την ΠΥΡΚΑΛ έγινε με πολύ αργούς ρυθμούς. Μόλις την άνοιξη του 1989 ολοκληρώθηκε

και έδινε ένα σαφές προβάδισμα στην *ARC*. Πράγματι η προσφορά της τελευταίας ήταν 45 εκ. δολάρια για ολόκληρο το πρόγραμμα, ενώ της *ASESCO* ήταν 57 εκ. δολάρια. Από τα παραπάνω ποσά τα 20 εκατομμύρια θα προέρχονταν από τα *FMS* και τα υπόλοιπα από τις εταιρείες και το Ελληνικό Δημόσιο —περίπου 10 εκ. δολάρια θα ήταν η μερίδα του τελευταίου.

Ο χρόνος υλοποίησης του προγράμματος ήταν μικρότερος από τρία χρόνια και η μονάδα θα απασχολούσε 200 άτομα με δυνατότητα παραγωγής 200 τόννων προωθητικών ετησίως. Η *ARC* είχε δηλώσει ότι σκόπευε να προσφέρει επιπλέον «συνταγές» προωθητικών και για άλλες κατηγορίες βλημάτων, να αναλάβει το μάνατζμεντ κ.λπ. Τον Αύγουστο του 1990 η ΥΠΟΒΙ, δημιούργησε μία... επιτροπή για την τελική αξιολόγηση. Τον περασμένο Ιανουάριο εγκρίθηκε η αρχική αξιολόγηση της ΠΥΡΚΑΛ, αλλά η ΥΠΟΒΙ, λόγω απουσίας...φορέα, οικοπέδου, οικονομικών πόρων (θα βρίσκονταν στην πορεία) και πόρων *FMS* (οι Αμερικανοί μας απειλούν ότι αν δεν απορροφηθούν τα κονδύλια *FMS*, δεν θα μας πιστώσουν ξανά και η ΥΠΟΒΙ δεν έβρισκε κονδύλια *FMS*!) παρέπεφε το θέμα στις καλές δες.

Δυστυχώς οι Αμερικανοί θεώρησαν ότι πέντε χρόνια ήταν αρκετό διάστημα αναμονής και τελικά απέσυραν την προσφορά τους. Έτσι θα συνεχίσουμε να εισάγουμε τα προωθητικά των ρουκετών με το φόβο του εμπάργκο σε περίοδο κρίσης, διακόσιοι εργάτες και επιστήμονες θα εξακολουθήσουν να είναι άνεργοι και η Τουρκία θα εξακολουθήσει να είναι η μοναδική χώρα του ΝΑΤΟ στην περιοχή που έχει ένα τεράστιο εργοστάσιο κατασκευής συνθετικών προωθητικών για πυραύλους και ρουκέτες. Δεν ξέρουμε βέβαια αν και πόσους ενδιαφέρει, αλλά τα επόμενα πέντε χρόνια η Τουρκία θα έχει και πυραύλους εδάφους - εδάφους εγχώριας κατασκευής αλλά και αμερικανικούς (*TACM*). Ήδη έχουν πραγματοποιηθεί για τους πρώτους δοκιμές, απόλυτα επιτυχημένες. Χωρίς το εργοστάσιο της *ROCETSAN*, όπου κατασκευάζονται τα προωθητικά, αυτό δεν θα μπορούσε ποτέ να γίνει πραγματικότητα.

Τάσος Γκουριώτης

Νέες Έκδόσεις

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ, Στή σκιά του βασιλέως (559-330 π.Χ.)
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΔΕΛΗΓΙΩΡΓΗ, Ιστορίες μιᾶς ελάχιστης ἐποχῆς
ΝΑΣΟΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ, Μέ ταχύτητα ἡλικίας
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΟΥΡΤΟΒΙΚ, Ἡ σκόνη τοῦ γαλαξία
ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ, Ἡ μυθολογία τοῦ ἐνός, ἢ ἡ μυθολογία τοῦ ἄλλου
ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ, *Objet sans valeur*
ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ, Ἐξεργα
ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ, Ἡ συν-ἐν-τευξη, ἢ γιὰ νὰ ἐξηγούμεθα
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, Ὁ ἀνιχνευτής (β' ἔκδοση, ἀναθεωρημένη)
ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΡΝΗΣ, Ὁ κινηματίας
ΦΑΙΔΩΝ ΤΑΜΒΑΚΑΚΗΣ, Ἡ ὑστάτη καί τέσσερις σπουδές

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΑΡΓΚΑΡΕΤ ΑΤΓΟΥΝΤ, Ἀνάδυση, μτφ. Γιώργος Δανιήλ
ΦΡΑΝΤΣ ΒΕΡΦΕΛ, Οἱ σαράντα μέρες τοῦ Μουζά Ντάγκ (Α' καί Β' τόμοι)
μτφ. Ἀγγελος Παρθένης
ΚΙΝΕΖΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ 1919-1929: Τό σιδερένιο σπίτι, ἐπιλογή
καί μτφ. ἀπό τὰ κινεζικά Καλλιόπη Καρούση
Τ.Ε. ΛΩΡΕΝΣ, Ἑπτὰ στύλοι τῆς σοφίας, μτφ. Εὐαγγελία Κιζήλου
ΝΤΟΝ ΝΤΕΛΙΑΛΟ, Λευκός Θόρυβος, μτφ. Πέτρος Ἀμπατζόγλου
ΚΛΩΝΤ ΣΙΜΟΝ, Ξενοδοχεῖον Πολυτελείας, μτφ. Τάνια Βελλιανίτη
ΒΙΛΛΥ ΣΥΡΚΛΟΥΝΤ, Ἑλπήνωρ, μτφ. Βασίλης Παπαγεωργίου
ΤΟΥΡ ΤΕΓΕΡΝΤΑΛ, ΚΟΝ-ΤΙΚΙ: Μιά περιπέτεια στίς Θάλασσες τοῦ Νότου,
μτφ. Κοσμᾶς Πολίτης

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ / ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΕΡΗΣ, Ἡ κρίση τοῦ Θεάτρου, (Β' τόμος)
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΝΙΗΛ, Ἀνακομιδή: Μικρά κριτικά
ΣΤΕΛΙΟΣ ΜΑΓΙΟΠΟΥΛΟΣ, Νασρεττίν Χότζας
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ, Φιλολογικά σαλόνια καί καφενεῖα τῆς Ἀθήνας
(Β' ἔκδοση, συμπληρωμένη)
ΤΕΡΕΖΑ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ, Τό ἥρωικό παραμῦθι τῆς Π.Σ. Δέλτα

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Π.Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, Ἀγαθουπόλεως 7
ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΡΑΤΑΚΟΣ, Στή φυλακή

ΜΟΝΟΤΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΣΑΡΑΝΤΗ, Στή χαραυγή της λευτεριάς: Οἱ μπαρουτόμυλοι της Δημητσάνας
(Β' ἔκδοση)
ΚΩΣΤΑΣ ΤΖΑΜΑΛΗΣ, Στήν Αθήνα του Περικλή (Β' ἔκδοση)

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»

Σόλωνος 60 • ΑΘΗΝΑ • τηλ. 3615077

Εθνικοπολιτιστική ταυτότητα

του Γεωργίου Κολοκασίδη

Συχνά αμφισβητείται ή έστω απλώς συζητείται ο βαθμός αφοσίωσης των Κυπρίων στην ελληνική και εθνική παράδοση. Τους αποδίδουν συλλήβδην φυγόκεντρο ευδαιμονισμό. Λέγουν ότι «φοινικίζουν». Πρόκειται για επιφανειακότατη προσπέλαση, που ίσως εξηγείται από ανομολόγητη ενοχή διότι η Ελλάδα συχνά αντιμετωπίζει το Κυπριακό όχι ως κορυφαία εθνική υπόθεση αλλά, μάλλον, ως εθνικό πονοκέφαλο.

Στο πλαίσιο αυτών των σκέψεων παρουσιάζει ενδιαφέρον το άρθρο του Κύπριου δικηγόρου της νέας γενιάς Γεωργίου Κολοκασίδη. Στην Κύπρο επιζεί για αιώνες σεβάσμιος ελληνισμός που διατήρησε εντυπωσιακά την εθνική και πολιτιστική ταυτότητά του σε πείσμα της ιστορικής αντιξοότητας, περιβαλλόμενος από ενάντιους πολιτισμούς. Ας μη βρίσκουμε λοιπόν πρόσχημα εγκατάλειψης του ομαίμωνος κυπριακού ελληνισμού σε περιστασιακές καταστάσεις μειοψηφίας που κατά κανόνα μάλιστα υποκινούνται υπόπτως έξωθεν. Αξίζει να επισημανθεί στο σημείο αυτό, ότι για χρόνια πολλά, οι λεγόμενες «κυπροσυνειδησιακές» ή «νεοκυπριακές» μικρές μειοψηφίες βρίσκονταν σε εντελώς αμελητέο πολιτικό και κοινωνικό περιθώριο. Ωστόσο, σήμερα, απέκτησαν επιρροή εντελώς δυσανάλογη με την υπόστασή τους διότι ενισχύονται, θα 'λεγε κανείς προκλητικά, από την κυβέρνηση έχοντας αναρριχηθεί στο άμεσο προεδρικό περιβάλλον και σε επίκαιρες θέσεις. Πάντως όσο προκλητικότερη γίνεται η μειοψηφία αυτή, τόσο περισσότερο αρχίζει να αντιδρά η πλειοψηφία του κυπριακού ελληνισμού. Στην επέτειο της τουρκικής εισβολής, της σύγχρονης αυτής τραγωδίας του ελληνισμού, και εν μέσω όλων των διεργασιών, «μεσολαβήσεων» και διπλωματικών ενεργειών για το Κυπριακό, η συζήτηση για την εθνικοπολιτιστική ταυτότητα των Ελλήνων της Κύπρου και της πολιτικές της συνέπειες και διαιρέσεις αποκτά όχι μόνο άμεση επικαιρότητα αλλά και καινούρια διάσταση.

Είναι οξεία η διαμάχη που εκτυλίσσεται στο πολιτικό προσκήνιο για τη διαμορφούμενη στο Κυπριακό λύση. Απ' ό,τι μπορεί να συναγάγει πάντως κανείς από την απόκλιση μεταξύ ελληνικών και τουρκικών θέσεων, το Κυπριακό ζήτημα θα συνεχίσει να προσφέρεται για ευχολόγια σε γιορτές και επετείους για μερικά χρόνια ακόμη. Εκτός βέβαια αν η σύγκλιση πραγματοποιηθεί ως αποτέλεσμα μονομερούς δικής μας κίνησης προς τις τουρκικές θέσεις.

Πράγμα που όλοι απευχόμαστε. Δεδομένου λοιπόν ότι η περί το Κυπριακό αντιμαχία δεν δείχνει οποιαδήποτε σημεία κόπωσης, αυτό το κείμενο θα εστιασθεί περισσότερο στην ύπαρξη ή μη των αναγκαίων παραμέτρων για τη διεξαγωγή του αγώνα μας.

Το Κυπριακό αντικρίζεται πάντα ως θέμα ορθών τακτικών ελιγμών και λήψης ορθών πολιτικών αποφάσεων. Αυτή είναι η εξωτερική όψη του προβλήματος που είναι σίγουρα πραγματική και καθημερινή. Πέρα

όμως από αυτό, το Κυπριακό έχει και βάθος. Αυτό το βάθος είναι που δίνει την πραγματική αιτία της αντιπαράθεσης και συγχρόνως προσφέρει εκείνα τα στοιχεία γύρω από τα οποία συνεγείροντο και συνεχώνονται οι Έλληνες Κύπριοι για να αγωνιστούν. Δυστυχώς η μέγιστη πολιτική «εμβάθυνση» που παρατηρείται σήμερα είναι η ανησυχία για την αμυντική μας δυνατότητα. Η άμυνα οριοθετεί και τα όρια της πολιτικής ανησυχίας.

Αυτό που έχει παραμεληθεί επικίνδυνα όμως είναι το πολιτισμικό μας υπόβαθρο —αυτός ο διαχρονικός εθνικοπολιτισμικός πυρήνας που γεννά την πολιτική βούληση των Ελλήνων της Κύπρου. Με αναφορά προς αυτόν τον πυρήνα ορίζονται ως εθνότητα οι Έλληνες της Κύπρου και αυτός ο πολιτισμικός πυρήνας ενοποιεί και δίνει τους κοινούς οραματισμούς. Στους σημερινούς καιρούς όπου κυρίαρχο σύνθημα είναι ο ρεαλισμός και επικρατεί μια τακτικιστική λογική, αυτά όλα έχουν μπει στο περιθώριο. Ο ρεαλισμός όμως που θέλει να αντixρίζει το Κυπριακό πρόβλημα μόνο με το φακό του

«εδώ και τώρα» δεν μπορεί να δώσει όλες τις εξηγήσεις για την ύπαρξη του Κυπριακού προβλήματος.

Γιατί μόνο η εθνική ιστορική διάσταση μπορεί να δώσει την δυναμική του προβλήματος και να εξηγήσει τις αντιθέσεις που ενυπάρχουν. Μόνο η ιστορική προοπτική μπορεί να καταδείξει γιατί λαοί αγωνίζονται με ένα κατά τα άλλα άλογο πάθος να επιβιώσουν. Με εργαλείο την Ιστορία μπορεί να συνειδητοποιήσει κανείς ότι οι λαοί καθημερινά μάχονται για να κληροδοτήσουν το πολιτισμικό τους στίγμα στην αιωνιότητα.

Η ανάγκη λοιπόν συνεχούς τροφοδότησης και συντήρησης αυτών των πολιτισμικών ριζών είναι ίδιο κάθε εθνικού αγώνα. Μέχρι και η Σοβιετική Ένωση κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο υποχρεώθηκε να κάνει χρήση του ασφαλιστικού μοχλού της επίκλησης της εθνικής ταυτότητας για να συσπειρώσει. Θα ισχυριστεί λοιπόν κανείς ότι απλώς επαναλαμβάνω κοινοτοπίες. Και όμως για την κυπριακή σκηνή και για τον κυπριακό αγώνα η ύπαρξη και ενίσχυση του κοινού εθνικού παρονομαστή δεν πρέπει να θεωρούνται δεδομένες.

Στην Κύπρο περισσότερο παρά ποτέ υπάρχει σήμερα διάχυτη μια μειοψηφία που αμφισβητεί την εθνική αφετηρία. Όσο και αν δεν θέλουμε να το αποδεχτούμε υπολαμβάνει στα πολιτικά πράγματα ένας ακήρυκτος εμφύλιος πόλεμος. Και αυτό γίνεται αντιληπτό από μόνο το γεγονός ότι το ερώτημα «για ποιες αξίες αγωνιζόμαστε» απαντιέται ποικιλόμορφα· ανάλογα με τον πολιτικό χώρο στον οποίο κινείται κανείς. Η γνωστή ρήση του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου ότι ο αγώνας σήμερα διεξάγεται για «την εθνική και φυσική επιβίωση του Κυπριακού Ελληνισμού» δεν είναι αποδεκτός σήμερα από όλες τις πολιτικές παρατάξεις. Αυτή δε η διχογνωμία πάνω σε ένα τέτοιο κρίσιμο θέμα δικαιολογεί απόλυτα τον όρο «εμφύλιος» καθότι η διαφωνία θέσεων είναι ριζική και διαμετρική. Έστω και αν οι υποστηρικτές της κάθε άποψης δεν αλληλοσφάζονται στα πεζοδρόμια για να διευθετήσουν τις διαφορές τους.

Ερχόμενοι στην ουσία της διαφοράς οι δύο αντίθετοι πόλοι είναι απόλυτα διευκρινισμένοι. Από τη μία υπάρχει το στρατόπεδο της ελληνοκεντρικής πλειοψηφίας και από την άλλη αυτό των κυπροκεντρικών. Η μεν πρώτη τάση ζωοδοτείται από τις ελληνικές μας ρίζες ενώ η δεύτερη ασπάζεται την υιοθέτηση μιας νέας εθνικής συνείδησης: της κυπριακής· ή τουλάχιστον βλέπει με απόλυτη δυσπιστία οποιαδήποτε αναφορά σε ελληνικές ρίζες. Οι δύο αυτές τάσεις συνήθως δίστανται και ως προς την ακολουθητέα στο Κυπριακό πορεία. Η μεν ελληνοκεντρική μεταφράζεται γενικά σε υποστήριξη προς την αγωνιστική γραμμή και η κυπροκεντρι-

κή προς τη συμβιβαστική. Βεβαίως η διαφορά θέσεων και θεμιτή και επιθυμητή είναι εφόσον εκδηλώνεται στα θέματα που θεωρούνται σχετικά, μεταβλητά. Όταν όμως η διαφωνία προσβάλλει τις σταθερές παραμέτρους όπως είναι η εθνική ταυτότητα τότε τα πράγματα γίνονται πολύ ανησυχητικά.

Το χειρότερο όμως είναι ότι η αμφισβήτηση γίνεται σε μεγάλο βαθμό έμμεσα και εν κρυπτώ. Και τα επιχειρήματα που συνήθως εκτοξεύονται είναι και αυτά σε κωδική γλώσσα αφήνοντας κρυμμένο το επίκεντρο της σύγκρουσης. Στο θέμα της τηλεοπτικής σύνδεσης με την ΕΡΤ προτάθηκε το οικονομικό· στις προτάσεις για στενότερη Ελλαδοκυπριακή συνεργασία αντιτάχθηκε η υποβάθμιση της κρατικής μας οντότητας, προς υποστήριξη του αγγλόφωνου πανεπιστημίου προτάθηκε η ανάγκη εύκολης πρό-

σβασης προς τις αγγλικές επιστημονικές πηγές. Αυτές οι πλάγιες μεθοδεύσεις είναι και σιωπηρά υπονομευτικές αλλά συγχρόνως διατηρούν την πολιτισμική αμφισβήτηση στη σκιά όταν θα έπρεπε να γίνεται φανερά και να αντιμετωπίζεται ως το κρίσιμο πρόβλημα που είναι στην πραγματικότητα.

Αυτές οι ρωγμές στο πολιτισμικό μας υπόβαθρο ενισχύονται από μία γενική κόπωση και παραίτηση που χαρακτηρίζει τον σημερινό Έλληνα Κύπριο. Ο σημερινός Κύπριος μέσα από μία διαδικασία συνεχούς αυτοαμφισβήτησης έχει καταστεί βορά κοσμοπολιτικών και άκρως υλιστικών δυτικών πολιτισμών. Αυτό ίσως να οφείλεται και στο γεγονός ότι ο ίδιος δείχνει μια σαφή αδυναμία να αρθρώσει έναν καθαρό πολιτισμικό λόγο· ή πάλι ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι η πολιτισμική φυσιογνωμία των Ελλήνων παρουσιάζει σημεία κάμψης. Δείχνει σοβαρή αδυναμία να σηκώσει το βάρος της Ιστορίας του. Και εφόσον δεν εμπνέει, γίνεται εύκολη λεία εποφθαλμιούντων ακμαίων πολιτισμών. Βέβαια είναι ορθό να αναφερθεί ότι η στροφή προς τον κοσμοπολι-

τισμό είναι σχεδόν οικουμενικό φαινόμενο.

Και φθάνουμε σε ένα κοινό σφάλμα αντίληψης που διαπράττεται εδώ στην Κύπρο. Δεν αντιμετωπίζονται μεσαιωνικοί κίνδυνοι τύπου ολοκληρωτικής εθνικής εξόντωσης με σύγχρονου τύπου πολιτισμικό εφησυχασμό. Δυστυχώς, εμείς οι Κύπριοι, ετεροχρονισμένοι όχι λόγω δικής μας επιλογής, οφείλουμε προς το παρόν να αρκεστούμε στην παλαιομοδίτικη και γνώριμη εθνική συσπείρωση. Με αναγνώριση και σεβασμό προς την εθνική μας κληρονομιά. Και χωρίς βέβαια τις σωβινιστικές εξάρσεις που έφεραν δεινά στο παρελθόν. Οι όποιοι άλλοι πειραματισμοί μπορούν να περιμένουν στο ντουλάπι!

Πώς επιτυγχάνεται τώρα η συντήρηση μιας εδραίας πολιτισμικής βάσης; Ρόλο διαδραματίζουν εδώ οι ισχυρότεροι φορείς πο-

λιτειακής εξουσίας. Αναπόφευκτα δε το βάρος πέφτει στους ώμους της κυβέρνησης και των διάφορων επίσημων φορέων. Η Κυβέρνηση πρέπει να αναλάβει την ευθύνη της αποκάλυψης του προβλήματος και της λύσης του. Ο διαπαραταξιακός πόλεμος που διεξάγεται με επίκεντρο την εθνική μας ταυτότητα είναι οπωσδήποτε ένα αντικίνητρο για την κυβερνητική κινητοποίηση. Δεν θα ήθελε προφανώς να εμπλακεί η Κυβέρνηση σε μία αντιμαχία από όπου πολύ δύσκολα θα βγει αλώβητη. Το θέμα οπωσδήποτε θα κάψει τα χέρια που θα το πραγματευτούν. Δεν μπορεί όμως να γίνει αλλιώς. Όλα τα άλλα, σχεδιασμοί στο Κυπριακό, ενίσχυση της άμυνας, εξωτερική διαφώτιση, είναι απλή γαρνιτούρα αν δεν αντιμετωπισθεί με επιτυχία το κρίσιμο πρόβλημα του πολιτισμικού μας υποβάθρου. Όσο για τα κόμματα, έχουν υποβιβάσει το θέμα σε ενδιάτριψη σε ιστορική νοσταλγία. Πανηγυρικές εξάρσεις και τα παρόμοια. □

Το κείμενο αυτό αναδημοσιεύεται από την «Σημερινή» της Λευκωσίας της 7/7/91

Ο Λένιν χτες και σήμερα

της Α. Χαραλαμπίδου

Οι συγκλονιστικές αλλαγές στην ΕΣΣΔ και τις άλλες χώρες του πρώην «υπαρκτού σοσιαλισμού» οδηγούν σε σοβαρά προβληματισμούς τόσο για τα αίτια των αλλαγών αυτών όσο και για το πολιτικό μέλλον αυτών των χωρών. Σε αυτήν την αναζήτηση σημαντική θέση κατέχει το ερώτημα: είναι το «σταλινικό μοντέλο», που από την Οκτωβριανή επανάσταση γέννησε ένα αυταρχικό και ολοκληρωτικό καθεστώς, ή υπήρξε ανεπάρκεια στη θεωρητική του αφετηρία; Το θέμα είναι τεράστιο και θα απασχολεί για αρκετά χρόνια κοινωνικούς επιστήμονες και πολιτικούς. Αφορά άλλωστε όλο το θεωρητικό και ιδεολογικό οικοδόμημα του μαρξισμού.

Στα περιορισμένα όρια αυτού του άρθρου θα επικεντρώσω την προσοχή μου σε μια πτυχή του θέματος —σε μερικά σημεία της θεωρίας του Λένιν για τον σοσιαλισμό. Ο Β. Λένιν υπήρξε, αναμφίβολα, μια μεγάλη μορφή των αρχών του 20ού αιώνα. Οργάνωσε το μπολσεβίκικο κόμμα, καθοδήγησε την Οκτωβριανή επανάσταση, εμπνέοντας στους καταπιεσμένους λαούς της Ρωσίας, αλλά και άλλων χωρών, οράματα και ελπίδες για ένα καλύτερο μέλλον. Η θεωρητική όμως σύλληψη του συστήματος που θα εκπλήρωνε αυτά τα οράματα επιδέχεται αμφισβητήσεις.

Η θεωρία του Λένιν για τον σοσιαλισμό πέρασε τρεις κύριες φάσεις στην πορεία διαμόρφωσής της. Η πρώτη φάση περιλαμβάνει την προεπαναστατική περίοδο, κατά την οποία ο Λένιν προβάλλει ορθόδοξος μαρξιστής και συμμερίζεται πλήρως την μαρξιστική αντίληψη για την κομμουνιστική κοινωνία.

Η δεύτερη φάση ανάγεται στην περίοδο της επανάστασης και των πρώτων χρόνων επικράτησής της, κατά την οποία διαμορφώνει ένα πρόγραμμα σοσιαλιστικής οικονομικής.

Στον οικονομικό τομέα, καθιερώνει ένα σύστημα οργάνωσης και διαχείρισης της οικονομίας, βασισμένο σε «κομμουνιστικές», βασικά, αρχές, με πλήρη κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας, ευρείες εθνικοποιήσεις,

κατάργηση των εμπορευματικών σχέσεων κ.λπ. που πρακτικά εκφράστηκε στην πολιτική του «πολεμικού κομμουνισμού»¹. Η πολιτική αυτή δεν ήταν μόνο προϊόν των δυσχερειών του εμφυλίου πολέμου και της επέμβασης, αλλά κυρίως πολιτική επιλογή και συνέπεια της αντίληψης πως είναι αναγκαία και δυνατή η επιθετική εφόρμηση για την κατάκτηση του κομμουνισμού μετά τη νίκη της εξέγερσης του προλεταριάτου. Στον πολιτικό τομέα η προσοχή του Λένιν συγκεντρώνεται στη δημιουργία μιας ισχυρής και μονοκομματικής εξουσίας, ενός συγκεντρωτικού κρατικού μηχανισμού, που θα είχε στα χέρια του όλες τις πολιτικές και οικονομικές λειτουργίες.

Η τρίτη φάση στην πορεία διαμόρφωσης της θεωρίας του Λένιν για τον σοσιαλισμό ήταν η περίοδος από την μετάβαση στην ΝΕΠ (Νέα Οικονομική Πολιτική - 1921) κι ως το τέλος της ζωής του. Χαρακτηρίζεται από την παραδοχή λαθών της δεύτερης, κυρίως, φάσης, από την αναγνώριση της σταδιακής μετάβασης στον σοσιαλισμό, της χρήσης ορθολογικών μεθόδων διεύθυνσης και διαχείρισης της οικονομίας και γενικά από την αντίληψη πως ο σοσιαλισμός δεν μπορεί να έχει προοπτική, προβάλλοντας κοινωνικά συμφέροντα αθέατα κι αφηρημένα κι αγνοώντας τις συγκεκριμένες ανάγκες των ανθρώπων. Είναι αντιλήψεις που εκφράστηκαν στις εργασίες της λεγόμενης «Πολιτικής διαθήκης» του 1923, στις οποίες μιλάει για την ανάγκη «ριζικών αλλαγών στην καθολική αντίληψη για τον σοσιαλισμό»².

Πολλοί αναλυτές, αναφερόμενοι σε αυτήν την περίοδο, εμίλησαν για «πλήρη στροφή» στις απόψεις του Λένιν για τον σοσιαλισμό³. Προσωπικά πιστεύω πως «πλήρης στροφή» υπό την έννοια της ριζικής μεταστροφής του στα θέματα της οικοδόμησης του σοσιαλισμού δεν υπήρξε. Υπήρξε μια θετική εξελικτική πορεία, που την υπαγόρευσε η σκληρή πραγματικότητα, η πλήρης αποτυχία του «πολεμικού κομμουνισμού».

Κατ' αρχήν πρέπει να σημειώσω πως είναι δύσκολο να υποστηρίξει κανείς πως ο Λένιν διαμόρφωσε κάποιο θεωρητικό οικοδόμημα μετάβασης από τον καπιταλισμό στον σοσιαλισμό. Πρώτα - πρώτα γιατί είναι εξαιρετικά δύσκολη, σχεδόν αδύνατη μια πλήρης θεωρητική σύλληψη ενός μελλοντικού μοντέλου. Καμιά θεωρία δεν προδιέγραψε με ακρίβεια το σύστημα του αύριο. Η τραγωδία της θεωρίας του Λένιν συνίστα-

ται στο ότι αυτοί, που μετά τον θάνατό του την εφήρμοσαν, όχι μόνο δεν την αναπροσάρμοσαν στη «ρέουσα πραγματικότητα» αλλά και την μυθοποίησαν με αποτέλεσμα, ακόμα και σήμερα, εμπνευστές της «περεστρόικα» να στηρίζουν προγράμματα σε αναφορές και πεπαλαιωμένες πια θεωρητικές επεξεργασίες του Λένιν.

Ο Λένιν, πολύ περισσότερο, δεν δημιούργησε οικονομική θεωρία του σοσιαλισμού. Αυτό άλλωστε δεν το υποστήριξε ούτε ο ίδιος. Οι μαρξιστές, έγραφε, δεν υποστηρίζουν ότι ξέρουν τον δρόμο προς τον σοσιαλισμό και την οικονομία του με συγκεκριμένο τρόπο. Ξέρουν την κατεύθυνση προς αυτόν... Πρακτικά και συγκεκριμένα θα τους δείξει η πείρα των εκατομμυρίων, όταν αναλάβουν αυτήν την υπόθεση⁴. Ο Λένιν, όμως και όλη η ηγεσία του κόμματος απλώς «ανίχνευαν» την πορεία εδραίωσης των σοσιαλιστικών σχέσεων παραγωγής. Και σε αυτήν την πορεία επρότειναν πολλές ορθές θεωρητικές απόψεις, πρακτικές λύσεις, αλλά και ατυχείς πειραματισμούς. Οι κυριότεροι, νομίζω, συνίστανται στα εξής:

Πρώτον, στην ταύτιση της κοινωνικής ιδιοκτησίας, ενός από τα βασικότερα κριτήρια της σοσιαλιστικότητας μιας κοινωνίας, με την κρατική ιδιοκτησία και τον απόλυτο κρατισμό. Αυτή η ταύτιση οδήγησε σε άπειρα παραμορφωτικά φαινόμενα, σε εμφανή εμπαιγμό της έννοιας της «συνδιοκτησίας» των εργαζομένων και τελικά στην πλήρη αποξένωση και αλλοτρίωσή τους.

Δεύτερον, στην υπερσυγκέντρωση της διεύθυνσης της οικονομίας, του σχεδιασμού και της διαχείρισης σε ένα παντοδύναμο οικονομικό κέντρο —το κράτος. Στα πρώτα χρόνια της σοβιετικής εξουσίας ίσως ήταν απαραίτητος αυτός ο τρόπος οικονομικής διεύθυνσης. Πολύ σύντομα όμως εξήντησε τα όριά του. Η καθιέρωση από τον Λένιν της «αρχής του ενός» στις επιχειρήσεις στέρησε τα συνδικάτα αλλά και τις ίδιες τις οργανώσεις του κόμματος από οποιαδήποτε πρωτοβουλία, μετατρέποντάς τις σε άβουλα εκτελεστικά όργανα.

Τρίτον, στην λαθεμένη αγροτική πολιτική. Ενώ ο Λένιν θεωρούσε στήριγμα του σοσιαλισμού τους αγρότες, ταυτόχρονα τους χαρακτήριζε μικροαστούς που δεν παύουν να ονειρεύονται την παλινόρθωση του καπιταλισμού⁵. Ο Στάλιν, αναφερόμενος σε παρόμοιες θέσεις του Λένιν, στήριξε θεωρητικά την πολιτική εξόντωσης της αγροτιάς, ως τάξης. Η βασική οικονομική μονάδα της

αγροτικής οικονομίας —ο μεσαίος αγρότης, ο νοικοκύρης της φάρμας εξοστραχίστηκε χωρίς καν να προλάβει να δημιουργηθεί. Από μουζίκος-κολλήγος μετατράπηκε σε εκβιασμένο κολχόζνικο ή εργάτη των σοβχόζ⁶.

Τέταρτον, στην ατελή χρησιμοποίηση των εμπορευματικών σχέσεων. Η «στροφή» του Λένιν στην αγορά με την μετάβαση στη ΝΕΠ δεν ήταν συνεπής και πειστική. Δεν κατάφερε να συμβάλει στην υπέρβαση της αντιλήψης περί του «ασυμβίβαστου» της αγοράς και του χρήματος με τον σοσιαλισμό.

Το 2ο Πρόγραμμα του Κόμματος των μπολσεβίκων (1919), που έγινε με την άμεση συμμετοχή του Λένιν, καθόριζε ως «επιτακτικό καθήκον την αντικατάσταση του εμπορίου με την σχεδιασμένη και οργανωμένη διανομή των αγαθών μέσω κεντρικού διανεμητικού μηχανισμού» και επρότεινε τη «λήψη μέτρων για τη σταδιακή κατάργηση του χρήματος»⁷. Αυτή η θέση όχι μόνο δημιούργησε σοβαρή θεωρητική σύγχυση, αλλά και διατήρησε επί δεκαετίες το ανύπαρκτο δίλημμα: «αγορά ή πλάνο;».

Πέμπτον, στην στρατιωτικοποίηση της εργασίας και την εξισωτική νοοτροπία της αμοιβής της. Πολλές φορές ο Λένιν είχε προβάλλει την σημασία των υλικών κινήτρων. Όταν όμως στο 2ο Πρόγραμμα συμπεριλήφθηκε η θέση για «καθολική ενεργοποίηση στον σοσιαλισμό όλου του ικανού προς εργασία πληθυσμού» και για επιβολή «πειθαρχίας νέου τύπου» που θα έστελνε όλους τους παραβάτες σε «συντροφικά δικαστήρια»⁸, όχι μόνον δεν αντέδρασε, αλλά το αποδέχθηκε, υπερφημιζοντας ταυτόχρονα και την θέση περί «ίσης αμοιβής για οποιαδήποτε εργασία»⁹. Η μόνη βελτιωτική πρόταση που έκανε ήταν η παραδοχή «πως για ορισμένο διάστημα οι ειδικοί μπορούν να παίρνουν υψηλότερους μισθούς»¹⁰.

Η εξισωτική αυτή νοοτροπία υπερέβη την αρχή διανομής στον σοσιαλισμό —«στον καθένα σύμφωνα με την προσφορά του» και οδήγησε σε μια πολιτική «προσέγγισης» των αμοιβών και παρεμπόδισης της σύνδεσής τους με την παραγωγικότητα.

Έκτον, στην μετατροπή του ονείρου της νέας «λαϊκής» εξουσίας όχι απλώς σε ουτοπία, αλλά στον ρεαλισμό της δικτατορίας. Κι ενώ ο Λένιν ανέμενε την αποκέντρωση του κράτους, έθεσε, δυστυχώς, τα θεμέλια μιας πανίσχυρης συγκεντρωτικής εξουσίας, που περιέζωνε ασφυκτικά όλες τις σφαίρες της οικονομικής, πολιτικής και γενικότερα της κοινωνικής ζωής. Μιας εξουσίας που ασκούνταν από το ένα και μοναδικό κόμμα —το κομμουνιστικό. Ούτε ο Λένιν, ούτε κι ο μετριοπαθής Μπουχάριν επέτρεψαν την δημιουργία άλλου κόμματος, έστω και της συμμάχου αγροτικής τάξης. Η αποκρουστική αυτή πολιτική μονομορφία συνετέλεσε, κατά κύριο λόγο, στην αυταρχική εξουσία

με το ιεραρχημένο γραφειοκρατικό μηχανισμό.

Φυσικά, κανείς δεν μπορεί να αποδώσει αποκλειστικά την ευθύνη στον Λένιν για την αντιδημοκρατική πορεία της ΕΣΣΔ, αγνοώντας τις στρεβλώσεις που ακολούθησαν, παραγνωρίζοντας το γεγονός ότι όχι μόνον η ιδέα της δημοκρατίας, αλλά και το ίδιο το σοσιαλιστικό όραμα θάφτηκαν στις διώξεις και την τρομοκρατία του σταλινισμού, στην ουτοπία των χρουστσωφικών υποσχέσεων και στο τέλμα της μπρεζνιεφικής στασιμότητας. Δεν μπορεί, όπως σωστά σημειώνεται σε άρθρο της Σύνταξης του σοβιετικού περιοδικού «Κομμουνιστ», να κατηγορήσει κανείς τον Λένιν για σταλινικό ή μπρεζνιεφικό λενινισμό¹¹.

Πιθανόν, αν ζούσε, να είχε επανεξετάσει πολλά από τα θεωρητικά και πρακτικά προβλήματα του σοσιαλισμού. Κρίνοντας όμως από τα όσα κατά καιρούς έγραφε για την δημοκρατία, δεν είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς μία αντιφατικότητα στις απόψεις του. Συχνά, π.χ. εκδήλωνε προσήλωση στις δημοκρατικές αρχές, αλλά και ανοχή, ενίοτε και προτροπή για τις παραβιάσεις τους, αν αυτό «το επέβαλε το συμφέρον της επανάστασης και της δικτατορίας του προλεταριάτου»¹².

Επίσης, την άνοιξη του 1918 π.χ. στο έργο του «Τα άμεσα καθήκοντα της σοβιετικής εξουσίας» διατυπώνει την ανάγκη διεύρυνσης του εκδημοκρατισμού του σοβιετικού κράτους και των δικαιωμάτων του λαού στην εκλογή και τον έλεγχο των κυβερνήσεων¹³, στο 2ο Πρόγραμμα όμως του 1919, που διαμορφώθηκε, όπως σημειώσαμε, υπό την άμεση καθοδήγησή του, υπάρχει θέση που επιτρέπει «τους πολιτικούς περιορισμούς των εκμεταλλευτικών ομάδων σε περίοδο πάλης του προλεταριάτου κατά των εκμεταλλευτών του»¹⁴, καθώς και ειδική αναφορά απαγόρευσης της διάκρισης των εξουσιών γιατί είναι «εργαλείο περιορισμού της εκτελεστικής εξουσίας»¹⁵. Ακόμα και στα έργα του, του 1923, χρόνο της «στροφής», όπως είπαμε, υπάρχουν αντιφατικές αντιλήψεις για την δημοκρατία. Ενώ, π.χ. μιλάει για «ανάγκη αλλαγών στο πολιτικό σύστημα»¹⁶, ταυτόχρονα αποκλείει την συμμετοχή «των ΝΕΠικών, της αστικής τάξης»¹⁷ από την πολιτική συνεργασία του προλεταριάτου και των φτωχών εργατών.

Στην σύντομη αυτή αναφορά στον Λένιν ήταν αδύνατη μια ανάλυση του έργου του, ούτε καν κάποιων ξεχωριστών πτυχών του. Ορισμένες επιστημάνσεις κάναμε. Πάντως, είναι ανεδαφική η άποψη που επί χρόνια κυριάρχησε ότι «η ανακάλυψη από τον Λένιν των νομοτελειών ανάπτυξης του σοσιαλισμού δίνει και σήμερα το κλειδί της γνώσης για την λύση των προβλημάτων που προβάλλει η ζωή...»¹⁸. Ο κόσμος από τότε άλλαξε σημαντικά. Η επιστημονικο-τεχνική

πρόοδος εμφανίζει νέες μορφές παραγωγής. Άλλαξε η ίδια η εργατική τάξη. Η σημερινή κοινωνία δεν συγκρίνεται με αυτήν του 1920, συνεπώς δεν συγκρίνονται και οι απαιτήσεις από την οικονομική και πολιτική επιστήμη. Από την άποψη αυτή μπορεί άραγε να ανατρέχει κανείς στις απόψεις του Λένιν, ακόμα και τις πιο ορθές για την εποχή του, για να αντλεί διδάγματα και οδηγίες για το σήμερα; Ακόμα κι η πλήρης αποδογματοποίηση κι αποδιαστρέβλωσή τους δεν μπορούν να δώσουν «θεωρία - οδηγό», για το σήμερα. Εδώ είναι χρήσιμο να θυμηθούμε έναν ορθότατο χαρακτηρισμό του Λένιν, ο οποίος προφανώς ισχύει και για τον ίδιο και το έργο του: «Το εγχειρίδιο του Κάουτσκι, έγραφε, για τον καιρό του ήταν πολύ χρήσιμο. Μα είναι καιρός να εγκαταλείψουμε τη σκέψη πως αυτό μπορούσε να προβλέψει όλες τις μορφές ανάπτυξης της μελλοντικής παγκόσμιας κοινωνίας. Όποιοι έτσι σκέφτονται από καιρό έπρεπε να χαρακτηρίζονται ηλίθιοι»¹⁹.

Η προσφορά του Λένιν αποτελεί αναμφισβήτητα μία σημαντική σελίδα της θεωρίας και της πρακτικής του εργατικού κινήματος, αλλά σελίδα την οποία πρέπει να αξιολογήσουμε σωστά, να αφομοιώσουμε και να γυρίσουμε.

1. Ο Α. Γιάκοβλεβ, ο θεωρητικός της περε-στρόικα, χαρακτήρισε την εφαρμογή του «πολεμικού κομμουνισμού» λάθος (βλ. Πράβδα, 17/12/1988), (ρωσ.).

2. Β. Λένιν, Άπαντα, Τ. 45, σελ. 370, 429 (ρωσ.).

3. Γ. Λισίτσιν, «Κομμουνιστ» Νο. 5/1990, σελ. 50, Στ. Κοέν «Μπουχάριν - Πολιτική Βιογραφία 1888-1938», Μ. 1988 σελ. 171 κ.ά. (ρωσ.).

4. Λένιν, Άπαντα, Τ. 34, σελ. 116 (ρωσ.).

5. Βλ. Παρέμβαση του Λένιν στο 8ο Συνέδριο του κόμματος (1919). Πρωτόκολλο Μ. 1959, σελ. 390 (ρωσ.).

6. Τα σοβχόζ είναι Κρατικές αγροτικές επιχειρήσεις.

7. Τα Συνέδρια των Σοβιέτ. Πρωτόκολλα, Μ. 1959, σελ. 408 (ρωσ.).

8. Στο ίδιο, σελ. 404-405 (ρωσ.).

9. Βλ. «Συζήτηση για το θέμα του στρατού», Πρωτόκολλα, Μ. 1959, σελ. 315 (ρωσ.).

10. Στο ίδιο, σελ. 412

11. Νο 5/1990, σελ. 4 (ρωσ.).

12. Από την εισήγηση του Λένιν στην 9η Συνδιάσκεψη του κόμματος του μπολσεβίκων, Σεπτ. 1920. Πρωτόκολλα, Μ. 1972, σελ. 99 (ρωσ.).

13. Λένιν, Άπαντα, Τ. 36, σελ. 157 (ρωσ.).

14. Τα Συνέδρια των Σοβιέτ. Πρωτόκολλα, Μ. 1959, σελ. 372 (ρωσ.).

15. Στο ίδιο σελ. 382.

16. Λένιν, Άπαντα, Τ. 45, σελ. 343 (ρωσ.).

17. Στο ίδιο, σελ. 403.

18. Α. Μπρέζνιεφ, Στο δρόμο του Λένιν, Ομιλίες και άρθρα Μ. 1970, Τ. 20ός, σελ. 57 (ρωσ.).

19. Λένιν, Άπαντα, Τ. 45, σελ. 382 (ρωσ.).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑ
ΓΙΑ ΤΟ ΒΡΑΒΕΙΟ
EUROPA-ΕΟΚ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΣΕ ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ
ΕΚΔΟΣΗ

Παῦλος Μάτεσις

Ἡ μητέρα τοῦ σκύλου

Μυθιστόρημα

ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΠΡΟΣΕΧΩΣ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ
στις Εκδόσεις *Gallimard*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΠΑΤΑ

Ο δήμαρχος Παιανίας διαφωνεί με δημοσίευμα (τχ. 469) που τόνιζε τους κινδύνους για τα Μεσόγεια από τα οδικά έργα που προγραμματίζονται εν όψει του νέου αεροδρομίου.

Κύριοι,

Στο ενδιαφέρον άρθρο σας για τον κίνδυνο να εξελιχθεί η πεδιάδα των Μεσογείων σε νέα τσιμεντούπολη (ANTI 28/6/91) αναφέρεστε και στο θέμα της επαναφοράς της χάραξης της νέας λεωφόρου Ελευσίνας - Σταυρού - Σπάτων στο ύψος της Παιανίας ανατολικά του λόφου Σπάροζα. Προφανώς βασιστήκατε σε πληροφορίες που σας δόθηκαν αποκλειστικά από μικρή ομάδα κατοίκων του λόφου που αντιδρούν, πολλοί εκ των οποίων δεν τυγχάνουν καν δημότες Παιανίας.

Ως περιοδικό με παράδοση δημοσιογραφικής αντικειμενικότητας θα έπρεπε να είχατε εξετάσει το θέμα από όλες τις πλευρές και με τα πραγματικά δεδομένα.

Σας πληροφορούμε ότι η προτεινόμενη χάραξη ανατολικά του λόφου Σπάροζα είναι αυτή που εξ αρχής υποστήριξαν και σήμερα υποστηρίζουν οι τεχνικές υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ. Άρα δεν υφίσταται ζήτημα «πιέσεως» εκ μέρους μου προς το ΥΠΕΧΩΔΕ όπως αναφέρετε, ιδιαίτερα μάλιστα όταν ληφθεί υπόψη ότι σύσσωμο το Δημοτικό Συμβούλιο Παιανίας που αντιπροσωπεύει 12.000 κατοίκους υποστηρίζει την λύση αυ-

τή. Σκοπίμως δεν σας ανέφεραν ότι σχεδόν όλοι οι τοπογράφοι της περιοχής Παιανίας με γράμμα τους προς το ΥΠΕΧΩΔΕ υποστηρίζουν ολόψυχα τη χάραξη αυτή.

Είναι δε οι λιγостоί αυτοί κάτοικοι της Σπάροζας, που για καθαρά προσωπικούς λόγους ενήργησαν ώστε η αρχική χάραξη να μετατοπισθεί 3 χλμ. δυτικά του λόφου προς την Παιανία τέμνοντας κυριολεκτικά όλη την περιοχή στα δύο με καταστροφικές περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις για τους κατοίκους.

Επίσης να λάβετε υπόψη ότι η χάραξη που υποστηρίζουμε συμφέρει κατά πολύ από απόψεως τιμής μονάδας απαλλοτριώσεως, χιλιομετρικής αποστάσεως και απ' ευθείας εξυπηρέτησεως του αεροδρομίου Σπάτων. Η χάραξη αυτή διασχίζει υποβαθμισμένη και αραιοκατοικημένη περιοχή στα σύνορα Σπάτων Παιανίας και επιφέρει ελάχιστη κοινωνική και οικονομική αναστάτωση.

Όσον αφορά το επιχείρημα περιβαλλοντικής καταστροφής του υπάρχοντα ελαιώνα από την προτεινόμενη χάραξη τούτο ουδόλως ευσταθεί. Η παλιά χάραξη που υποστηρίζουμε τον επηρεάζει ελάχιστα, σε αντίθεση με την προτεινόμενη νέα η οποία θα τον έτεμνε σε όλο του το μήκος, σχεδόν εξαλείφοντάς τον.

Σημειωτέον επίσης ότι ένας λόγος που κάπως δικαιολογούσε την χάραξη του δρόμου κοντά στην Παιανία, ήταν η εξυπηρέτηση προγραμματιζόμενου

βιομηχανικού πάρκου μεταξύ Παιανίας και Κορωπίου. Η κατάργηση του πάρκου αυτού δεν δικαιολογεί κατ' ουδένα λόγο πλέον την ύπαρξη της λεωφόρου στην καρδιά της Παιανίας.

Τελειώνοντας, επιτρέψτε μου να κατακρίνω τον θόρυβο που δημιούργησε μια μικρή ομάδα πολιτών οι οποίοι δεν σέβονται την συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων της Παιανίας που υποστηρίζουν δυναμικά μια λύση που εξασφαλίζει και ανυψώνει το κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο της πόλης μας.

Γνωρίζοντας την ευαισθησία σας για αντικειμενικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και δημοκρατικές διαδικασίες, σας παρακαλώ, όπως εξάλλου το υπαγορεύει η δημοσιογραφική δεοντολογία, να δημοσιεύσετε την παρούσα στο έγκριτο περιοδικό σας.

Με ιδιαίτερη εκτίμηση

Ίων Βορρές

Δήμαρχος Παιανίας

Πρόεδρος Μουσείου Βορρέ

● Ο συνεργάτης μας Αμπελουργός απαντά τα εξής: Στο κείμενό μου επισήμανα τους κινδύνους που απειλούν το φυσικό τοπίο των Μεσογείων από τα μεγάλα οδικά έργα που προγραμματίζονται και ειδικότερα από τη διέλευση της νέας λεωφόρου Σταυρού - Σπάτων μέσα από τον ελαιώνα της Παιανίας. Είναι πολύ πιθανό η πλειοψηφία των κατοίκων της περιοχής να υποστηρίζει, όπως ισχυρίζεται ο κύριος Βορρές, αυτή τη συγκεκριμένη χάραξη έναντι εκείνης που έχει μελετηθεί και δημοσιευτεί πρόσφατα στον Τύπο. Το ζήτημα είναι ποια από τις δύο εναλλακτικές λύσεις θα προκαλέσει τη μικρότερη ζημιά στο περιβάλλον. Στα επιχειρήματα που παρέθεσα ο κύριος Βορρές δεν απαντά. Μήπως, τουλάχιστον, θα μπορούσε να απαντήσει κατά πόσο ο ίδιος και ορισμένοι δημοτικοί σύμβουλοι αντιδρούν στη χάραξη που είχε επιλεγεί από το ΥΠΕΧΩΔΕ επειδή θίγονται προσωπικά τους περιουσιακά συμφέροντα;

Και, μήπως, αν συμβαίνει

κάτι τέτοιο η απόφαση του δημοτικού συμβουλίου είναι άκυρη, με βάση το άρθρο 86 του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα;

ΓΙΑ ΜΙΑ ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

● Η παρακάτω επιστολή στάλθηκε από τους υπεύθυνους των «Εναλλακτικών εκδόσεων Κομμούνα» και αφορά κριτική του συνεργάτη μας Βασ. Καπετανγιάννη για το βιβλίο του Κ.

Παπαϊωάννου: «Κράτος και φιλοσοφία, ο διάλογος Μαρξ - Χέγκελ» (Κομμούνα, Αθήνα 1990). Μεταξύ άλλων σημειώνονται στην επιστολή:

Χαρακτηρίζουμε αυτό το σημείωμα υποτιθέμενη βιβλιοπαρουσίαση γιατί επρόκειτο για ένα μικρό υβριστικό σχόλιο εναντίον των εκδοτών και του συγγραφέα, χωρίς καμιά σχέση με το περιεχόμενο του βιβλίου εκτός προφανώς από την αγνωση του οπισθοφύλλου του βιβλίου και του ονόματος του επιμελητή της έκδοσης, του Γιώργου Καραμπελιά, ο οποίος προφανώς δεν είναι αρεστός στο συνεργάτη σας (...).

Τι να πρωτοθαυμάσει κανείς; Αρχικά την απαράδεκτη, πρωτοφανή και έξω από κάθε δεοντολογία επίθεση ενάντια στους εκδότες του βιβλίου: «εκδίδεται για να διεκδικήσει από τα αριστερά στον ελληνικό χώρο ...για προφανείς πολιτικούς σκοπούς ...κ.λπ.». Ο συνεργάτης σας ξεπερνάει τις πιο θλιβερές σταλινικές παραδόσεις, χρησιμοποιώντας την ίδια φρασολογία: «προφανείς σκοπούς», «να εξυπηρετήσει», και όλο το λοιπό σταλινο-αστυνομικού τύπου οπλοστάσιο. Επίθεση ενάντια στην ίδια την έκδοση ενός βιβλίου από «βιβλιοπαρουσίαση» και με τέτοιους τόνους είχαμε καιρό να δούμε στην Ελλάδα.

Ας περάσουμε όμως στην ουσία της «παραουσίασης». Ένα φιλοσοφικό κείμενο κριτικής του μαρξισμού, για τον παραγωγικό μονισμό του, για την θεωρία του για το κράτος κ.λπ. μεταβάλλεται σε «μαρξιστικό

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΕΤΣΕΤΙΔΗΣ

Το παιχνίδι

Έκδόσεις Νεφέλη

πόνημα», όπως ισχυρίζεται, με υβριστικούς και ειρωνικούς τόνους, ο Β.Κ. Φυσικά, αν ο συνεργάτης σας είχε κάνει τον κόπο να διαβάσει το βιβλίο, θα διαπίστωνε ότι ο Κώστας Παπαϊωάννου, παρ' όλο που εξακολουθεί να αναφέρεται στον Μαρξ, σε καμιά περίπτωση δεν είναι μαρξιστής —και μάλιστα το έργο του είναι μια κριτική του Μαρξ. Αυτά ως προς το «μαρξιστικό πόνημα».

Πάρα κάτω ο συνεργάτης σας συνεχίζει ότι «η μελέτη δεν ξεφεύγει από τα μαρξιστικά κλισέ», και τον ίδιο τίτλο δίνει και στο σχόλιό του, και συνεχίζει, φθάνοντας στο «χορύφωμα»: «προσαρμόζεται για να εξυπηρετήσει την πολιτική ανάλυση ορισμένων πολιτικών ομάδων... κ.λπ.». Και πάλι η σταλινική λογική, «για να εξυπηρετήσει κ.λπ.». Κατ' αρχήν πληροφορούμε το συνεργάτη σας ότι ο Κώστας Παπαϊωάννου δεν ανήκε, μετά την αποχώρησή του σε νεαρή ηλικία στην Κατοχή από το ΚΚΕ, σε κανένα κόμμα ή ομάδα, πράγμα που αναγράφεται στο εισαγωγικό κείμενο. Ίσως «όμως εξυπηρετούσε αντικειμενικά», σύμφωνα με την σταλινική μεθοδολογία. Και επιτέλους υπήρξε ένας διανοούμενος που έχει δημοσιεύσει τα βιβλία του σε πολλές γλώσσες του κόσμου, και που είχε θαφτεί στην Ελλάδα στην δεκαετία του '50 γιατί η τότε Αριστερά τον έβγαζε δεξιά η δε Δεξιά δεν μπορούσε να δεχτεί την κριτική του. Ο Κώστας Παπαϊωάννου, ένας από τους ελάχιστους μεταπολεμικούς στοχαστές μας ευρωπαϊκού διαμετρήματος, μέχρι πρόσφατα είχε μείνει αγνοημένος μόνο στη χώρα του. Ο συνεργάτης σας θέλει άραγε να συνεχίσει αυτή την παράδοση απόκρυψης;

Ο Οκτάβιο Πας, σε ποίημα που έγραψε το 1982 στη μνήμη του Κώστα Παπαϊωάννου και που σύντομα θα κυκλοφορήσει και στην Ελλάδα, κατέληγε: «Κώστα, στις παγωμένες στάχτες της Ευρώπης δεν συνάντησα το αυγό της ανάστασης, συνάντησα στα πόδια της ασπλαχνής χίμαιρας, βουτηγμέ-

νης στο αίμα, το γέλιο σου της συμφιλίωσης». Όμως ο Κώστας Παπαϊωάννου στην πατρίδα του συναντάει μόνο τη σπίλωση της συκοφαντίας;

Κύριε Διευθυντά,

Σας στέλνουμε με καθυστέρηση —17 Ιουνίου— την επιστολή μας γιατί μετά από την διαμαρτυρία που κάναμε όταν διαβάσαμε αυτό το σχόλιο, πιστέψαμε πως ήταν δυνατόν ο συνεργάτης σας να επανορθώσει, έστω στο επίπεδο των καλών τρόπων. Φαίνεται όμως ότι μια τέτοια πρακτική δεν ανήκει στις συνήθειές του και γι' αυτό σας στέλνουμε αυτή την επιστολή, που ελπίζουμε να την δημοσιεύσετε σύντομα, σαν μια ελάχιστη προσπάθεια επανόρθωσης, μια και ο κ. Καπετανγιάννης την έκανε ήδη τη ζημιά του. Οι συκοφαντίες συνήθως μένουν, γι' αυτό το λόγο και εκτοξεύονται.

16 Ιουνίου 1991

Για τις «Εναλλακτικές Εκδόσεις "Κομμούνα"»

Δημήτρης Δημόπουλος

● Ο συνεργάτης μας Βασ. Καπετανγιάννης, απαντά τα εξής:

Ένα βιβλιογραφικό σχόλιο, είναι αλήθεια, κάπως αιχμηρό, έδωσε αφορμή για την εκτενέστατη επιστολή του κ. Δ. Δημόπουλου. Φοβάμαι πως παρασύρεται σε λανθασμένα συμπεράσματα σχετικά με τον στόχο του σχολίου που φυσικά με κανένα τρόπο δεν υποκαθιστά μια ολοκληρωμένη βιβλιοκρισία. Διευκρινίζω λοιπόν προς άρσιν κάθε παρεξήγησης: ούτε τη μνήμη του Παπαϊωάννου ήθελα να θίξω, ούτε την «πρωτοκαθεδρία» του σε σχέση με τις απόψεις του Καστοριάδη επεδίωξα να εκτιμήσω, ούτε τον εκδοτικό οίκο «Κομμούνα» και τον κ. Γ. Καραμπελιά να προσβάλω. Το σχόλιο λέει αυτά που λέει. Και ο νοών νοείτω εν έτει 1991. Διότι θεωρώ ως μεγαλύτερη «προσβολή» την έλλειψη

επαφής με την πραγματικότητα ακριβώς γιατί πιστεύω στις «εναλλακτικές εκδόσεις» και εκδοχές. Ως ένδειξη δε καλών τρόπων αντιπαρέχομαι φιλικότατα τους χαρακτηρισμούς του επιστολογράφου.

ΥΓ: Πόνημα εις την ελληνικήν σημαίνει εκπονηθέν έργον, σύγγραμμα...

ΕΠΩΝΥΜΑ

● Σχετικά με προηγούμενα δημοσιεύματα πήραμε τις ακόλουθες επιστολές:

● Πρώτα η επιστολή του Δημάρχου Κερατσινίου κ. Δημ. Σαράφογλου:

Αγαπητό ANTI, Στις σελίδες 48 — 50 του τεύχους σου 464 της Παρασκευής 19 Απριλίου 1991, δημοσιεύεις επιστολή αναγνώστη σου, σχετικά με τον κ. Σπύρο Τσαγκαράτο. Στην επιστολή αυτή εκτός των άλλων αναφέρεται ότι «...ο κ. Τσαγκαράτος μπαίνει σε αναπτυξιακή εταιρεία των Δήμων Πειραιά και γειτονικών, αναδεικνύεται πρόσφατα Διευθύνων Σύμβουλος της και τώρα που κατά σύμπτωση εκείνη βρίσκεται σε μέγιστη δυσκολία (άρχισαν απολύσεις υπαλλήλων).....».

Στις τόσες λίγες λέξεις υπάρχουν ανακρίβειες που πρέπει να επανορθωθούν:

α) Ουδέποτε ο κ. Σπύρος Τσαγκαράτος υπήρξε Διευθύνων Σύμβουλος της ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΔΗΜΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ

Α.Ε την οποία σαφώς υπονοεί ο αναγνώστης σου. Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της Εταιρείας από την ίδρυσή της είναι ο Δήμαρχος Κερατσινίου Δημήτρης Σαράφογλου.

β) Η ΑΝ.ΔΗ.Π. Α.Ε. από το 1989 που ιδρύθηκε από τους Δήμους Κερατσινίου, Δραπετσώνας, Νίκαιας, Περάματος και Κορυδαλλού ανταποκρίθηκε με επιτυχία στο ρόλο του ειδικευμένου μηχανισμού ανάπτυξης που κλήθηκε να παίξει. Οικονομικά αποτελεί μία εύρωστη επιχείρηση, το δε επιτελείο της αποτελείται από επιστημονικά στελέχη υψηλής επιστημονικής στάθμης και εξειδίκευσης.

Οι όποιες αναδιατάξεις που γίνονται σε επίπεδο προσωπικού οφείλονται όχι στο ότι «βρίσκεται σε μέγιστη δυσκολία», όπως νομίζει (ή επιθυμεί;) ο ανώνυμος επιστολογράφος σου, αλλά στην προσπάθεια που καταβάλλεται από πλευράς εταιρείας να ορθολογικοποιησε τις παρεχόμενες υπηρεσίες της προς τους Δήμους της ευρύτερης περιοχής Πειραιά.

Είναι αλήθεια ότι το έργο της ΑΝ.ΔΗ.Π. Α.Ε. βάλλεται από ορισμένους κύκλους που είτε θεωρούν την ΑΝ.ΔΗ.Π. Α.Ε. ως πεδίο (άτυχης) αντιπολίτευσης, είτε θεωρούν ότι θιγόντα ορισμένα συντεχνιακού χαρακτήρα μικροσυμφέροντά τους.

Οι σημαντικές παρεμβάσεις και οι ολοκληρωμένες προτάσεις της ΑΝ.ΔΗ.Π. Α.Ε. για σειρά προβλημάτων της περιοχής Πειραιά (και ιδιαίτερα όσα αφορούν το περιβάλλον και την διαχείριση μεγάλων προγραμμάτων) απαιτούν να αντιμετωπίζεται η Εταιρεία μας με με-

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΗΛΙΑΣ ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ

Καλύτερα να νικούσαν οι κόκκινοι

Έκδόσεις Νεφέλη

γαλύτερη ευαισθησία.

Τέλος, θέλουμε να γνωρίσουμε τόσο στο «ANTI», όσο και στους αναγνώστες του (επώνυμους και ανώνυμους) ότι η εταιρεία μας είναι ανοιχτή στον καθένα που πραγματικά θέλει να γνωρίσει το ρόλο και τις προοπτικές της και σε καμιά περίπτωση δεν είναι διατεθειμένη να εμπλακεί σε προσωπικά παιχνίδια αντιπαραθέσεων.

Φιλικά

Για την ΑΝ.ΔΗ.Π. Α.Ε.

Πρόεδρος και Δ/νων

Σύμβουλος

Δημήτρης Σαράφογλου

Δήμαρχος Κερατσινίου

● Και η επιστολή του κ.

Βασ. Κ. Δωροβίνης:

Αγαπητό «ANTI»,
Στο τεύχος σου αρ. 468 διάβασα επιστολή του επαγγελματία συμβούλου κ. Σπ. Τσαγκαράτου στην οποία, μιλώντας για τη σταδιοδρομία του, θεώρησε καλό να αναφερθεί και στο πρόσωπό μου.

Για όσους έχουν διασταυρωθεί σε κάποιο σημείο της ζωής τους με τη δράση του κ. Τσαγκαράτου, αλλά και για τους αναγνώστες του «ANTI» (με στατιστικά βεβαιωμένο το σοβαρό επίπεδο αντιληπτικότητας), το κείμενό του δεν αποτελεί αντίκρουση, αλλά συμπλήρωση προηγούμενης επιστολής αναγνώστη σου, που δημοσίευσε.

Από την πλευρά μου, περιορίζομαι σε όσα αναφέρει ο κ. Τσαγκαράτος για την απόλυσή μου από το ΥΠΕΧΩΔΕ, την άνοιξη του 1985, μετά πέντε χρόνια ανελλιπούς προσφοράς υπηρεσιών, ως δικηγόρου με σύμβαση που παρείχε νομική κάλυψη στη Δ/νση Παραδοσιακών Οικισμών (τη γνωστή ως «Γ7»). Για όσα ήμουν αρμόδιος και όσων είχα άμεση εποπτεία και αντίληψη —και επί των οποίων ορισμένα στοιχεία έφερε σε φως ο αναγνώστης σας, σε σχέση με τον κ. Τσαγκαράτο— μπορώ να πω ότι ο τελευταίος, επιμελώς αποφεύγει να τα θίξει, έστω και κατά το ελάχιστο.

Μπορώ να βεβαιώσω, λοιπόν, εδώ και «ενώπιον οιονδήποτε δικαστηρίου» ή εξεταστικού οργάνου ότι, στο ΥΠΕΧΩΔΕ, ο κύριος Τσαγκαράτος αποτέλεσε στέλεχος της κυβερνητικής νομενκλατούρας της εποχής, η οποία ακόμα και επί Τρίτσης, και ήδη από το 1982, φρόντισε να περιθωριο-

ποιήσει, με μικροπολιτικές προφάσεις και με εξουσιομανή και κάποτε πραγματικά ολοκληρωτική συμπεριφορά, κάθε δημιουργικό εργαζόμενο στο υπουργείο. Η κλοπή ιδεών και η ανενδοίαστη χρήση και παραμόρφωση μελετών άλλων, με παράλληλη δημιουργία αδιαφανών στεγανών μεταξύ πολιτικής κορυφής υπουργείου και μελετητών, αποτέλεσαν μια από τις «μεθόδους» που χρησιμοποιήθηκαν. Δεν πέρασε πολύς καιρός και οι εργαζόμενοι στο υπουργείο, νέοι άνθρωποι στη συντριπτική πλειοψηφία τους, από τους οποίους πάρα πολλοί είχαν προσληφθεί όχι με κομματικά κριτήρια, κατά την ίδρυση του ΥΧΟΠ ή λίγο μετά (1980), άρχισαν να μετατρέπονται σε οσφυοκάμπτες δημοσίους υπαλλήλους, κλασικού τύπου. Και έτσι η διαβόητη «Αλλαγή» προχώρησε εκεί.

Ο ίδιος ο κ. Τσαγκαράτος συνέβαλε, με όσα διαπίστωσα και διασταύρωσα, στην ουσιαστική αποδιοργάνωση της «Γ7» και, συναφώς, στη «λήξη» μιας πολιτικής για την πολιτισμική κληρονομιά που, με μεγάλες δυσκολίες είναι αλήθεια, είχαμε αρχίσει να χαράζουμε, χάρη στη στήριξη και το θάρρος, οφείλω να το πω, του Αντώνη Τρίτση. Ο κ. Τσαγκαράτος θέλει να ρίξει στάχτη στα μάτια, με αναφορά στοιχείων ατάκτως ερριμένων. Πληροφορώ τους αναγνώστες σας ότι, περίπου 2500 κτίρια (από τα οποία πολλά συνοδείας), έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα από καταβολής Δ/σης Οικισμού (προ του ΥΧΟΠ) μέχρι σήμερα, και όχι επί της συμβουλίας Τσαγκαράτου. Επίσης, ότι τα Π.Δ. Προστασίας του Θησείου και των Εξαρχείων είχαν εν πολλοίς ετοιμαστεί πριν αναλάβει υπηρεσία, αλλά και αφού δόθηκαν αφειδώς άδειες καταδράφσεως κτιρίων στις περιοχές αυτές, όπως για το γνωστό «δίδυμο» κτίριο της οδού Διδότου 17. Για τα Χανιά, το Ρέθυμνο και την Κέρκυρα ισχύουν ανάλογα, με την προσθήκη ότι οι προτάσεις των μελετητών περιορίζονταν ανάλογα με διάφορες πιέσεις (λ.χ. στα Χανιά, από τα 180 προταθέντα κτίρια, δεν χαρακτηρίστηκαν παρά μετά βίας περίπου 40), ενώ πετσοκόβονταν από σημαντικά και ουσιαστικά μέτρα προστασίας. Το άρθρο 4 στο νέο ΓΟΚ τροποποιήθηκε με πρόταση του κοινοβουλευτικού εκπροσώπου της ΕΑΡ και με δική μου εισήγηση, γιατί όπως είχε αρχικά διατυπωθεί διευκόλυνε τις καταδράφσεις. Και άλλα πολλά ων ουκ έστιν αριθμός!

Όσον αφορά τη δική μου περίπτωση, δεν πρόκειται να απασχολήσω εκτενώς τον χώρο του περιοδικού για το θέμα της απόλυσής μου, με την οποία ο αθηναϊκός Τύπος ασχολήθηκε μέχρι τις αρχές του 1986, χωρίς ποτέ η ηγεσία του υπουργείου να δεήσει να απαντήσει (μόνο μετά πέντε σχόλια της «Ελευθεροτυπίας» ο κ. Βαγγέλης Κουλουμπής της απήθυνε επιστολή, με το περιεχόμενό του «άλλα λόγια να αγαπιόμαστε»). Μέχρι σήμερα, ποτέ δεν δημοσιοποιήθηκε η αιτία της απόλυσής μου. Πολιτικός υπεύθυνος του ΥΠΕΧΩΔΕ τόλμησε, κάποτε, να ομολογήσει ότι απολύθηκα «για τα δημοσιεύματά μου», ομολογώντας ταυτόχρονα ότι ποτέ δεν έκανα χρήση στοιχείων της Υπηρεσίας και «εξηγώντας» μου ότι εγώ δεν ήμουν συνδικαλιστής ώστε... να έχω το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης! Οι μηχανικοί του ΥΠΕΧΩΔΕ έδωσαν, έτσι, και νέα, «αυθεντική» ερμηνεία του νόμου περί δικηγόρων...

Όμως, η κυβερνητική νομενκλατούρα του ΥΠΕΧΩΔΕ, εμπρός στα πρώτα σχόλια του Τύπου, προκάλεσε φευδώνυμα υπογραμμένο και συκοφαντικό δημοσίευμα στον τότε κουτσογιωργίζοντα «Σχολιαστή», της 1/5/85, και κατέληξε να στείλω εξώδικη απάντησή μου, που το περιοδικό αναγκάστηκε να δημοσιεύσει στο τεύχος του της 1/6/85. Κατά τα άλλα, ακόμα και στις έντονες και γραπτές διαμαρτυρίες όλων των φορέων εργαζομένων του ΥΠΕΧΩΔΕ έδιναν, με μεγάλη καθυστέρηση, αόριστες και άσχετες «απαντήσεις». Γεγονός, όμως, είναι ότι, όπως αποδεικνύεται από έγγραφο που «διέρρευσε» κατά λάθος, σε επίμονες πιέσεις τους και του υπουργού, ο μόνιμος νομικός σύμβουλος, μέχρι σήμερα, του υπουργείου κ. Ε. Κορουγένης εργάστηκε εντατικά ως νομικός, για να ανταποκριθεί στη ζήτηση, και βρήκε «φόρμουλα» για την απόλυσή μου. Εφαρμόστηκε μόνο στην περίπτωσή μου, ενώ και οι άλλοι έξι συμβασιούχοι δικηγόροι υπάγονταν στην ίδια περίπτωση. Λίγο μετά την οριστικοποίηση της απόλυσής (Μάιος 1985), προσλήφθηκαν άλλοι δέκα δικηγόροι, με τον ίδιο τύπο σύμβασης, παραμονές των εκλογών του Ιουνίου 1985.

Διαψεύδω κατηγορηματικά τον Σπ. Τσαγκαράτο για όσα γράφει για τη δήθεν αντίθεσή του προς την απόλυση. Για τα πολύ αποκαλυπτικά υπονοούμενά του ως προς «θέσεις - κλειδιά», ταυ-

τόσημα με τη λήσπη από τον «Σχολιαστή», παραπέμπω στην εκεί απάντησή μου.

Με κάθε φιλία και ευχαριστώντας
σας

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

Βιβλία του

ΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΥ

σε οριστική τυποποιημένη έκδοση

1

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Φιλοσοφία. Τέταρτη έκδοση.

2

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΓΑΤΩΝ

Ποίηση. Τρίτη έκδοση.

3

ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΠΑΝΤΑ

Σάτιρα. Τέταρτη έκδοση.

4

ΠΑΡ' ΟΛΑ ΑΥΤΑ

Πεζά. Τρίτη έκδοση.

5

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Φιλοσοφία. Τέταρτη έκδοση.

6

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Δοκίμια. Τρίτη έκδοση.

7

Η ΔΥΣΤΥΧΙΑ

ΤΟΥ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΕΛΛΗΝΑΣ

Σάτιρα. Δέκατη έκτη έκδοση.

8

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Φιλοσοφία. Πέμπτη έκδοση.

9

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

1950-1980

10

ΞΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Μεταφράσεις 1957-1982

11

ΟΙ ΝΕΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Έκτη έκδοση.

12

ΚΟΙΝΟΤΟΠΙΕΣ

Τρίτη έκδοση.

13

Ο ΕΛΛΗΝΑΣ ΒΟΥΔΔΑΣ

Ιστορία. Δεύτερη έκδοση.

14

ΤΟ ΑΠΟΛΥΤΟ ΚΑΙ ΤΟ ΤΑΒΑΙ

Φιλοσοφία. Δεύτερη έκδοση.

15

Η ΧΑΜΕΝΗ ΤΑΞΗ

Τέταρτη έκδοση.

16

ΜΙΚΡΑ ΒΗΜΑΤΑ

Χρονογραφήματα. Δεύτερη έκδοση.

17

ΕΡΩΣ ΚΑΛΟΥ

Δοκίμια.

18

Η ΚΟΥΤΣΟΚΩΣΤΑΙΝΑ

Τρίτη έκδοση.

19

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΚΑΥΣΩΝΑ

Δεύτερη έκδοση.

20

ΤΟΛΜΗΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Πεζά. Δεύτερη έκδοση

ΕΤΟΙΜΑΖΕΤΑΙ

ΛΙΣΤΕΣ

(Τό παιχνίδι με τούς καταλόγους)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιάλη 9 - τηλ. 360.77.44

ΚΕΔΡΟΣ

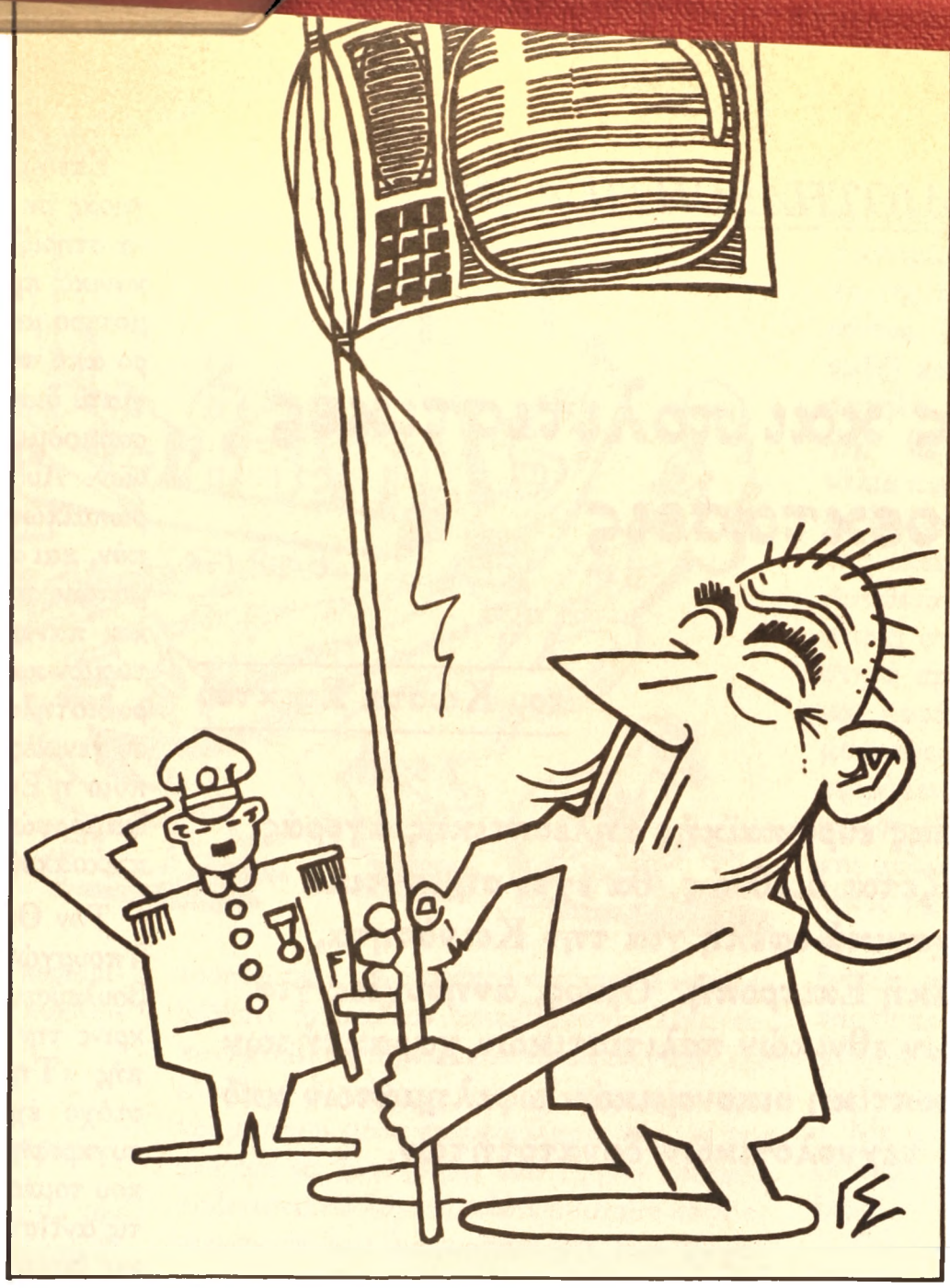
Γ. Γενναδίου 3 – τηλ. 36.02.007, 36.09.712

διαβάστε το καλοκαίρι
ελληνική πεζογραφία

Κωστής Γκιμοσούλης: Ο Άγγελος της μηχανής
Σωτήρης Δημητρίου: Ντιάλιθ 'ιμ Χριστάκη
Μάρω Δούκα: Καρρέ φιξ κι άλλα διηγήματα
Αλ. Κοσματόπουλος: Τα δύο φορέματα
Χριστ. Μηλιώνης: Καλαμάς κι Αχέροντας
Άρης Σφακιανάκης: Ο τρόμος του κενού
Γιώργος Χειμωνάς: Ο εχθρός του ποιητή

Η προσπάθεια του υπουργού Πολιτισμού κ. Τζαννετάκη να διασκεδάσει τις εντυπώσεις για την σχεδιαζόμενη μεταφορά αρχαίων ελληνικών θησαυρών στην Λωζάννη, μόνο στο κενό μπορεί να πέσει. Τα επιχειρήματα που θέλουν την Ελλάδα να χαίρει εκτιμήσεως και διαρκούς αναφοράς στο εξωτερικό, όταν γίνεται μνεία του περιβόητου ολυμπιακού πνεύματος, κάθε άλλο παρά πείθουν. Είναι γνωστό τοις πάσι ότι πάτρωνες του ολυμπιακού πνεύματος σήμερα είναι η Adidas, η Coca-cola κι οι συναφείς εκπρόσωποι της εμπορευματοποίησης των ιδεών της άμιλλας, του υγιούς ανταγωνισμού κ.λπ. Είναι δεδομένο ότι το ολυμπιακό πνεύμα σήμερα εκπροσωπούν η ντόπα, τα αναβολικά, οι κατασκευασμένοι στα ιατρικά κέντρα «υπεράνθρωποι». Αυτού του πνεύματος κήρυκες δεν έχουν κανένα λόγο να γίνουν τα δημιουργήματα της ελληνικής πνευματικής παράδοσης.

ΕΟΚ 1992:

Ενιαία αγορά και ηλεκτρονικά ΜΜΕ

Ποια είναι η σημερινή εικόνα του ευρωπαϊκού οπτικοακουστικού τομέα και ποιες οι μελλοντικές προοπτικές του; Σημαντικά ζητήματα είναι η ιδιωτικοποίηση των μέσων, η εμπορευματοποίηση του προγράμματος, οι συγκεντρωτικές συνθήκες που ήδη επικρατούν αλλά και το ζήτημα της ευρωπαϊκής πολιτιστικής ενοποίησης. Γράφει ο Κώστας Σφικτός.

Σελ. 50

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Οδοιπορικό στην σύγχρονη Ρουμανία, παρακολουθώντας την σύγχρονη θεατρική σκηνή της χώρας αλλά και την σύγχρονη κοινωνία. Και, λίγο πριν την αναχώρηση, ώρα για ψώνια: «Πάρτε, κυρία, επανάσταση για τη συλλογή σας». Γράφει η Ιφ. Ταξοπούλου

Σελ. 52-54

ΤΖ. ΜΠΡΑΟΥΝ

Ο Τζ. Μπράουν, ο μαύρος μουσικός, πήρε τη λευκή αμερικανική παράδοση με τις μαζορέτες, τις σημαίες, τα φράκα και τα ημίψηλα και την παρουσίασε στα σώου του σαν όπερα μπούφα. Γράφει ο Ν. Βρατσάνος.

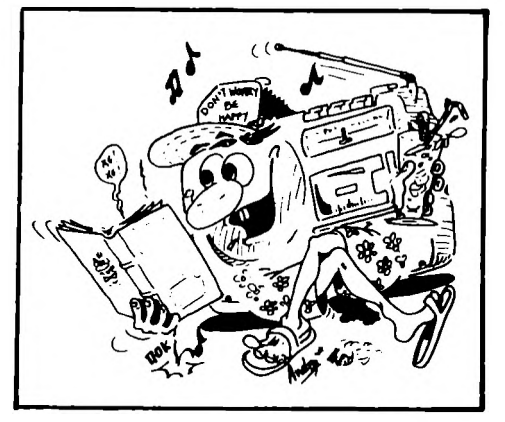
Σελ. 55

ΓΡΑΦΟΥΝ:

- Σ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Ν. ΒΡΑΤΣΑΝΟΣ
- ΗΛ. ΚΑΝΕΛΛΗΣ
- ΣΤ. ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ
- Σ. ΝΤΑΛΗΣ
- Σ. ΣΦΙΚΤΟΣ
- ΙΦ. ΤΑΞΟΠΟΥΛΟΥ
- Μ. ΤΑΤΑΛΙΔΗΣ
- Ν.Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
- Δ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ
- ΑΝΤ. ΦΡΑΝΤΖΗ
- Β. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

- 3 ΣΕΛΙΔΕΣ ΒΙΒΛΙΟ
- ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΛΛΗΝΟΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
- ΘΕΑΤΡΟ: ΤΑ ΟΠΑ ΤΟΥ ΑΝΤΑΛΕΑ
- ΝΕΟΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΑΚΑΛΙΑΣ
- ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΕΛΙΔΑ: ΕΠΙΜΕΝΟΥΜΕ

ΡΟΚ-ΕΣΣΔ

Στην Σοβιετική Ένωση όσοι ακούν ροκ είναι... τροτσκιστές. Ο Στέλιος Κούλογλου μιλάει με τον ροκ-σταρ της χώρας Αρτιουμ Τρόιτσκι που εξηγεί γιατί τα πανκ συγκροτήματα κατηγορούν ακόμη τον Μπρέζνιεφ.

Σελ. 56-58

Οικονομικές και πολιτιστικές προεκτάσεις

του Κώστα Σφικτού

Η δημιουργία της ενιαίας ευρωπαϊκής τηλεοπτικής αγοράς, ικανής να ανταγωνίζεται διεθνώς, θα έχει σημαντικά οικονομικά - βιομηχανικά οφέλη για την Κοινότητα, υποστηρίζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Όμως, ανησυχίες για σταδιακή ομοιογένεια των εθνικών πολιτιστικών χαρακτήρων παραβλέπονται στην προοπτική οικονομικών ωφελημάτων από την αξιοποίηση τεχνολογικών δυνατοτήτων.

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80 τα ευρωπαϊκά ραδιοτηλεοπτικά μέσα επικοινωνίας ήταν κάτω από τον πλήρη έλεγχο του κράτους και αποτελούσαν για πολιτικούς λόγους μονοπωλιακούς οργανισμούς. Θεωρούνταν παντοδύναμα μέσα άσκησης πολιτικής επιρροής, διαμόρφωσης της κοινής γνώμης, γνώσης καθώς και μεταφοράς εθνικών, κυρίως, πολιτιστικών μηνυμάτων.

Στα μέσα όμως της δεκαετίας του '80, τέτοιες παραδοσιακές μορφές επόπτευσης ανατράπηκαν από μία σειρά αλλαγών: πρώτον, τις τεχνολογικές εξελίξεις, δεύτερον, την αυξανόμενη διεθνοποίηση των μηνυμάτων που τα ΜΜΕ παράγουν (με αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας νέας, ευρωπαϊκής, αν όχι παγκόσμιας αγοράς) και τρίτον την ανάγκη οικονομικής εκμετάλλευσης των τεχνολογικών δυνατοτήτων (περισσότερα κανάλια σε μεγαλύτερες αγορές) που προσφέρουν τα μέσα επικοινωνίας. Και μιλάμε για την καλωδιακή και τη δορυφορική τηλεόραση, το βίντεο, τις οπτικές ίνες και την απευθείας μετάδοση μέσω δορυφόρου.

Αυτές οι εξελίξεις είναι άμεσα συνδεδεμένες με την εμφάνιση της πολιτικής της απορρύθμισης¹ (*deregulation*). Πρόκειται για τη χαλάρωση ή κατάργηση κανόνων που διέπουν την λειτουργία, τον έλεγχο και την ιδιοκτησία των ηλεκτρονικών ΜΜΕ. Το νέο «τοπίο» ολοκληρώνεται με την δυναμική ανάδειξη επιχειρηματιών όπως ο Ρ.

Μέρντοχ, Σ. Μπερλουσκόνι, Ρ. Μάξγουελ κ.ά.

Ιδιωτικοποίηση των ηλεκτρονικών ΜΜΕ

Η εποχή του κυρίαρχου κράτους φαίνεται πως σιγά σιγά απομακρύνεται στην Ευρώπη και μαζί της και η εποχή της κυριαρχίας του εθνικού δημόσιου ραδιοτηλεοπτικού φορέα. Ήδη, η εμφάνιση και ο πολλαπλασιασμός ιδιωτικών ΜΜΕ, επίγειων ή δορυφορικών, απομακρύνει τους θεατές από τα κρατικά κανάλια τα οποία χάνουν και την αποκλειστικότητα στη διαφημιστική πίττα. Αποτέλεσμα της τάσης για ιδιωτικοποιήσεις του ευρωπαϊκού οπτικοακουστικού «τοπίου» είναι να παρατηρείται στις μέρες μας ένας πρωτόγνωρος ανταγωνισμός για τα μεγαλύτερα διαφημιστικά έσοδα και υιοθέτηση μιας νέας τηλεοπτικής γλώσσας. Η εμπορευματοποίηση είναι πια γεγονός. Αμφίβολο είναι αν τα δημόσια ραδιοτηλεοπτικά μέσα θα μπορέσουν να αντέξουν τον σκληρό ανταγωνισμό των ιδιωτικών τηλεοπτικών καναλιών. Τα τελευταία, επειδή έχουν μικρές δυνατότητες παραγωγής προγραμμάτων, βασίζονται κυρίως σε αμερικανικές εισαγωγές ταινιών περιπέτειας, διαφόρων σόου και άλλων ψυχαγωγικών, κυρίως, εκπομπών. Κι αυτό, προκειμένου να μεγιστοποιήσουν το κοινό τους, μεγιστοποιώντας έτσι τα κέρδη τους.

Επειδή το μικρό μέγεθος της εθνικής αγοράς σε μία ευρωπαϊκή χώρα δεν μπορεί να στηρίξει εγχώριες παραγωγές, το αμερικανικό προϊόν είναι αδιαφιλονίκητα προτιμότερο μια και είναι πολλαπλάσια φτηνότερο από το αντίστοιχο ευρωπαϊκό αλλά και γιατί διαθέτει έναν τηλεοπτικό λόγο προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις μαζικών κοινών. Αυξανόμενη ιδιωτικοποίηση των ευρωπαϊκών οπτικοακουστικών μέσων, λοιπόν, και άρα εμπορευματοποίηση των μηνυμάτων τους, σταδιακή επικράτηση λίγων και πανίσχυρων επικοινωνιακών αυτοκρατοριών και παρακμή του εθνικού - δημόσιου ραδιοτηλεοπτικού συστήματος συνθέτουν, σε γενικές γραμμές, το πλαίσιο μέσα στο οποίο η Ευρωπαϊκή Κοινότητα επιχειρεί να διαμορφώσει μια κοινή πολιτική για τον οπτικοακουστικό της τομέα.

Τον Οκτώβριο του 1989, το Συμβούλιο Υπουργών της Κοινότητας, μετά από διαβουλεύσεις που κράτησαν επτά χρόνια, ενέκρινε την οδηγία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Τηλεόραση χωρίς Σύνορα», που στόχο έχει την δυναμική ανάπτυξη ενός συγκροτημένου ευρωπαϊκού οπτικοακουστικού τομέα, ικανού να ανταγωνιστεί διεθνώς τις αντίστοιχες αμερικανικές και γιαπωνέζικες βιομηχανίες. Φιλοδοξία της Επιτροπής είναι η αναδιάρθρωση των ευρωπαϊκών επικοινωνιακών μοντέλων, και μαζί μ' αυτά η αναζωογόνηση της βιομηχανίας και της εθνικής οικονομίας, και επίσης η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πολιτισμού ικανού να αντισταθεί στον χείμαρρο της εισβολής αμερικανικών κινηματογραφικών ή και τηλεοπτικών προϊόντων.

Όμως, διάφορες μελέτες² αποδυναμώνουν το πολιτιστικό κριτήριο, αφού η κοινωνική οδηγία θεωρείται πως ουσιαστικά αποδεσμεύει οικονομικές δυνάμεις που δημιουργούν υπερ-επιχειρήσεις, συγκεντρωτικές συνθήκες και πρακτικές και την κάθετη ενοποίηση του τηλεοπτικού προϊόντος (η ίδια εταιρεία παράγει και διανέμει το προϊόν). Επιπλέον, όπως δείξαμε παραπάνω, τα διαρκώς πολλαπλασιαζόμενα ιδιωτικά κανάλια στηρίζονται σε εισαγωγές αμερικανικών προϊόντων. Και ας σημειώσουμε εδώ πως η προσπάθεια «προστατευτισμού» της ευρωπαϊκής αγοράς από την αμερικανική³, στο πλαίσιο που κινείται η Κοινοτική Οδηγία, δεν σημαίνει και απόρριψη της εμπορευματοποίησης. Τις χιλιάδες νέες ώρες προγράμματος που δημιουργούνται καλούνται να τις «γεμίσουν» ευρωπαϊκές συμπαραγωγές. Αυτές, συγκεντρώνουν χαρακτηριστικά τέτοια που να έχουν απήχηση στα μεγάλα πια ευρωπαϊκά ακροατήρια που με τη σειρά τους θα στηρίξουν αυτές τις παραγωγές οικονομικά. Επιπλέον, απαιτείται η δημιουργία ενός επαρκούς κυκλώματος διανομής σε ευρωπαϊκή κλίμακα για ν' αντικατα-

στήσει το σημερινό, ανεπαρκές και περιορισμένο στην εθνική εγχώρια αγορά, κύκλωμα⁴.

Η «Τηλεόραση χωρίς Σύνορα»

Ασαφής παραμένει όμως ο τρόπος με τον οποίον εννοείται η ευρωπαϊκή κουλτούρα. Η ΕΟΚ σίγουρα δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί ως ενιαίο κράτος όπως οι ΗΠΑ αφού υπάρχουν δώδεκα κράτη, που διατηρούν εθνικά χαρακτηριστικά και διαφορετικές κουλτούρες. Το μεγαλύτερο εμπόδιο για τη δημιουργία μιας ενιαίας τηλεοπτικής αγοράς είναι οι διαφορετικές ευρωπαϊκές γλώσσες. Αν και μπορεί να υποστηριχθεί πως η τεχνολογία (σ' αυτή την περίπτωση, υποτιλισμός ή μεταγλώττιση) μπορεί να λύσει τέτοιου είδους προβλήματα, η πραγματικότητα είναι διαφορετική: τα ευρωπαϊκά δορυφορικά κανάλια στοχεύουν μάλλον σε συγκροτημένες αγορές (γλωσσικές) παρά σε πανευρωπαϊκές. Επιπλέον, η εξομοίωση διαφορετικών πολιτιστικών ταυτοτήτων μπορεί να επέλθει και με την κυκλοφορία προϊόντων παρά το ότι μπορεί να έχουν μεταφραστεί στην τοπική γλώσσα⁵.

Σημαντικά πολιτιστικά ερωτήματα είναι, πρώτον, αν η οικονομία της ενιαίας αγοράς θα οδηγήσει ή όχι στην παραγωγή ξεχωριστού ευρωπαϊκού προϊόντος. Δεύτερον, σε ποιο βαθμό τα μέχρι τώρα κυρίαρχα ευρωπαϊκά κράτη θα απεμπολήσουν τον έλεγχο τους στις μαζικές επικοινωνίες ώστε να ωφεληθούν οικονομικά; Τρίτον, η προοπτική του κατακλυσμού από αμερικανικά προϊόντα και της δημιουργίας του λεγόμενου «Wall to wall Dallas», σκηνηικού στα νέα κανάλια που θα δημιουργηθούν και που σύμφωνα με κάποιες εκτιμήσεις θα φτάσουν τα 200 τον επόμενο χρόνο⁶. Εδώ βρίσκεται και όλη η ουσία της οπτικοακουστικής πολιτικής της Κοινότητας και της Επι-

τροπής της: η Κοινότητα προσπαθεί να συμβιβάσει τα μάλλον ασυμβίβαστα. Τους οικονομικούς στόχους και τα ωφέλη από την ελεύθερη διακίνηση των τηλεοπτικών προγραμμάτων μέσα στους κόλπους της, με την ανάγκη να διατηρήσει ένα υψηλό επίπεδο πολιτιστικού λόγου, πλουραλισμού στην ενημέρωση και διαφοροποίησης των ψυχαγωγικών προγραμμάτων.

Έτσι, το ραδιοτηλεοπτικό σύστημα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα σήμερα, ρυθμίζεται από ένα κράμα από πολιτικές που αντικατοπτρίζουν τα συχνά αντικρουόμενα υπερεθνικά συμφέροντα της Επιτροπής κι αυτά των μελών - κρατών. Γεγονός είναι πως απομακρυνόμαστε από τις αρχές που χαρακτηρίζαν τόσα χρόνια το δημόσιο ραδιοτηλεοπτικό σύστημα και οδηγούμαστε στην αντικατάστασή του από ευρωπαϊκές και διεθνείς ιδιωτικές επιχειρήσεις. Σοβαρό πρόβλημα θα υπάρξει όταν τα προγράμματα των δημόσιων επικοινωνιακών οργανισμών πάντουν να υπάρχουν ως εναλλακτικά εκείνων που η μόνη τους υποχρέωση είναι η δημιουργία κέρδους. Έτσι, τα δημόσια ραδιοτηλεοπτικά μέσα αναγκάζονται να παραμένουν ανταγωνιστικά με το να εκπληρώνουν τους κανόνες δημόσιας ευθύνης αλλά, και από την άλλη, να διατηρούν τους πόρους για αυτό (μάχη για διαφημιστικά έσοδα, διεύρυνση των προγραμμάτων τους, πειραματισμός με τις νέες επικοινωνιακές τεχνολογίες).

Προοπτικές για τη δεκαετία του '90

Άμεση συνέπεια της μείωσης ή της κατάρτησης της κρατικής υποστήριξης στον κινηματογράφο ή τη ραδιοτηλεόραση είναι η μείωση της εργατικής δύναμης σε συγκεκριμένους πολιτιστικούς τομείς, επαγγέλματα

και απασχολήσεις. Σημαντική επίσης είναι η απομάκρυνση από την έννοια και πρακτική της εξυπηρέτησης του δημόσιου συμφέροντος (ενημέρωση, ψυχαγωγία, πολιτισμός) και η αντικατάστασή της από την απατηλή υπόσχεση της μεγαλύτερης επιλογής⁷. Για παράδειγμα, τα περισσότερα κανάλια που υπόσχεται η καλωδιακή τηλεόραση δεν σημαίνουν και ουσιαστική διεύρυνση της ελευθερίας επιλογής προγραμμάτων. Αντίθετα, η μέχρι τώρα επικοινωνιακή εμπειρία στις δυτικές χώρες δείχνει πως αυστηρά προσδιορισμένα οικονομικά κριτήρια και παράγοντες καθορίζουν την τελική ομοιογένεια και τη μικρή ποικιλία των προσφερόμενων προγραμμάτων. Ίσως όμως η πιο σημαντική συνέπεια της εμφάνισης και της μελλοντικής επικράτησης του νέου μοντέλου να είναι ο φόβος της εξόντωσης ανεξάρτητων πολιτιστικών, κοινωνικών και εθνικών ομάδων από τη μαζική παραγωγή και το προσεγμένο «πακετάρισμα» σχετικά φτηνών προϊόντων από τις γιγαντιαίες πολυεθνικές ραδιοτηλεοπτικές επιχειρήσεις.

Με αυτόν τον τρόπο εξουδετερώνεται η ζητούμενη πολιτιστική διαφοροποίηση και η έκφραση πολιτικής αυτονομίας.

Τελικά, η «Τηλεόραση χωρίς Σύνορα» αναφέρεται σε μια Ευρώπη όπου κυριαρχούν ήδη οργανωμένα ιδιωτικά συμφέροντα. Τα σύνορα έχουν ανοίξει μόνο για λίγα ισχυρά συγκροτήματα που διαθέτουν διεθνή κεφάλαια σε μια επιχείρηση δημιουργίας, όχι μόνον ευρωπαϊκών, αλλά παγκόσμιων αγορών για διάθεση των προϊόντων τους⁸.

1. Η απορρύθμιση είναι η πρακτική που εισήχθη από τις ΗΠΑ όπου και εφαρμόστηκε με επιτυχία στον επικοινωνιακό τομέα στην αρχή της δεκαετίας του '80. Στην Ευρώπη προτιμάται ο όρος «απελευθέρωση».

2. Preben Sepstrup: "Implications of current developments in West European broadcasting" in *Media, Culture and Society*, vol. 11, No 1.

3. Οι ΗΠΑ αντέδρασαν έντονα στην Κοινοτική Οδηγία. Σήμερα όμως βρήκαν νέους τρόπους για να διεισδύσουν, παρά τους περιορισμούς, στην ευρωπαϊκή αγορά προγραμμάτων. Με το λεγόμενο *packaging* πωλούν τα προγράμματά τους σε «πακέτο» και οι αγοραστές έχουν την επιλογή να αγοράσουν ή όλα ή τίποτα.

4. Γενική Γραμματεία Τύπου και Πληροφοριών, Τα ηλεκτρονικά μέσα μαζικής ενημέρωσης στον διεθνή χώρο, Αθήνα, 1/5/1990.

5. Philip Schlesinger (1991), "Media, the Political order and National Identity", in *Media, Culture and Society*, vol. 13, No 3, 1991.

6. "Mass Media and the European Economic Community", George Mason University, Austin, Texas, May 24-25, 1989.

7. Herbert I. Schiller (1990) "The global commercialisation of culture", *Directions*, vol. 4, No 1.

8. Stylianos Papathanassopoulos, "The E.C.: "Television without Frontiers" but with media monopolies" *Intermedia*, vol. 18, No 3, 1990.

ΠΡΩΤΗ ΜΕΡΑ — ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ

Μας είχαν προειδοποιήσει να εφοδιαστούμε με ο,τιδήποτε θα μπορούσε να μας χρειαστεί —φάρμακα, είδη καθημερινής χρήσης, έως και κάποια τρόφιμα— καθώς, έλεγαν οι πληροφορίες, στην Ρουμανία δε θα βρίσκαμε απολύτως τίποτε. Αν και συνυπολόγιζα τη συνηθισμένη υπερβολή παρόμοιων διαδόσεων, ευχόμουν να μη ζήσω τον εξευτελισμό της ανοιχτής βαλίτσας στο τελωνείο. Πόσο μάλλον όταν οι δύο οδηγοί του ελληνικού λεωφορείου με διαβεβαίωσαν ότι «η Ρουμανία είναι η χώρα των θαυμάτων» —επικεντρώνοντας, όπως αργότερα κατάλαβα το «θαύμα» στα πάμφθηνα νυχτερινά κέντρα του Βουκουρεστίου όπου με λίγα δολάρια περνούσαν ζωή χαρισάμενη εκατομμυριούχων.

Το ταξίδι μέσω Βουλγαρίας είναι μακρύ και μονότονο, διανθίζονταν όμως από συνοριακές καταστάσεις ελληνικής έμπνευσης. Το επίσημο ποτό των ανεπίσημων διαπραγματεύσεων είναι η *coca-cola* και τα δύο παλικάρια ξεπερνούν με άνεση τους τελωνειακούς ελέγχους μοιράζοντας εδώ κι εκεί κόκκινα τενεκεδάκια και κάνοντας φιλικές προπώσεις με επαρκείς γνώσεις της βουλγαρικής και της ρουμανικής για την περίστασή.

Φτάνουμε στο Βουκουρέστι αργά το βράδυ όπου πληροφορούμαι πως η πολυεθνική ομάδα των 12 «νέων κριτικών» βρίσκεται ήδη στο *Costinesti*, ένα θέρετρο στη Μαύρη Θάλασσα, για το πρώτο στάδιο του σεμιναρίου. Οι καθυστερημένοι —εγώ δηλαδή και ένας Αμερικανός— θα περάσουμε το βράδυ στο Κέντρο Θεάτρου. Τις επόμενες μέρες επιστημάναμε πολλές φορές την πυκνότητα των πολιτικών αναφορών στο ρουμάνικο θέατρο. Τι πιο φυσικό, άλλωστε, μετά τα πρόσφατα γεγονότα;

Εδώ όμως, το πρώτο μας βράδυ, το σύμπλεγμα θεάτρου και πολιτικής ιστορίας γίνεται χειροπιαστό. Ούτε το τριώροφο κτίριο με τον κήπο ούτε ο διάδρομος με τις κουζίνες και τα σαλόνια απ' όπου με οδήγησαν σε μια μεγάλη κρεββατοκάμαρα θύμιζαν δημόσια υπηρεσία. Το σπίτι, που μέχρι πριν από δύο χρόνια ανήκε στον Νίκου Τσαουσέσκου, έχει διατηρηθεί σχεδόν ανέπαφο. Δύο-τρία δωμάτια έχουν μετατραπεί σε γραφεία για τις ανάγκες του Κέντρου, ενώ στις κρεββατοκάμαρες φιλοξενούνται κατά καιρούς διάφοροι προσκεκλημένοι. Οι κουζίνες είναι χώροι διαλείμματος για τους υπαλλήλους και η πολυτελής σαλοτραπεζαρία έχει γίνει αίθουσα συσκέψεων. Κακόγουστο και χωρίς

Σαίξπηρ

και φαρσοκωμωδίες

της Ιφιγένειας Ταξοπούλου

Το Εθνικό Θέατρο στο Βουκουρέστι.

Για πρώτη φορά φέτος, η Διεθνής Ένωση Κριτών Θεάτρου διοργάνωσε, όχι ένα —όπως κάθε χρόνο—, αλλά δύο σεμινάρια για νέους κριτικούς. Το «επίσημο» είναι προγραμματισμένο για τον Αύγουστο, στο Τάμπερε της Φινλανδίας. Το εκτός προγράμματος έγινε τον περασμένο μήνα σε τρεις πόλεις της Ρουμανίας ύστερα από την επίμονη πρόσκληση του ρουμανικού τομέα

ιδιαίτερη χλιδή, το σπίτι θα αποτελούσε πρόκληση μόνων τηρουμένων των αναλογιών.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΜΕΡΑ: ΑΠΟ ΤΟ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ ΣΤΗΝ ΜΑΥΡΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Το πρωί, ο *Valentin* ο συνοδός μας μας δείχνει το Βουκουρέστι, μια πόλη με ογκώδη οικοδομήματα στα χιλιάδες διαμερίσματα των οποίων ζει το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Αρχιτεκτονικά δείγματα της προ-Τσαουσέσκου εποχής της ευμάρειας υπάρχουν στο κέντρο της πόλης, αλλά έτσι διάτρητα καθώς είναι από

τις σφαίρες της επανάστασης, γίνονται αναγκαστικά μνημεία μιας πολύ πιο πρόσφατης ιστορίας. Φτάνουμε απέναντι από το σπίτι του Λαού, εύγλωτο δείγμα της αισθητικής και των πολιτικών οραματισμών του προηγούμενου καθεστώτος. Αυτό το αρχιτεκτονικό τέρας που δύσκολα χωράει στο μάτι θα γινόταν το κέντρο διοίκησης της χώρας. Τώρα αγωνίζονται να τελειώσουν το εσωτερικό του για να στεγάσουν διάφορες υπηρεσίες. Η οικονομική κρίση έχει σταματήσει τόσο τα απαραίτητα έργα όσο και τις υπερβολές. Καθώς περπατάμε στους κεντρικούς δρόμους μία μικρή εκκλησία ασφυκτικά στριμωγμένη πίσω από δύο τεράστια κτίρια τραβάει την προσοχή μας. Κάποτε εξηγεί ο *Valentin*, βρισκόταν μπροστά σε

δρόμο αλλά την μετακίνησε ο Τσαουσέσκου για να μη φαίνεται. Τώρα βέβαια, στις 4-5 εκκλησίες που επισκεφτήκαμε ένας εντυπωσιακός αριθμός γυναικών και νέων κοριτσιών που προσεύχονταν κατέβαζαν τους τουριστικούς μας τόνους.

Στο τραίνο για το *Costinesti* ο *Valentin* μας εξηγεί γιατί θα ήθελε να επιστρέψει ο βασιλιάς. Οι περισσότεροι Ρουμάνοι είναι βαθιά δυσαρεστημένοι με την παρούσα κατάσταση. Κάποιοι πιστεύουν πως ο βασιλιάς είναι ο μόνος που μπορεί να αντιμετωπίσει το πολιτικό αδιέξοδο επιβάλλοντας, ως αδιαμφισβήτητη αρχή, τάξη και ηθική. Οι βασιλιάδες της Ρουμανίας, απαντά στο δύσπιστο βλέμμα μου, έχουν εδραιώσει μια παράδοση αμεροληψίας κι έχουν υπηρετήσει πιστά τα συμφέροντα του ρουμανικού λαού. Όπως θα γίνεται από δω και στο εξής, ο βαθμός αντικειμενικότητας των συνομιλητών μας δοκιμάζεται στην πληθώρα των εκδοχών και στις πολλές αποχρώσεις ακόμη και των συγγενών απόψεων. Πάντως, καθώς ταξιδεύουμε παραλιακά, νοτίως της Κωσταντζας, το διάσημο ναυάγιο της περιοχής είναι μπροστά στα μάτια μας: ένα ελληνικό πλοίο, μισοβυθισμένο εδώ και 20 περίπου χρόνια.

ΤΡΕΙΣ ΜΕΡΕΣ ΣΤΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΤΟΥ COSTINESTI

Το *Costinesti* είναι ένα παραθεριστικό κέντρο νέων κοντά στα σύνορα με την Βουλγαρία. Το ετήσιο φεστιβάλ νέων ηθοποιών καθιερώθηκε από το 1979 και τα πρώτα χρόνια η βράβευση αποτελούσε σημαντική αναγνώριση για σπουδαστές ή και επαγγελματίες χωρίς όμως πρακτικό αντίκρυσμα. Τώρα που διορισμός σε κρατικά θέατρα δεν είναι η μόνη επαγγελματική διέξοδος, το *Costinesti* θεωρείται ο δρόμος προς τα θέατρα της πρωτεύουσας. Στην πλειοψηφία τους, οι ηθοποιοί προτιμούν μονόλογους παρά ομαδικές εμφανίσεις και διαλέγουν λυρικά ποιήματα του προηγούμενου αιώνα παρά θεατρικά κείμενα. Τα θέματα είναι πατριωτικά, θρησκευτικά και αναπόφευκτα ερωτικά και το υποκριτικό στυλ υπερβολικό, στομφώδες και με υψηλούς δραματικούς τόνους.

Οι ρουμάνικοι μονόλογοι όμως επικράτησαν και στα πρωινά μας σεμινάρια. Τα θεάματα της προηγούμενης σπάνια προκαλούν συζητήσεις και οι 6 Ρουμάνοι της ομάδας μονοπωλούν την γενικότερου τύπου

κουβέντα με τη λαχτάρα τους να διορθώσουν τις πλάνες των δυτικών. Άλλοτε δημοσίως κι άλλοτε σε ιδιαίτερες συζητήσεις στα διαλείμματα επιμένουν πως πέσανε θύματα πλεκτάνης, πως οδηγήθηκαν σε μίαν επανάσταση χωρίς αντίκρυσμα και πως οι περιβόητες αλλαγές δεν έγιναν ποτέ. Όλοι συμφωνούν πως τα ίδια πρόσωπα είναι στα πράγματα και οι μεγαλύτεροι θυμούνται αξιωματικούς της τωρινής κυβέρνησης να ευημερούν στο προηγούμενο καθεστώς. Κάποιοι υπαινίσσονται πως η άγρια εκτέλεση του ζεύγους Τσαουσέσκου έθεσε μεν τέρμα στην οικογενειοκρατία, εξουδετέρωσε όμως ταυτόχρονα τους δύο βασικούς μάρτυρες για την προ αλλά και την μετά την επανάσταση πραγματικότητα. Οι Ρουμάνοι εκφράζουν την απελπισία τους και περιγράφουν την παρακμή της χώρας τους με χιούμορ και σχεδόν με ικανοποίηση. Μας ενθαρρύνουν να σχολιάζουμε όλα τα κακώς κείμενα. Πράγματι, το ρεύμα και το νερό κόβονται συχνά, οι συνθήκες υγιεινής είναι συνήθως απαράδεκτες, το μόνο νερό που πίνουν είναι εμφιαλωμένο και με ανθρακικό, ενώ ορισμένα βασικά είδη που εμφανίζω από το μικρό νοικοκυριό της βαλίτσας μου γίνονται ανάρπαστα. Δεδομένων όμως των υπαρκτών προβλημάτων, η φιλοξενία είναι υποδειγματική και η αστείρευτη διάθεση των Ρουμάνων φίλων για κουβέντα και αστεία δίνουν στις καθημερινές δυσκολίες γραφικό τοπικό χρώμα.

Την τελευταία μέρα, ξεκλέβουμε λίγη ώρα για να κατέβουμε στην παραλία. Η Μαύρη Θάλασσα είναι στην πραγματικότητα πράσινη και θολή. Βρίσκω την ευκαιρία να κάνω λίγη τουριστική διαφήμιση επιπέδου εθνικής πολιτικής. Περιγράφω τα ελληνικά ακρογιάλια και πλατσουρίζω εκεί που σκάει το κύμα όπως, έτσι κι αλλιώς, συνηθίζουμε στην Ελλάδα. Στο μεταξύ, οι Βορειοευρωπαίοι της παρέας ελίσσονται μ' ενθουσιασμό ανάμεσα στις μέδουσες.

ΕΚΤΗ ΚΙ ΕΒΔΟΜΗ ΜΕΡΑ: ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ ΚΑΙ ΚΡΑΪΟΒΑ

Η αναχώρηση για το Βουκουρέστι είναι ομολογουμένως μια ανακούφιση. Οι τρεις μέρες θεατρικών μονολόγων σχολικού επιπέδου αποδιοργάνωσαν εντελώς το σεμινάριο. Δυστυχώς, η «Κλασική Τριλογία» (Ηλέκτρα - Μήδεια - Τρωάδες) του *Andrei Serban*, ένα θέαμα που ο τελευταίος πρωτοσκηνοθέτησε το 1971 στο θέατρο *La Mama* στη Νέα Υόρκη, δεν παίζεται

ΑΧ, ΑΥΤΑ ΤΑ ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΑ...

Το κτίριο του Κέντρου Θεάτρου μέχρι πρόσφατα ήταν η κατοικία του Νίκου Τσαουσέσκου. Φιλοξενηθήκαμε εκεί. Στις βραδινές ιστορίες μυστηρίου που επινοούσαμε πάντα υπήρχε χώρος για τα φαντάσματα των Τσαουσέσκου, που διασκεδάζαμε να θεωρούμε ότι περιπλανώνται στα παλιά τους λημέρια...

πια στο Εθνικό Θέατρο. Αντ' αυτού βλέπουμε τη «Δωδέκατη Νύχτα» σε σκηνοθεσία του ιδίου: ένα έξυπνο μπουλμπάρ, —συμφωνήσαμε όλοι για την παράσταση— που συνδυάζει εντυπωσιακά σκηνικά, έντονα χρώματα, εκλαϊκευμένες αναδρομές στην πολιτική πραγματικότητα και κλασικά έως χοντροκομμένα κωμικά ευρήματα. Παρ' όλα αυτά, κανείς μας δεν είχε δει κοινό να γελά τόσο πολύ μ' αυτό το έργο του Σαίξπηρ.

Το Εθνικό Θέατρο του Βουκουρεστίου περνά μετεπαναστατικά την χρυσή του εποχή υπό την διεύθυνση του επαναπατρισμένου *Serban*. Τα υπόλοιπα θέατρα ρεπερτορίου της πρωτεύουσας δυσκολεύονται να επιβιώσουν ενώ είναι αθρόα η προσέλευση του κόσμου στις φαρσοκομωδίες και σ' ό,τι έχει «ολίγον σεξ» όπως μας είπε ο *Valentin*.

Το βράδυ μας φιλοξενούν στον «πύργο», όπως ονομαζόταν ένα θαυμάσιο μικρό ξενοδοχείο στην καρδιά του δάσους λίγο έξω από το Βουκουρέστι. Χτίστηκε το 1948 και υπήρξε η θερινή κατοικία του βασιλιά ή των εκάστοτε ηγετών. Μια εκδοχή το θέλει πρώην αρχηγείο της *KGB*, μια άλλη απλώς αγαπημένο καταφύγιο της Έλενας Τσαουσέσκου. Αργά το βράδυ οι ιστορίες δίνουν και παίρνουν και η ατμόσφαιρα μυστηρίου εντείνεται από τον χαμηλό φωτισμό: στην

Ρουμανία οι ηλεκτρικές λάμπες είναι δυσέυρετες και οι καμένες σπάνια αντικαθίστανται.

Η τελευταία μέρα στην Κραϊόβα μας αποζημιώνει θεατρικά. Στο Εθνικό Θέατρο της πόλης ο *Silvin Purcarete* σκηνοθέτησε έναν αριστουργηματικό «Βασιλιά Ουμπού» του *Alfred Jarry*, προσθέτοντας, κατά το πρότυπο του Άμλετ, μια εμβόλιμη παράσταση - παγίδα που παίζεται στο φουαγέ. Το έργο θα παρουσιαστεί στο φετινό φεστιβάλ του Εδιμβούργου και δεν υπάρχει αμφιβολία πως θα προκαλέσει αίσθηση.

ΟΓΔΟΗ ΜΕΡΑ - ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Το τελευταίο μας πρωινό στην Ρουμανία το περνάμε στο Βουκουρέστι. Πολύ κοντά στο Κέντρο Θεάτρου έχει α-

νοίξει το πρώτο κατάστημα *Stefanel*. Η διαφορά, μας είχε πει ένα βράδυ ο άλλος Ρουμάνος συνοδός ο *Udi*, είναι ότι στον σοσιαλισμό σε σκοτώνουν ενώ τουλάχιστον στον καπιταλισμό αυτοκτονείς. Στην πλατεία του Πανεπιστημίου κάποιοι μας δείχνουν φωτογραφίες του Ιλιέσκου στην εφημερίδα του τοίχου και χειρονομούν οργισμένα. Σε κεντρικά σημεία της πόλης Αμερικανοί, εκπρόσωποι κάποιας χριστιανικής αίρεσης, πουλάνε βιβλούς στα συγκεντρωμένα πλήθη. Στην τελευταία μου διαδρομή προς το πρακτορείο ένας εξαθλιωμένος μικρός επιμένει να μου πουλήσει ένα ξεθωριασμένο λεύκωμα με φωτογραφίες από τα γεγονότα: και μου λέει, κατά λέξη, με τα σπασμένα του γαλλικά: «πάρτε κυρία επανάσταση για τη συλλογή σας».

Χαρακτηριστικές
αφίσες από
παραστάσεις του
Εθνικού Θεάτρου
της Κραϊόβας.

ΑΓΑΠΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗ

Οί χοροί του Μεσαίωνα
καί τῆς Ἀναγέννησης

Ἐκδόσεις Νεφέλη

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ '91

Κεντρική διάθεση: εκδόσεις «γνώση»
Ιπποκράτους 31 και Σόλωνος
τηλ. 3620941, 3621194

ΕΞΑΝΤΑΣ

William
THACKERAY

ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ
ΤΗΣ ΜΑΤΑΙΟΔΟΞΙΑΣ

ΟΥΙΛΙΑΜ ΘΑΚΕΡΕΪ Το πανηγύρι της ματαιοδοξίας

Το αριστούργημα του Θάκερεϊ που με εκπληκτική μαεστρία και ένα χιούμορ αιχμηρό, κομψό, καταλυτικό, καταφέρνει να γελοιοποιήσει την υψηλή κοινωνία της Αγγλίας του 19ου αιώνα.

Ο ΑΠΟΗΧΟΣ ΤΗΣ ΜΑΥΡΗΣ ΑΝΟΙΞΗΣ

**Πλήθος οι συναυλίες
ξένων καλλιτεχνών
στην Αθήνα, τούτο το
καλοκαίρι. Ανάμεσά
τους ξεχωριστή,
εκείνη του μαύρου
μουσικού Τζαίημς
Μπράουν.**

«Ο Αντώνης ο βαρκάρης ο
σερέτης έπαψε να ζει
ρεμπέτης...»

(Μ. Βαμβακάρης, 1939)

ΤΙ ΜΠΟΡΕΙ να προσφέρει ένας παροπλισμένος καλλιτέχνης, που η θεματολογία του και η ειχόνα του έχουν μείνει κυριολεκτικά στάσιμες εδώ και τουλάχιστον είκοσι χρόνια; Τι έχει απομείνει από κάποιον που κάποτε ταρακούνησε εκατομμύρια συνειδήσεις; Είναι στ' αλήθεια ξεκάθαρα τα όρια μεταξύ «κατεστημένου» και «περιθωρίου»;

Αυτά είναι μερικά από τα ερωτήματα που προσπάθησα να απαντήσω πηγαίνοντας τη Δευτέρα 8 Ιουλίου στο γήπεδο του Παναθηναϊκού, στη συναυλία του *James Brown*, ενός από τους σημαντικότερους σύγχρονους μαύρους μουσικούς.

Ο *J.B.* γεννήθηκε στις 3/5/1928 στο Πουλάσκυ του Τενεσσή και μεγάλωσε στην Αυγούστα της Γεωργίας. Σε δύο, λοιπόν, από τις πλέον αρτηριοσκληρωτικές πολιτείες των ΗΠΑ και ακραιφνείς θεματοφύλακες —τότε— των αξιών του λευκού αμερικανικού Νότου. Είναι εύκολα αντιληπτό ότι η ζωή ενός μαύρου εκεί δεν ήταν καθόλου εύκολη υπόθεση, κι αυτό άλλωστε δείχνουν οι πρώιμες δισκοληψίες του νεαρού *J.Brown* με τις αστυνομικές αρχές.

Λέγεται, χωρίς να είναι βέβαιο, ότι μουσική έμαθε μέσα στη φυλακή. Το σίγουρο πάντως είναι, ότι μέσα στη δεκαετία του '50, ο *J.B.* αναδείχθηκε σε αστέρι της μαύρης μουσικής, αναπτύσσοντας μία ιδιότυπη προσωπική εκδοχή του «*funk*»,

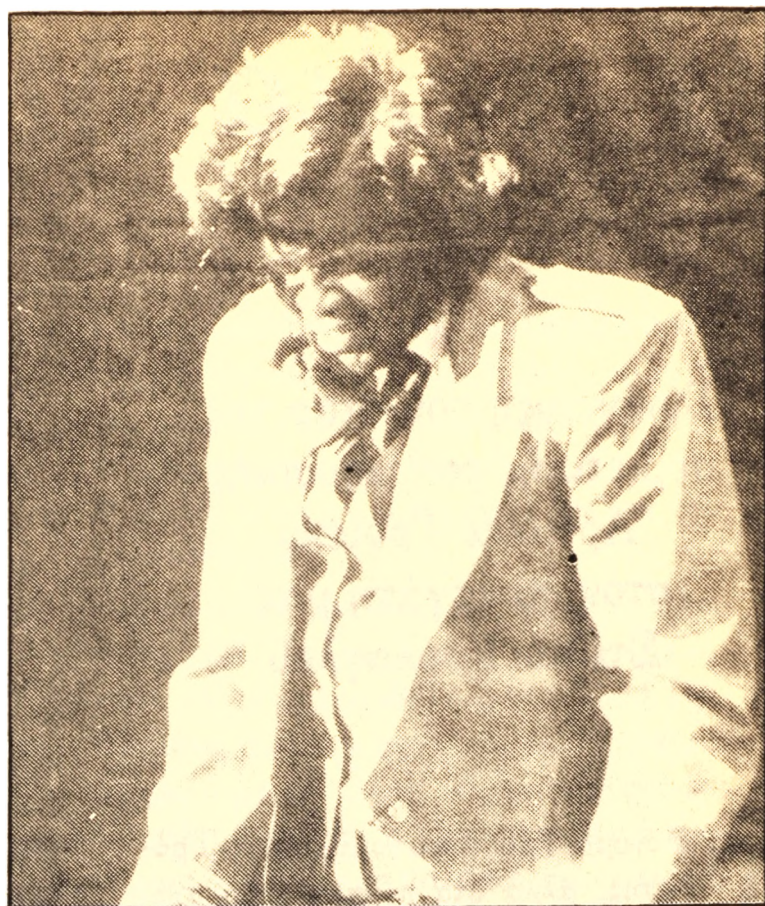
μουσικής δυναμικής και ανήσυχης, βασισμένης τόσο στα θρησκευτικά τραγούδια των μαύρων («*gospel*») όσο και στα ρυθμικά ηχοχρώματα και τις ερωταποκρίσεις μεταξύ χορού και ερμηνευτή της αφρικανικής παράδοσης.

Η χρυσή εποχή του *J.Brown* την δεκαετία του '60 συνέπεσε με τα χρόνια των αγώνων για την χειραφέτηση των μαύρων. Χωρίς ποτέ να εκφέρει απόφιο πολιτικό λόγο, χάρις στην ακτινοβολία του, ο *J.Brown* έγινε ένας από τους πρωτοπόρους του μαύρου κινήματος.

Κατάλαβε όμως ότι η δογματική πολεμική ακραίων μαύρων πολιτικών, όπως ο *Malcolm X* ή ο Έλντριτζ Κλήβερ ήταν ένας μονόδρομος που οδηγούσε στο φούντωμα του μίσους μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Θεώρησε ότι θα μπορούσε να πολεμήσει το σύστημα των διακρίσεων μόνο αν έμπαινε μέσα σε αυτό και χρησιμοποιούσε τα όπλα που αυτό του παρείχε.

Ο *J.Brown* ανέβηκε τη σκάλα της επιτυχίας στο «*star-system*» των ιδίων των λευκών. Εκλείανε την πρώιμη τραχύτητά του, ίσιωσε τα μαλλιά του και εμφανίστηκε παντοδύναμος στους καταλόγους επιτυχιών («*charts*») όχι μόνον του *rhythm 'n' blues* ή της *soul*, αλλά και της *pop*, και της *disco*. Δημιούργησε τις δικές του φωνογραφικές και εκδοτικές εταιρείες, τμήματα *marketing* και διαφημίσεων. Πήρε τη λευκή αμερικανική παράδοση, με τις μαζορέτες, τις σημαίες, τα φράκα και τα ημίψηλα, και την παρούσιασε στα σώου του, έστω και σαν «όπερα -μπούφα».

Το 1969 όταν είχαν φουντώσει οι φυλετικές ταραχές που ακολουθήσαν το συνέδριο του Δημοκρατικού Κόμματος στο Σικάγο, ο *J.Brown* δεν δίστασε να κάνει μαραθώνια τηλεοπτικά σώου, προκειμένου να κρατήσει τα πλήθη μακριά από τους δρόμους. Κέρδισε τα συγχαρητήρια του προέδρου των ΗΠΑ, αλλά

Ο Τζαίημς
Μπράουν

και την περιφρόνηση των Μαύρων Πανθήρων που θεωρούσαν ότι η μαζική βία αποτελούσε τον μόνο δρόμο για την αλλαγή.

● Ο *J.Brown* όμως πίστεψε ότι η αλλαγή έπρεπε να αρχίσει από τον ίδιο τον καταπιεζόμενο λαό: από την ανάκτηση της αξιοπρέπειας και του αυτοσεβασμού του. Έτσι όταν ήταν σε θέση πλέον να παιανίσει το διάσημο «*Είμαι μαύρος και είμαι υπερήφανος*» («*C'mon 'n' say it loud, I'm Black and I'm Proud*») δεν εννοούσε τίποτα τόσο εμπρηστικό, παρά μονάχα, ότι μόνος του είχε κατακτήσει την ισοτιμία με τους λευκούς, και ότι αυτός και οι ομόφυλοι του μπορούσαν να είναι υπερήφανοι, χωρίς το σύνδρομο του καταπιεσμένου, ή τη ρετινιά του «Μπάρμπα-Θωμά».

Δεν εννοώ βέβαια ότι τα προβλήματα λύθηκαν. Ο *J.Brown* έχει μπλεξίματα με το νόμο, ακόμη και σήμερα, στα 63 του χρόνια. Και οι φυλετικές διακρίσεις πολύ απέχουν από την εξαφάνισή τους. Σήμερα μάλιστα που οι νέες εθνικές μειονότητες στις ΗΠΑ πιέζουν εντονότερα την κατάσταση.

Ο *J.Brown* όμως είδε, είκοσι-τόσα χρόνια αφ' ότου επέβαλε το *funk* στο άκουσμά μου, την εθνο-ρυθμική μουσική («*ethno-beat*») να γίνεται μόδα στον κόσμο των *video-clips*. Είδε πέρα από τους δεκάδες μαύρους κληρονόμους (*Prince*,

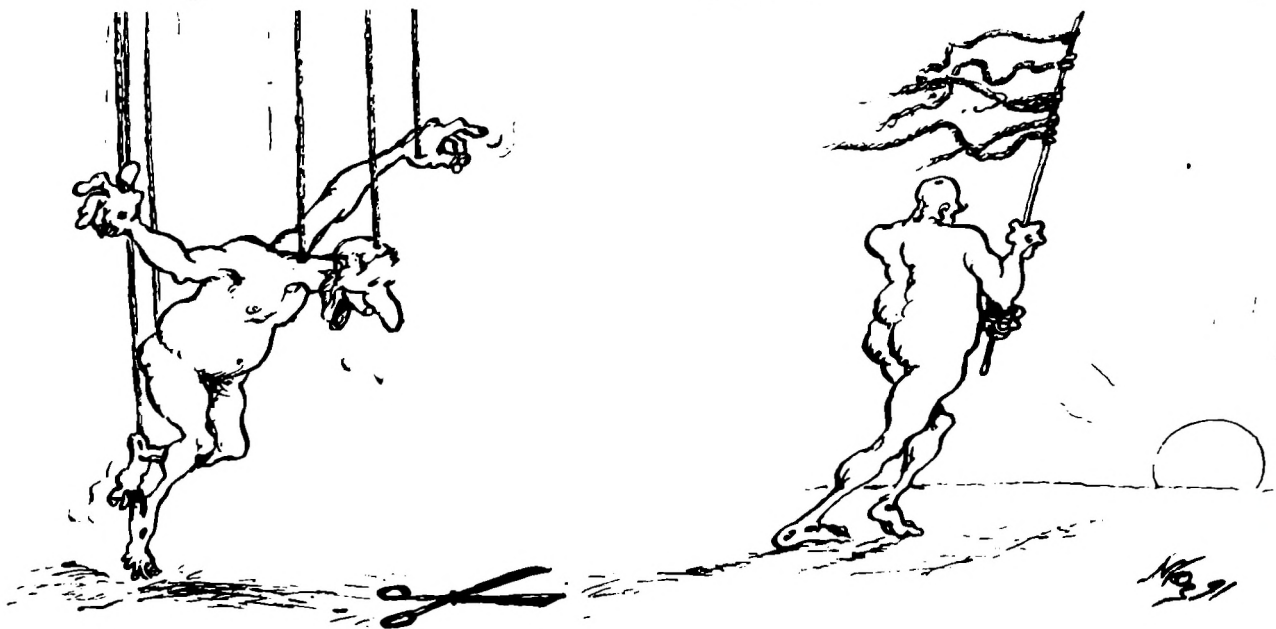
Michael Jackson κ.ά.) και τους σημαντικότερους λευκούς μουσικούς να υιοθετούν κατά καιρούς τον συγκοπτόμενο δαιμονικό ρυθμό του, τον βηματισμό του, τα φωνητικά του (π.χ. *Rolling Stones*, *Led Zeppelin*, *Talking Heads*, *Madonna*, για να αναφέρω διαφορετικά φάσματα σύγχρονης μουσικής). Και είδε τους ομόφυλούς του να έχουν πολύ περισσότερες ευκαιρίες προόδου. Να γίνονται ακόμη και «κατεστημένο» όπως απέδειξαν οι ταραχές το καλοκαίρι του '88, όταν εξαθλιωμένοι Νοτιοαμερικανοί μετανάστες έκαιγαν τα μαύρα προνομιά προάστια του Μαϊάμι στην Φλώριδα.

Γι' αυτό και τη Δευτέρα, στις 8 του Ιουλίου, ο κύριος *Brown* είχε κάθε δικαίωμα να κοπιάρει τον εαυτό του. Να επαναλάβει τις στυλιζαρισμένες κραυγές, τα χονδροειδή σεξουαλικά υπονοούμενα, τα προβλέψιμα ακροβατικά, τις «κιτς» ενδυματολογίες. Είχε κάθε δικαίωμα, επειδή ακριβώς ξέρεi ότι η δική του επανάσταση πέτυχε. Κι ότι ακόμα κι αν έχει πάψει προ πολλού να «ζει ρεμπέτης», έχει συμβάλει όσο λίγοι όχι μόνο στην αφύπνιση της μαύρης μουσικής («*black awareness*») αλλά και στον τρόπο, που εγώ, ο λευκός Δυτικός άνθρωπος, ανα-θεωρώ την ιστορία μου.

Νίκος Βρατσάνος

Η παλιά **Μαφία** απέρχεται, η ν

Συνέντευξη του σταρ της
σοβιετικής ροκ μουσικής
Άρτιουμ Τρόισκυ
στον συνεργάτη μας
Στέλιο Κούλογλου

Το όνομα Τρόϊτσκυ θυμίζει λίγο Τρότσκι, αλλά στα ρώσικα είναι σχεδόν συνώνυμο με την ροκ μουσική. Όταν στην Σοβιετική Ένωση της δεκαετίας του '70 η ροκ θεωρείται απαγορευμένο είδος για τους κοινούς θνητούς, ένας νεαρός ονόματι Άρτιουμ Τρόϊτσκυ αρχίζει να δουλεύει ως ντισκ-τζόκεϋ σε μια ντισκοτέκ - βιτρίνα για τους ξένους τουρίστες.

Λίγο αργότερα ένα πιο ανοιχτόμυαλο περιοδικό της Κομμουνιστικής Νεολαίας του ζητάει να γράφει ορισμένα «προσεχτικά» άρθρα για την ροκ, και σε λίγο οι διψασμένοι αναγνώστες αρχίζουν να μαθαίνουν για τους Ρόλινγκ Στόουνς, τους Λεντ Ζέπελιν και τους Πινκ Φλόυντ. Για μερικά χρόνια, ο Τρόϊτσκυ μετατρέπεται σε αρχιερέα της ροκ μουσικής βοηθώντας τα πρώτα ντόπια συγκροτήματα που κάνουν δειλά - δειλά την εμφάνισή τους.

Η ασταθής ισορροπία, με το ένα πόδι στην αντεργκράουντ ροκ και με το άλλο στον επίσημο τύπο, ανατρέπει τελικά το οργανωμένο 1984. Παρ' ότι ο Τρόϊτσκυ δεν ασχολείται με την πολιτική, οι αρχές του απαγορεύουν να αρθρογραφεί χωρίς να του δοθεί ποτέ καμιά εξήγηση: «Ήταν σαν τη Δίκη του Κάφκα», θυμάται τώρα. «Έπρεπε να αισθανθείς ένοχος, χωρίς να ξέρεις το έγκλημα που έχεις διαπράξει».

Με την περεστρόικα, ο Τρόϊτσκυ κάνει ξανά την εμφάνισή του, εκδίδοντας ένα βιβλίο για την ιστορία της ροκ στην ΕΣΣΔ, αρθρογραφώντας στο περιοδικό «Μόσκου Μάγκαζιν» και αναλαμβάνοντας τελευταία την διεύθυνση του μουσικού τμήματος στο νέο ρωσικό τηλεοπτικό κανάλι του Γιέλτσιν. Στο δεύτερο βιβλίο του που μόλις εκδόθηκε με τίτλο «Τούσοφκα» ο Τρόϊτσκυ αναπολεί τις παλιές καλές εποχές της μισο-

παρανομίας και απαντά σε ένα ερώτημα που απασχολεί πολλούς:

● Γιατί η περεστρόικα και η γκλασνόστ δεν συνδυάστηκαν, όπως πολλοί περίμεναν, με μια νέα πολιτιστική δημιουργία;

—Δεν νομίζω ότι πρόκειται για κάτι καινούριο στην ιστορία της ανθρωπότητας. Όπως σε κάθε ολοκληρωτικό σύστημα, έτσι και στον κομμουνισμό δημιουργήθηκε ένα ισχυρό κίνημα αντιπολιτευτικής κουλτούρας στην δεκαετία του '70 και μέχρι τα μέσα του '80. Ήταν μια κουλτούρα με φτωχά μέσα, αλλά αγνή πλούσια σε περιεχόμενο.

Δεν υπήρχαν λεφτά και καμιά επαφή με την Δύση και ο κόσμος έκανε τέχνη γιατί ήθελε να πολεμήσει την καταπίεση. Ένα ροκ συγκρότημα, λόγου χάριν, αρκούσε να παίζει καλή μουσική και να έχει στίχους του τύπου «γαμήστε το σύστημα, γαμήστε τον κομμουνισμό». Από την στιγμή που σταμάτησε η καταπίεση, έλλειψε ο κοινός στόχος και ο καθένας άρχισε να αντιδρά διαφορετικά.

● Ποιες ήταν οι κυριότερες αντιδράσεις μπροστά στη νέα κατάσταση;

—Αρκετά σχηματικά, αφού κάθε καλλιτέχνης έχει την ιδιομορφία του: ένα πρώτο ρεύμα είναι μόνο να βγάλεις λεφτά, αφού η περεστρόικα έγινε της μόδας στην Δύση. Τώρα δεν είναι πλέον· αλλά από το 1987 έως το '90 πολύς κόσμος έφτιαξε περιουσία πουλώντας στην Δύση έργα, όχι πάντα καλής ποιότητας. Δύο άλλα ρεύματα δημιουργήθηκαν από αυτούς που έκαναν παλιότερα την πιο «στρατευμένη» τέχνη και το αντικομμουνιστικό μήνυμα ήταν απαραίτητο στοιχείο της δημιουργίας τους. Με την γκλασνόστ, μπορείς να αγοράσεις όσες αντικομμουνιστικές εφημερίδες θέλεις ή να δεις

τον κάθε κόπανο στην τηλεόραση να λέει ότι ο Λένιν ήταν μπάσταρδος και ο Στάλιν δολοφόνος.

Για όσους ήθελαν να κάνουν κάτι διαφορετικό δεν υπήρχε πλέον χώρος. Έτσι άλλοι μεν από τους απογοητευμένους από την πολιτική το έριξαν στην τέχνη για τον εαυτό τους. Και άλλοι κάνουν ότι τίποτα δεν έχει αλλάξει και υποκρίνονται ότι διώκονται ακόμη. Πρόκειται για αρκετά δημοφιλείς ρεύματα ιδίως στον χώρο της μουσικής, όπου έχουμε πανκ και χαρντ-ροκ συγκροτήματα που καταγγέλουν ακόμη τον Μπρέζνιεφ...

ΟΛΟΙ ΤΑ ΕΧΟΥΝ ΧΑΜΕΝΑ

● Τι ρόλο παίζει σε αυτήν την έλλειψη προσανατολισμού η διάσταση μεταξύ των φιλοδυτικών και των σλαβοφίλων διανοουμένων;

—Όλοι σήμερα τα έχουν χαμένα, και δεν εξαιρώ τον εαυτό μου. Και μένα θα μου άρεσε η ιδέα η Ρωσία να είναι ένα ξεχωριστό μέρος με την δική του κουλτούρα, που δεν ανήκει ούτε στην Ανατολή ούτε στην Δύση. Αλλά αυτή η ιδέα έφερε στην χώρα μου πολλές καταστροφές. Ήταν ακριβώς η ιδέα του Λένιν και του Στάλιν για το χτίσιμο του σοσιαλισμού σε μία μόνο χώρα. Η άλλη παραλλαγή της είναι η ιδέα των σλαβοφίλων του 19ου αιώνα ότι η Ρωσία ήταν η διαλεκτική χώρα του Θεού. Αν μας διάλεξε ο Θεός, είναι για να κάνει μερικά πολύ βρώμικα πειράματα πάνω μας.

Πρέπει να ξεχάσουμε ότι η Ρωσία είναι κάτι το ειδικό και το ευλογημένο. Είμαστε απλώς μια χώρα του Τρίτου Κόσμου στο χείλος της καταστροφής. Το μόνο που χρειαζόμαστε είναι μαζικές επενδύσεις από την Δύση. Χάσαμε την ευκαιρία να διαπραγματευθούμε την τιμή μας, και τώρα η

Μαφία εισβάλλει...

του Στέλιου Κούλογλου

ΕΣΣΔ πουλιέται σε φθηνή τιμή. Και μας θα μας αγοράσουν οι πολυεθνικές, μόνο για την αξία της γης. Γιατί εκτός από την γη και τα πετρέλαιά μας, όλα τα άλλα δεν δουλεύουν, είναι σπασμένα, βουτηγμένα στο αλκοόλ, αχρηστά.

● Ένα τελευταίο άρθρο σου είχε τον τίτλο «σας παρακαλώ, μην σώσετε την Σοβιετική Ένωση».

—Η Σοβ. Ένωση είναι καταδικασμένη. Είναι η τελευταία αυτοκρατορία στον πλανήτη, ένας δεινόσαυρος που πεθαίνει. Όσο και να προσπαθούν να την σώσουν ο Γκόρμπι ή η Κα Γκε Μπε, το μόνο που καταφέρνουν είναι να παρατείνουν την αγωνία.

● Μήπως η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης θα επιφέρει μεγαλύτερες καταστροφές;

—Πρώτον, νομίζω ότι κανείς δεν μπορεί να ελέγξει την διαδικασία της διάλυσης, ώστε να αναρωτιόμαστε τι πρέπει να γίνει και τι όχι. Δεύτερον, ο μόνος τρόπος να ζήσουν μαζί οι Αζέροι με τους Αρμένιους είναι να έχουν ένα καλό επίπεδο ζωής. Από μια άποψη είμαι μαρξιστής. Νομίζω δηλαδή ότι η οικονομία αποτελεί την βάση του παντός.

ΔΕΝ ΠΙΣΤΕΥΩ ΣΤΟΝ ΔΥΤΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ

● Τι σημαίνει «είμαι από μια άποψη μαρξιστής»: Στα άρθρα σου δείχνεις μια κάποια συμπάθεια για τον Λένιν, τον αναφέρεις ως «γερο Βλαδίμηρο»...

—Εάν ήμουν στην Δύση, θα ήμουν σοσιαλιστής. Θεωρητικά, ο σοσιαλισμός είναι καλύτερος από τον καπιταλισμό, αλλά στην πράξη δεν δουλεύει καθόλου. Έζησα αρκετό καιρό στην Δύση, και αντιθέτα με το 99% των συμπατριωτών μου δεν πιστεύω ότι η Δύση είναι παράδεισος. Ιδιαίτερα στον χώρο της κουλτούρας ο καπιταλισμός είναι αρκετά επικίνδυνος.

Δεν είμαι αντικομμουνιστής. Φυσικά είμαι ολοκληρωτικά εναντίον του Στάλιν, τον θεωρώ εγκληματία και φασίστα όπως και τον Χίτλερ. Ίσως μάλιστα ο σταλινισμός να ήταν χειρότερος από τον ναζισμό, γιατί ήταν πιο βίαιος και ιδίως πιο υποκριτικός.

Ίσως όμως ο Λένιν να μην ήταν ένας καλός άνθρωπος, αλλά απλώς ένας φανατικός πολιτικός, ένας τρελλός ρομαντικός που ή-

θελε να κάνει καλό στη χώρα του, έστω κι αν τελικά προκάλεσε μια τεράστια καταστροφή. Δε νομίζω ότι ήταν ένας συνειδητός εγκληματίας, ίσως απλώς να μην ήταν τόσο έξυπνος ή να πέθανε νωρίς. Σε κάθε περίπτωση, εάν ζούσα στο Λένινγκραντ δεν θα ψήφιζα να μετονομασθεί σε Αγία Πετρούπολη...

● Προτιμάς το Λένινγκραντ;

—Το Λένινγκραντ είναι ακριβώς η πόλη του Λένιν, μια πόλη βρώμικη, φτωχή, που γκρεμίζεται. Αυτό είναι το πραγματικό Λένινγκραντ. Αντί να ξοδέφουν εκατομμύρια ρούβλια για την μετονομασία, θα προτιμούσα να τα χρησιμοποιήσουν για να βελτιώσουν λίγο την κατάσταση. Μετά από 50 χρόνια, όταν το Λένινγκραντ θα μοιάζει περισσότερο με πόλη παρά με σκουπιδιάριο, ας την μετονομάσουν.

● Το Λένινγκραντ έχει τη φήμη μιας πόλης με πλούσιες πολιτιστικές δραστηριότητες...

—Είναι αλήθεια, ιδίως σε ορισμένους τομείς, όπως στην ροκ είναι σημαντικότερο από την Μόσχα. Προσωπικά θεωρώ ότι η βασική αιτία γι' αυτό είναι ο κακός καιρός: το χιόνι, η βροχή είναι απαραίτητα για την ροκ. Γι' αυτό στην Ελλάδα, στην Ιταλία ή την Γαλλία δεν υπάρχει καλή ροκ. Αλλά στο Λίβερπουλ, στη Νέα Υόρκη ή στο Λένινγκραντ, το έδαφος είναι κατάλληλο. Έχω επίσης την θεωρία ότι η Οκτωβριανή επανάσταση έγινε στο κατάλληλο μέρος και την κατάλληλη εποχή. Ο χειρότερος καιρός στο Λένινγκραντ είναι το Νοέμβριο. Δεν έχεις τίποτα άλλο να κάνεις από το να καταλάβεις τα Χειμερινά Ανάκτορα...

● Έχεις αναλάβει τώρα διευθυντής του μουσικού τμήματος στο νέο τηλεοπτικό κανάλι της Ρωσίας (ελέγχεται από τους ριζοσπάστες σ.σ.). Δεν υπάρχει μια αντίθεση ανάμεσα στον ρόλο σου ως αμφισβητία και στην νέα θέση σου μέσα στο σύστημα;

—Πιστεύω πολύ στις νέες δομές που δημιουργούνται στις δημοκρατίες, στο Καζακστάν, στις Βαλτικές ή στην Ρωσία. Δεν πιστεύω όπως σου είπα στην Σοβιετική Ένωση, και γι' αυτό δεν με νοιάζει αν ο Γιέλτσιν είναι καλύτερος ή χειρότερος από τον Γκορμπατσώφ. Το μόνο που ξέρω είναι ότι ο

Γιέλτσιν υποστηρίζει τα προοδευτικά πράγματα και αντιπροσωπεύει το μέλλον αυτής της χώρας, ενώ ο Μιχαήλ Σεργκέγιεβιτς εκπροσωπεί το παρελθόν της...

● Αυτός είναι ο απολογισμός σου για τον Γκορμπατσώφ;

—Στην Δύση γίνεται μια παρερμηνεία του φαινομένου. Υπάρχει ακόμη κόσμος που πιστεύει ότι οι μεταρρυθμίσεις ήταν καλά σχεδιασμένες από την αρχή και όλα πήγαιναν σύμφωνα με το πλάνο. Είμαι σίγουρος ότι στο τέλος του 1987 ο Γκορμπατσώφ είχε επιτύχει ό,τι ήθελε σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο. Ήθελε να κάνει την ζωή λιγότερο αποκρουστική, αλλά να κρατήσει όλη την εξουσία. Απλώς, μετά, η κατάσταση του ξέφυγε από τα χέρια. Γι' αυτό δεν ξεπλάγην καθόλου όταν στα τέλη του 1990 σταμάτησε και θέλησε να πάει προς τα πίσω. Είναι λογικό, γιατί ο Γκορμπατσώφ είναι κομμουνιστής και αυτό τα λέει όλα.

● Θέλησε να πάει ο ίδιος πίσω ή τον πίεσαν οι σκληροί;

—Νομίζω ότι φοβήθηκε επειδή όλα ξέφυγαν από τον έλεγχό του. Θέλησε να ξανακερδίσει ορισμένες αμφισβητούμενες περιοχές και εξουσίες, και φυσικά, σε αυτήν την προσπάθεια βρήκε θερμή υποστήριξη από τους σκληρούς. Αλλά νομίζω ότι θα τα ξαναχαλάσουν. Γιατί ο Γκορμπατσώφ είναι μεταρρυθμιστής κομμουνιστής, ενώ οι άλλοι είναι σταλινικοί. Θέλουν να πάνε όλο τον δρόμο προς τα πίσω, ενώ αυτός θέλει να πάει τον μισό...

● Πώς είναι το κλίμα στη νέα Ρωσική ΤV;

—Μου είπαν ότι μπορώ να κάνω ό,τι θέλω, χωρίς λογοκρισία. Γνωρίζω προσωπικά τον πρόεδρο και τον γενικό διευθυντή και ξέρω ότι δεν θα μου πει κανείς: «μην κάνεις αυτό».

● Και τι σκέφτεσαι να κάνεις;

Η σοβιετική νεολαία είναι διψασμένη για δυτική μουσική, αλλά τα κρατικά κανάλια της προσφέρουν το χειρότερο είδος. Θέλω να δείξω ότι ροκ δεν είναι μόνο η Μαντόνα, ο Μάικλ Τζάκσον ή οι Πετ Σοπ Μπούς και να παρουσιάσω όλη την καλή μουσική είτε είναι αμερικάνικη, αφρικάνικη ή γιαπωνέζικη. Δόξα τω θεώ, δεν είμαστε στις ΗΠΑ, ούτε είμαστε εμπορικό κανάλι, ώστε να πε-

ριμένω κάθε εβδομάδα με αγωνία τις ακροαματικότητες. Ελπίζω σε μια πολιτισμένη, έξυπνη και ενημερωτική τηλεόραση και δεν θέλω να αφήσω τους μαφιόζους της σοβιετικής κουλτούρας να καταλάβουν το κανάλι.

Η ΝΕΑ ΜΑΦΙΑ

● Τι εννοείς με αυτό το «μαφιόζους»:

—Εννοώ τους ανθρώπους που αντιπροσωπεύουν τις κοοπερατίβες, όλων των ειδών τα πρακτορεία, πολλές μικτές επιχειρήσεις που εκμεταλλεύονται την υπανάπτυξη της χώρας για να βγάλουν παράνομα χρήματα. Και πολλές φορές το κάνουν σε συνεργασία με ξένους, που δεν αντιπροσωπεύουν καλά εδραιωμένες επιχειρήσεις, αλλά αναζητούν το εύκολο κέρδος κάνοντας λαθρεμπόριο, μαύρη αγορά, κ.λπ.

● Ήλεις να πεις ότι ένα μεγάλο ποσοστό των ιδιωτικών επιχειρήσεων στην ΕΣΣΔ είναι παράνομες ή κάνουν παρανομίες;

Η νέα σοβιετική μαφία βασίζεται σε όλων των ειδών τις παράνομες επιχειρήσεις, σε συνεργασία με την Κα Γκε Μπε. Γιατί αν θέλεις να ανοίξεις εδώ μικτή επιχείρηση, και αφού μαζέψεις τις χιλιάδες υπογραφές και σφραγίδες που θα σου ζητήσουν, είναι αδύ-

νατον να αποφύγεις την Κα Γκε Μπε, αν θέλεις να κάνεις την δουλειά σου. Είναι τόσο δαιδαλώδεις και πολύπλοκοι οι νόμοι, ώστε πρέπει αναγκαστικά να παρανομήσεις.

Αν η υπηρεσία κρίνει ότι η επιχείρησή α-
ξίζει τον κόπο, σου λέει: «προχώρα, αλλά
βάλε και τον κ. Ιβάνοφ αντιπρόεδρο». Έτσι
δουλεύουν σχεδόν όλες οι μικτές επιχειρή-
σεις. Από την στιγμή που έχεις συνέταιρο
την Κα Γκε Μπε μπορείς να κάνεις την ο-
ποιαδήποτε παρανομία.

● Και τα σκάνδαλα που αποκαλύπτει
κατά καιρούς η Κα Γκε Μπε:

—Αυτά αποκαλύπτονται όταν συγκρούον-
ται με τα συμφέροντα της υπηρεσίας.

● Μπορεί να αποφευχθεί αυτή η
εξέλιξη; Η νέα ανερχόμενη τάξη των
επιχειρηματιών προέρχεται από την
παλιά κομματική νομενκλατούρα ή
συνεργάζεται στενά μαζί της; Στην
Ελλάδα, μετά τον εμφύλιο, η νέα αστική
τάξη δημιουργήθηκε σε μεγάλο βαθμό
από τους μαυραγορίτες συνεργάτες των
Γερμανών, γιατί η παλιά αριστοκρατία
είχε καταστραφεί με τον πόλεμο...

—Νομίζω ότι είναι πράγματι αναπόφευ-
κτο. Έχουν τεράστια συμφέροντα και δεν
πρόκειται να τα παρατήσουν, παρά αν βρουν

άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Πά-
ρε για παράδειγμα το ρούβλι. Πιστεύω α-
πόλυτα όπως και πολλοί οικονομολόγοι, ό-
τι θα μπορούσε μέσα σε μερικούς μήνες να
γίνει συναλλάξιμο νόμισμα.

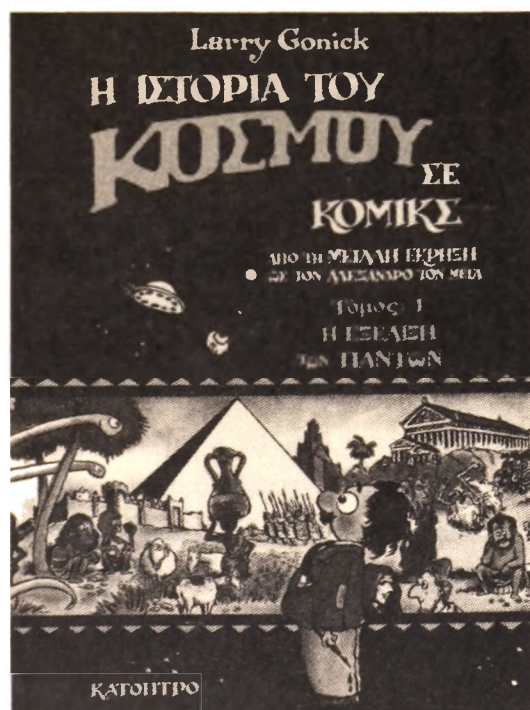
Αλλά αν γίνει κάτι τέτοιο, η μαφία, ο α-
ξιοματικός της Κα Γκε Μπε ή το κόμμα
του Γκόρμπι θα χάσουν τα τεράστια κέρδη
τους από την μαύρη αγορά συναλλάγματος.
Και αν δεν ελέγχουν το χρήμα, θα χάσουν
και την εξουσία. Το ίδιο συμβαίνει και με
τον νόμο για την μετανάστευση που προ-
σπαθούν να ψηφίσουν δύο χρόνια τώρα. Αν
μπορεί κανείς να ταξιδεύει ελεύθερα στο ε-
ξωτερικό, δεν θα χρειάζεται ούτε το κόμμα,
ούτε την μαφία, ούτε την Κα Γκε Μπε.

Γι' αυτό τον λόγο είμαι τόσο σκεπτικός
με τις μικτές επιχειρήσεις ξένων με την ντό-
πια σοβιετική νομενκλατούρα. Ο πιο πολι-
τισμένος και ηθικός τρόπος είναι να έρθουν
αμιγώς ξένες εταιρείες και να μας αγορά-
σουν.

● Μπανανία, δημοκρατία της μπανάνας:

—Απολύτως. Το ξέρω, είναι φρικιαστικό.
Ντρέπομαι που το λέω αλλά δεν βρίσκω
άλλο τρόπο για να ξεφύγουμε από αυτήν
την κατάσταση. □

Τώρα και στην Ελλάδα

Larry Gonick

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΣΕ ΚΟΜΙΚΣ

Από τη Μεγάλη Έκρηξη
ώς τον Αλέξανδρο τον Μέγα

Ο Larry Gonick απέκτησε διδακτορικό δίπλωμα στα μαθηματικά από το Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ και στη συνέχεια επιχείρησε το πιο φιλόδοξο έργο στην ιστορία των κόμικς: τη σύμπτυξη δεκαπέντε δισεκατομμυρίων ετών σε 400 σελίδες.

Σχεδιάζοντας τα πρώτα εκπαιδευτικά κόμικς, ο Gonick περιγράφει τη δημιουργία και την εξέλιξη της ζωής και του πολιτισμού στον πλανήτη μας με επιστημονική εγκυρότητα και ανεπανάληπτο χιούμορ.

Κυκλοφόρησαν ήδη οι δύο πρώτοι τόμοι:

● Η εξέλιξη των πάντων: Πώς από την κοσμική σούπα φτάσαμε σε πιθήκους με στερεοσκοπική όραση. (Μεγάλη Έκρηξη, εξέλιξη των ουρανίων σωμάτων, εμφάνιση της ζωής στον πλανήτη μας, καταγωγή του σεξ, εξέλιξη της ζωής διαμέσου των διαφόρων γεωλογικών περιόδων μέχρι την εποχή των θηλαστικών και των ανθρωποειδών).

● Ξύλα και πέτρες: Το ξεκίνημα του ανθρώπινου είδους. (Εξέλιξη των πρωτόγονων ανθρώπων, ανάπτυξη του εγκεφάλου και δημιουργία των πρώτων γλωσσών, ανακάλυψη της φωτιάς, κατασκευή των πρώτων εργαλείων και κατοικιών, δημιουργία των πρώτων πόλεων).

Η σειρά των 7 πρώτων τόμων θα έχει ολοκληρωθεί
μέχρι τα Χριστούγεννα του '91

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **κάτοπτρο** Ισαύρων 10 και Δαφνομήλη, 114 71 Αθήνα τηλ. 3643272, fax. 3641864

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΛΛΗΝΟΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Θέματα που αφορούν τις χώρες της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου και τις σχέσεις τους με τον ελληνισμό από την ελληνιστική έως και την βυζαντινή περίοδο απασχόλησαν το Δ' Διεθνές Συνέδριο Ελληνοανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών

18 ΜΕ 21 ΙΟΥΛΙΟΥ στο Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών διοργανώθηκε το Δ' Διεθνές Συνέδριο Ελληνοανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών. Στο συνέδριο συμμετείχαν 55 επιστήμονες από την Ελλάδα και όλες σχεδόν τις χώρες που διαθέτουν ερευνητικά κέντρα ανατολικών και αφρικανικών σπουδών (Αγγλία, Αίγυπτος, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, ΗΠΑ, Νορβηγία, Ουγγαρία, Πολωνία, Σοβιετική Ένωση, Σουδάν, Συρία).

Οι ανακοινώσεις του συνεδρίου είχαν θέματα σχετικά ή με τις ίδιες τις χώρες της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου ή με τις σχέσεις των χωρών αυτών με τον ελληνισμό από την ελληνιστική μέχρι και την βυζαντινή περίοδο.

Είναι αδύνατο, αν και θα ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρον, να μνημονευθούν στην σύντομη αυτή αναφορά όλοι οι σύνεδροι και τα θέματα με τα οποία ασχολήθηκαν· θα αρκεστώ λοιπόν να αναφέρω μερικά θέματα που δείχνουν πόσο ευρύ ήταν το φάσμα του συνεδρίου και πόσο ενδιαφέροντα τα θέματά του.

Το άγνωστο μέχρι σήμερα κείμενο ενός Άραβα που έζησε στην Κρήτη την εποχή της Αραβοκρατίας παρουσίασε ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Β. Χρηστίδης. Το κείμενο αναφέρεται στη ναυσιπλοία στην

ανατολική Μεσόγειο τον 10ο αιώνα, πηγή δηλαδή πολύτιμη δεδομένου ότι δεν υπάρχουν πολλές μαρτυρίες για αυτό το θέμα.

Η καθηγήτρια Averil Cameron, King's College London, μίλησε για την αποκατάσταση της βυζαντινής κυριαρχίας στη βόρεια Αφρική και την «υποδοχή» της ελληνικής κουλτούρας που φέρνει μαζί του ο Βελισσάριος και οι στρατιώτες του σε μια περιοχή «που ήταν πάντα φρούριο λατινικού πολιτισμού». Η βυζαντινολόγος κ. Cameron είναι κατ'εξοχήν γνωστή για τις μελέτες της για το Βυζάντιο τον 6ο αιώνα.

Ο διευθυντής Ανατολικών Σπουδών στο Freie Universität Berlin, Prof. Dr. Macuch, μίλησε για ένα καθαρά γλωσσολογικό θέμα: «Οι μεταγραφές των λόγων του Ιησού στα Ευαγγέλια και η παραδοσιακή προφορά των Σαμαρειτικών Αραμαϊκών». Είναι ένα δείγμα της δουλειάς του καθηγητή Macuch ο οποίος σημειωτέον γνωρίζει σχεδόν όλες τις ανατολικές γλώσσες, ομιλούμενες ή μη.

Ο διευθυντής του κέντρου Εθνάρχου Μακαρίου Θεόδωρος Παπαδόπουλος, μίλησε για την επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στον πολιτισμό των χωρών πέραν της Σαχάρας. Πρέπει να τονιστεί ότι ο κ. Παπαδόπουλος είναι από τους ελάχιστους αφρικανολόγους που ασχολούνται με το θέμα αυτό.

Ο κ. Charles Verlinden, μέλος της Ακαδημίας των Βρυξελλών, μίλησε με θέμα «Πόλεμος και εμπόριο ως πηγές για τη δουλεία στη Βυζαντινή αυτοκρατορία κατά τον 9ο και 10ο αιώνα».

Ο καθηγητής του ΑΠΘ Γιώργος Κεχαγιόγλου, αναφέρθηκε σε ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον θέμα για τη Νεοελληνική Φιλολογία: «Νεοελληνική πεζογραφία με ανατολική προέλευση και η αναθώση της νεοελληνικής πεζογραφικής μυθολογίας στον 18ο αιώνα».

Ο γνωστός ερευνητής της Ακαδημίας της Βουδαπέστης László Tölgök, γνωστός από τις

Πλοίο του Ινδικού Ωκεανού-Έκθεση Ναυσιπλοίας, 17-21 Ιουλίου, Δελφοί

μελέτες του για τον Μερσικό πολιτισμό, μίλησε για φιλέλληνες κάποιες πανάρχαιες εποχές: «Ο Άμασις και ο Εργαμένης, φιλέλληνες από την Αίγυπτο και την Μερή».

Η αρχαιολόγος κ. Λιάνα Σουβαλιτζή, αρχηγός της ελληνικής αποστολής στην Σίους της Αιγύπτου, κίνησε το γενικό ενδιαφέρον μιλώντας για τις ανασκαφές στη Σίους - την όαση του Μ. Αλεξάνδρου. Οι ανασκαφές διεξάγονται από το Ινστιτούτο Ελληνιστικών Σπουδών και είναι οι μόνες από Έλληνες στο εξωτερικό.

Ο καθηγητής Παπυρολογίας του ΚΠΑ Βασίλης Μανδηλαράς, με την ανακοίνωσή του εντυπώσισε και τους επιστήμονες από τη χώρα παραγωγής παπύρου στην αρχαιότητα και τους υπολοίπους συνέδρους με τη βαθύτητα και την ακρίβεια των γνώσεών του.

Τον εναρκτήριο λόγο εκφώνησε ο επίτιμος πρόεδρος του συνεδρίου καθηγητής της Βυζαντινής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Ευάγγελος Χρυσός. Ακολούθησαν οι ομιλίες του γενικού γραμματέως Β. Χρηστίδη και του καθηγητή Macuch.

Στα πλαίσια του συνεδρίου παρουσιάστηκαν δύο εκθέσεις:

α) Έκθεση παπύρων που διοργάνωσε ο Dr Hassan Ragab με παπύρους που έφερε μαζί του από το Ινστιτούτο Παπυρολογίας του Καΐρου.

β) Έκθεση ναυσιπλοίας της ανατολικής Μεσογείου με παραστάσεις από βυζαντινά και αραβικά χειρόγραφα, σπάνια βιβλία και βυζαντινά χαράγματα πλοίων.

Το συνέδριο περιέλαβε και συζήτηση στρογγυλής τραπέζης που ασχολήθηκε με τη λογοτεχνική παραγωγή του Αιγύπτου μυθιστοριογράφου Δρ. Ναγκίμπ Μαχφούζ (Νόμπελ 1988). Τη συζήτηση συντόνιζε ο κοσμήτορας του τμήματος Κλασικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αλεξανδρείας Dr. Ahmet Etman.

Τέλος οφείλουμε να τονίσουμε ότι στην πραγματοποίηση του συνεδρίου πολύτιμη υπήρξε η συμβολή του Διευθυντού του Ευρωπαϊκού Πολιτιστικού Κέντρου Δελφών κ. Ευάγγελου Αραμπατζή· στη διοργάνωση αποφασιστική υπήρξε η βοήθεια της ακάματης προϊσταμένης του τομέα συνεδρίων και προγραμμάτων του Ε.Π.Κ.Ε.Δ. κ. Λίτσας Φλωρεντή.

Σ. Αποστολοπούλου

Το χιούμορ και πώς να το αποκτήσετε

Για τον Δημήτρη Tsak-Alia ανηψιό του Αλβανού ηγέτη Ramiz Alia κ.λπ. ξέρουμε ότι γεννήθηκε στο μαιεντήριο «ΕΛΕΝΑ». Δεν έχει πατήσει ακόμα τα τριάντα, αλλά την έχει πατήσει για τα καλά. Τα χειρότερα μπλεξίματά του ήταν ο Οργανισμός Φεστιβάλ ΚΝΕ-ΟΔΗΓΗΤΗ, το Θεατρικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Αθηνών, δύο-τρία επιθεωρησάδικα, πεντ' έξι δισκογραφικές εταιρείες, ο 902 προσωρινά στα FM.

Έργα του που έχουν εκδοθεί επί χρήμασι, είναι περίπου:

- α) Ποιήματα
- β) Θεατρικά
- γ) Τραγουδόστιχοι
- δ) Ράδιο-Show χα-χα.

Δεν είναι ερασιτέχνης, έχει σπουδάσει για τις δουλειές που παρουσιάζει, είναι μαθηματικός.

Όταν μεγαλώσει θέλει να γίνει κοντός με γυαλιά (Woody Allen).

Μ' αυτόν τον κύριο μιλήσαμε για το χιούμορ και... τις προεκτάσεις του.

—Το χιούμορ στις μέρες μας αγοράζεται και πουλιέται. Είναι υπόθεση ανταγωνισμού, ως εκ τούτου. Και κλέβεται κιόλας...

● Υπάρχει ορισμός για το χιούμορ;

—Είναι ένας τρόπος να πεις αυτό που θέλεις «στα ίσα». Ιδιαίτερα στη δημόσια ζωή καθημερινά συναντάμε δεκάδες περιπτώσεις αναξιπιστίας, ευτέλειας, γελοιοότητας. Όταν μιλάμε γι' αυτά τα φαινόμενα, δημόσια όμως, συνήθως κρατάμε κάποια προσχήματα. Έ, το χιούμορ βοηθάει να ξεπερνάς αυτά τα προσχήματα —κι αν είναι πετυχημένο, μ' αυτό μπορείς να «κουρελιάσεις» τα πάντα, κάτι που συνήθως γίνεται στις παρέες... Κι ύστερα, είναι ένας τρόπος να κάνεις τον κόσμο να γελά.

● Το χιούμορ, δηλαδή, οφείλει να στηρίζεται σε κριτικές προεκτάσεις;

—Αν εννοείτε ότι είναι υπόθεση του μυαλού, όχι. Μάλλον είναι

υπόθεση της ψυχής. Και προκύπτει από μόνο του.

● Πάντως είναι υπόθεση ταλέντου. Το χιούμορ το δικό σας, για παράδειγμα, που παρουσιάζοταν από την εκπομπή σας στον «902», διακρινόταν για τη σαρκαστική του διάθεση, φορές φορές διαπνεόταν από κυνισμό...

—Ίσως γιατί είναι ο πιο άμεσος τρόπος ανταπόκρισης στην γενική ασχήμια που μας ζώνει. Ίσως πάλι γιατί έτσι αισθάνομαι σαν να προσκαλώ τους ανθρώπους σε μια παρέα, όπου οι άνθρωποι αλλάζουν μεταξύ τους

αστεία και χοντρά πειράγματα... Ακριβώς σ' αυτή τη συνάντηση με τους ανθρώπους απέβλεπα και με την εκπομπή που είχα στον «902» —πριν συμβούν όσα συνέβησαν και απομακρύνουν και μένα ευσχήμως— και που ονομαζόταν: «Τραγούδα ρε...».

● Αλήθεια, πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί το ραδιόφωνο για να περάσει το χιούμορ στο κοινό;

—Θα σας μεταφέρω τη δική μου εμπειρία. Καταρχήν, λοιπόν, παρωδούσα και σατιρίζα το ίδιο το μέσον —το ραδιόφωνο. Καροϊδεύω τα τραγούδια (παραχαράσσοντάς τα, αλλάζοντας π.χ. τους στίχους, γελοιοποιώντας την ανοησία κάποιων απ' αυτούς), κοροϊδεύω τα ρεπορτάζ (βοηθούσε πολύ η πρωινή ζώνη όπου τελευταία έχανα το πρόγραμμά μου —κι όπου τα μικρά, αδιάφορα συνήθως ρεπορτάζ, ανάμεσα στις εκπομπές είναι κάτι συνηθισμένο)...

Πολιτική σάτιρα

● Η πολιτική τι αφορμές σάτιρας σου προσφέρει;

—Δεν νομίζω να έχω πάρει θέση στα μεγάλα πολιτικά προβλήματα αυτού του τόπου. Δεν νομίζω ότι αξίζει να κοροϊδέψεις τον πολιτικό για το ότι βγαίνει στο μπαλκόνι και μιλάει, αλλά για το πολιτιστικό πρότυπο που προτείνει. Διαφωνώ απολύτως, όμως, με την τρέχουσα αντίληψη της «λαϊκής σάτιρας» που προσπαθεί να βρει εξωτερικά χαρακτηριστικά για να σατιρίσει: ο κοντός, ο φηλός.

Διασκεδάζα αφάνταστα όταν έβλεπα την αμνηχανία τέτοιων «σατιρογράφων» στην περίοδο της κυβέρνησης Τζαννετάκη. Που δεν είχαν τίποτε να κοροϊδέσουν, πέρα από τα άσπρα

μαλλιά του και μια παλιά ταυτότητα που είχε από το ναυτικό.

Το ίδιο ανέκδοτο

● Πριν από 30 χρόνια, όμως, υπήρχε ακμαία π.χ. η σκηνή της κωμωδίας στον κινηματογράφο. Γιατί ο κόσμος την υποστήριζε —και διασκεδάζε μ' αυτήν;

—Είναι πολύ απλό. Οι πληροφορίες του κοινού, τότε, ήταν ελάχιστες. Τώρα καθένας έχει δίπλα του ένα ραδιόφωνο... Στην τηλεόραση το ζάπινγκ ως εθνικό άθλημα έχει ξεπεράσει και το μπάσκετ —ο κόσμος έχει βαρεθεί να πληροφορείται. Ενώ, την εποχή εκείνη, ο κόσμος ήξερε ελάχιστα πράγματα.

Κινήσεις, γκριμάτσες, ατάκες ήταν πράγματα που δεν τα είχε ξαναδεί, πρωτοφανέρωτα —και δημιουργούσαν πηγαίο το γέλιο. Σήμερα, αυτά τα αστεία τα έχουμε δει και τα έχουμε ξαναδεί. Πώς να ξαναγυρίσει, λοιπόν, εκείνη η εποχή; Πώς να γελάσουμε με πράγματα που είναι εύκολα αναγνώσιμα πλέον. Είναι σαν να γελάς με το ίδιο ανέκδοτο που το 'χεις ξανακούσει 100 φορές.

Αν και η εποχή δίνει πάρα πολλές αφορμές για γέλιο —κι ίσως η κωμωδία δεν χρειάζεται. Η δίκη από την τηλεόραση, για παράδειγμα. Ξέρετε πόσες παρέες «στρώνονται» με ουίσκι μπρος στην τηλεόραση για να γελάσουν;

● Έζησες πρόσφατα την κρίση στον «902»-Αριστερά στα FM —έχασες και τη δουλειά σου. Υπήρχε αστεία πλευρά στα όσα συνέβησαν τις μέρες της διάσπασης στο ΚΚΕ;

—Έπαιρναν συνεχώς υβριστικά τηλέφωνα στην εκπομπή. Εγώ μετέδιδα μόνο τις βρισιές. Μου έλεγαν. «Όλα τα χρωστάς στο ΚΚΕ που σε ανέδειξε». Καταλάβαινα πως μου υπενθύμιζαν ότι χρωστούσα την επαγγελματική μου υπόσταση στον εργοδότη μου. Αστεία πράγματα, δηλαδή...

(Τη συνέντευξη πήρε ο
Ηλίας Κανέλλης)

Στο σημερινό μας τεύχος, φιλαξενούμε έναν άνθρωπο του ραδιοφώνου. Έναν χιουμορίστα ο οποίος με απλούς τρόπους κατάφερε, με την εκπομπή του στον «902» —που την κατέργησαν, επειδή δεν την άντεχαν προφανώς, οι επικρατήσαντες «συντηρητικοί του ΚΚΕ»— να δείξει ότι ο σημερινός τρόπος να κάνεις χιούμορ περνάει από τον σαρκασμό. Ονομάζεται Δημήτρης Τσακαλίας.

ΠΡΟΒΑΤΑΚΙΑ ΕΒΟΣΚΑ

Όταν η φλογέρα
αντηχεί, δυστυχώς
φάλτσα, πολύ φάλτσα,
στις πλαγιές του
Θησείου και του
Κεραμεικού...

Η ΕΚΘΕΣΗ των συμμετοχών στο διαγωνισμό για την χαμένη πλατεία του Κεραμεικού, που εγκαινιάσε ο Δήμαρχος Αθηναίων στις 16/7 στο Πάρκο Ελευθερίας και θα κρατήσει ως τα τέλη Ιουλίου, είναι μία καλή ευκαιρία να συλλογιστούμε πάνω στον αστικό σχεδιασμό στον τόπο μας (για λόγους τεχνικούς, χωρίς να περιμένουμε τη δημόσια συζήτηση στις 23/7.). Όπως ίσως δεν έγινε, δεν θα μπορούσε να γίνει (έτσι που ήρθαν τα πράγματα), με τον άλλον, το διαβόητο διαγωνισμό του Μουσείου Ακρόπολης. Που θα μπορούσε και εκείνος μια χαρά να είχε εκπονηθεί με ανάλογες προθέσεις, αλλά εκεί παρεξηγήθηκε τραγικά η λογική του «σπαστού» διαγωνισμού σε δύο στάδια, οπότε πέταξε το πουλάκι.

Αλλά να που εδώ υπήρχαν όλες οι προϋποθέσεις. Το ίδιο το θέμα ήταν γοητευτικότατο, «τραβούσε». Η περιοχή του Κεραμεικού όπως είναι σήμερα, οι ιστορικές της καταβολές (από αρχαιότητα ως νεοκλασικισμό), αυτό το μοναδικό μίγμα από γήινα και ουράνια στοιχεία —με λίγα λόγια, μια θαυμάσια πρώτη ύλη για οραματισμό. Η προκήρυξη του διαγωνισμού συνάμα άφηνε μεγάλες ελευθερίες σε όσους συμμετείχαν· δεν έθετε περιορισμούς και δεν δέσμευε με δήθεν «ρεαλιστικές» παραδοχές. Με άλλα λόγια, ιδανικές και εκεί συνθήκες.

Και το αποτέλεσμα; Αναγκαστικά θα γενικεύσουμε, έστω με την επίγνωση ότι αδικούμε τις λιγοστές εξαιρέσεις (που

πάντα υπάρχουν, ευτυχώς). Λοιπόν, παντού συντηρητισμός και συμβατικότητα με το κουτάλι. Και να εξηγούμαστε:

Συντηρητισμός, γιατί οι τρομακτικές συγκρούσεις που υπάρχουν στην περιοχή κουκουλώθηκαν με έναν μανδύα εφησυχασμού. Μιλάμε για την πολεοδομία που «σιδερώνει» όλες τις ζάρες, εξομαλύνει και «αμβλύνει» κάθε ενοχλητικό στοιχείο. Συμβατικότητα, γιατί όλοι λίγο-πολύ προτίμησαν τις πρασινάδες και την κηποτεχνία. (Αραγε έριξαν προηγούμενα μια ματιά στον κήπο του Θησείου;).

Γιατί ύστερα από τόσο πλύσιμο εγκεφάλου κάπου πειστήκαμε πως η πόλη θα ξαναζωντανέψει, πως θα «αποκατασταθούν» οι δεσμοί ανάμεσα σε αναβαθμισμένους και υποβαθμισμένους, πως θα ξαναλάμψουν οι δόξες των προγόνων όταν φυτευτούν ατέλειωτα στρέμματα με γκαζόν, ειδικά μέσα στο κέντρο, στους ακάλυπτους χώρους και σε απαλλοτριωμένα οικόπεδα. Δηλαδή εκεί που οι τιμές, με την εμφάνιση του πολεοδόμου, θα τιναχτούν στα ύψη (αν δεν έχει ήδη γίνει προνοητικά) και άντε μετά να ελέγξεις τις κοινωνικο-οικονομικές «επιπτώσεις» φυτεύοντας μαρουλάκια.

Τα ίδια είχαν γίνει πάνω-κάτω στο διαγωνισμό για το Γκάζι πριν μερικά χρόνια. Όπου πάλι θριάμβευσε το γκαζόν και οι διακοσμητικοί θάμνοι. (Αλλά για πηγαίνετε να δείτε σήμερα πως προχωρούν τα... έργα). Όλες αυτές βέβαια τις αντιλήψεις τις έχουν προωθήσει επώνυμοι, μοιράζοντας βραβεία και διακρίσεις, υποστηρίζοντας απόψεις σε κείμενα —και εκεί σίγουρα υπάρχουν ευθύνες.

Επειδή έλαβα μέρος σε αυτό τον διαγωνισμό, δεν θέλω να παρεξηγηθεί η κριτική μου ως η τόσο ανιαρή «γκρίνια του αδικημένου». Δεν με ενδιαφέρει τόσο η κριτική της συγκεκριμέ-

Εμπρός για μια ιστορία εξαγνισμένη και αποστειρωμένη.

νης επιτροπής κρίσης, τη δουλειά της έκανε ό,τι και αν σημαίνει αυτό. Ούτε αμφισβητώ τις βραβεύσεις. Οι αιχμές μου στρέφονται κυρίως ενάντια στην κυρίαρχη αντίληψη ότι «ανάπλαση» σημαίνει «ειδύλλια Θεοκρίτου», ότι ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων σημαίνει «παρκοποίηση», ότι η ουτοπία ταυτίζεται με ως δια μαγείας εξαφάνιση των προβλημάτων (δείτε π.χ. την υπέροχη αφέλεια των κυκλοφοριακών προτάσεων που έγιναν).

Πρό πάντων, να μη θιγούν τα ιερά και τα όσια —«προστασία» και ξερό ψωμί. Το σενάριο είχε στηθεί πολύ πριν μπει η πρώτη μολυβιά για τον διαγωνισμό. Τα υπόλοιπα ήταν απλές συνέπειες: κατσιασμένες συμμετοχές, μουνδιασμένη επιτροπή —ο κύκλος έκλεισε.

Απλά και μόνο, βλέποντας το σύνολο των συμμετοχών, θα

ήθελα να είχα σκεφτεί και κάνει ακόμα πιο «τρελλά» και τολμηρά πράγματα —αλλά τουλάχιστον να έλεγαν κάτι! Να άρθρωναν έναν λόγο για την πόλη, για την Αθήνα που όλοι την ξέρουμε και τη ζούμε, αλλά όταν έρθει η ώρα να κάνουμε κάτι για αυτήν, μένουμε άφωνοι ως ιχθείς. Γιατί, πως να το κάνουμε, ένας διαγωνισμός σαν του Κεραμεικού θέλει τέτοιου είδους κότσια. Πού να βρεθούν όμως, όταν στο πανελλήνιο βράζει η κηπουρική ως αστικός σχεδιασμός; Και ας μην παρυσυρθούν μερικοί να πιστέψουν πως το ζήτημα ήταν πόσο «εφικτή» ήταν η Α ή η Β λύση —όταν όλοι ξέρουμε πως πρόκειται για διαγωνισμό ιδεών και όχι για πακέτο εργολαβίας. Αλλού είναι τα κακαρίσματα...

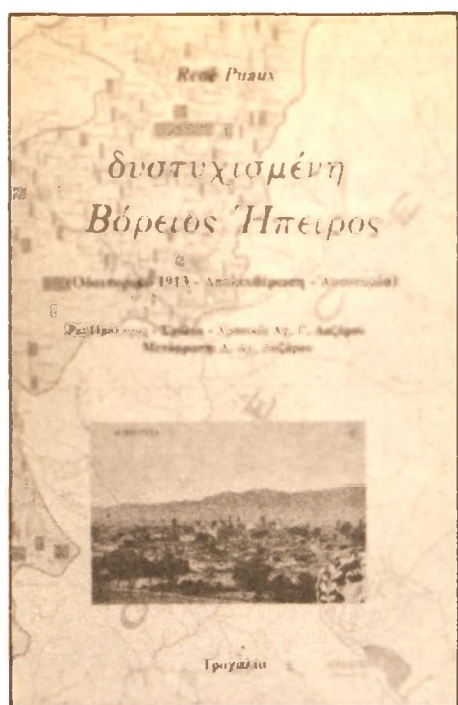
Δημήτρης Φιλιππίδης
(τσοπανάκος)

ΡΑΦΑΕΛ ΜΠΙΓΕΝΤΟΥ

Περάστε και κλείστε την πόρτα

Εκδόσεις Νεφέλη

Ρενέ Πυώ δυστυχισμένη βόρειος ήπειρος

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ 1913 -
ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ -
ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ

• Ένα εξαιρετικά επίκαιρο βιβλίο που καταγράφει με απόλυτη πιστότητα την εικόνα των κατοίκων και του χώρου της βορείου Ηπείρου την εποχή που την επισκέφτηκε ο Ρενέ Πυώ. Οι πενήντα φωτογραφίες που τράβηξε ο συγγραφέας

αποτελούν την απόδειξη των ισχυρισμών του συγγραφέα.

• Η έκδοση συμπληρώνεται με 274 σχόλια, πρόλογο και Χρονικό του βορειοηπειρωτικού αγώνα από την γέννησή του έως σήμερα.

• Τέλος εκτός κειμένου έχει προστεθεί ένας μεγάλος έγχρωμος γεωγραφικός και εθνογραφικός χάρτης (58 x 86 εκατοστά) της Βορείου Ηπείρου με το παράρτημά του όπου καταγράφονται όλες οι πόλεις και τα χωριά με τον πληθυσμό τους.

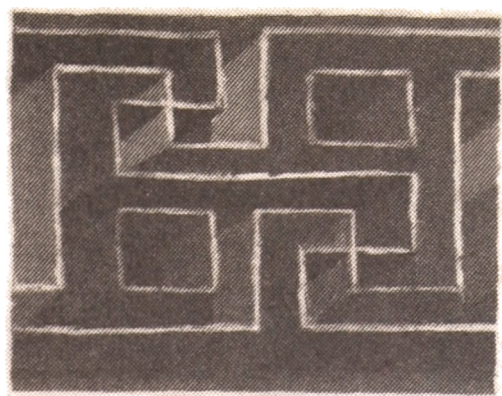
• Μετάφραση Α.Αχ. Λαζάρου, Πρόλογος-Σχόλια-Χρονικό Αχ.Γ. Λαζάρου, σελ. 258, 50 φωτογραφίες, 2.500 δρχ.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΡΟΧΑΛΙΑ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γριβαίων 5 (Πάροδος Σκουφά 64) 106 80 Αθήνα - Τηλ. 3646426

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ

τά
σταυροδρόμια
του
λαβύρινθου

ὑψίλον / βιβλία

Θ Ε Α Τ Ρ Ο

ΤΟ «ΜΙΚΡΟ ΘΕΑΤΡΟ» ΜΕ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΨΥΧΗ

**Σάτιρα του
μιλιταρισμού και του
καταναλωτισμού, ένα
από τα πλέον
σπινθηροβόλα έργα
του αξέχαστου
Δ. Χριστοδούλου**

«Σε ποια στιγμή αφήσαμε
θηρία να οπαράξουνε

τον Λόγο και την Αθηνά;» γράφει σε ανέκδοτο ποίημά του ο Δημήτρης Χριστοδούλου. Η επισήμανση είναι καίρια γιατί το ά-λογο, ό,τι γεννιέται έξω από τον λόγο, τον ορθό λόγο, προορίζεται να σπείρει τη διαμάχη, την σήψη και τον θάνατο. Έτσι ο Λόγος ερωτεύεται την Αθηνά, εναρμονίζεται με την ειρήνη και τη σοφία. Η αναφορά στον Λόγο και οι παραστάσεις, σχεδόν αποκλειστικά, με έργα ποιητών συγγραφέων είναι ο ακρογωνιαίος λίθος του «Μικρού Θεάτρου». Σάτιρες και δράματα, κωμειδύλλια και ιλαροτραγωδίες δομημένες με ποιητικό οίστρο και τον ρυθμό που πλάθει τις ονειροφантаσίες του πνεύματος με τα ανθρώπινα πάθη.

Το «Μικρό Θέατρο» δημιουργήθηκε το 1973 από την Χαρά Κανδρεβιώτου και μέχρι σήμερα ανέβασε είκοσι περίπου έργα, από Αριστοφάνη μέχρι Σαίξπηρ και από Χριστοδούλου μέχρι Τσέχωφ. Μοναδικό κριτήριο για την επιλογή των έργων ο ουσιαστικός τους Λόγος και η καλλιτεχνική τους αρτιότητα ανεξάρτητα από τις μύριες δυσκολίες που συνεπάγεται ένα τέτοιο εγχείρημα για θίασο μη επιχορηγούμενο. Προμηθεϊκό σθένος λοιπόν από έναν θίασο που τόλμησε να περιοδεύει ανά την Ελλάδα με έργα «δύσκολα» και «απρόσιτα».

Η Χαρά Κανδρεβιώτου, θεατρική συγγραφέας η ίδια, ηθοποιός και σκηνοθέτης, τιμώντας την πνευματική προσφορά του Δημήτρη Χριστοδούλου στα γράμματα και τον πολιτισμό έχει ανεβάσει συνολικά πέντε θεατρι-

κά του έργα. Το έργο *Τα όπλα του Αχιλλέα* παίχτηκε στην Πνύκα το 1977 και μετά 14 χρόνια το «Μικρό Θέατρο» ανέβασε ξανά το έργο στο Πάρκο Ελευθερίας (16 και 17 Ιουλίου) σε μία παράσταση που μας συγκίνησε για το πάθος των Ελλήνων να αντιστέκονται (θεατρικών ηρώων και ηθοποιών) αλλά και για τη γοητεία που ασκεί το θέατρο όταν εκπληρώνονται οι κανόνες της τέχνης του. Τα *Όπλα του Αχιλλέα* είναι έργο αντιπολεμικό με σύνθετη δραματική δομή, αφού αναπτύσσεται ως μυθική-ιστορική πλοκή της εκστρατείας, κριτική αντιπαράθεση των ελλήνων αρχηγών για την εξουσία του στρατού και ψυχογραφική διατομή της ανθρώπινης μωροφιλοδοξίας με τον θάνατο συμβολικό και πραγματικό.

Η σύζυγος του πρόσφατα χαμένου ποιητή Μαρία Κανδρεβιώτου, αρχιτεκτόνισσα στο επάγγελμα, σχεδίασε τα σκηνικά και τα κοστούμια της παράστασης με φαντασία, λιτή αισθητική αντίληψη και λειτουργικότητα.

Ο θεατρικός λόγος του Δημήτρη Χριστοδούλου σε ένα ή δύο σύντομα σημεία της παράστασης απονείει επειδή ακριβώς επιχειρεί να σταθεροποιήσει αποφανκτική διακωμώδηση του μιλιταρισμού και των ατταβιστικών προδιαθέσεων του ανθρώπου για συγκέντρωση άχρηστου υλικού πλούτου και επίδειξη αποτροπής συμπεριφοράς. Ιδέες που διαποτίζουν ολόκληρο το έργο και αναδεικνύονται συνεχώς με τη ανέλιξη της δράσης. Η σκηνοθετική δεινότητα της Χαράς Κανδρεβιώτου διαφύλαξε το πνεύμα του έργου από πιθανές εκτροπές και διατήρησε τη λεπτή ισορροπία της σύνθεσης των σατιρικών και δραματικών στοιχείων. Το έργο «Τα όπλα του Αχιλλέα» θύει ανεβεί από το «Μικρό Θέατρο» σε διάφορα δημοτικά θέατρα μέχρι το τέλος της θερινής περιόδου.

Μηνάς Ταταλίδης

Αλληλογραφία
(Διονυσίου Σολωμού, *Απαντα*, τ. 3, Επιμ. - μετάφρ. - σημ.: Λίνου Πολίτη, εκδ. Ίκαρος, 1991). Η ολοκλήρωση, μετά θάνατον Λίνου Πολίτη, του πολύτιμου έργου του, είναι ένα μείζον εκδοτικό γεγονός. Έξι γυναίκες πιστεψαν, δούλεψαν και στήριξαν αυτόν τον εκδοτικό άθλο: Οι εκδότριες του Ίκαρου Κατερίνα και Χρυσή Καρύδη· η Δέσποινα Πολίτη, εκ μέρους της οικογένειας Λ. Πολίτη· η παλαιογράφος Μαρία Λ. Πολίτη, φιλόπονη μαθήτρια του πατέρα της Λίνου, που είχε την ευθύνη για την τελική διαμόρφωση του παραρτήματος και των επιμέτρων της έκδοσης· η Τζούλια Τσακίρη, που ανέλαβε το έργο των τυπογραφικών διορθώσεων· η καθηγήτρια της φιλολογίας Ελένη Τσαντσάνογλου, άξια μαθήτρια του Λίνου Πολίτη, που είχε τη συνολική και ευαίσθητη ευθύνη της θεώρησης όλου του έργου, όπως το είχε παραδώσει ο Λίνος Πολίτης. Οι σκιές των τεσσάρων ανδρών: του Διονυσίου Σολωμού, του Λίνου Πολίτη, του Νίκου Καρύδη, του Παναγιώτη Μέρμηγκα θα μπορούσαν τώρα ν' αναγαλλιάσουν...

Βάρναλης: Σκλάβοι Πολιορκημένοι (εκδ. Κέδρος, 1991). Τον τέταρτο τόμο της σειράς των Απάντων του Κώστα Βάρναλη επιμελήθηκε ο ποιητής και καθηγητής της φιλολογίας Γιάννης Δάλλας. Μια «εύγλωττη» και προσεγμένη έκδοση!

Για τις «Ποιητικές ανθολογίες» μίλησαν στο Ενδέκατο Συμπόσιο Ποίησης στην Πάτρα (5-7 Ιουλίου '91).

Δεν λειτουργεί μόνο στην Χίο το Ιωνικό Κέντρο Επιστημονικών και Πνευματικών Σπουδών. Μια νέα περίοδος αρχίζει στην Αθήνα, στο νεοκλασικό χτίριο της οδού Λυσίου 11 στην Πλάκα.

Με βρήκαν μέσα στη φούστα τον μητρικό προδομένο κρυφώνα.

Πρόσωπο δίχως δροσιά σπαταλημένη με τα πικρότερα δάκρυα.

Πιο κόκκινη ντροπή δεν υπήρξε απ' εκείνη που λέρωσε

με μια κηλίδα από το τρομαγμένο μου αίμα το μάγουλό μου.

Ω το έδαφος κάτω από τα πόδια της ο χαμένος παιδότοπος...

Αβέβαια δώρα των ματιών, υποσχέσεις συναίνεσης πως θάναι γενναιόδωροι μεταξύ τους σαν θεοί.

Ως την διάφευση κυνηγώντας την έκπληξη

ν' αντικρύσουν αγκαλιασμένοι τον ψυχικό τους σωσία.

Τόσο όμοιος και ξένος είναι για τη γυναίκα ο άντρας όσο όμοιος και ξένος είναι για τον ύπνο ο θάνατος.

Στον παγιδευμένο των εραστών κρυφώνα δεν βρήκα το παιχνίδι.

Τύχη που νόμιζα παιδί πως ήμουν ο πρωτότοκός σου.

Ό,τι σοβαρό μπορώ να σκεφτώ μεγάλος:

Μου λείπεις ελαφρότητα της μικρής ηλικίας, εσείς παιδικές διακοπές, ονειρώξη στην ενήλικη νύχτα.

Γιώργος Μοράρης, *Συναναστροφές της σιωπής* (εκδ. Καστανιώτη, 1991).

Ένα δραματουργικό πρόσχημα

Samuel Beckett

Σχιρτήματα. Πώς να πω.

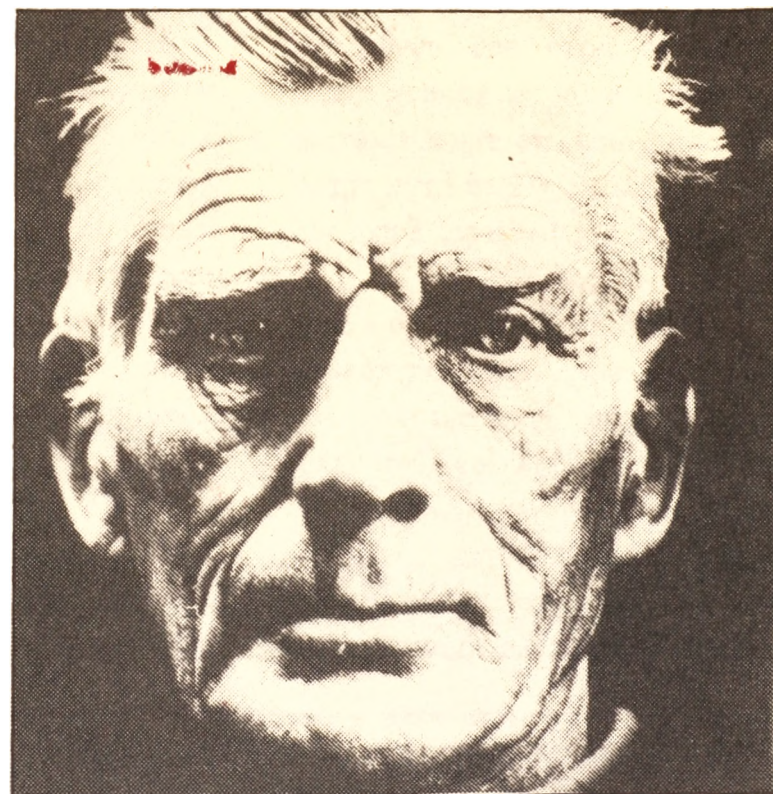
Μετάφραση: Κυβέλη Μαλαμάτη.

Δημήτρης Κρανιώτης

(Εκδόσεις «Εξάντας»). Αθήνα 1990

Ο Μπέκετ έγραφε τα «Σχιρτήματα» το 1987 στα αγγλικά και τα μετέφρασε στα γαλλικά δύο χρόνια χργότερα. Το ανάποδο συνέβη με το «Πώς να πω», που είναι και το τελευταίο του κείμενο: γράφτηκε το 1989 στα γαλλικά και μεταφράστηκε από τον ίδιο στα αγγλικά μέσα σε λίγους μήνες. Πεζό τα «Σχιρτήματα», ποίημα το «Πώς να πω» δείχνουν, το καθένα με τον δικό του τρόπο, την επιμονή του δημιουργού ως την εσχάτη ώρα στα θέματα και στη γλώσσα που προσδιόρισαν από την πρώτη στιγμή το έργο του. Το πρότυπο του έγκλειστου ήρωα σε συνδυασμό με έναν λόγο αφασικό, που υπονομεύει —αν δεν καταργεί— τη γνωστική συνείδηση, βρίσκονται και εδώ σε πλήρη ανάπτυξη.

Η πορεία την οποία ακολουθεί ο ανώνυμος πρωταγωνιστής στα «Σχιρτήματα» είναι κυκλική. Ξεκινάει από μια κατάσταση απώλειας —το αίσθημα της βουβής απόγνωσης επιτείνει η περιγραφή της απομόνωσης του σε έναν απροσπέλαστο από εξωτερικές επιδράσεις χώρο—, κορυφώνεται με την απάλειψη της μνήμης και εκπνέει με την ακινητοποίησή του σε μια νεκροζώντανη μορφή ύπαρξης, ανίκανη να δράσει, να σκεφθεί ή να μιλήσει. Ο χαμός του αγαπημένου γυναικειού προσώπου αποτελεί μόνον ένα δραματουργι-

κό πρόσχημα, για να στήσει ο συγγραφέας το σκηνικό που τον εξυπηρετεί: ένα γυμνό τοπίο, το οποίο αντικατοπτρίζει τον εσωτερικό κόσμο του ήρωά του. Κόσμος που είναι αδύνατον να συσταθεί και να δημιουργήσει, όπως διαπιστώνουμε αμέσως μετά την ανάγνωση του «Πώς να πω». Το παραλήρημα, η σπαστική άρθρωση, η τρέλα γίνονται τα κύρια χαρακτηριστικά της φωνής που επί ματαίω προσπαθεί να ακουστεί και να σημάνει. Το «χύχνειο άσμα» του Μπέκετ δεν είναι τίποτε άλλο από την επιβεβαίωση της ποιητικής του. Η καλή μετάφραση μας βοηθάει να την παρακολουθήσουμε σε όλη της την ένταση.

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

«Παρηγόρησε τό πνεῦμα τῶν ρωμιῶν...»

Δελτίο Κέντρου
Μικρασιατικῶν Σπουδῶν
Τόμος ἑβδομος
Ἀθήνα 1988-1989.

Τό Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν μέ τή δραστηριότητά του, κυρίως συλλεκτική καί ἐκδοτική, ἀναρριπίζει τή φλόγα τῆς ἀγάπης πρός τήν ἑλληνική Μικρά Ἀσία, πού ἐπὶ ζωῆς ἔκαιε στήν καρδιά τῶν ἰδρυτῶν του, τῆς Μέλπως Μερλιέ καί τοῦ φιλελληνικότατου συζύγου της Ὁκτάβιου. Φοβοῦμαι πώς οἱ λέξεις πού χρησιμοποίησα θά φανοῦν κοινοτόπως στομφώδεις καί ρομαντικές, ἀλλά λίγο μέ πειράζει: σ' ἕναν καιρό ὅπου τό πνεῦμα τῆς ὑπαλληλίας καί τό μορμολύκειο τοῦ συνδικαλισμοῦ κοντεύουν νά κάνουν παγετώνια τή χώρα, τό σημαντικότερο εἶναι νά μιλάμε γιά τά ἔργα τῆς ἀγάπης καί τῆς μνήμης, ἔστω καί μέ ἄκομφες φράσεις.

Τέτοιο ἔργο εἶναι καί τό «Δελτίο» —στήν πραγματικότητα πρόκειται γιά Ἑπιστημονική Ἑπετηρίδα, τό «Δελτίο» εἶναι ὑπερβολικά μετρίφων τίτλος— τοῦ ὁποῦ φέτος ἐκδόθηκε ὁ νέος τόμος. Οἱ ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρουσες μελέτες πού περιλαμβάνει διαφω-

τίζουν σπουδαῖες πτυχές τῆς ζωῆς τοῦ μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ, καί λυπᾶμαι πού ἡ στενότητα τοῦ χώρου, δέν ἐπιτρέπει τήν ἀναγραφή τους. Ἀλλά μοῦ ἐπιτρέπεται, ἐλπίζω νά πῶ ὅτι, μέ κυριεύει ὅταν διαβάζω στή βιβλιογραφική συμβολή τοῦ κ. Γιώργου Γιαννακόπουλου «Ἑλληνικά βιβλία τυπωμένα στή Σμύρνη (1894-1922)» πώς τό ἐν Σμύρνη Ἑλληνογερμανικοῦ Λύκειον Κ. Γιαννί-κη τυπώνει τό 1912-13 Ἑπετηρίδα 220 σελίδων μέ ἐργασίες διδασκόντων καί τελειοφοίτων, μέ κυριεύει λοιπόν τό αἶσθημα τοῦ ἐγχειρισμένου πού τοῦ ἔκοφαν τό χέρι.

Καί μολοντί δέν ἀνήκω στούς ἐκ Διαφωτισμοῦ ἀρχαιολάτρες, μᾶλλον θά διαφωνήσω μέ τήν κ. Ἰωάννα Πετροπούλου, πού γράφει στήν ἐκτενὴ μελέτη της «Ὁ ἐξελληνισμός - ἐξαρχαϊσμός τῶν ὀνομάτων στήν Καππαδοκία τόν δέκατο ἕνατο αἰῶνα» ὅτι ὁ Ὀμούρλογλου πού μετονομάζεται σέ Ὀμκρόλην δέν ἔχει σχέση μέ κανέναν Ὀμηρο. Ἀλλά ὅταν στόν διδάσκαλο τοῦ Γένους Ἀβραάμ Ὀμούρλογλου ἀρνιόμαστε τή συγγένεια μέ τόν ἀρχαιότατο παππού, δικαίως πιά τή διεκδικοῦν οἱ Τοῦρκοι γιά τούς δικούς τους Ὀμέρ.

«Ἐλα! νά σέ πάγω στήν Ἐκκλησία. Θυμᾶσαι; ἦσουν μικρός, δέν ἦσουν ἀκόμα πέντε χρονῶ. Τίς Κυριακές φοροῦσες τά γιορτερά σου, ἔπιανες τό χέρι μου καί πηγαίναμε στήν Ἐκκλησία. Φρόντιζες νά πάρης δύο ἀντίδωρα καί τό ἕνα ἀπό αὐτά τό πηγαινες στό σπίτι, στή Γιαγιά σου, πού μαγείρευε τό φαγή μας. Ἀργότερα, θυμᾶσαι, εἶχες μεγαλώσει πιά, ἐκεῖνα πού διάβαζαν στήν ἐκκλησία τά βράδουα, γύρω στή σκάμνε, τά μετάφραζες καί τά ἐξηγοῦσες στό σπιτικό καί στούς γειτόνους. Θυμᾶσαι πόσο λυπώσουν γιατί δέν ἤξεραν ἑλληνικά; Παιδί μου, κάμε δίχως ἄλλο ὅπως σοῦ λέγω. Μάζεψε τόν κόσμο γύρω σου καί δώσε μαθήματα μετά σχετικά πρός τή θρησκεία καί τό ἔθνος μας. Πήγαινε πάλε στήν Ἐκκλησία καί κλᾶφε γιά τούς ἄτυχους Χριστιανούς, πού εἶναι ἀναγκασμένοι νά διαβάζουν τό Εὐαγγέλιο τουρκικά. Παρηγόρησε τό πνεῦμα τῶν ρωμιῶν ἐκείνων πού χωρίς νά καταλαβαίνουν τίποτα, μετά φόβου θεοῦ προσεύχονται ἀπάνω στό πόδι ὀλόκληρες ὥρες» (σ. 300).

Σιωπῶ.

Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος

Ευρωπαϊκή
Ολοκλήρωση: Θεωρία καί
Πολιτική (επιμ. Ν.
Μαραβέγια καί Μ.
Τσινισιζέλη, ἐκδ.
Θεμέλιο, 1991).
Συλλογικός τόμος ὅπου
περιέχονται κείμενα
πανεπιστημιακῶν με ἀξονα
το πολύπλοκο φαινόμενο
τῆς Ευρωπαϊκῆς
ολοκλήρωσης.

Ζοῦμε συγκλονιστικές
στιγμές, εἶναι ἀλήθεια:
ἀπό τή μία ἡ Εὐρώπη
ἀναζητά τήν ολοκλήρωσή
της μέσα ἀπό κοινούς
δρόμους καί ἀπό τήν ἄλλη
κατακερματίζεται. Το
«νόμισμα» δέν εἶναι τόσο
ενιαίο ὅσο
παρουσιάζεται...

Ἡ Ἀνακομιδή τοῦ
Γιώργου Δανιήλ, μια
συλλογή κριτικῶν
κειμένων του (ἐκδ.
βιβλιοπωλείον της
«Εστίας», 1991) που
αναφέρονται στοὺς Κ.
Καβάφη, Γ. Σεφέρη, Ν.
Καχτίτση, Νίκο Γαβριήλ
Πεντζίκη, Ὁδ. Ελύτη,
Κώστα Βάρναλη, καθώς
καί στον Γιώργο
Σικελιώτη, τον Στάθη
Τραχανατζή καί τον Γ.Β.
Μακρή. Τά «μικρά
κριτικά» κείμενα τοῦ
ποιητῆ Γιώργου Δανιήλ,
γνωστοῦ κυρίως ἀπό τή
μελέτη τοῦ ἔργου τοῦ Ν.
Καχτίτση, μας
υπενθυμίζουν τον
πρόσφατο καί πρόωρο
θάνατο τοῦ συγγραφέα
τοὺς καί τή μυστική
«συνωμοσία» τοῦ τίτλου
τῆς συλλογῆς τοῦ.

Θεωρεῖο: Μηνιαία
επιθεώρηση αισθητικῶν
καί λοιπῶν ἀναζητήσεων
(τχ. 5, Μάιος 1991).
Παρίσι ὁ τόπος ἐκδόσεως
τοῦ περιοδικοῦ, που ὅπως
δηλώνεται στον ὑπότιτλό
τοῦ «πᾶει παντοῦ ὅπου
υπάρχουν Ἕλληνες». Με
θέματα ἀπό τὸ θέατρο, τή
μουσική, τὰ εἰκαστικά, τή
λογοτεχνία ἀλλά καί
σχόλια ἐπικαίρα που
«συμβαίνουν εἰς
Παρίσιους» ἀλλά καί
αλλοῦ (Théorio, 24 rue de
La Tour d' Auvergne,
75009 PARIS).

Ὅταν το παρελθόν στοιχειώνει το παρόν

Ἄιρις Μέρντοχ
Θάλασσα, θάλασσα
(ἐκδ. «Χατζηνικολή»)
Μετάφραση: Ηλεάνα Μέρμηγκα
Ἀθήνα 1990.

Ἡ Ἄιρις Μέρντοχ εἶναι ἐπιτυχημένη βρετανή μυθιστοριογράφος που προέρχεται ἀπό τον πανεπιστημιακὸ κλάδο. Δίδαξε γιά πολλά χρόνια φιλοσοφία στην Οξφόρδη καί δοκίμιά της βλέπουν ἀκόμη καί σήμερα τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας. Τὸ εἶδος τοῦ πανεπιστημιακοῦ - συγγραφέα ἀπαντάται συχνά στον ἀγ-

γλόφωνο κόσμο καί ὅσοι παρακολουθοῦν τή λογοτεχνία του ξέρουν ὅτι τὸ στοιχεῖο αὐτὸ δέν εἶναι καθόλου ἐπιβαρυντικό γιά τὰ μυθοπλαστικά κείμενα. Ἡ Μέρντοχ τὸ ἀποδεικνύει περίτρανα. Τὰ ἔργα της σηματοδοτοῦν πάντοτε μια πνευματικὴ περιπέτεια, ἀλλά οὐδέποτε ρέπουν πρὸς τὴ φιλολογία ἢ πρὸς τὴν ἀχαρὴ φλυαρία τῶν ιδεῶν. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καί στο «Θάλασσα, θάλασσα», που τὸ 1978 κέρδισε τὴ διακρίση Booker Mc Connell Prize. Πρόκειται γιά μια ἱστορία με ὑπόγειες, ἀλλά ἐντονες καί κατὰ βάσιν δραματικές συγκρούσεις (ὅποιοι ἔχουν διαβάσει τὸ «Ἐνα κομμένο κεφάλι» καταλαβαίνουν τι ἐννοῶ), οἱ

Ιατρική για όλους;
Ζητήματα κοινωνικής
ιατρικής —αλλά από
σχετικά διαφορετικές
σκοπιές πραγματεύονται
τρία βιβλία: 1.

*Επικινδυνότητα και
κοινωνική ψυχιατρική*
(εκδ. Παπαζήση, 1991),
όπου περιλαμβάνονται
κείμενα από δυο συμπόσια
για την Ψυχιατρική, την
επικινδυνότητα και τη
Δικαιοσύνη. 2. Σπύρου
Απ. Δοξιάδη, *Ο ρόλος
του γιατρού στην
κοινωνία. Δικαιώματα
και υποχρεώσεις* (εκδ.
Δωδώνη, 1990). 3.

Υγεία για όλους το 2000.
Πρακτικά του Εθνικού
Συμποσίου Υγείας (7-8
Ιουνίου 1990).

Καταφύγιο; καταυλισμός;
κονάκι; Όχι, όχι!

*Κατάλυμα νέων ποιητών
της Θεσσαλονίκης 1980-
1989* μια ανθολογία

(άλλη μία) νέων ποιητών
που εκδίδουν το πρώτο
τους βιβλίο στη
Θεσσαλονίκη μετά το '80.

Ανθολόγος ο Βασίλης
Δημητράκος (εκδ.

Μπιλιέτο, Θεσσαλονίκη
1991). Πολύ προσεκτική
δουλειά! Ο Βασίλης

Δημητράκος, μπαίνει στον
κόπο όχι μόνο της
επιλογής αλλά και της
εισαγωγής, καθώς και
μιας αρκετά κοπιαστικής
εργογραφίας

—βιβλιογραφίας. Μια
πολύ φροντισμένη έκδοση
που έδωσε, επιτέλους,
λίγη απασχόληση στον
χαρτοκόπτη, μιας και
εκτός από γνώστης της
τέχνης του ξαχρίσματος
είναι και ερασιτέχνης της
«ανάγνωσης».

Λαμπρά. *Τα μεταξωτά
της Προύσας!* Η ωραία
έκδοση της Σούλας Μπόζη
που μας παρουσιάζει το

«ιστορικό» των
μεταξωτών της Προύσας
συνοδεύεται από
καλοστημένες —αν και
λίγο τυποποιημένες—
φωτογραφίες της Λίζας

Έβερετ. Μπουρουμτζούκι,
κουτνί, ατλάζι
«λιμπανέζ», αλλά και
σπρικόν, δαμασκέτο,
καμουχάς και ταφτάς:

λαμπερά ονόματα!

ο Χαρτοκόπτης

οποίες καταλήγουν σε πλήρη απογύμνωση της ψυχής
και, το κυριότερο, των ενστίκτων. Η Μέρντοχ αγα-
πά τους ηλικιωμένους ήρωες. Όπως στον «Μαύρο
Πρίγκηπα», έτσι και εδώ πρωταγωνιστής είναι ένας
ιδιόρρυθμος εξηντάρης (σκηνοθέτης το επάγγελμα),
που αποσύρεται σε ένα ερημικό σπίτι κοντά στην θά-
λασσα για να αποτιμήσει —και να κρίνει μάλλον
αρνητικά— την προηγούμενη ζωή του. Τα πράγμα-
τα, ωστόσο, δεν θα του το επιτρέψουν. Η συγγραφέ-
ας χρησιμοποιεί το μαγικό στοιχείο —με βασικό
σύμβολο τη θάλασσα— για να θέσει σε κίνηση μίαν
απροσδόκητη δράση: ο Τσαρλς Άρρομπυ όχι μόνο

δεν θα ξεφύγει από το παρελθόν, αλλά και θα εμπλα-
κεί επικίνδυνα στις επιλογές και στις αποφάσεις των
προσώπων που το στοιχειώνουν. Το τίμημα θα είναι
για όλους σκληρό: οι μυθιστορηματικοί ήρωες της
Μέρντοχ έχουν έναν βίαιο χαρακτήρα, που εκδηλώ-
νεται αργά και δημιουργεί γεγονότα τα οποία οδη-
γούν σε μια σύγχρονη τραγωδία. Το βιβλίο, πάντως,
παρά τον όγκο του, διαβάζεται απνευστί, κρατώντας
μας καθ' όλη τη διάρκεια της απόγνωσης σε κατά-
σταση υπερδιέγερσης. Και αυτό είναι το πιο σημαντι-
κό.

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

Ζητήματα εξωτερικής πολιτικής

1. *YEAR BOOK* της Νοτιοανατολικής Ευρώπης για
το 1990. Ελληνικό Ίδρυμα Αμυντικής και Εξωτερι-
κής Πολιτικής.

2. *The Greek - Turkish Conflict in the 1990. Dome-
stic and External Influences*. Επιμ. Δημ. Κώνστας
(εκδ. Macmillan).

1. Το *YEAR BOOK* αυτό (επιμ. Καθηγητές Θ. Βε-
ρέμης - Θ. Κουλουμπής) όπως και τα προηγούμενα
προωθεί την σύνδεση της ελληνικής σκέψης πάνω σε
θέματα εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής με την
αντίστοιχη διεθνή διανόηση όπως αυτή εκφράζεται
στα άρθρα των κ.κ. *Altmann, Bebler, Daianu, Got-
chev, Johansen, Kutiyama, Lesser, Mc Donald, Pri-
dham, Sturmer, Vatikiotis, Verres* και *Worner* κτλ.

Ο τόμος ανοίγει με την ετήσια διάλεξη του ΕΛΙΑ-
ΠΕΠ, που για το 1990 ήταν με τον κορυφαίο γερμα-
νό καθηγητή *Michael Sturmer* ο οποίος παρουσιάζει
τα διλήμματα και τις προκλήσεις που δημιουργούν-
ται στην Ευρώπη με το κοσμοϊστορικό γεγονός της
γερμανικής ενοποίησης. Η εμπεριστατωμένη και πο-
λυεπίπεδη ανάλυσή του οδηγείται σε ένα ουσιαστικό
συμπέρασμα: Μια «ευρωπαϊκή Γερμανία» και όχι
μια «γερμανική Ευρώπη», θα συμβάλει σε μια ειρη-
νική και ισορροπημένη νέα τάξη πραγμάτων στο διε-
θνές σύστημα. Συγχρόνως η Ευρωπαϊκή Γερμανία α-
ποτελεί πρόσθετη πρόκληση για την επιτάχυνση της
διαδικασίας ενοποίησης των δώδεκα κρατών μελών
της Κοινότητας.

Πριν κλείσουμε την αναφορά μας στη σημαντική
αυτή έκδοση, πρέπει να τονίσουμε πως στις σελίδες
403-426 το ΕΛΙΑΜΕΠ παραθέτει μια περιεκτική α-
ναφορά της δομής οργάνωσης και δραστηριοτήτων
του που διακρίνεται για την πληρότητα και τη διαφά-
νεια του ιδίως στους καταλόγους που παρουσιάζουν
τους έλληνες και ξένους συνεργάτες καθώς και στις
πηγές χρηματοδότησής του.

2. Το αντικείμενο των ανταγωνιστικών ελληνοτουρ-
κικών σχέσεων με τις προεκτάσεις του στην τελευ-
ταία δεκαετία, μελέτησαν δεκατέσσερις επιστήμονες
από Ελλάδα, Τουρκία, Αμερική, Γερμανία, Βρετα-

νία, Καναδά. Το βιβλίο περιέχει τις εισηγήσεις διε-
θνούς συνεδρίου που οργανώθηκε στο Πάντειο Πανε-
πιστήμιο 3-5 Μαρτίου 1989. Στο ενδιαφέρον αυτό
βιβλίο η ανάλυση γίνεται σε δυο σημαντικά επίπεδα:

Πρώτον: Στο εσωτερικό καθεστώς των δυο χω-
ρών και στο ποσοστό που οι εσωτερικές μεταβολές ε-
πηρέασαν την διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής.
Γράφουν οι καθηγητές *Richard Clogg*, Ευάγγελος
Κουφουδάκης, *Heinz Kramer*, ο Βρετανός *Geoffrey
Pridham*, ο επίκουρος καθηγητής του Παντείου Πα-
νεπιστημίου Αθ. Πλατιάς και η καθηγήτρια *Duygu
Sezer*.

Το άλλο επίπεδο ανάλυσης ασχολείται με την ε-
ξωτερική και διεθνή θεώρηση των ελληνοτουρκικών
σχέσεων και χωρίζεται σε δυο υποκατηγορίες: Η
πρώτη, αφορά στη διάρθρωση του διεθνούς συστήμα-
τος και στην επίδραση των αλλαγών στη διάρθρωση
αυτή, η δεύτερη αφορά στην πολιτική συμπεριφορά
των δυο αντιπάλων. Γράφουν, ο καθηγητής Δημή-
τρης Κώνστας, ο Αμερικανός επίκουρος καθηγητής
Matthew Evangelista, ο *Dr. Ronald Meinardus*,
διευθυντής του γερμανικού ιδρύματος *Friedrich Nau-
mann* το οποίο και χρηματοδότησε την έκδοση, η Α-
μερικανίδα εμπειρογνώμων *Helen Laipson*, ο Κανα-
δός καθηγητής *Robert Cutler* και οι επίκουροι καθη-
γητές Στεφάνου και Τσαρδανιδής.

Ο τόμος κλείνει με ένα πολύ χρήσιμο χρονολογικό
πίνακα των εξελίξεων των ελληνοτουρκικών και του
κυπριακού στην περίοδο 1974-1988 που επιμελήθηκε
ο Δ. Κώνστας. Επίσης ο ονοματολογικός και θεμα-
τικός δείκτης του βιβλίου συντελεί στην ακόμη θετι-
κότερη εικόνα του.

Η έκδοση αυτή από τον σοβαρό αγγλικό εκδοτικό
οίκο *Macmillan* αντιμετωπίζει με διαφορετική οπτι-
κή γωνία το θέμα και οδηγεί προς μια ώριμη αντιμε-
τώπιση των προβλημάτων με προοπτική επίλυσης
των ελληνοτουρκικών, και συντελεί σε μια διεθνή
προβολή των ελληνοτουρκικών θεμάτων στην γενική
φιλολογία της πολιτικής επιστήμης.

Σωτήρης Ντάλης

ΤΟ ΝΕΟ Δ.Σ. ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Η συνέλευση του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου, που έγινε την περασμένη Παρασκευή σε κεντρικό ξενοδοχείο της Αθήνας, όπως αναμενόταν, δεν προδιέγραψε κανένα φωτεινό μέλλον για το σινεμά της πατρίδας μας. Η εμμονή του συμβούλου κινηματογραφίας Απόστολου Δοξιάδη στον περιβόητο «εκσυγχρονισμό» του κινηματογράφου μας, ο «εξορθολογισμός» της παραγωγής που θα στηρίζεται στους περιβόητους «φακέλους παραγωγής» και στην «τράπεζα σεναρίων» κι οι νεφελώδεις εξαγγελίες για συνεργασία με ευρωπαϊκούς φορείς παραγωγής δεν μπορούν με τίποτα να αποτελέσουν εγγυήσεις για το αύριο.

Όταν στην Ευρώπη τους αντίστοιχους φορείς πολιτικής για τον κινηματογράφο απασχολεί το πρόβλημα της ταυτότητας των ταινιών, όταν η ευρωπαϊκή κινηματογραφική παραγωγή αναζητεί τρόπους να αντιμετωπίσει την αμερικανική πλημμυρίδα από ταινίες ομοιόμορφης αισθητικής που επιβάλλονται ως καταναλωτικά προϊόντα — μέσω των τεραστίων δυνατοτήτων της διανο-

μής και χάρη στην διαφήμιση— στην Ελλάδα συνεχίζουμε να ομφαλοσκοπούμε και να στηρίζουμε το «φωτεινό μας μέλλον» στα από χρόνια δοκιμασμένα οικεία κακά: στο ό,τι προκύψει (που σημαίνει ότι ο σχεδιασμός κάθε άλλο παρά υπόκειται σε ένα προαποφασισμένο κριτήριο αισθητικών και άλλων επιλογών, σ' έναν προγραμματισμό) και στους συνδικαλιστές ανθρώπους που προάγουν την συντεχνία τους και τα ιδιαίτερα συμφέροντά της (που, όμως, ενδέχεται να μην εναρμονίζονται προς το συμφέρον του κινηματογράφου μας).

Η κατά κράτος επιβολή των θέσεων του υπουργείου (ακόμη κι αν παραπέμφθηκε στις καλένδες το ζήτημα της υιοθέτησης από τη συνέλευση του κατατεθειμένου σχεδίου πολιτικής) κι η εκλογή στο νέο δ.σ. εξ ολοκλήρου σχεδόν ανθρώπων που υποστήριζε ο Απ. Δοξιάδης, μπορεί να συνιστούν μία συνδικαλιστική νίκη. Ο κινηματογράφος, όμως, κακά τα ψέμμα-τα, είναι κάτι πολύ παραπάνω από τον συνδικαλισμό.

Την τελευταία στιγμή, κι ενώ το ναυάγιο ήταν επί θύραις, σώθηκαν τα Επιδάურια. Ωριμότερες σκέψεις επικράτησαν στα κυβερνητικά κλιμάκια και, τελικά, οι υπεσχημένες οικονομικές παροχές δόθηκαν στους ηθοποιούς που σταμάτησαν την απεργία τους. Όμως, ακόμη κι αν η «ρουτίνα» ενός θεσμού παρηκμασμένου δεν διασαλεύθηκε, η ζητούμενη «αναβάθμιση» δεν φαίνεται επί θύραις, και πώς, όταν οι παραστάσεις της Επιδάου προγραμματίζονται με προσφυγή σε «κουρασμένες» καλλιτεχνικές προτάσεις, όταν, περισσότερο, ο χρόνος προετοιμασίας μιας παράστασης είναι ελάχιστος; Να το πάρουμε μήπως απόφαση; Τα Επιδάურια συντηρούνται πλέον μόνο και μόνο χάριν του τουρισμού;

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΣΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Είχαμε να το λέμε: Οι κινηματογραφικές επιλογές της ΕΤ-1 ήταν από τα πιο ενδιαφέροντα πράγματα που μας πρόσφερε η τηλεόραση. Η τηλεόραση, ουσιαστικά, έχει παίξει το ρόλο της καλύτερης κινηματογραφικής λέσχης προσφέροντας κινηματογραφική παιδεία, μαζί και ψυχαγωγία.

Υπεύθυνος για τις κινηματογραφικές ταινίες στην Τ.Υ. ήταν βέβαια ο

Μισέλ Δημόπουλος. Που η κατάρτισή του και η επάρκειά του δεν αμφισβητήθηκαν από καμιά κυβέρνηση — ούτε τις κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ, αλλά ούτε κι από την τωρινή.

Ωστόσο, τις μέρες που πέρασαν ο Μισέλ Δημόπουλος, που ανέλαβε καινούριος διευθυντής στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης υπήρχε χρεία να αντικατασταθεί. Αντικαταστάτης του φέρεται κάποιος κύριος Αντωνιάδης, η σχέση του οποίου με το

αντικείμενο είναι ότι, πριν από καιρό, είχε σχέση με την παραγωγή φτηνών (και φτηνιάρικων) βιντεοκασετών — όταν το είδος ανθούσε.

Γιατί τόσο πρεμούρα; Γιατί, φαίνεται στην ΝΔ δεν γνώριζαν ότι ο εν λόγω κύριος επαίρετο ως πασοκάνθρωπος — μόνο που πρόλαβε να γίνει γαλάζιος εγκαίρως...

ΝΕΟΠΛΟΥΤΟΙ ΚΑΙ ΠΑΒΑΡΟΤΙ

Ήταν προφανές ότι η πρόσκληση του Λουτσιάνο Παβαρότι στην Ελλάδα θα κινούσε το ενδιαφέρον του μεγάλου κοινού — πολύ μεγαλύτερο από τους συνήθεις φιλοτέχνους. Γι' αυτό ήταν κάτι παραπάνω από απαράδεκτη η μεθόδευση των διοργανωτών, να μοιραστούν επιλεκτικά εισιτήρια σε «ευνοούμενους», «δικούς μας», «φίλους» και «γνωστούς».

Οι ουρές — πρωτοφανείς για τα δεδομένα των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων του καλοκαιριού — έδειξαν το μέγεθος της προσδοκίας του κοινού να παραβρίσκεται στην «μαγική βραδιά». Και είναι τουλάχιστον ασέβεια προς την πλαιπωρία στην οποία υποβλήθηκαν αυτοί οι άν-

θρωποι, να κλείσουν τα γκισέ «στα μούτρα τους», επειδή κάποιοι «μάγκες» είχαν τις κατάλληλες γνωριμίες.

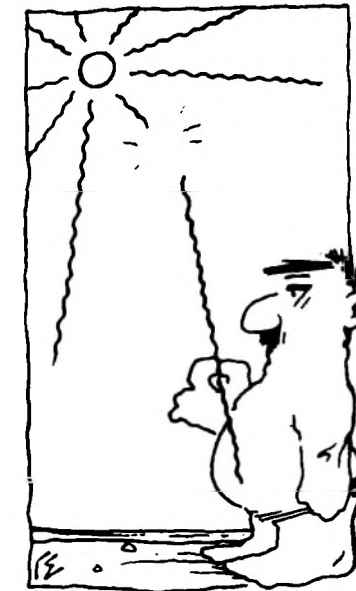
Στην Ελλάδα «των γνωριμιών» και «των ευκαιριών» πάει πολύ μία συνήθης δημόσια πρακτική να προσβάλλει ακόμη και τον πιο υγιή τομέα: εκείνον της ψυχικής ανάπτυξης και της τέχνης. Εκτός κι αν η καλλιτεχνική έκφραση έχει περιέλθει στην δικαιοδοσία του νεοπλουτισμού — της χύδην αισθητικής και των εξίσου χύδην αρχών του.

«Μέσα στους καιρούς που περνάμε εγώ νομίζω ότι όλα έχουν μία αξία, ακόμη κι η «εξτρεμιστική» θέση: «είμαι μόνος μου». Κι έχει αξία επειδή υποδηλώνει την ανάγκη της ελευθερίας — όχι με την έννοια τη βερμπαλιστική, αλλά έμπρακτα, μέσα στη δημιουργία έργου. Κι όταν γίνεται έργο, τότε οφείλουμε σεβασμό».

Λόγια του κινηματογραφιστή Σταύρου Τορνέ (φωτογραφία) που έκλεισαν κιόλας τρία χρόνια από τον θάνατό του. Θα τον τιμούμε και θα τον θυμόμαστε.

Ο ΜΟΝΟΒΙΤΙΝΟΣ
υπο ΓΣ

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ Α.Ε.**

ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ, ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ, ΝΕΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Αποσπάσματα από την Ομιλία της Διοικήτου της ETBA
Κυρίας Ευτυχίας Πυλαρινού - Πιπεργιά
στην Γενική Συνέλευση των Μετόχων στις 28-6-1991

Η Διοικήτης της ETBA κυρία Ευτυχία Πυλαρινού - Πιπεργιά

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Το σύνολο των ακαθαρίστων εσόδων έφθασε το 1990 σε 64.876 εκατ. δρχ. έναντι 58.194 εκατ. δρχ. το 1989. Η χρήση του 1990 έκλεισε με αρνητικό αποτέλεσμα, το οποίο πριν από κάθε πρόβλεψη για ενδεχόμενη υποτίμηση στοιχείων του Ενεργητικού, για φόρο εισοδήματος κ.λπ. ανέρχεται σε 15.078 εκατ. δρχ. έναντι θετικού 4.472 εκατ. δρχ. του προηγούμενου χρόνου. Επιπλέον, οι προβλέψεις που έγιναν σε εφαρμογή της ΠΔ/ΤΕ 1895/1991 ύψους 5.090 εκατ. δρχ., οι προβλέψεις ύψους 6.610 εκατ. δρχ. που έγιναν για ενδεχόμενη υποτίμηση στοιχείων του ενεργητικού, 177 εκατ. δρχ. για δαπάνες τεχνικής βοήθειας και εκπαίδευσης, όπως και ο φόρος εισοδήματος 19 εκατ. δρχ. διαμόρφωσαν το τελικό αρνητικό αποτέλεσμα σε 26.974 εκατ. δρχ. έναντι μηδενικού τελικού αποτελέσματος το 1989.

Το αποτέλεσμα αυτό οφείλεται στους εξής λόγους:

Πρώτον, η Τράπεζά μας διαθέτει σήμερα ένα προβληματικό χαρτοφυλάκιο δανείων, καθώς επίσης και ένα εξίσου προβληματικό χαρτοφυλάκιο συμμετοχών. Αιτία αποτελέσματος της κατάστασης αυτής, που διαμορφώθηκε σωρευτικά αρκετά χρόνια τώρα, είναι η συγκέντρωση μεγάλου ύψους μη παραγωγικών δανείων. Έτσι για την παρελθούσα χρήση, το Διοικητικό Συμβούλιο, στο πλαίσιο της εξυγίανσης του χαρτοφυλακίου έκρινε σκόπιμο να αφαιρέσει τους τόκους των αντιπαραγωγικών αυτών δανείων από τα έσοδά της. Και οι τόκοι αυτοί αντιπροσωπεύουν 11 περίπου δισεκατομμύρια δραχμές.

Δεύτερον, τα έσοδα από πώληση μετοχών, σύμφωνα με την ΠΔ/ΤΕ 1895/7.2.1991, μεταφέρθηκαν στις προβλέψεις για ενδεχόμενη υποτίμηση στοιχείων ενεργητικού και όχι στα έσοδα, όπως συνέβαινε στο παρελθόν. Το ποσό από την πώληση μετοχών ανήλθε σε 5 δισεκ. δρχ. κατά το 1990.

Τρίτον μέσα στο 1990, παρατηρήθηκε και σημαντική αύξηση των χρεωστικών τόκων η οποία οφείλεται, αφενός στη μείωση κατά 25% της επιδότησης των επιτοκίων των ομολόγων του δεύτερου εξαμήνου του 1990 σε συνδυασμό με τις αλληπάλληλες αυξήσεις επιτοκίων των ομολόγων και αφετέρου στην αύξηση των επιτοκίων του τρεχούμενου λογαριασμού μας στην Τράπεζα της Ελλάδος. Τέταρτον, η μη αναπροσαρμογή των επιτοκίων των δανείων της Τράπεζας στις σημερινές τιμές, για το 1/3 του χαρτοφυλακίου εκτιμάται ότι αποστερεί την Τράπεζα από έσοδα ύψους 30 εκατ. δρχ. ημερησίως.

ΘΥΓΑΤΡΙΚΕΣ

Συνολικά, η ETBA συμμετέχει σε 115 επιχειρήσεις που έχουν ολικό μετοχικό κεφάλαιο 347.972 εκατ. δρχ. Η συνολική αξία της

συμμετοχής της ETBA, στο τέλος του 1990 ανερχόταν σε 83.615 εκατ. δρχ. Αναλυτικά, από τις εταιρείες αυτές, εννέα είναι πλήρους κυριότητας, με αξία συμμετοχής 25.235 εκατομμύρια, σε έντεκα η Τράπεζα συμμετέχει κατά πλειοψηφία και η συνολική αξία συμμετοχής ήταν 10.866 εκατ. δρχ. σε 69 η συμμετοχή είναι κατά μειοψηφία με συνολική αξία 43.510 εκατ. δρχ. περίπου και τέλος 19 τελούν υπό εκκαθάριση και επτά υπό πτώχευση με συνολική αξία συμμετοχής 4 δισεκ. δρχ. περίπου.

Η θετική πορεία της ETBALEASING (αύξηση κερδών κατά 214%) και της Ελληνικής Εταιρείας Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου (αύξηση κερδών κατά 84,7%) και οι διαγραφόμενες προοπτικές για το 1991 ενισχύουν την άποψή μας ότι η Τράπεζα θα πρέπει να περιορίσει τις συμμετοχές της σε εταιρείες με αντικείμενο τραπεζικό και χρηματοοικονομικό. Επιπλέον, το 1990 ήταν ως γνωστόν το πρώτο έτος που η Τράπεζα ασχολήθηκε συστηματικά με την αναδοχή νέων εκδόσεων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών. Συνολικά αναδεχθήκαμε οκτώ νέες εκδόσεις με δημόσια εγγραφή ύψους 22.000 εκατ. δρχ. Το παραπάνω ποσό αναδοχών φέρει την ETBA πρώτη Τράπεζα στις αναδοχές.

ΔΑΝΕΙΑ

Κατά το 1990, το σύνολο των εγκρίσεων της ETBA για νέα δάνεια, εγγυήσεις και συμμετοχές σε νέες και υφιστάμενες επιχειρήσεις έφθασε τα 81.444 εκατ. δρχ. έναντι 226.911 εκατ. δρχ. το 1989. Η μείωση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι στις εγκρίσεις του 1989 περιλαμβάνεται και το δάνειο προς το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού ύψους 168,5 δισεκ. δρχ. Οι εκταμιεύσεις ανήλθαν σε 63.844 εκατ. δρχ. έναντι 73.711 εκατ. δρχ. το 1989.

ΝΕΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Για να διασφαλισθεί η ισχυρή θέση της ETBA στον τομέα της μακροπρόθεσμης πίστης και να αξιοποιηθεί η πείρα του ανθρώπινου δυναμικού της στον τομέα αυτό κρίθηκε σκόπιμο και ήδη έχουν δρομολογηθεί οι σχετικές ενέργειες, για την έγκριση από την Τράπεζα της Ελλάδος, νέων προϊόντων και υπηρεσιών. Οι αποφάσεις αυτές είναι οι ακόλουθες:

- Έγκριση για την αποδοχή από τις Τράπεζες Επενδύσεων καταθέσεων προθεσμίας σε δραχμές και συνάλλαγμα.
- Έγκριση για την έκδοση των ετησίων τραπεζικών ομολόγων 6,9,12, που παρέχουν τη δυνατότητα εξόφλησης στους έξι ή τους εννέα μήνες χωρίς απώλεια τόκων.
- Την έγκριση από το κράτος για την κατβολή των τόκων μόνον των κυκλοφορούντων ομολόγων τα οποία είναι αφορολόγητα (έως 31.12.1990), ώστε να παραμείνουν σε κυκλοφορία τα ομόλογα αυτά έως την οριστική λήξη τους.
- Την αύξηση του ανωτάτου ορίου (πλαφόν) για την άντληση κεφαλαίων από τη διατραπεζική αγορά μέχρι ποσού 50% των ιδίων κεφαλαίων της Τράπεζας.
- Την αναζήτηση προσφοροτέρων τρόπων για τη μεταβίβαση προς το κράτος όσο το δυνατόν αζημίως για την Τράπεζα του προβληματικού χαρτοφυλακίου συμμετοχών.
- Τη δυνατότητα των εμπορικών τραπεζών να τοποθετούν και σε ομόλογα που εκδίδει η ETBA το τμήμα των αδιαθέτων υπολοίπων τους για τη χορήγηση δανείων προς τη βιοτεχνία και τις ΔΕΚΟ.

Η ΕΟΚ χρηματοδοτεί με περίπου 70% όλες τις εκδόσεις, μελέτες, βιομηχανικές περιοχές και έργα αναπτυξιακού χαρακτήρα της ETBA, αλλά και όλες τις διαφημιστικές εξορμήσεις προβολής των κινήτρων για προσέλκυση παραγωγικών επενδύσεων.

ΝΕΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

Με την εμπέδωση των αλλαγών, που σχετίζονται με τις αποφάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος και της Πολιτείας η Τράπεζά μας είναι έτοιμη να προχωρήσει στην προώθηση των προϊόντων, τα οποία έχουν μελετηθεί και σχεδιασθεί. Ορισμένα από τα προϊόντα αυτά μπορεί να έχουν σχέση με τις εργασίες μιας εμπορικής τράπεζας, όμως ο στόχος της ETBA είναι να τα χρησιμοποιήσει για την καλύτερη και πιο ολοκληρωμένη εξυπηρέτηση των πελατών της. Δεν είναι στόχος της ETBA να εισέλθει στο χώρο των λιανικών τραπεζικών εργασιών. Για την καλύτερη εξυπηρέτησή τους πρέπει να τους προσφέρει ένα «πακέτο» προϊόντων και υπηρεσιών. Από την αποδοχή των καταθέσεων τους, τη συνεχή ενημέρωσή τους σε τεχνοοικονομικά και μελετητικά θέματα έως την τελική χρηματοδότηση των επενδυτικών τους σχεδίων όχι μόνον με μεσομακροπρόθεσμα δάνεια αλλά και βραχυπρόθεσμα. Η ανάπτυξη όλων των νέων προϊόντων έχει επίσης ως στόχο την ανεξαρτητοποίηση της Τράπεζας και τον πολλαπλασιασμό των πηγών άντλησης κεφαλαίων.

Η κατάργηση των κρατικών επιχορηγήσεων και επιδοτήσεων αναπροσανατολίζει την τακτική της Τράπεζας και ο εντεινόμενος ανταγωνισμός όχι μόνον λόγω ΕΟΚ, την υποχρεώνει να εκμεταλλευθεί όλα τα πλεονεκτήματα που διαθέτει στους τομείς των μελετών, των χρηματοοικονομικών συμβούλων, των αναδόχων εισδοχής στο Χρηματιστήριο και της μεσομακροπρόθεσμης πίστης.

ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ

Η ανάπτυξη των ανωτέρω περιγραφόμενων δραστηριοτήτων υπογραμμίζει το γεγονός ότι η ETBA πρέπει να λειτουργήσει ως Τράπεζα με επιλεκτικές τραπεζικές εργασίες δίνοντας έμφαση στην σφαιρική εξυπηρέτηση των πελατών - επενδυτών και όχι στο χώρο των καθαρά εμπορικών τραπεζών. Προς το σκοπό αυτό σχεδιάζεται, με γρήγορους ρυθμούς, η δημιουργία μιας υπηρεσίας προσέλευσης, υποδοχής και εξυπηρέτησης επενδυτών, η οποία θα ενισχύσει την καλύτερη προβολή της Τράπεζας μας και των δραστηριοτήτων της προς τους έλληνες και ξένους επενδυτές. Η υπηρεσία αυτή θα αναζητά, θα εξυπηρετεί, θα ενημερώνει και θα προσανατολίζει τους επενδυτές σε όλα τα επιχειρηματικά στάδια. Ο σκοπός της θα είναι να προωθήσει ταυτόχρονα σε νέους και παλαιούς πελάτες το «πακέτο» των υπηρεσιών και προϊόντων της Τράπεζας. Επιπλέον θα διευκολύνει τους πελάτες για κάθε πρόβλημα που αντιμετωπίζουν με τη γραφειοκρατία και θα τους ενημερώνει για τις δικές τους ενέργειες τόσο προς το Ελληνικό Δημόσιο όσο και προς την ΕΟΚ.

Ευτυχία Πυλαρινού - Πιπεργιά
Αθήνα 28-6-1991

Καλό σας ταξίδι

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ